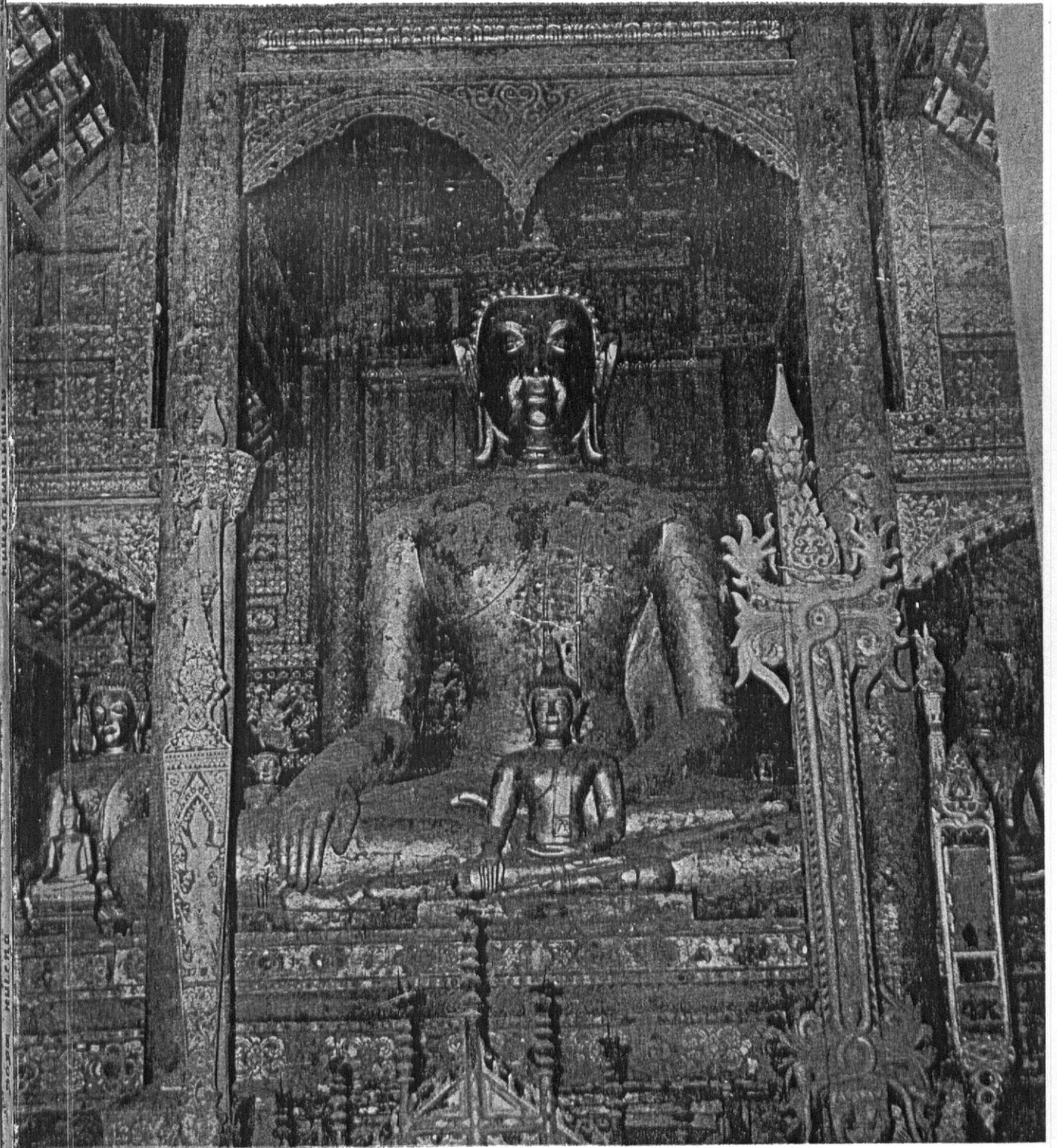

ตำนานการสลัก พระพุทธรูป

บท ๑ - ภาพที่ ๑

หน้าปก ๒๕๐๔ - ภาพพิมพ์ ๒๕๐๕

ห้องสมุด
โรงเรียนศึกษานารี

บทนำ	๒	
พิณความหลัง	๔	พระยาอนุนามราชชน
จดหมายจากเยอรมัน	๑๔	เกษม สุวรรณกุล
เพียงเจ็ดเท่านั้น	๒๒	จินดา ดวงจินดา
สมาคมผ้านุ่ง	๒๘	ส. ศิวรักษ์
หวัง	๔๓	มณฑิณี จารประกร
จดหมายจากลำปาง	๔๔	เพื่อ ทวีพิทักษ์
ความหวังวันอังคาร	๕๖	นิพนธ์ จิตรกรรม
คนกับหนังสือ	๗๕	กุลทรัพย์ เกษแม่นกิจ
แต่คาซานครา	๘๒	ชูศรี สังขศิริ
ปฏิกริยาจากผู้อ่าน	๘๔	แสงอรุณ รัตกลีกร
จดหมายถึงบรรณาธิการ	๑๐๕	ผู้อ่าน
วิจารณ์หนังสือ	๑๒๒	นักวิจารณ์
จดหมายจากบรรณาธิการ	๑๓๘	บ.ก.
ผู้เขียน	๑๔๒	
บรรณาธิการ	๑๔๓	

ผู้วิจารณ์หนังสือ : เกษม ศิวสัมพันธ์ วุฒิชูพา สมิตวงศ์ ทรงศรี อาจอรุณ
ไวเบิร์ต เอกเชด วิสุทธิ์ บุษยกุล สุลักษณ์ ศิวรักษ์ เสน่ห์ จมวิก

เจ้าของ : พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนคราธิปกพงศ์ประพันธ์
แทนสมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย
สารานุกรม : นายสมศักดิ์ ชูโค
บรรณาธิการผู้พิมพ์ผู้โฆษณา : นายสุลักษณ์ ศิวรักษ์

สำนักงาน : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัย สมคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย
ถนนพญาไท ปากจุฬาฯ ซอย ๒ พระนคร โทร. ๕๖๖๒๒
พิมพ์ที่ : โรงพิมพ์ศิวพร นายจรัส วันทนทวี ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา ๒๕๐๘
๑๔ ซอยรัชฎาภิเษก งามเวียงนักษัตริน พระนคร โทร. ๑๐๑๕๒

บทนำ

อภิสิทธิ์ชนและสามัญชน

แต่ไหนแต่ไรมา สมาชิกในสังคมไทยเรานี้ อาจแบ่งได้เป็น ๒ คืออภิสิทธิ์ชน ๑ และสามัญชน ๑ ประเภทแรกไม่จำเป็นต้องเป็นเจ้าของที่ดินหรือขุนนาง ต่อให้เป็นดั่งกรมหรือเป็นนายพล ถ้าขาดอำนาจวาสนาบารมีเสียแล้ว ก็มีค่าเท่ากับสามัญชนนั่นเอง แลคนที่มิได้รับราชการนั้น บางทีก็ไม่ต้องมีทรัพย์สินมากมายอะไรนัก แต่รู้จักเข้าช่องถูก รู้จักลู่ทาง รู้จักคบคน ก็อาจเป็นอภิสิทธิ์ชนได้ แลชนชั้นนี้ยังแบ่งย่อยไปอีกอีกหลายชั้น เช่นหัวหน้ากองมรดกเล็กหน้อย อธิบดีมรดกใหญ่หน้อย อภิสิทธิ์ชนพวกนี้มีบุญบารมีมากมายประการใด ย่อมแล้วแต่ชั้นแห่งความเป็นอภิสิทธิ์ชนของบุคคลนั้น ๆ ถ้านั่งรถคันเขื่องหน้อย มีตราอะไรที่หน้าหม้อหรือที่กระจกหน้ารถแต่ยังมีพลทหารจับรถด้วยแล้ว จราจรสั่งห้ามเลี้ยว จะขึ้นเลี้ยวไปก็ยังไม่ได้ ถ้าเจ้าจราชมนั้นไหวคดียังจะแถมยกมือถือนับเสียอีก เจ้าคนขับก็ขมของผ่องใสพอใจในอำนาจตน นายก็มักชมว่าบ่าวฉลาด ที่เลิกลงมากว่านั้น ถึงต้องขับรถเอง ถ้าแขวนเสื้อยศ มีหมวกยศวางไว้ทางข้างหลังรถให้เห็นง่าย ๆ ก็อาจทำอะไรฝ่าฝืนกฎหมายบนท้องถนนได้พอสมควร ส่วนสามัญชนนั้น ประการแรกก็ต้องขับรถโดยสารไปทำงาน ไหนจะไหนกันโตงเตง แลว่ามีหน้า เด็กเก็บสตางค์ค่าโดยสารยังขู่ตะคอกเอาไม่ได้หยุด ที่มันกล้าทำเช่นนั้นก็เพราะมันรู้ว่าอภิสิทธิ์ชนยอมไม่กล้ากรายมาจับรถประเภทนี้ เวลาข้ามถนน ท่านจะให้เดินตรงทางข้าม บางทีทางข้ามก็ไม่มี หรือมีแต่สลบแล้ว นั่นก็ไม่ใช่ว่าความผิดของบ้านเมือง ถนนเป็นหลุมเป็นบ่อ ขยะมูลฝอยทิ้งกันไว้เกลื่อนกลาดอย่างไร ถ้าบ้านเมืองพอใจจะทำให้ก็ทำ ถ้าไม่ทำก็เอาผิดอะไรท่านไม่ได้ ตามตรอกตามซอกนั้นน้ำ ตามถนนน้ำท่วม ก็เป็นเรื่องที่สามัญชนได้แต่ทนเห็นทำตาบปริบ ๆ ไปเท่านั้นเอง ถึงท่านที่มีสตางค์พอจะนั่งรถเข้าไปทำงาน ก็จะไม่สังเกตเห็นได้ว่าจราชู จีบ เรียกเอาเงินคนขับรถเช่าอย่างไร แลเจ้าคนขับพวกนี้มีที่คิดถึงชีวิตคนนั่ง แลที่จะให้มีมารยาทงามด้วยแล้ว ก็เป็นอันหาได้ยากอย่างยิ่ง สามัญชนบางคนขับรถไปทำงาน ก็ต้องประสบพบคนพาลบนท้องถนนตลอดเวลา ไหนจะค่ากัน เชื้อรถกัน ชนกัน มิใช่ต้องเอ่ยถึงอำนาจวาสนาบารมีของตำรวจจราชู ซึ่งเมื่อเผชิญหน้ากับคนขับรถสามัญ ท่านพวกนั้นก็มักเป็นอภิสิทธิ์ชนไป จะให้ใบสั่ง จะปรับ จะเอ็ดตะโรเอาอย่างไรก็ได้ ขึ้นไปฟ้องร้องว่าตำรวจทำการนอกถ่วงนอกทาง ไม่เป็นธรรม นายกลับเข้าข้างลูกน้อง เห็นคนอื่นเป็นผิดไปอีก

จะมีใครที่คนที่ยากไปโรงพักเพื่อพบผู้พิทักษ์สันติราษฎร์ ราษฎรไทยที่ชอบตำรวจมีบ้างไหม เราอาจชอบตำรวจเป็นคน ๆ แต่ถ้าเป็นสมุหนามแล้ว เราแสนเกลียดแสนกลัว เพราะแกอาจพลิกคดีเสียก็ได้ จีบขังเสียก่อนก็ได้ แม้ได้รับเลือกให้เป็นกรรมการมูลนิธิ ซึ่งก็ย่อมต้องเป็นผู้มีเกียรติพอสมควร กฎหมายยังระบุให้ไปพิมพ์ลายมือไว้ที่สถานีตำรวจ แลนายสิบแหวกก็เห็นคนที่มาให้แกพิมพ์ลายมือตั้งหนึ่งเป็นคนโทษ แกจะขู่ตะคอกเอาอย่างไรก็ได้ หรือเพียงทำบัตรประจำตัวหาย นี่ก็เป็นผู้ต้องหาแล้ว

นอกจากนี้ก็มีเทศบาลและอำเภอ ซึ่งสามัญชนทุกคนต้องติดต่อด้วย และทุกคนก็แสนที่จะรังเกียจการไปสู่อุสถานเหล่านั้น ๆ นอกจากเสียเวลา ถูกเสมียนพนักงานซึ่งเป็นคนชั้นเลวทำอำนาจบาตใหญ่เอาแล้ว ยังมองเห็นทางต้องเสียค่าเบี้ยขบวนรายทางต่อไปอีกด้วย ทั้งนี้แหละทั้งนี้ ก็เพราะท่านที่เป็นอภิสิทธิ์ชนท่านไม่ต้องไปยังสถานที่เหล่านั้นเลย ท่านได้รับราชการตำแหน่งใด ๆ ก็มีหน้าหน้าหรือไปจัดการทำแทนให้ หากไม่ก็ยกหูโทรศัพท์ครั้งเดียวก็สำเร็จเรื่องหมด ท่านที่เป็นเศรษฐีมั่งมีทรัพย์ ก็หว่านเจ้าพนักงานพวกนี้ไว้หมดแล้ว จะทำการอันใดก็ง่ายดายเป็นสันเป็นเหตุให้พวกสามัญชนคนธรรมดาที่ไปถึงสถานที่ราชการต่าง ๆ ถูกมองเป็นเจ๊กเป็นจิ้นไปเกือบหมด เพราะเห็นเป็นไทยด้วยกันแล้ว มักขาดผลประโยชน์ไปได้คราวละมิใช่น้อย

ว่าไปทำไมมี สถานที่ราชการแทบทุกแห่ง ย่อมเห็นคนทีไปติดต่อเป็นคนเร็วกว่าตนไปสิ้น ตนไม่ยอมเสียเวลามา
เสวนาคับเลย ถึงมีบ้ายบอกไว้ว่าให้ไปสอบถาม หรือเป็นที่โฆษณาประชาสัมพันธ์ แต่พอไปถึงที่นั่น ก็ยากที่จะ
มีเจ้าพนักงานอยู่ ถึงอยู่ที่ไม่รู้ หรือรู้ก็ไม่เต็มใจบอก

ก็ประเทศสยามเรานี้ ราชการกุมอำนาจอะไรต่าง ๆ ไว้แทบทั้งสิ้น สามัญชนคนธรรมดาที่เคยต้องติดต่อกับราชการ
เป็นประจำ ถ้าค้าขาย ก็ต้องเอาภาษีไปประเคนให้พ่อเจ้าประคุณถึงที่ทุก ๆ เดือน ในตัวนไปรษณีย์ ไม่ว่าจะขนานดี
เงิน หรือช้อดวงแสตมป์ เป็นต้องยื่นรอร่องหนึ่งไปขอรานเขา ถ้าจะเอาของมาจากต่างประเทศ นอกจากรอแล้ว
เจ้าพนักงานศุลกากรจะเรียกภาษีเขกเอาอย่างไรก็ตามใจสิ้น ที่สุดจนไปฝากเงิน หรือเบิกเงิน ออมสินแท้ ๆ ยัง
ทุลักทุเลพลิก ถ้าวรัฐบาลเปิดบริการสาธารณะเหล่านี้ให้คนแข่งแล้ว เห็นของรัฐจะตั้งอยู่ไม่ได้สักرابเดียว

นอกจากขมปกติแล้ว ถึงคราวป่วยไข้ ท่านที่อุทิศตนเพื่อรักษาพยาบาลคน ยังแผลงฤทธิ์เอาได้ง่าย ๆ ซึ่งเป็น
คนไข้สามัญหรืออนาถาด้วยแล้ว ก็ต้องกินอาหารอันสกปรก รับการเย็บวยาอย่างเสียไม่ได้ไปพลาง ๆ แต่ถ้าไป
หาท่านที่ร้านส่วนตัวเวลานอกราชการแล้วไซ้ ท่านจะคิดหน้าผัดไปเป็นคนละคน

ที่กล่าวมาทั้งหมดนั้น อภิสัทธินจะไม่ต้องประสบเลย ท่านเจ็บจะเอาห้องพิเศษเมื่อไรก็ได้ หมอเหวดชาติไหนก็
รีบไปรักษาท่าน ภาษีท่านก็ไม่ต้องเสีย ที่ทำการไปรษณีย์ก็ไม่ต้องไป จะขึ้นรถไฟ บางทีก็มีขบวนพิเศษให้เสียซ้ำ
ซากที่ท่านจะรู้ว่าภาวะของสามัญชนเป็นประการใด แต่นั่นแหละ เราแทบทุกคนก็ย่อยกเป็นอภิสัทธินด้วยกัน
ทั้งนั้น เวลาไปตามสถานที่ราชการต่าง ๆ นั้น ถ้ารู้จักใครในนั้น หรือเอ่ยชื่อนายของบุคคลที่ตนติดต่อด้วยให้ถูก
จึงหวะ ตนก็จะกลายเป็นอภิสัทธินขึ้นมาได้งั้น ๆ คนอื่นเขาขึ้นรออยู่ ตนก็อาจรอดไปหน้าเขาได้ ต้องการติดตั้ง
โทรศัพท์ ก็ได้ก่อนคนอื่น เดียงคนไข้ไม่มี ก็อาจหาให้ได้ อาหารก็บริบูรณ์ขึ้น สะอาดขึ้น ญาติเยี่ยมได้ตลอด
เวลา ถ้ารู้จักนายร้อยเวร เจ้านายสิบเวรก็มาขอรับกระหมัดด้วย นึก ๆ คู่นี้ไม่อัจจรวร้ย

สามัญชนคนธรรมดาในประเทศนี้ เห็นจะไม่มีใครพอใจบริการสาธารณะเลย อย่างว่าแต่กับทางราชการแลบริษั
เอกชนแล แม้เมื่อตายเอาศพไปวัด ถ้าเป็นวัดที่จัดเผาศพเป็นประจำแล้ว พระแลก็จะไม่พะเน้าพะนอเจ้าภาพเป็น
อันขาด แถมพระที่สวดหน้าศพเป็นประจำนั้น ก็มีหน้าทะเล้น หัวเราะลิกกักขณะสวดพระอภิธรรมเสียซ้ำไป

คิด ๆ ไปแง่หนึ่งก็น่าท้อใจ ถ้าคิดไปให้ซึ้งแล้ว ก็ควรเห็นใจท่านพวกนั้นแถ ตั้งแต่กระเป๋ารดเมล์ ตำรวจจรร
เสมียนอำเภอ มาจนพระสวดผี บุคคลพวกนั้นมีมีการศึกษาคำ หากินจ้จเจ เจอะคนร้อยพ่อพันแม่อยู่เนื่องนิตย์
จนสักแต่ว่าทำไปวัน ๆ คั้น ๆ เห็นงานเป็นเงินไปเท่านั้น หาไม่ก็เห็นเป็นที่สำหรับกระโดดไปทำงานอย่างอื่น
มิได้มีใจรักงานเป็นชีวิตจิตใจกันเลย ข้อเสียก็คือทางราชการให้พวกนี้แกมีอำนาจเหนือสามัญชนเหลือเกิน แต่
คิดในแง่ราชการก็จำเป็นอีก ถ้าเจ้าพนักงานพวกนี้ไม่มีอำนาจ ราษฎรคงไปเป็นอภิสัทธิน เบ่งทับเกก กันแน่
เพราะไม่ว่าที่ไหนในประเทศนี้ เป็นต้องมีบุคคลสองประเภทนี้อยู่เสมอ (ในบ้าน บางทีก็พ่อเป็นอภิสัทธิน ลูก
เป็นสามัญชน แต่บางทีก็กลับกัน) ต่อประเทศที่เจริญเต็มที่ดอก ชุนนางข้าราชการจึงอยู่ในอำนาจของราษฎร แล
กฎหมายที่ตราไว้ในทุกรัฐ ย่อมส่อให้เห็นว่าสังคมนั้นเจริญมากน้อยเพียงใด แม้เพียงเทียบกับโรมันสมัยโบราณ
กฎหมายบ้านเราก้เทียบกับเขาไม่คิดเสียแล้ว ในเมื่ออาญาสัทธินยังบีบได้อย่างเต็มที่ ก็ต้องให้ข้าราชการผู้น้อย
แกมีอภิสัทธินบ้าง และแกก็ไล่เบียดเอาได้กับแต่พวกเราเท่านั้นดอก ไปเจอะท่านที่ตัวแข็ง ๆ หน้อย แกก็
พลอยเป็นสามัญชน จ้องไปเหมือนพวกเราก้เหมือนกัน ท่านไม่เห็นดอกหรือว่าการเป็นลูกกะโล่เขานี้ ก็มี
อันสงส้ออยู่เหมือนกัน

๕๒ ผนวามหลัง เมื่อเกิด

ข้าพเจ้าเกิดเมื่อวันที่ ๖^๑/_๑ เดือน ปีชวดสัมฤทธิ์
ศกศักราช ๑๒๕๐ เพลาโมงเช้าพอดี

นับวันเดือนปี เขียนอย่างโบราณ ถ้าเขียน
อย่างปัจจุบัน ก็เป็นวันศุกร์ขึ้น ๑๔ ค่ำ เดือนอ้าย การ
นับอย่างนี้เรียกว่า จันทรคติ โดยถือเอาการเดินทางของดวง
จันทร์เป็นหลัก คู่กับสุริยคติ ซึ่งถือเอาการเดินทางของดวง
อาทิตย์เป็นหลัก ตามที่คนโบราณเข้าใจเช่นนั้น ถ้าเขียน
วันเกิดข้าพเจ้าอย่างสุริยคติ ก็เป็นวันศุกร์ที่ ๑๔ ธันวาคม
พ.ศ. ๒๔๓๑

เพื่อเป็นเครื่องระลึกถึงกาลเก่า ว่าเราได้ผ่านมา
แล้วเป็นอย่างไร ในเรื่องนับและเขียนวันเดือนปี ซึ่ง
เรียกเป็นคำศัพท์ว่าศุภมาส จะขออธิบายเรื่องการนับปี
ก่อน

การนับปีอย่างโบราณ สมัยเมื่อข้าพเจ้าเกิด และ
ก่อนหน้านั้นขึ้นไป ใช้นับปี เป็น ชวด ฉลู ขาล เถาะ
เรื่อยต่อไปโดยลำดับ จนถึงปีกุนเป็นที่สุด ได้ ๑๒ ปี ก็
เป็นรอบหนึ่ง เรียกว่าปีสิบสองนักษัตร ถ้านับได้ ๕ รอบ
ก็เป็น ๖๐ ปี เรียกอย่างภาษาโบราณว่า พุทธศตวรรษ อัน
เป็นจำนวนเวลาที่ดาวพฤหัสบดีเดินรอบดวงอาทิตย์ได้ ๕
รอบ เมื่อได้ ๖๐ ปีแล้วก็ตั้งต้นใหม่อีกรอบหนึ่ง วันเดือน
ปีจะตรงกับรอบก่อนเสมอไป^(๑) ในโอกาสเช่นนี้ เรามี
ประเพณีฉลองอายุวันคล้ายวันเกิด เริ่มรอบ ๖๐ ปีไป
ใหม่อีกรอบหนึ่ง เป็นงานทำบุญใหญ่ ซึ่งตามปรกติพวก
ลูกหลานเป็นผู้จัดทำให้ เพื่อแสดงกตัญญูทเวทิจลอง

(๑) ดูเรื่องสิบสองนักษัตร ในหนังสือ วารณคดีสโมสร (ปีใด เล่มเท่าใด
จำไม่ได้) และบันทึกเรื่องสิบสองนักษัตร ในหนังสือ บันทึกเรื่องความรู้
ต่าง ๆ เล่ม ๔ หน้า ๔๘-๖๑

คุณท่านเมื่อแก่ เพราะคนมีอายุ ๖๐ ปีขึ้นไป เป็นคนแก่ชรา ตามวัฏจักร พันทัก ผมหงอก หนัทย่อน เอ็นขิ้น กำลังวังชาก็ถดถอยน้อยลงตามลำดับ ตลอดจนความแรงคั้นแห่งชีวิต อันเป็นสมบัติของคนหนุ่มสาว ก็เพลาลงกว่าแต่ก่อนและจะหมดไป เพราะฉะนั้น ความสุขของคนแก่จึงอยู่ที่นึกถึงอดีต มากกว่านึกถึงปัจจุบัน ผู้ใดกระทำความดีที่เป็น คุณงามความดีมาแล้ว เมื่อระลึกถึงก็สุขใจ ผิดกับผู้ที่ทำกรรมตรงกันข้าม จะรู้สึกทุกข์ใจ ไม่มีความสุขเมื่ออายุแก่ คำว่า แก่ชรา คนส่วนมากไม่ชอบ เพราะฉะนั้นในปัจจุบัน จึงเกิดมีคำแทนคนแก่ชรา ว่าเป็นคนสูงอายุ เพราะอาจทำให้คนแก่สับสนแล้วรู้สึก กระทบกระเปาะขึ้น คิดว่าตนยังเป็น “ชายข้าวเปลือก” อยู่ ไปที่ไหนก็ยังยกที่นั่น ไม่ ต้องการจะเป็น “แก่ลายคราม”

ที่มีคำบอกชื่อศกว่า เอกศก โทศก ทรีศก จัตวาศก เบญจศก ฉศก สปัศก อัฐศก นพศก และสัมฤทธิศก รวมด้วยกัน ๑๐ ปี กำกับท้ายชื่อปีสิบสองนักษัตร ก็ เพื่อบอกให้ทราบว่าเป็นปีอยู่ในรอบไหนของรอบสิบสองนักษัตร เพราะตัวหนังสือที่ บอกชื่อศก ซึ่งแปลว่าหนึ่ง สอง สาม จนถึงสิบ จะไม่ซ้ำกัน จนกว่าจะครบรอบ พุทธศตวรรษ ๖๐ ปี จึงจะขึ้นต้นซ้ำอย่างเดิมไปใหม่อีก เช่นข้าพเจ้าเกิดวันศุกร์ ขึ้น ๑๔ ค่ำ เดือนอ้าย ปีชวดสัมฤทธิศก ศักราช ๑๒๕๐ เมื่อข้าพเจ้ามีอายุย่างเข้า ๖๐ ปี ก็มีวันเดือนปี ตรงกันกับเมื่อเกิด จึงเท่ากับเกิดใหม่อีกครั้งหนึ่ง คงต่างกันแต่ศักราช เท่านั้น ศักราชที่กล่าวนี้ หมายถึงจุลศักราช ที่ไม่เขียนเต็มตามชื่อของศักราช ก็เพราะ ถ้าเขียนในขณะที่ใช้จุลศักราชกันอยู่ ไม่จำเป็นต้องบอกชื่อเต็มก็เข้าใจ แต่มาเกิดความ ยุ่งยากขึ้นภายหลัง เมื่อเวลาล่วงเลยมานานถึงหลายร้อยปีพันปี ก็ทราบไม่ได้ว่าเป็น ศักราชอะไร ด้วยการเปลี่ยนหรือลบศักราช มักปรากฏมีอยู่บ่อยๆ ในข้อความที่เป็น ประวัติศาสตร์ ต่อเมื่อคำนวณตามเกณฑ์ศักราชที่กำหนดไว้ จึงจะทราบได้ว่าเป็น ศักราชอะไร

คราวนี้ถึงเวลาเกิดของข้าพเจ้า ที่จดไว้ว่าโมงเช้า หมายความว่า ๑ โมงเช้า ซึ่ง เมื่อก่อนพูดกันว่าโมงเช้า คำอื่นก็เป็นทำนองเดียวกัน ไม่นิยมบอกจำนวนเลขหนึ่งไว้ ข้างหน้า เช่น แมร์ร้อยซั่ง ทองพันซั่ง นาหมื่น ถ้าจำเป็นจะต้องบอกจำนวนเลขหนึ่ง ก็เอาหนึ่งไว้ข้างหลัง เช่น โมงหนึ่ง คำหนึ่ง ร้อยหนึ่ง ถ้ามีหนึ่งต่อท้ายจำนวนสิบ ร้อย พันเป็นต้น หนึ่งก็เป็นเอ็ด เช่น สิบเอ็ด ร้อยเอ็ด พันเอ็ด โจทย์เลขของเก่าเขียน

ว่า “อิฐ ๑๐๐๑ ตาเดรชน ๔ ยายชีชน ๗ หมกอิฐ ๑๐๐๑ เป็นคนละก็เที่ยว” บัดนี้เรา พุดหนึ่งในเรื่องนับจำนวนที่อยู่หน้าก็มี เช่น หนึ่งร้อยเอ็ด หนึ่งพันเอ็ด ที่ถูกอย่างเก่า ควรเป็นร้อยเอ็ด พันเอ็ด เช่นเมืองร้อยเอ็ด แต่ก่อนไม่ใช่พุดว่า เมืองหนึ่งร้อยเอ็ด ที่ ภาษาเปลี่ยนแปลงไปก็เป็นธรรมดา เพราะความเป็นไปของภาษาก็เป็นทำนองเดียวกับ เรื่องของคน ค่ายภาษาเป็นวัฒนธรรม ก็เป็นสิ่งที่คนสร้างขึ้น และต้องเรียนรู้ จึงยอม มีชีวิต โดยปริยายจะหนีกฎธรรมดาไปไม่ได้ ท่านผู้รู้ผู้หนึ่งใช้คำ เช่น หนึ่งคน และ คนหนึ่ง ให้มีความหมายต่างกัน ถ้าเป็นจำนวนกำหนดคนนับแน่นอน ก็ใช้ว่า หนึ่งคน (one man) ถ้าเป็นจำนวนกลาง ๆ ไม่แน่นอน ก็ใช้ว่า คนหนึ่ง (a man) ตามแนว ความคิดอย่างภาษาอังกฤษ

ข้าพเจ้าเคยครุ่นคิดมานาน และยังคงคิดไม่ออก ว่าทำไม เมื่อกล่าวถึงตาเดร ก็ ต้องมียายชีพ่วงท้ายอยู่ด้วยเสมอ จนพุดคิดปากว่า “ตาเดรยายชี” กับบุคคลสองจำพวก นี้ เป็นผู้ทรงศีลถือพรหมจรรย์ และทั้งเป็นผู้มีวิยุตติ ตัดห่วงบ่วงโยในโลกลสงสารแล้ว เหตุไฉนคนจึงชอบเล่านิทานเรื่องตาเดรยายชี ซึ่งมักเป็นเรื่องตลกขบขัน และลางทีก็ กระเด็นไปทางข้างหยาบโลน เรื่องอย่างนี้ ก็ไม่ใช่จะมีแต่ของไทย แม้ชาติที่ได้ชื่อ ว่าเจริญแล้ว ก็มีอยู่เหมือนกัน ทั้งนี้อาจตอบได้อย่างกำปั้นทุบดิน ว่าคนยังชอบเล่า ชอบฟังกันอยู่ในหมู่พวกของตนเป็นเฉพาะ ไม่แพร่หลายไปถึงคนภายนอก ที่ผิดเพี้ยนผิด พวกผิดชั้นกัน และทั้งไม่ใคร่ปรากฏเป็นตัวหนังสือด้วย แม้จะมี ก็มักถูกชำระแก้ไข ข้อความเสียใหม่ เพื่อไม่ให้เป็นที่ระคายหูแก่คนอื่น ซึ่งไม่ใช่พวกเดียวกัน ใครจะบอก ว่าเรื่องทำนองนี้ ไม่มีอยู่ในภาษาของตน ต่อให้พระอินทร์มาเขียน ๆ ข้าพเจ้าก็ไม่เชื่อ ด้วยเป็นเรื่องผีธรรมดาของคนทั่วไป ที่ยังเป็นปลุกขุ่นอยู่ นิทานลือชื่อรู้จักกันทั่วโลก เรื่องหนึ่ง ซึ่งใคร ๆ ก็เคยอ่าน ก็มีลักษณะลางแห่งเป็นทำนองนี้ แต่ถูกชำระตัดทอน เสียแล้ว เมื่อตีพิมพ์เป็นตัวหนังสือขึ้น แต่ฉบับที่แปลเป็นภาษาอังกฤษฉบับหนึ่ง ซึ่ง แปลตามพยัญชนะ ไม่มีตัดทอนข้อความลางแห่ง เพื่อประโยชน์ทางวิชา (academic) เป็นเฉพาะ ข้าพเจ้าก็เคยอ่าน ไม่เห็นแปลกอะไร ด้วยเป็นเรื่องธรรมดาของคน คน ที่เห็นแปลกนั้นแหละ ตัวที่ที่เดียว หนึ่งคำว่าเดร เขียนอย่างนี้ อาจไปกระทบกระทั่ง เข้ากับคำว่าเดระ ท่านจึงเปลี่ยนเขียนเสียใหม่เป็นเดณ ซึ่งในภาษาบาลีแปลว่าขโมย

ชาวบ้านแต่ก่อน ยังไม่มีนาฬิกาบอกเวลาใช้กันแพร่หลายเหมือนทุกวันนี้ ถ้าจำเป็นจะทราบเวลาให้แน่นอน ก็ใช้วิธีวัดเงาตัวที่อยู่กลางแดด ด้วยช่วงเท้าเป็นระยะวัด เรียกว่าชั้นฉาย หรือไม้ก้วัดเงาชายคาเรือน ถ้าจำเป็นจะต้องทราบเวลาเป็นปกติประจำวัน ก็ใช้นาฬิกาแดด ทำเป็นแบบต่าง ๆ กัน อย่างง่าย ๆ ก็ทำเป็นไม้แป้นมีเค็ยอยู่กลาง กำหนดวัดจากเงาเค็ยที่อยู่กลางแดด ลงท่านว่าถ้าไม่มีเครื่องหมายวัดเวลาดังกล่าว ก็สังเกตฟังเสียงนกร้อง เช่นเสียงกาเหว่าร้องเวลากลางวัน ถ้าได้ยินมันร้อง ก็ทราบได้ว่า เป็นเวลา ๑๑ นาฬิกา พระฉันทเพลได้ พอมันหยุดร้องเมื่อใด ก็รู้ได้ว่าเลยเที่ยงวันแล้ว สอบถามผู้ที่เล่าให้ฟังว่า วันไหนครีမ်ฝนไม่มีแดด หรือวันไหนเจ้านกกาเหว่าเกิดไม่ร้อง จะรู้เวลาฉันทเพลได้อย่างไร ตอบว่าก็กะเวลาเอาพอประมาณเป็นใช้ได้ และคงเป็นเพราะกำหนดเวลาพอประมาณอย่างนี้เอง ที่ทำให้ลงท่านแม้ในสมัยปัจจุบัน เมื่อนักกำหนดเวลาแล้ว ก็ไม่มาตรงตามเวลา ลงที่มาช้ากว่ากำหนดตั้งครึ่งชั่วโมง หรือมากกว่านั้นก็เคยมี ทั้ง ๆ ที่มีนาฬิกาบอกกำหนดเวลาใช้กันอยู่แพร่หลายแล้ว ที่เป็นเช่นนี้ เพราะตคตินิสัยเดิมเหลือสืบมาจนปัจจุบัน ที่คนแต่ก่อน ไม่ได้กำหนดเวลาให้แน่นอน ก็เพราะเงื่อนไขเกี่ยวกับเวลาแต่ก่อนกับเดี๋ยวนี้ ผิดกัน เมื่อก่อนนี้ เราถือว่าเวลาเป็นของเรา ไม่ได้ถือว่าเราเป็นของเวลา หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง แต่ก่อนเราเป็นนายของเวลา ไม่ใช่เวลาเป็นนายของเราเหมือนเวลานี้ อย่างไหนถูก อย่างไหนผิด ข้าพเจ้าก็คิดว่า ถูกด้วยกันและผิดด้วยกันทั้งคู่ เพราะความเป็นอยู่ทางอาชีพ และอื่น ๆ มีต่างกัน

หญิงคนใช้ที่บ้านข้าพเจ้า ถนัดคุงาแดดว่าเป็นเวลาได้เท่าไร มากกว่าจะสมัครคูนานาฬิกาซึ่งก็ดูเป็น แต่ก็ไม่ต้องการดู เพราะด้วยความชินตคติเป็นนิสัย มาแต่ครั้งยังอยู่ในถิ่นชนบท ซึ่งกำหนดเวลาแต่พอประมาณเท่านั้น เราจึงมีคำพูดว่า เวลาพระเกาะระฆัง เวลาเห็นลายมือหรือเวลาพระบิณฑบาต เวลานั้นองเพล เวลาเข้าใต้เข้าไฟ เวลาข้าวเค็ยหอมมากແລກ เหล่านี้เป็นต้น ถ้าเมื่อใดต้องการกำหนดเวลาให้แน่นอนเกี่ยวกับงานสำคัญ ก็ต้องอาศัยพระหรือผู้รู้กำหนดเวลาเป็นฤกษ์และหมอดฤกษ์ให้ ใคร ๆ ที่ยังถือมงคลและไม่มงคลอยู่ ก็ต้องปฏิบัติให้ตรงกับเวลาที่กำหนดไว้เป็นฤกษ์ ทั้ง ๆ ที่มีคำอยู่ในพระบาลีว่า *อตฺถิโก อตฺถกฺขสฺส นกฺขตฺตํ ปิ ภริสฺสฺสนฺติ ตารกา* แปลว่า “ประโยชน์เป็นฤกษ์ของประโยชน์ คงควาจักทำอะไรได้” คงควาในที่นี้หมายถึงควาฤกษ์ คือ กลุ่ม

ดาวหมี ในภาษาอังกฤษก็เรียกว่าดาวหมีเหมือนกัน ซึ่งข้างไทยเรียกว่า กลุ่มดาวจระเข้ แต่คนส่วนมากก็ไม่ถือตามนี้ เพราะมีเรื่องเล่าว่า พระนารายณ์ไม่เคยลงมาทรงตกจาก เทพโอรสของพระอิศวร ตามฤกษ์ที่มีกำหนดไว้ เพราะบรรทมหลับจนเลยกำหนดเวลา ฤกษ์ตกจาก ในที่สุดเคียรพระกุมารก็ขาดหายไป ด้วยวาจาสิทธิ์ของพระนารายณ์ ที่ทรง บ่นเมื่อเทวดาไปปลุกท่านให้ตื่นบรรทม ต้องไปเอาหัวข้างมาต่อแทนเคียรเทพกุมาร อดกัน

นี่แสดงว่าคนแต่ก่อนส่วนมาก แม้แต่เทพเจ้า ก็ไม่มีใครถือกำหนดเวลาแน่นอน ที่เคียว เพราะฉะนั้นข้าพเจ้าจึงเห็นว่า ถ้าเป็นงานสำคัญ ก็ต้องมีฤกษ์เป็นเครื่องกำหนด เวลาบังคับไว้ ด้วยคนกลัว “เซงช่วย” มากกว่ากลัวด้วยเหตุผลทางปัญญา กำหนด บังคับไว้อย่างนี้ ก็เห็นว่าดีแล้ว คนที่ยังถือเรื่องมงคลและไม่เป็นมงคล จะไม่มีโอกาส ถือกำหนดเวลาได้แน่นอน ข้าพเจ้าถือฤกษ์เหมือนกัน เช่นฤกษ์พิธีปูที่นอนนางบัวสาว ถ้ากำหนดฤกษ์ที่ข้าพเจ้าไม่สามารถจะปฏิเสธได้ ข้าพเจ้าก็ยอมไปทำพิธีให้ในลางกรณี ถ้ากำหนดฤกษ์เป็นเวลาดีมาก ข้าพเจ้าก็ไม่ยอมรับ เพราะข้าพเจ้าถือ “ประโยชน์เป็น ฤกษ์ของประโยชน์” เป็นที่ตั้ง พูดถึงเรื่องพิธีปูที่นอนนี้ก็แปลก ทำไมจึงต้องเอาคนแก่ คราวบู่ย่าตายาย ไปเป็นคนใช้ปูที่หลับบัดที่นอนให้แก่หนุ่มสาว ซึ่งเขาจะนอน รื่นรมย์กัน เท่าที่กล่าวมา เราก็อาจเดาได้ว่าที่ในกรุงเทพฯ สมัยนั้น ก็คงเป็นทำนอง เคียวกัน เพราะฉะนั้น ที่ข้าพเจ้าเกิดโงงเข้าพอดีนี่ ทราบเวลาได้อย่างไร ตอบว่า เพราะเมื่อขณะคลอด ได้ยินเสียงหูกโรงเลี้ยงจักรของบริษัทบอร์เนียวข้างวัดพระยาไกร เรียกคนงานให้เข้าทำงานตามปรกติประจำวันพอดี ที่ว่าได้ยินเสียงหูกนั้น ไม่ใช่ได้ยิน เอง แต่เป็นผู้ใหญ่ของข้าพเจ้าเล่าให้ฟัง อย่าสงสัยเลยว่าบั้นน้ำเป็นแก้ว

อนึ่งในเวลากลางคืนก่อนหน้า “จวนจะรุ่งรางๆ น้ำค้างตก คณานกเกริ่นร้อง ก้องเวหา” อากาศกำลังสงบเย็นนอนสบาย เป็นเวลา “ที่ ๔ พระเชษะระฆัง” ปลุก พระที่ยังนอนหลับอยู่ให้ตื่นลุกขึ้นเพื่อ *ครองใหญ่* คือครองผ้าเต็มไตรจักร มีเครื่อง อัฐบริวารครบเครื่อง ถ้าพระองค์ใดตื่นสาย ไม่ได้ทำศาสนกิจพิธี ตามที่กำหนดไว้นี้ เรียกกันว่า *ขาดครอง* ไตรจักรนั้น ถือกันว่า *ขาดประเคน* จะบริโภคน้ำใช้ครองต่อไป ไม่ได้ ต้องโยนทิ้งเสีย แต่ลูกศิษย์โดยมากมักรู้ดี กอดลงไปเก็บเอามาประเคนให้ ใหม่ ถือกันว่าผ้านั้นเป็นอันใช้ได้ต่อไป ไม่ขาดประเคน ถ้าลูกศิษย์คนไหนเชื่อ

พระท่านก็บอกให้ลงไปเก็บมาประเมินใหม่ ใช้ใ้ใกล้เคียงกัน เวลาพระเขาระวัง
นี้ อาศัยดูเวลาจากดาวรุ่งว่าขึ้นหรือยัง หรือไม่ก็ฟ่งไ้ขึ้น ถ้ามันขึ้นกระชั้นถึกว่าระยะ
อื่น ก็เป็นรู้ได้ว่าใกล้รุ่งอรุณ พอได้เวลาอรุณ ซึ่งรู้ได้จากคูด้ามมือ ถ้าเห็นลายมือเส้น
ใหญ่ได้แล้ว ก็เปลือ่งเครื่อง *ครองใหญ่* ได้ แล้วครองผ้าตามธรรมเนียม ออกไป
บิณฑบาตไปรดสั้วได้ มีเรื่องเล่าว่า พระบวชใหม่ลางที่ก็ถูกหลอก ให้ *ครองใหญ่*
รวมทั้งเสื้อก็เอามามัดองค์ด้วย แล้วนำเครื่องใช้ต่าง ๆ ที่มีอยู่ทั้งหมด เอามากองรวม
ไว้รอบตัวท่าน เป็นเรื่องล่อให้เกิดตลกขบขันระหว่างพระหนุ่ม ๆ กำลังคะนองด้วยกัน
ที่ชอบเล่นอะไรแผลง ๆ ไม่กลัวบาป มีผู้หนึ่งออกความเห็นว้ว่าเรื่องอย่างนี้เห็นจะเกิดมี
ขึ้นก็แต่พระตามบ้านนอก แต่อีกท่านแย้งว้ว่า ที่ไหนได้ เป็นพระในกรุงในเมือง ลาง
องค์ที่บวชมากกว่าสามเดือน มักมี “หัวใจ” เป็นอย่าง “สมัยใหม่” ชอบทำอะไร
แปลก ๆ แผลง ๆ เพื่อความสนุก ไม่คิดเรื่องผิดประเพณีของเก่า ซึ่งข้าพเจ้าก็ออกจะ
เห็นด้วย การ *ครองใหญ่* นี้ ทราบว้ว่า เดียวนี้ยังมีทำกันอยู่แต่พระที่เคร่ง ๆ หรือทำ
แต่ลางฤดูกาล หรือลางวัดเท่านั้น

ที่ในกรุงเทพฯ ฯ เมื่อก่อนนี้ ทางราชการมียิงปืนเที่ยงบอกเวลา เพิ่งมายกเลิก
เสียเมื่อไม่กี่สิบปีที่ล่วงมานี้ จะเลิกเมื่อปีใด ถ้าต้องการทราบแน่ก็ค้นหาเอาเถิด แต่
ต้องเสียเวลาหน่อย เพราะเรายังไม่มีหนังสือสำหรับค้นเรื่องเหล่านี้เป็นล้าเป็นสัน ให้
ค้นได้สะดวก อย่างที่ในภาษาอังกฤษเรียกว่า Dictionary of Dates ข้าพเจ้าเชื่อว่าวันหนึ่ง
คงต้องมีแน่ เพราะเป็นสิ่งจำเป็นในจำพวกหนังสือค้น ซึ่งยังมีอยู่อีกหลายอย่างที่จะต้อง
ทำ แต่ใครจะเป็นผู้ทำในสิ่งที่ไม่เป็นเงินทอง นอกจากจะมีความรักสมัครใจ แต่ก็หาได้
น้อยคนเต็มที

การกำหนดเวลาสมัยก่อน ใช้นับเวลาเริ่มตั้งแต่ย่ำรุ่งจนถึงย่ำค่ำ เป็นระยะวัน
หนึ่ง ๑๒ ชั่วโมง เวลาย่ำค่ำไปจนถึงย่ำรุ่ง เป็นระยะคืนหนึ่ง ๑๒ ชั่วโมงเท่ากัน เรียก
รวมว่าวันคืน หรือวันกับคืนหนึ่ง นี่เป็นนับวันอย่างชาวบ้าน ถ้านับอย่างทางราชการ
ก็นับแต่เที่ยงคืนล่วงแล้วจนถึงเที่ยงวัน คืนวันถัดไปเป็นวันหนึ่ง ๒๔ ชั่วโมง คนเกิด
วันศุกร์เวลา ๑ นาฬิกา ถ้านับอย่างชาวบ้านก็เป็นวันศุกร์ ถ้านับอย่างทางราชการก็
เป็นวันเสาร์ ในภาษาไทยคำว่า วัน มีความหมายสองอย่าง คือวันตั้งแต่ย่ำรุ่งถึงย่ำค่ำ

๑๒ ชั่วโมง และวันกับคืนตั้งแต่เที่ยงคืนล่วงแล้วถึงเที่ยงคืนถัดไป ได้ ๒๔ ชั่วโมง เป็นวันหนึ่งเหมือนกัน

ท่านจะสังเกตเห็นว่าเวลา ๖ นาฬิกา ชาวบ้านเรียกว่าย่ำรุ่ง เวลา ๑๘ นาฬิกา เรียกว่าย่ำค่ำ ย่ำในความหนึ่ง หมายถึงตีตี ๆ หลายครั้งหลายหน เช่น ย่ำฆ้องกลองระฆัง เพื่อเป็นอาณัติสัญญาณบอกให้รู้ จะบอกเรื่องอะไรก็แล้วแต่จะกำหนดหมายกัน เช่น ชาวบ้านนิมนต์พระสงฆ์ ๘ องค์ มาเจริญพระพุทธมนต์และฉันภัตตาหารที่บ้านเรือน ถ้าพระมาไม่พร้อมกัน เช่นมาครั้งแรก ๕ องค์ ก็ต้องตีฆ้อง ๕ ครั้ง บอกให้รู้ว่า พระมาแล้ว ๕ องค์ ต่อไปพระมาอีก ๓ องค์ ก็ครบตามจำนวนที่นิมนต์ไว้ ก็ตีฆ้อง ๓ ครั้ง แล้วย่ำฆ้องตีตี ๆ หลายครั้ง เพื่อเป็นสัญญาณให้รู้ว่าพระมาครบแล้ว ดังนี้เป็นต้น แต่ก่อนนี้ ทางราชการคงจะบอกเวลาด้วยการย่ำฆ้องกลอง ถ้าเป็นกลางวัน ก็ตีกลอง ถ้าเป็นกลางคืนก็ตีฆ้อง จะตีกันทุกระยะชั่วโมง หรืออย่างไร ก็ไม่ทราบ แต่ตีในเวลา ๖ นาฬิกา และ ๑๘ นาฬิกา นั้นเป็นแน่ จึงได้มีคำพูดว่า ย่ำรุ่งและย่ำค่ำเหลืออยู่ในภาษาคำพังอยู่ในตัวว่าต้องเป็นเช่นนั้น ที่เราเรียกว่าโมงว่าทุ่ม ก็เป็นคำเลียนเสียงฆ้องและกลอง ดังที่มีพระบรมราชาธิบายในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวแล้ว แต่ก่อนนี้มีหอกกลองของหลวงตั้งอยู่ที่สวนเจ้าเชตุทรงข้ามวัดพระเชตุพน ยังมีรูปถ่ายแสดงไว้ที่หอพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติอยู่ หอกกลองนี้ ราษฎรมักเรียกว่า “เจ้าพ่อหอกกลอง” เพราะถือว่ามีเทพารักษ์สิงสถิตอยู่ ภายหลังเมื่อเลิกประเพณีตีกลองแล้ว ก็รื้อหอกกลองนั้น ส่วนกลองที่มีอยู่ในนั้น เคียงอยู่ในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ เป็นกลองสองหน้า ในจำพวกกลองทัศนาคใหญ่ สามใบเตา กลองใบแรกชื่อ ย่ำสุริยศรี ใบที่สองชื่อ อักคีพินาศ ใบที่สามชื่อ พิฆาตเกรวี ถ้าบอกอยู่ในตัวแล้ว ว่าใช้ตีเพื่อบอกสัญญาณเหตุการณ์เรื่องอะไร เสียงกลองที่ตี จะได้ยินกันทั่วถึงก็แต่ภายในบริเวณกำแพงเมือง นอกกำแพงเมืองออกมา ส่วนมากก็มีแต่เรือสวนไร่นา ราษฎรที่อาศัยอยู่ที่ไม่หนาแน่น ความสำคัญเรื่องตีกลองบอกสัญญาณจึงไม่สู้จำเป็น ถ้าต้องการบอกให้รู้กัน ก็ตีเกราะเคาะไม้ไปตามเรื่อง

ข้าพเจ้าเล่าเรื่องตอนนี้ หรือในเรื่องตอนอื่น ๆ ส่วนมากเล่าจากความจำ ถ้าจะให้แน่ก็ต้องเสียเวลาค้นสอบ ส่วนเวลากลางคืนจะตีฆ้องหรือเป่า ข้าพเจ้าก็ไม่ทราบ และเลิกประเพณีตีฆ้องกลองเมื่อไร ก็ไม่ทราบอีกเหมือนกัน หากจะเลิกสมัย

ข้าพเจ้าเกิดแล้ว ข้าพเจ้าก็คงไม่ทราบอยู่นั่นเอง ตัวยังเด็กมาก ทั้งเป็นเด็กอยู่ปลาย
อ้อปลายแฉม ห่างไกลจากพระบรมมหาราชวัง จึงไม่ทราบเรื่องเหล่านี้ได้แน่นอน
ขณะที่เล่านี้ ข้าพเจ้านึกถึงเรื่องย่าฆ้องกลองระฆังของวัด ซึ่งตีเพื่อบอกเหตุการณ์
ว่ามีวิธีอย่างไร ข้าพเจ้าเคยสอบถาม ผู้ที่เขาเคยเป็นลูกศิษย์วัดในบ้านนอกสมัยก่อน
แล้วจดเอาไว้ แต่จะค้นหาเอามาก็เสียเวลา จึงปล่อยเลยตามเลยไปไว้เพียงเท่านี้

เมื่อข้าพเจ้าเกิดแล้วได้สามเดือนครึ่งเศษ ทางราชการเปลี่ยนการนับวันเดือน
ปีอย่างจันทรคติมาเป็นอย่างสุริยคติ ให้เริ่มปีใหม่ในวันที่ ๑ เมษายน แทนนับวัน
ขึ้นค่ำเดือน ๕ อย่างจันทรคติ และไปเปลี่ยนปีศักราชเอาในวันเถลิงศกเทศกาลสงกรานต์
ส่วนจุลศักราชก็เปลี่ยนเป็นใช้ศักราชรัตนโกสินทรศก (เขียนย่อว่า ร.ศ. เมื่อภายหลัง)
เริ่มศักราชรัตนโกสินทรศก ๑ ในปีที่สถาปนากรุงเทพพระมหานคร แต่เริ่มใช้เอาใน
ศักราชรัตนโกสินทรศก ๑๐๘ ซึ่งเป็นปีเปลี่ยนใหม่ ต่อมาเมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๖ ในรัชกาล
ที่ ๖ เปลี่ยนศักราชรัตนโกสินทรศกเป็นพุทธศักราช แล้วจึงเปลี่ยนวันขึ้นปีใหม่ จาก
วันที่ ๑ เมษายน เป็นวันที่ ๑ มกราคม เมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๓ หนึ่งขณะที่ยังใช้ศักราช
รัตนโกสินทรศกอยู่ เมื่อเขียนจำหน้าวันเดือนปีในหนังสือ มักมีตัวเลขกำกับทับอยู่บน
คำว่าศก เช่นศักราชรัตนโกสินทรศก ๑๐๘ ตัวเลขข้างบนนี้บอกปีในรัชกาล ในขณะที่
เขียนอยู่

ชื่อกรุงเทพรัตนโกสินทร ถ้าเขียนเต็มตามชื่อที่ตั้งไว้ ก็จะเป็นชื่อหลายบรรทัด
จึงเขียนย่อว่า กรุงเทพพระมหานคร ซึ่งเป็นคำตัดเอาแต่คำแรก และคำท้ายของชื่อ
เต็ม เป็นอย่างชื่ออื่น ๆ ที่มีมากบรรทัดซึ่งตัดย่อให้สั้น เป็นทำนองเดียวกัน กรุงเทพ
พระมหานครนี้ ลางทีก็มีคำ ใหญ่ เติมท้ายอีกคำหนึ่ง เป็นกรุงเทพพระมหานครใหญ่
เห็นจะหมายความว่ากรุงเทพ ฯ และกรุงธนบุรีรวมกัน เป็นอย่างทีในภาษาอังกฤษใช้ว่า
Greater Bangkok ก็ได้ กรุงเป็นคำเพี้ยนเสียงจากคำในภาษามอญ แปลว่าแม่น้ำ แต่
มากลายความหมายในภาษาไทย ว่าเมืองหลวงเมืองใหญ่ (พระบรมราชาธิบาย ร. ๔)
กรุงเทพก็แปลว่าเมืองสวรรค์ อย่างคำว่าเมืองไตรตรึงษ์ (อาจอยู่ที่เมืองอุทองก็ได้)
กรุงเทพทวารวดีศรีอยุธยา และกรุงเทพรัตนโกสินทร ก็เป็นกรุงเทพหรือเมืองสวรรค์
ด้วยกันทั้งคู่ ถ้าเช่นนั้น คำว่ากรุงเทพตามลำพังก็น่าจะหมายความว่าเมืองหลวง ที่
เขียนย่อว่า กรุงเทพ ฯ หมายความว่ายังมีคำต่อไป ซึ่งเป็นชื่อเมืองหลวงโดยตรง

การนับวันเดือนปีอย่างจันทรคติ แม้จะเปลี่ยนเป็นใช้สุริยคติแล้วก็ดี แต่ในทางพุทธศาสนาและในหมู่พวกชาวบ้าน ยังใช้กันอยู่ จะเลิกเสียทีเดียวไม่ได้ ด้วยเป็นความจำเป็นของชาวบ้านเกี่ยวกับพิธีทางศาสนา และเคยได้ยินพระบอಕ್ಕักราชเมื่อเริ่มต้นเทศน์ มีคำวาทิตีอยู่เสมอ เช่นคติขึ้น ๕ คำ ดิถีแปลว่า วันตามจันทรคติ เมื่อทางราชการเปลี่ยนการนับวันเดือนปีอย่างสุริยคติ และขึ้นปีใหม่ในวันที่ ๑ มกราคม เคยมีลางท่านใช้ว่า “คติขึ้นปีใหม่” อยู่บ่อย ๆ นี่แสดงว่าคำคติเคลื่อนที่จากความหมายเดิม มาเป็นความหมายแปลว่าวาระหรือวันทั่ว ๆ ไป ทั้งอย่างจันทรคติและสุริยคติ อันเป็นปรากฏการณ์ลักษณะหนึ่งของภาษา ซึ่งเคยมีมาแล้วแต่กาลก่อน ที่ความหมายของคำในภาษาไม่เปลี่ยนแปลงไปมากและรวดเร็ว ก็ด้วยผู้รักษาของเก่าคอยถ่วงให้เกิดคุลยภาพอยู่ ไม่เช่นนั้นก็จะเคลื่อนที่ไปรวดเร็ว จนปรับเก่ากับใหม่ให้เข้ากันไม่ได้ทัน

ส่วนการนับอายุปีตามชื่อสิบสองนักษัตร คนส่วนมากยังคุ้นกันอยู่มากกว่าบอกชื่อปีศักราช ถ้าใครเกิดปีนักษัตรอะไร เมื่อบอกก็ทราบได้ทันทีว่าแก่ก่อนนั้นก็ปี จะบอกปีศักราชก็ต่อเมื่อล่วงเลยแล้วนานถึง ๖๐ ปีขึ้นไป ไม่เช่นนั้นก็ต้องใช้กะเดาเอาว่าเกิดปีนักษัตรรอบไหน บ้านข้าพเจ้าขณะนี้อยู่เลขที่ ๗๓ ถนนซอยเกโซ เลข ๗๓ ถ้าเห็นหรือได้ยินครั้งแรกครั้งเดียว ลางท่านอาจจำไม่ได้ ถ้าข้าพเจ้าจะเขียนเป็นรูปหนู หรือเป็นหมูมีปีกหรืออะไรซึ่งเป็นที่แปลกตา กำกับเลขบ้านไว้ด้วย คนเห็นบ้ายก็จำได้ ถึงแล่นรถผ่านไปเร็ว ก็ยังเห็นได้ทันที ไม่ต้องหยุดหรือแล่นรถช้า ๆ เพื่อเข้าไปอ่านบ้ายเลขบ้านว่าเป็นเลขอะไร ยิ่งเป็นบ้ายบอกชื่อและตัวเลขถนนซอยต่าง ๆ ถ้าตัวเล็กนิดเดียว มองแต่ไกลก็ไม่เห็นจริงๆ นี่ฉันใด เรื่องนับปีตามชื่อสิบสองนักษัตร จึงยังคงอยู่ ด้วยเป็นความจำเป็นแก่เขา นี้ก็ฉันนั้น

ถ้าท่านสนใจดวงชะตาของข้าพเจ้า พร้อมทั้งคำทำนายทายทัก ว่าข้าพเจ้ามีอุปนิสัยใจคอ และความเป็นไปในชีวิตอย่างไร ก็อาจอ่านดูได้ในหนังสือ *โลกธาตุ* หรือจะดูในหนังสือ *ชีวิตและงานของเสฐียรโกเศศ* โดยประพัฒน์ ตรีณรงค์ (แพร่พิทยา กรุงเทพฯ พ.ศ. ๒๕๐๑) ก็ได้ พร้อมทั้งความเห็นของข้าพเจ้าเกี่ยวกับเรื่องดวงชะตาเห็นว่าควรเชื่อหรือไม่เชื่อได้แค่ไหนในเรื่องโหราศาสตร์

Mr. E. S. S. S. S. S.

I B S INTERNATIONAL BOOK SERVICE

The Asia Educational Press Co., Ltd.

221, Sukhumvit Road, Bangkok, Bangkok.

Post Office Box: 2398 Cables: AEP Bangkok.

Telephone: Bangkok 57477.

PENGUIN BOOKS

Splendid news for you,

By arrangement with Penguin Books Ltd, England, we have been appointed Penguin stockists in Thailand.

Over 3,000 Penguins – all titles – are now in stock. New titles will arrive every month.

Each month we shall distribute to customers free copies of Penguin Book News which gives full details of all new Penguin, Pelican & Puffin Books. To receive your free copy of Penguin Book News, simply send us your name and address and it will be included in our mailing list.

Change of Address.

We have now moved to larger, more convenient premises in Bangkok. Good parking – Air-Conditioned for your comfort – open 8:30 A.M. to 7:30 P.M. Monday to Saturday.

Situated Between Soi 15 & 17
visit us today.
you will not be disappointed.

YOURS SINCERELY,
KENNETH METHOLD
Managing Director

**ข้อสังเกต
บางประการ
จากงาน
การศึกษา
มหาวิทยาลัย
ในเยอรมัน**

เมื่อเดือนมิถุนายน ๒๕๐๘ นี้ ผู้เขียนได้รับเชิญจากรัฐบาลเยอรมันตะวันตกให้ไปร่วมงานการบริหารมหาวิทยาลัยในประเทศนั้นเป็นเวลา ๑ เดือน ระหว่างเวลาดังกล่าวได้ไปเยี่ยมชมองค์การที่มีหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการศึกษาของทั้งรัฐบาลกลาง และรัฐบาลมลรัฐหลายแห่ง เยี่ยมมหาวิทยาลัย ๗ แห่ง และเยี่ยมสถานการวิจัยต่าง ๆ อีกหลายแห่ง ที่จะกล่าวในบทความนี้มีใช้เป็นรายงานการดูงาน แต่จะเป็นการสรุปข้อสังเกตเรื่องคุณภาพของอาจารย์มหาวิทยาลัยในประเทศนั้น โดยเปรียบเทียบกับมหาวิทยาลัยในประเทศไทย

ความเจริญของชาติขึ้นอยู่กับความสามารถของสังคม ในการปั้นผลเมืองของชาติ ผู้มีหน้าที่ปั้นผลเมืองของชาตินี้ได้แก่หน่วยสังคมต่าง ๆ เริ่มตั้งแต่ครอบครัว ชุมชน สถานอื่น ๆ ในชุมชน เช่น วัด สโมสร สโมสร โรงเรียน องค์การรัฐบาล ผู้บริหารประเทศ และมหาวิทยาลัย

มหาวิทยาลัย ถึงแม้จะไม่ใช่วิทยาลัยที่มีอิทธิพลต่อความเจริญของบ้านเมือง แต่ก็ยังเป็นแหล่งสำคัญมาก เพราะมหาวิทยาลัยเป็นสถานการศึกษาระดับสูงที่สุดของประเทศ มีหน้าที่ไม่แต่เพียงให้ความรู้ระดับสูงในสาขาวิชาต่าง ๆ แต่ยังเป็นที่ยึดสร้างคนให้มีความคิดของตนเอง การสร้างบุคคลให้มีทั้งความรู้ในด้านวิชาการและความคิดโดยอิสระของตนเอง เป็นสิ่งที่มหาวิทยาลัยมีความรับผิดชอบต่อชาติ เพราะความเจริญของชาติจะมีเกินระดับความรู้และความคิดของพลเมืองชาตินั้นไม่ได้

จดหมายจากเยอรมัน

ในประเทศบางประเทศ ทั้งรัฐบาลและเอกชนร่วมกันรับผิดชอบในคุณภาพของมหาวิทยาลัย ประเทศเหล่านี้ได้แก่ประเทศที่มีทั้งมหาวิทยาลัยรัฐบาล และมหาวิทยาลัยเอกชน เช่นในประเทศสหรัฐอเมริกา แต่ในบางประเทศรัฐเป็นผู้รับผิดชอบในคุณภาพของมหาวิทยาลัยแต่ผู้เดียวหรือเกือบทั้งหมด เพราะในประเทศเหล่านี้มีแต่มหาวิทยาลัยของรัฐบาล ประเทศเยอรมันและประเทศไทยจัดอยู่ในประเภทหลังนี้ เพราะทั้งสองประเทศมีแต่มหาวิทยาลัยรัฐบาล

โดยเหตุที่ประเทศเยอรมันเป็นรัฐรวมแบบสหรัฐ (federation) รัฐบาลมลรัฐที่เรียกว่า lender จึงเป็นผู้รับผิดชอบในการศึกษาของชาติ เพราะฉะนั้นมหาวิทยาลัยจึงตั้งขึ้นโดยรัฐบาลมลรัฐ รัฐบาลกลางทำหน้าที่ประสานงานโดยพยายามให้มาตรฐานของมหาวิทยาลัยของมลรัฐต่าง ๆ อยู่ในระดับเดียวกัน และรัฐบาลกลางเป็นผู้ออกเงินสมทบช่วยเหลือมลรัฐเพื่อใช้จ่ายในการดำเนินงานของมหาวิทยาลัยด้วย ประเทศไทยเป็นรัฐเดี่ยว มหาวิทยาลัยทุกมหาวิทยาลัยเป็นของรัฐบาลแห่งชาติ อย่างไรก็ตาม มหาวิทยาลัยจะเป็นของรัฐบาลมลรัฐ หรือของรัฐบาลกลางก็ตาม ความเจริญหรือคุณภาพของมหาวิทยาลัยส่วนใหญ่ขึ้นอยู่กับระบบการควบคุมของรัฐที่มีอยู่เห็นมหาวิทยาลัย การควบคุมที่กล่าวนี้มีหลายประเภท ได้แก่การเงิน และการควบคุมในเรื่องบุคคล และการควบคุมระบบการบริหารอื่น ๆ ถึงแม้ว่ามหาวิทยาลัยเยอรมันจะถูกควบคุมจากรัฐบาลโดยเฉพาะในเรื่องงบ

ประมาณและเรื่องการค้าศาสตราจารย์ แต่เมื่อเปรียบเทียบแล้วอาจกล่าวได้ว่ามหาวิทยาลัยไทยถูกควบคุมมากกว่า และการควบคุมของรัฐบาลในเรื่องการบริหารและบางครั้งในค่านิชาการมีมากจนเป็นผลเสียต่อคุณภาพของการศึกษา

ในทันที ใครจะกล่าวถึงคุณภาพของอาจารย์ผู้สอน ปัจจัยที่สำคัญเกี่ยวกับการสอน คือ บรรดาอาจารย์ ศาสตราจารย์ต่าง ๆ คุณภาพของอาจารย์เป็นส่วนสำคัญซึ่งกำหนดคุณภาพของการสอน รวมทั้งคุณภาพของนักศึกษาเมื่อสำเร็จออกไป และคุณภาพของนักศึกษานั้นจะมีผลกระทบกระเทือนต่อความเจริญของประเทศเป็นเวลานาน ในต่างประเทศ เราจะได้ยินเสมอ ๆ ว่า มหาวิทยาลัยบางมหาวิทยาลัยดี บางมหาวิทยาลัยพอใช้ได้ บางมหาวิทยาลัยอยู่ในระดับต่ำ มีเหตุหลายเหตุที่ทำให้มหาวิทยาลัยหรือไมก็ดี แต่เหตุสำคัญเหตุหนึ่งที่ทำให้มหาวิทยาลัยดี คือ มีอาจารย์ดี เพราะอาจารย์เป็นผู้ใช้วิชา นักศึกษาเป็นผู้รับ ดังนั้นถ้าครูดี ลูกศิษย์ก็มีโอกาสดีได้มาก เราจึงได้ยินว่า ในมหาวิทยาลัยต่างประเทศมีการแย่งครูหรือประมูลครู จากที่กล่าวแล้วอาจสรุปหลักสำคัญได้อย่างหนึ่งว่าการเป็นอาจารย์ไม่ใช่ทุกคนเป็นได้ แต่อาจารย์จะต้องเป็นบุคคลที่มีบางอย่างพิเศษกว่าผู้อื่น ประการแรก พิเศษในเรื่องความรู้ และประการต่อไป พิเศษในความสามารถค้นคว้าและความสามารถในการสอน

เป็นที่ยอมรับกันแล้วในเยอรมันนี้ ในข้อที่ว่า ผู้สอนควรมีบางสิ่งบางอย่างเหนือกว่าคนอื่น โดยเฉพาะความรู้และความสามารถในการค้นคว้า สิ่งหนึ่งที่ใช้วัดระดับความรู้ของบุคคลในประเทศต่าง ๆ คือ ปริญญา และในบรรดาปริญญาก็เป็นที่ยอมรับว่า ปริญญาเอกหรือด็อกเตอร์ดีกว่า เป็นปริญญาสูงสุดของสาขาวิชาต่าง ๆ ส่วนใหญ่ ดังนั้นในประเทศบางประเทศจึงพยายามจ้างอาจารย์ที่มีปริญญาสูง เช่นในสหรัฐอเมริกาใช้จำนวนอาจารย์ที่ได้ปริญญาเอกเป็นเครื่องวัดระดับคุณภาพของมหาวิทยาลัยอย่างหนึ่ง แต่ในประเทศเยอรมันนี้ ผู้ที่ได้แค่เพียงปริญญาเอกไม่มีสิทธิเป็นศาสตราจารย์ ผู้ที่จะเป็นศาสตราจารย์ได้ นอกจากจะต้องได้ปริญญาเอกจากมหาวิทยาลัยแล้ว ยังจะต้องผ่านการสอบสูงขึ้นไปอีกขั้นหนึ่ง ที่เรียกว่า rehabilitation คือเป็นการทดสอบความรู้และความสามารถในทางวิจัย ผู้ที่จะผ่านการสอบนั้นจะต้องเสนอผลการค้นคว้าที่เป็นของใหม่และเป็นการค้นคว้าขั้นสูงจริง ๆ ดังนั้นในประเทศนี้ถือเป็นหลักว่า ผู้ที่ได้ด็อกเตอร์

อย่างเคียวเป็นศาสตราจารย์ไม่ได้ จะต้องได้ทั้งคอกเตอร์และ rehabilitation จริงอยู่ จำนวนศาสตราจารย์ในคณะหนึ่ง ๆ มีไม่พอกับจำนวนนักศึกษา จึงจำเป็นต้องมีอาจารย์ผู้ช่วย แต่อาจารย์ผู้ช่วยนี้ส่วนใหญ่ก็เป็นผู้ได้ปริญญาเอกแล้ว และกำลังเตรียมตัวสอบ rehabilitation เพื่อจะได้มีสิทธิ์เป็นศาสตราจารย์อยู่

ผู้เขียนทราบว่า การสำรวจความเห็นของประชาชนเยอรมัน เกี่ยวกับเกียรติของผู้ทำงานอาชีพต่าง ๆ ในประเทศนั้น ปรากฏว่าอาจารย์มหาวิทยาลัยเป็นผู้มีเกียรติสูงสุดในสายตาประชาชน ทั้งนี้ นอกจากอาจารย์ในมหาวิทยาลัยเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถแล้ว ยังมีรายได้ดีพอสมควร สามารถดำรงชีพได้อย่างมีเกียรติ นอกจากนั้นในประเทศเยอรมันนี้ ยังมีระเบียบให้สิทธิพิเศษบางอย่างแก่ศาสตราจารย์ เช่น อายุที่จะต้องปลดเกษียณสูงกว่าข้าราชการธรรมดา และเมื่อปลดเกษียณแล้วยังได้รับเงินเดือนเต็มตลอดชีวิตอีกด้วย มหาวิทยาลัยในประเทศไทยในบางทฤษฎี ดูเหมือนจะยอมรับเหมือนกันว่า อาจารย์ผู้สอนควรจะเป็นผู้ที่มีคุณสมบัติพิเศษเหนือบุคคลอื่น ๆ แต่ในทางปฏิบัติทำไม่ได้ ในปัจจุบันมหาวิทยาลัยในประเทศไทยไม่สามารถดึงดูดอาจารย์ที่สามารถไว้ได้ ซึ่งรวมทั้งไม่สามารถชักจูงให้ผู้มีความรู้ความสามารถที่มีอยู่แล้วให้แก่หน่วยราชการอื่น ๆ และองค์การเอกชน จะขอยกตัวอย่างในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย แต่ก่อนเคยถือเป็นหลักในการบรรจุอาจารย์ใหม่ ผู้ที่เพิ่งสำเร็จการศึกษาว่า ต้องเป็นผู้ที่ได้เกียรตินิยมอันดับ ๑ หรืออันดับ ๒ เท่านั้น และผู้ที่สำเร็จปริญญาได้เกียรตินิยมก็มักสมัครใจเป็นอาจารย์ มีเหตุชักจูงหลายประการ เช่น โอกาสก้าวหน้าเร็วแลไกลกว่าหน่วยราชการอื่น โอกาสที่จะได้ไปศึกษาต่อต่างประเทศมีมาก แต่ในปัจจุบัน เหตุูงใจเหล่านี้เริ่มจะจางหายไป เพราะโอกาสที่กล่าวนั้นมีอยู่มากในหน่วยราชการอื่น และในบางกรณีตลอดในมหาวิทยาลัย โอกาสก้าวหน้าได้เร็วและไกลไกลไกลในมหาวิทยาลัย และในหลายกรณีก้าวหน้าช้ากว่าหน่วยราชการอื่น ๆ เนื่องจากมีกฎของหน่วยงานรัฐบาลที่มีอำนาจควบคุมมหาวิทยาลัย ออกมาคอยกักกันการก้าวหน้าของอาจารย์มหาวิทยาลัย ยกตัวอย่างการเลื่อนขั้น จากอาจารย์โทเป็นอาจารย์เอก หรืออาจารย์เอกเป็นรองศาสตราจารย์ ได้มีระเบียบเรื่องอัตราเงินเดือนที่จะต้องไต่รับก่อนที่มีสิทธิ์เลื่อนขั้นไว้สูงกว่าหน่วยราชการอื่น แต่ก่อนนี้เคยมีความเชื่อว่าจะเป็นข้าราชการพิเศษได้ง่ายในมหาวิทยาลัย แต่เกี่ยวกับความ

เขื่อนเริ่มจะหายไป มีอาจารย์หลายคนโอนไปอยู่หน่วยราชการอื่น และได้เป็นชั้นพิเศษแล้วทั้ง ๆ ที่ถ้าหากท่านเหล่านั้นยังอยู่ในมหาวิทยาลัยก็คงยังไม่ได้เป็นชั้นพิเศษ (ไม่ใช่เพราะไม่มีความสามารถ แต่เพราะระบบที่ใช้ยังไม่เอื้อโอกาสให้เป็นได้) ดังนั้นจึงมีอาจารย์โอนไปหน่วยราชการอื่น ที่คิดว่าจะให้โอกาสเป็นชั้นพิเศษได้เร็วกว่า แต่ก่อนเคยเชื่อว่า ผู้ใดทำงานในมหาวิทยาลัยนาน ๆ ก็จะมีโอกาสเป็นศาสตราจารย์ และโอกาสอันนี้เป็นที่พึงกู่อาจารย์ไว้ในมหาวิทยาลัย แต่ในปัจจุบันผู้ควบคุมมหาวิทยาลัยมีความเห็นว่ามหาวิทยาลัยมีศาสตราจารย์มากเกินไป (ปัจจุบันจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยมีศาสตราจารย์ ๒๕ คน รองศาสตราจารย์ ๑๑ คน) จึงได้พยายามสร้างกฎและระเบียบต่าง ๆ ที่จะทำให้เป็นศาสตราจารย์ได้ยากขึ้น เช่นต้องคิดเงินเดือนขั้นสูงสุดมาแล้วไม่น้อยกว่า ๑ ปี เป็นต้น โอกาสไปต่างประเทศซึ่งแต่ก่อนนี้เคยมีมาก เพราะมีองค์การต่างประเทศช่วยเหลือ แต่เดี๋ยวนี้หน่วยราชการอื่นได้รับความช่วยเหลือมากกว่า และอาจารย์ผู้สำเร็จการศึกษาจากต่างประเทศ เมื่อกลับมาแล้ว โอนหรือลาออกจากมหาวิทยาลัย ก็มีมาก

มหาวิทยาลัยในประเทศไทยมีฐานะเป็นกรมของหน่วยราชการ และได้รับการปฏิบัติในเรื่องต่าง ๆ ส่วนใหญ่เหมือนกับกรมอื่น ๆ ที่ไม่ใช่มหาวิทยาลัย เงินเดือนที่อาจารย์ได้รับอยู่ ก็เป็นอัตราเดียวกับข้าราชการทั่ว ๆ ไป ถึงแม้ว่าอัตราเงินเดือนของข้าราชการอื่นเป็นอัตราที่ใช้กับอาจารย์ แต่การเป็นอาจารย์ไม่มีเหตุอันดึงดูดใจเท่ากับข้าราชการบางตำแหน่งในกระทรวงทบวงกรมอื่น ๆ เช่นความรู้สึกลงใจในการมีอำนาจบังคับบัญชา สิทธิพิเศษอื่น ๆ เช่นรถยนต์ประจำตำแหน่ง ฯลฯ ด้วยเหตุนี้จึงทำให้อาจารย์หลายคนโอนไปกระทรวงอื่น และที่ปรากฏว่าการโอนทำให้รุ่งเรืองกว่าอยู่ในมหาวิทยาลัย แต่เมื่อเปรียบเทียบกับบริษัทเอกชนใหญ่ ๆ แล้ว เงินเดือนของบริษัทเอกชนสูงกว่ามาก อันเป็นเหตุชักจูงให้อาจารย์อีกหลายคนไปปฏิบัติงานในองค์การเอกชน และนักศึกษายังเพิ่งสำเร็จไม่ปรากฏว่าที่ย้ายอาชีพอาจารย์แต่ทำงานกับเอกชนแทน ด้วยเหตุนี้ในการศึกษา ๒๕๐๗ มีผู้สำเร็จวิศวกรรมเกียรตินิยม อันคัมหนึ่ง ๔ คน อันคัมสอง ๑๓ คน ไม่ปรากฏว่าผู้ใดที่เกียรตินิยมสนใจเป็นอาจารย์เช่นแต่ก่อน ทั้ง ๆ ที่มีตำแหน่งว่าง และ

โดยทั่วไปตำแหน่งว่างในคณะบางคณะหาผู้บรรจุยาก ทำให้เกิดความจำเป็นต้องบรรจุผู้ที่มีความสามารถรองลงมา

ผู้เขียนเคยถามศาสตราจารย์หลายคนในประเทศเยอรมันนี้ว่า เหตุไรจึงไม่คิดไปทำงานเอกชน ปรากฏว่าเหตุที่สำคัญเหตุหนึ่งคือ โอกาสที่จะได้ทำงานอย่างอิสระและมีโอกาสได้ทำการค้นคว้าและวิจัย ความมีอิสระในการสอนในประเทศนั้น อาจารย์มีอยู่อย่างเต็มที่โอกาสค้นคว้ามีอย่างกว้างขวางในทุกสาขา โดยทั่วไปเครื่องมือทดลองในทางวิทยาศาสตร์ของมหาวิทยาลัยมีอย่างครบถ้วนและบริบูรณ์ โอกาสทดลองมีมากกว่าอยู่ที่อื่น ผู้เขียนได้รับการประทับใจอย่างยิ่งในการเยี่ยมศาสตราจารย์ต่าง ๆ ของประเทศเยอรมันนี้ โดยเฉพาะในเรื่องสถานที่ทำงาน ที่ทำงานของศาสตราจารย์ไอโดง ห้องใหญ่เต็มไปด้วยชั้นหนังสือ มีห้องวิจัย มีเลขาธุการ อย่างน้อยคนหนึ่ง ซึ่งอยู่อีกห้องหนึ่งถัดไป ผู้เป็นศาสตราจารย์ได้ใช้เวลาได้เต็มที่ ในการค้นคว้าอ่านตำรา มีเลขาธุการพิมพ์ให้เมื่อต้องการ แต่ที่สำคัญที่สุดอีกอย่างหนึ่งคือ ศาสตราจารย์ไม่ต้องเข้ามายุ่งกับการบริหารของมหาวิทยาลัย นอกจากเป็นกรรมการสภาของมหาวิทยาลัย ตำแหน่งอธิการบดีเป็นตำแหน่งที่เลือกตั้งจากศาสตราจารย์ แต่อยู่ในตำแหน่งคนละ ๑ ปี และเป็นอธิการบดีอาวุโสอีก ๑ ปี คอยช่วยเหลืออธิการบดีคนใหม่ จากการซักถามท่านอธิการบดีถึงความสมัครใจทำงานบริหาร ปรากฏว่าไม่มีศาสตราจารย์ผู้ใดต้องการเป็นอธิการบดีนัก เพราะทำให้ต้องขาดการค้นคว้า โดยต้องนำเวลาไปใช้บริหาร แต่เมื่อปรากฏว่าอยู่ในตำแหน่งเพียง ๒ ปี ก็ถือว่าเป็นคราวของคนที่จะต้องมาทำหน้าที่บริหาร เพื่อจะได้เปิดโอกาสให้ศาสตราจารย์อื่นทำงานของตนได้เต็มที่ ผลเสียของระบบนี้ก็มีอยู่น้อย โดยเฉพาะความชำนาญในการบริหารของอธิการบดี แต่ก็ลดน้อยลง เพราะอธิการบดีมีผู้ช่วยอื่นที่ทำงานเต็มเวลา

ความมีอิสระในการสอนนับว่ามีอยู่อย่างค่อนข้างบริบูรณ์ในมหาวิทยาลัย ซึ่งเป็นเหตุหนึ่งที่ทำให้อาจารย์มีใจในอาชีพของตน แต่ในส่วนที่เกี่ยวกับโอกาสในการค้นคว้า มิได้มากนัก เหตุแรกที่สำคัญคือขาดอุปกรณ์ในการค้นคว้า อันเกิดจากความจำเป็นในเรื่องงบประมาณ แต่เหตุที่สำคัญอีกอย่างหนึ่ง คือไม่มีโอกาสได้ค้นคว้าศึกษาเพิ่มเติม

เนื่องมาจากเหตุบางประการ เช่น ไม่มีสถานที่ทำงานที่อาจารย์จะนั่งโดยสงบ เพื่ออ่าน
ตำหรับตำรา โดยเหตุที่ขาดสถานที่ที่ต้องบรรจุอาจารย์ ๓ - ๕ คนไว้ในห้องเล็ก ๆ
ห้องเดียว ถ้าเผื่อคนหนึ่งมีแขกก็พลอยให้คนอื่น ๆ ต้องหยุดทำงานด้วย และบางครั้ง
ห้องเล็กจนไม่อาจเก็บหนังสือที่จำเป็นได้ แม้ว่าเป็นหนังสือส่วนตัว ทำให้ไม่มีโอกาส
หยิบยืมดูได้ในเวลาที่ต้องการ นอกจากนี้ อาจารย์ส่วนใหญ่จะต้องเข้ามาช่วยปฏิบัติงาน
บริหารไม่มากนักน้อย เพราะมหาวิทยาลัยขาดเจ้าหน้าที่บริหาร อาจารย์ต้องเข้ามามีส่วน
ในการดำเนินงานประจำ บางคนเป็นเลขานุการคณะ บางคนเป็นเจ้าหน้าที่ต่าง ๆ ซึ่งมี
ตั้งแต่เจ้าหน้าที่ดูแลสถานที่ ดูแลการเงิน เจ้าหน้าที่จัดซื้อของ กรรมการควบคุม
ก่อสร้างในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย รองอธิการบดีที่ทุกคนเป็นศาสตราจารย์ เลขานุการ
และผู้ช่วยเป็นอาจารย์หรือศาสตราจารย์ เวลาของอาจารย์และศาสตราจารย์เหล่านี้หมด
ไปในงานบริหารหรืองานธุรการ แทนที่จะนำไปค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติม และยังมี
อาจารย์อีกพวกหนึ่งซึ่งรายได้จากการเป็นอาจารย์ไม่พอเลี้ยงตัวและครอบครัว เนื่องจาก
รายได้ประจำน้อยทำให้จำเป็นต้องทำการสอนพิเศษแม้ในสภานอกที่ต่ำกว่าระดับ
มหาวิทยาลัย เช่น โรงเรียน หรือทำงานพิเศษกับองค์การเอกชน ดังนั้น เวลาที่จะค้น
คว้า ต้องหมดไป โดยการสอนหรือการทำงานภายนอกเพื่อจะได้ยังชีพอยู่ได้ แม้จะ
อย่างค่อนข้างจะแร้นแค้นก็ตาม

ด้วยเหตุดังกล่าวมาข้างต้น ทำให้คุณภาพของมหาวิทยาลัยไทยต้องถดถอยไป เพราะ
คุณภาพของอาจารย์ด้อยกว่าที่ควร ตามความเห็นของผู้เขียน เห็นว่าคุณภาพจะด้อย
เป็นลำดับถ้าหากการแก้ไขไม่แก้รากฐานของปัญหา ลักษณะงานของมหาวิทยาลัยแตกต่าง
กว่ากรมกองทั่วไปของรัฐบาล และความสำคัญของมหาวิทยาลัยมีมาก เพราะผลผลิต
ของมหาวิทยาลัยเป็นเครื่องตัดสินคุณภาพของการปฏิบัติงานของกรมกองอื่น ๆ หรือ อาจ
จะกล่าวได้ว่าเป็นเครื่องตัดสินความเจริญของประเทศ ด้วยเหตุนี้มหาวิทยาลัยควรจะได้
รับการพิจารณาเป็นพิเศษ ไม่ควรมีการปฏิบัติต่อมหาวิทยาลัยเช่นเดียวกับการปฏิบัติต่อ
กระทรวงทบวงกรมธรรมดา ความพยายามของมหาวิทยาลัยบางมหาวิทยาลัย การแก้
ปัญหาของตนเอง ไม่ได้ได้รับความเห็นใจจากหน่วยงานที่มีหน้าที่ควบคุมการดำเนินของ

ห้องสมุด โรงเรียนศึกษานารี

มหาวิทยาลัย ตรงกันข้าม กลัมนึกมองไปในแง่ว่าพยายามหาสิทธิพิเศษให้ตนเอง และนำไปเปรียบเทียบกับปัญหาของกระทรวงทบวงกรมอื่น ๆ ว่าเหมือนกัน แต่โดยเหตุที่มหาวิทยาลัยเป็นแหล่งผลิตคนให้แก่ชาติ ผลเสียที่เกิดกับมหาวิทยาลัยจะมีผลสะท้อนแก่ชาติมากกว่า เช่นอาจารย์ที่ออกจากมหาวิทยาลัยคนหนึ่ง ผลเสียแก่ชาติก็มีมากกว่าคนหนึ่ง ลาออกจากงานของกรมธรรมคา และในทำนองเดียวกันถ้ามหาวิทยาลัยได้อาจารย์ที่คนหนึ่ง จะทำประโยชน์ให้แก่ชาติได้มากกว่ากรมอื่นใดคนหนึ่งคนใดคนหนึ่ง ถ้าความจริงที่กล่าวมายังไม่เป็นที่เข้าใจโดยผู้มีความรับผิดชอบ การแก้ปัญหาก็กล่าวมาแล้วก็ยังคงหวังไม่ได้

ปัจจุบันประเทศไทยกำลังมีการขยายตัวในทางเศรษฐกิจทำให้ชาติเกิดความต้องการในตัวของบุคคลที่มีความรู้ระดับสูงในสาขาวิชาต่าง ๆ มากขึ้น รัฐบาลพยายามแก้ปัญหาเรื่องนี้ โดยการตั้งมหาวิทยาลัยเพิ่มขึ้นอย่างเดี๋ยว เช่นมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ขอนแก่น และกำลังดำเนินการเกี่ยวกับมหาวิทยาลัยภาคใต้ มหาวิทยาลัยที่มีอยู่แล้วยังไม่ได้รับการปรับปรุงให้ดีขึ้นเท่าที่ควร เพราะเหตุที่กล่าวมาข้างต้น แต่การตั้งมหาวิทยาลัยใหม่ ผู้เขียนมีข้อสังเกตอยู่ ๒ ประการ คือ ความต้องการในตัวบุคคลในมหาวิทยาลัยใหม่ในเวลารวดเร็ว ทำให้มีความจำเป็นต้องโอนบุคคลจากมหาวิทยาลัยเก่าไปทำหน้าที่ต่าง ๆ ตั้งแต่รองอธิการบดี คณะคณาจารย์และอาจารย์สอนอีกมาก ทำให้มหาวิทยาลัยเก่าที่ขาดบุคคลอยู่แล้วต้องมีปัญหามากขึ้น การโอนอาจารย์จากมหาวิทยาลัยเก่าไป จะเห็นของจำเป็น เพราะอาจารย์ที่โอนไปมีความชำนาญพร้อมที่จะสอนอยู่แล้ว และผู้บริหาร เช่นรองอธิการบดีที่โอนไปจากมหาวิทยาลัยเก่า ก็ต้องการที่จะได้ทีมเก่าของตน เพราะทราบความรู้ความสามารถและเคยทำงานด้วยกันแล้ว ไม่จำเป็นต้องสร้างทีมใหม่ ข้อสังเกตอีกข้อหนึ่งคือ ปัญหาของมหาวิทยาลัยเก่าที่เป็นอุปสรรคต่อวงความเจริญของมหาวิทยาลัยเก่าก็จะต้องปรากฏต่อไปในมหาวิทยาลัยใหม่ เพราะมหาวิทยาลัยใหม่ก็มีฐานะเช่นเดียวกับมหาวิทยาลัยเก่า วิถีปฏิบัติที่รัฐบาลมีต่อมหาวิทยาลัยเก่าอย่างไร ก็จะต้องมีต่อมหาวิทยาลัยใหม่เช่นกัน เป็นการทำความผิดซ้ำที่น่าเสียดาย.

จินดา ดวงจินดา

เพียง ๑ เท่านั้น

ป
บ

ข้าเกลียดเบียดเบียนมาจากถิ่นแดนห่างไกลลิบ คอยสูงโน้น
ข้ามากันเป็นหมู่ มากไปก็ด้วยความแค้น
จากการพ่ายต่อศัตรู
ข้าสู้ เราสู้ เราจักสู้จนตัวกายก็ไ้
แต่ เราจำต้องถอย มิใช่เพราะเพื่อชีวิตเรา
แต่ เพื่อเจ้า แลลูกหลาน

เรามาถึงหุบเขานี้ ผู้อาวุโสในหมู่เราได้บอกว่า
แห่งนี้เป็นแหล่งสมบรูณ์ด้วยพืชพันธุ์ธัญญาหาร
เบื้องทิศเหนือ มีเขาสูงตระหง่านจำ
เปรียบเสมือนห้วยนอน เมื่อกายใจเหนื่อย
เบื้องทิศใต้ เป็นที่ราบ
เสมือนที่วางเท้า เมื่อกายใจเหนื่อย
เราตกลงฝั่งรกราก ณ สถานที่แห่งนี้
เราต่างแบ่งสันปันส่วนที่ดินกันอยู่

ตามใจชอบ ตามความจำเป็นของแต่ละครัวเรือน
ข้าเลือกเอาบริเวณที่เจ้าเห็นนี้แหละ
เป็นแหล่งทำมาหากิน ทั่วควายและคนไ้

ดา

ข้าสืบมรดกตกทอดจากพ่อ
ข้าได้โค่นร้างดงพงในป่าลึก
ข้าขยายไร่นา ปลูกต้นหมากกรากไม้มีผล
เราอยู่กันอย่างเสรี เป็นไท ภาควุฒิ
ใครไปล่าเนื้อ ได้เนื้อ มาแบ่งกันถ้วนหน้า
เราต่างเป็นสุข ใครทุกข์ เราทุกข์ด้วย
ใครสุข เราหรรษา
ใครขยายไร่นา ข้าภูมิใจ
ข้าทำบ้าง เขาภูมิใจ

พ่อ

โน้ตโน้ตที่ปู่ได้เลือกไว้ให้และ

เป็นแหล่งกำเนิดของเจ้า

แม่เจ้ามิใช่คนในหมู่บ้านนี้

แม่มาด้วยขบวนการอีกพวกหนึ่ง

ของพวกเราครึ่งกระโน้น

จากแดนดินแดนเขาลิบไกล ซึ่งเจ้ามิได้เห็น

กลางที่ เจ้าหรือลูกหลานเจ้าอาจจะได้ไปเยือนก็ได้

ถ้าพลังต่อสู้ของสายเลือด ยังมีรู้จักเสื่อมคลาย

ในหุบเขา ไกลเชิงดอยนี้แหละ

เจ้าได้เกิดมาในโลก

เจ้าเป็นเลือดเนื้อเชื้อไขที่ทุกคนยอมรับด้วยใจเปรม

เพราะผีแฉกได้จารีกรวยดำไว้ที่กันเจ้า

เหมือนเด็ก ๆ ของพวกเราทุกคนที่เกิดมา

แต่เราเริงรับเจ้า ในบรรยากาศ ผิดแปลกไปจากกาลก่อนโน้น

เดี๋ยวนี้ ในหุบเขานี้

เรามีความสุขสำราญ ชื่นบานตั้งเท่าไม้

ความเป็นไทที่เราได้ถนอม นับวันน้อยลง

เพราะตัวแทนของผู้มีอำนาจจากเมืองโน้น

ไกลไปจากที่ เคนโนราวเจ็ดวันถึง

ได้มารุกล้ำเรา ในเรื่องการทำมาหากิน

ให้พวกเราส่งส่วยภาษีอากร

ตัว

ลูกเอ๋ย

เจ้าได้ยินคำบอกเล่าของปู่ตาแล้ว

เจ้าได้มองเห็นภาพครีวเรือนเราชาวไทย

พันเพของเรามาจากห่างไกล

จากจุดแยกของแม่น้ำคงคาและแม่น้ำโขง

เรื่อยมาตามเขาสูงสู่พื้นราบ

บนคันนาที่เจ้าเคยวิ่ง

ไต่ล่นเรือนที่เจ้าเคยจูงเจ้าทุยเข้าออก

แผ่นดินผืนนี้ หลายชั่วอายุของพวกเขา

เคยอยู่อย่างเป็นสุข

แต่ บัจจุบัน ลูกเอ๋ย

ผืนดินนี้ มิใช่ของพ่อ ของลูก อีกแล้ว

มันเป็นของคู่ยิ่งใหญ่ คนหนึ่ง
เขาแต่งตัวหรูหรา ใส่แว่นตากันแดด
มากับเจ้านายฝ่ายบ้านเมือง
เขาบอกว่า ที่ดินในหุบเขาทั้งหมด
ที่ดินอันเป็นของลุงแก้ว ขายมา ตาสี แม่คำ
เป็นของเขาคนเดียว
เราต้องเสียค่าเช่าเป็นรายปี
ถ้าไม่มีเงิน
เราต้องส่งข้าวให้แทน
ตามจำนวนกำหนดที่เขาจะไว้ให้

ลูกเอ๋ย
หนีสันอย่างนี้ พ่อไม่อยากให้มีติดคอไปถึงเจ้าหรือลูกเจ้า
แต่ พ่อไม่รู้จะทำเช่นใด
พ่อจะพยายามใช้หยากเหวือต่างน้ำให้มากกว่านี้
ทำไร่ไถนาให้มาก
เพื่อแลกเปลี่ยนแผ่นดินคืนคืนนี้
เพื่อว่าเจ้าจะได้อยู่อาศัยเสรี เยี่ยง บู่ ตา เจ้า

ลก

ใต้ต้นตะแบก คอกสีม่วง
ริมคลองกว้าง เรือนหลังสี่ปั้งเก จะล้มแหลมล้มแหล่
สองผิวเมียนั่งกอดเข้าข้างเคียงกันอยู่

“พี่” เสียงหญิงว่า

“ทำไงดีละ พรุ่งนี้โรงเรียนเขาจะเอาค่าเทอมเจ้าแดงแล้ว”

“เท่าไร” เสียงชายนั้นห้วน

“๖๐๐ บาท”

ควนขาวลอยออกจากบุหรีไบตองแห้ง

“เท่าเข็มขัดนาถของน้องพอดี”

“ไร”

.....ความเจ็บครอบงำ.....

“ค่าเช่านามะรินนี่อีก”

.....ความเจ็บครอบงำ.....

ทั้งสองมองไปยังยอดเขาสูงนั้น
มันคงตระหง่านงำอยู่ชั่วนิรันดร์
แม้ว่าบางแห่งจะคุโชนไปด้วยไฟฟ้า
มองไปอีกด้านหนึ่ง

ทุ่งราบอันแห้งแล้ง คงเป็นทุ่งราบ
จรัสสี ที่นี้ ในหุบเขานี้
หลายชั่วอายุคนแล้ว พวกเรามาอยู่
รวมทั้ง พี่น้องสะแวกใกล้เคียง
เคยอยู่อย่างสุข
แต่ใจในปัจจุบัน
ทุกคน ทุกครัวเรือนจึงตรมเศร้า ทั้ง ๆ ที่ทำงานมากกว่าเดิม

หลาน

รดยนต์หลายต่อหลายคืน
วิ่งผ่านหุบเขาไปอย่างรีบรุด ไม่คอยใคร ไม่แยแสผู้ใด
บริเวณนาวิมคลองกลับกลายเป็นตึกคูหา
สมาชิกของชุมชนเก่า กลายเป็นคนงาน
ขายแรงงานแลกเปลี่ยนเป็นเงินตรา
ที่เมืองใกล้ต้นเขา ยอดสูงนั้น
ท่ามกลางแสงแดดอันแผดเปรี้ยว
ปีก เสียงอีต้อยเหวี่ยงไปกระทบกับก้อนหิน
เช่นนี้ เช่นนี้ ทุกวัน เป็นอาทิตย์
เจ้าแดงเอามือปากเหงื่อบนหน้า
มองลงไปยังที่ราบเบื้องล่าง
ที่มันเคยอยู่ ที่บ่ยาตายาย พ่อแม่เคยอยู่
เคียววัน มันเอง ก็จำไม่ได้ว่า
บ้านหลังป้อน ๆ ของมันอยู่ที่ตรงไหน
กำบอกเล่าเก่า ๆ แม้จะกังวานบางครั้งในหัวใจ
แต่ก็เดือนกลาง สลัวมัวมน
มันจำได้เพียงว่า
แผ่นดินนี้ของเรา
ไร้อ้อย แผ่นดินของกู
แล้วหัวเราะ
มันไม่ได้หัวเราะ ทำทวยใคร
มันมีอะไรอีก ที่จะไปกำแหงกับผู้ใด
แม้กับฟ้า และ ดิน

เหลน

มันสลัดพลั่วทิ้งลงบนดิน
มันเดินอย่างหาญกล้าไปหานาย
ผู้ขึ้นแตะสะเอวอย่างขะโฮ

“ ผมขอลาออกละ เจ้านาย ”

“ จะไปไหนกันวะ ข้ายังต้องการแกอยู่มาก
แกเป็นคนเก่าของที่นี่
แกพูดอะไร คนอื่นเขาเชื่อไว้
ข้าตั้งใจให้แกเป็นหัวหน้า เดือนหน้ากันแหละ ”

มันเรื่อ

วันแล้ววันเล่า

ลูกมันลุ่มหลุ่ม

มันจึงบอกลูก

เจ้าไปหากินที่อื่นเถิด
ที่นี้มันแต่คนเกลียดพ่อ
พ่อเป็นหัวหน้าคนงาน
ใหญ่มาก ใช้คนยังกับควาย
เขารู้อย่างนั้น
พ่อไม่โกรธ คนพวกนั้น
เจ้าจะโกรธเขา ไม่ได้
นี่เป็นข้อห้ามของพ่อ ผู้สิ้นไร้ไม้ตอก
เพราะคนเหล่านั้น อีกทั้ง ไอ้จ้อบ ไอ้แทน นางสาย เพื่อนเจ้า
เคยสืบสายจากความเป็นหนึ่งมาด้วยกัน ความเป็นเสวี
พ่อโง่ ได้ทำลายความรู้สึกนั้นไปเสีย
พ่อเป็นลูกมือเขา ซึ่งมีไร่พวกเรา
ทุกวันนี้ พ่ออยู่ด้วยความเจ็บปวดรวดราว
แต่ ไม่อยากให้เจ้าร้อนจิตใจไปกว่า
หรือ แม่ของเจ้า
ซึ่งนอนอยู่ใต้ดินดอยนั้น
ต้องรำไห่ กับความทนทุกข์แสนเข็ญของเจ้า

จงไป จงไปเถิด

แสวงหาแผ่นดินใหม่

แผ่นดินนั้นไม่ต้องกว้าง

อย่างที่บูยาทายาย พ่อแม่ เคยอยู่มา

แต่กว้างพอที่

วันหนึ่ง เมื่อผมของเจ้าเป็นตีเงิน

เหมือนกับแหวนที่แม่เจ้าใส่

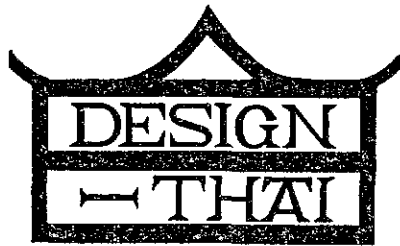
เจ้าจะได้อยู่อย่างสบาย และอย่างเสรี

เจ้าอย่ามองพ่ออย่างหมาม

คิดว่าทำไมไม่บอกให้สู้

สู้กับธรรมนั้นจนสุดใจชาคกัน
แต่การรณรงก์กับอำนาจที่เหนือกว่า
มันหมายถึงการระดมทุกหยกเลือดของฝ่ายเรา
อันเหลือน้อยแล้ว ราวีกับอสูร
มันหมายถึงความฝันของชัยชนะอันว่างเปล่า
เพราะ

ไข่ตกบนหิน   ไข่แตก
หินตกบนไข่   ไข่แตก อยู่ดี

อาคารมณเฑียร ๕๑๘/๒
ถนนเพลินจิตต์ พระนคร
โทร. ๕๕๐๖๒-๕

มีวัสดุการตกแต่งสำหรับนักออกแบบและผู้ดำเนินงานตกแต่งภายใน
ได้เลือกใช้

ผ้าไทย คุณภาพสูง ลายและสีนำสมัย

กระเบื้องบุผนัง

พรมและกระเบื้องปูพื้น วายเน็ล มีลายและสีให้เลือก

เฟอร์นิเจอร์ออกแบบพิเศษ

ผู้แทนของดีชาयนี้ไทย จะนำของตัวอย่างไปให้ท่านพิจารณาถึงสำนักงาน และพร้อมที่จะให้ความช่วยเหลือทุกท่าน

สุนทรพจน์ ในการเปิด สมาคมผ้านุ่ง

ขอประทานกราบเรียนพระเดชพระคุณทราบฝ่าเท้า

เกล้ากระผมรู้สึกซาบซึ้งในความเอื้ออารีของพระเดชพระคุณ ที่สุดสุดสาหัส สละความสำราญอย่างอื่น มาเป็นเกียรติในโอกาสเปิดสมาคมผ้านุ่งในกาลครั้งนี้ ทั้งๆ ที่สมาคมนี้มีสมาชิกอยู่ที่เพียงแต่พระเดชพระคุณกับเกล้ากระผมสองคนเท่านั้น นั้นนับว่าผิดกับสมาคมทั้งหลายบรรดามี ในประเทศสยามเราบัดนี้ เพราะสมาคมอื่นๆ นั้น เวลาแรกตั้ง มักต้องประกอบไปด้วยสมาชิกเรือนร้อยเรือนพัน โดยมีได้คำกันว่า ผู้ที่เข้ามาเป็นสมาชิกนั้นๆ จะเห็นพ้องต้องด้วยวัตถุประสงค์ของสมาคมมากน้อยเพียงใด พร้อมทั้งจะทำกรให้สมาคมหรือไม่ แลแต่ละคนเป็นสมาชิกอยู่ในสมาคมอื่นอีกก็สมาคม ยิ่งนายกสมาคมด้วยแล้ว มักเป็นหุ่นให้เขาเชิดเราๆ นี้เอง แลคนส่วนมากก็ถูกเกณฑ์หรือถูกขอร้องให้มาเป็นสมาชิกแทบทั้งนั้น วัตถุประสงค์ของสมาคมนั้นๆ เล่า ก็เขียนกันไว้อย่างงดงาม แต่จะทำตามได้หรือไม่เพียงไรนั้น ดูจะเป็นอีกเรื่องหนึ่งต่างหากออกไปในวันเปิดสมาคมนั้นเล่า ก็ต้องมีพิธีหรรษาใหญ่โต ทิดบ้ายชื่อขนาดเขื่อง แต่วันต่อๆ ไปจะมีกิจการตั้งที่แถลงไว้หรือไม่ ไม่นำพา ส่วนสมาคมผ้านุ่งนี้พิถีพิถันในเรื่องคุณภาพ

ของสมาชิกยิ่งกว่าปริมาณ และเรามองลึกลงไปสู่เป้าหมายใจความของวัตถุประสงค์อันแท้จริง ยิ่งกว่าเขียนไว้ไอ้อวดคนอื่น นอกจากนี้สมาคมผ่านึ่งยังผิดกับสมาคมอื่นๆ อีกตรงที่มีได้เป็นสมาคมอันมีชื่อโก๋หร่านทันสมัย มิได้เกี่ยวข้องด้วยการวิจัยหรือในทางวิชาการ มิได้คึกคักสนทนา จักป้ารูกดา ไต่ว่าที่ มิได้ลอกแบบฝรั่งมาตั้ง มิได้มีผู้ชำนาญชาวต่างประเทศมาแนะนำให้มีขึ้น และได้เป็นสโมสรแต่งแฟนซีสำหรับพูดคุยกันถึงอดีต เพื่อมานั่งกับพื้นโขกหมากรูก ทอดสกา เป็บข้าวด้วยมือ คืมเหล่าโรง อะไรเหล่านี้การตั้งสมาคมเล่น ๆ เช่นนี้มีเกินพอดีไปเสียแล้ว แต่ถ้าจะมองไปในแง่เล่น ๆ สมาคมผ่านึ่งนี้ก็ตั้งขึ้นเล่น ๆ แต่เล่นกันอย่างจริงจัง ๆ และความค้ำริเริ่มตั้งสมาคมผ่านึ่งนั้นเกิดขึ้นจากมโนกรรมของคนที่รักความเป็นไทย อยากจะรักษาความดีความงามของไทยให้คงอยู่คู่กรุงสยาม และอยากจะอวดคุณวิเศษของไทยให้พุ่งเฟื่องกำจรกำจายออกไปยังนานาประเทศ

ที่พระเจ้าพระคุณและเกล้ากระผมคิดตั้งสมาคมขึ้นเช่นนี้ เห็นจะมีผู้ตำหนิติเตียนได้ ว่าทำการตั้งประหนึ่งว่าดอยหลังเข้าคลอง ความซ้อนี้เกล้ากระผมออกจะยอมรับอย่างหน้าขึ้นว่า อยากถอยเรือเข้าคลองจริงๆ ยิ่งมองเห็นสภาพคลื่นลมที่ปากคลองออกจะเรรวนต้งหนึ่งมีมรสุมใหญ่อยู่เช่นนี้ เกล้ากระผมก็สมัครที่จะถอยกลับเข้าไปหาความร่มรื่นจากกิ่งไม้ใบหญ้าอันนำรื่นรมย์ตามริมตลิ่งมากกว่า อย่างน้อยก็เพื่อประวิงเวลาไว้จนกว่าแม่น้ำใหญ่จะสงบคลื่นสงบลมเรียบราบลง แลระหว่างที่พักอยู่ในคลองนั้นเล่า ถ้าได้หาเสบียงอาหารเพิ่มเติมเตรียมไว้ หรือได้เสริมกาบ ค่อเสา ปะใบ แก้วหางเสือ อะไรเหล่านี้ด้วยแล้ว ถึงจะต้องโดนมรสุมบ้าง ก็ยังดีกว่าออกไปเผชิญหน้ากับอนาคต โดยที่ไม่รู้ว่านาวาลำเล็กของเรามีข้อดีข้อเสียอย่างไรที่ไหนบ้าง และยิ่งเมื่อจะ

ออกสู่สมุทรใหญ่โดยไม่รู้จักคุณค่าของทิวทัศน์เรียบ ๆ ระหว่างทางในคลองน้อยที่ผ่านมา
ค้วยแล้ว ก็ต้องนับว่าน่าเสียดายยิ่งนัก สำหรับท่านที่ตั้งสมาคมต่าง ๆ อันโง่หรืออยู่นั้น
แลที่ท่านพูดภาษาไทยชนิดที่พระเจ้าพระคุณกับเกล้ากระผมไม่พูดนั้น ท่านรู้จักคลอง
น้อยที่ท่านถอยเรือพ้นออกมาแล้วละหรือ ท่านรู้จักเรือลำเล็ก ๆ ที่ท่านถือหางเสือหรือ
แจววาตอยู่ละหรือ และท่านรู้จักกลิ่นลมดีแล้วหรือ นี่เป็นคำถามที่เกล้ากระผม
อยากจะถามท่านนั้น ๆ แต่ไม่อาจถามท่านได้ ก็ได้แต่กราบเรียนหาหรือพระเจ้าพระคุณ
ผู้เป็นที่เคารพของเกล้ากระผม การที่เกล้ากระผมใช้สรรพนามแลสำนวนโวหารเช่นนี้
ก็คงจะมีหลายคนเห็นว่าเรื่อว่าลำสมัย เห็นว่าแสดงตนเป็นนายเป็นบ่าวกันมากไปนัก
แท้ที่จริง ภาษาย่อมสื่อให้เห็นสภาวะของสังคม ภาษาไทยที่คีย่อมสื่อให้เห็นว่าคนไทย
สุภาพได้เพียงไหน อาจแบ่งชั้นแบ่งชั้นแสดงความใกล้ชิดที่ห่างได้เพียงไร ที่เกล้ากระผม
ใช้สรรพนามบุรุษที่สองนี้เอง ก็สื่อให้เห็นแล้วว่าเกล้ากระผมนับถือว่าพระเจ้าพระคุณมี
คุณธรรมทั้งสองประกอบกันพร้อมอยู่ในตัว แม้จะกราบถวายบังคมลาออกจากราชการ
ละพระเจ้ามาแล้ว แต่พระเจ้าที่มีมาแต่เดิม ก็ช่วยอุคหนุนคุณธรรมข้อแรกให้สุกใสอยู่
นับว่าผิดกับท่านผู้ทรงอำนาจอื่น ๆ ที่มีแต่พระเจ้า ครั้นเมื่อสิ้นอำนาจวาสนาแล้ว ไม่มี
พระเจ้าประคองค้ำจุนไว้ ก็เลยพาให้อับเฉาไปตาม ๆ กัน

ข้อที่น่าเสียดายก็คือเกล้ากระผมไม่อาจใช้ภาษาอันนอบน้อมเช่นนี้กับคนไทยอื่นใด
ในสมัยนี้ได้อีกแล้ว เพราะแต่ละท่านแต่ละคนหาเป็นปุชนียบุคคล อันเกล้ากระผมควร
ใช้ภาษาหรือเปิดหัวใจให้ได้ดังที่กระทำอยู่กับพระเจ้าพระคุณบัดนี้ สำหรับคนอื่น ๆ
จะบิดพริ้วภาษา เพื่อประจบประแจงแสวงอ่อนน้อมเกินขนาดกันแค่นั้น ไม่อยู่ใน
วิสัยอันเกล้ากระผมจะกราบเรียนในที่นี้

ไหน ๆ ก็ได้กล่าวแล้วว่า เกล้ากระผมอาจแถมความอัศจรรย์อันใจบรรดามี ผู้
พระเดชพระคุณได้ จึงใคร่ขอประทานกราบเรียนแสดงความห่วงใยว่า บรรดาท่านที่ตั้ง
สมาคมอันทันสมัยต่าง ๆ นั้น แต่ละท่านล้วนประสงค์ที่จะพัฒนาประเทศ พัฒนาสังคม
พัฒนาชุมชน ตลอดจนพัฒนาคนแต่ละคน ก็คำว่า พัฒนานั้น รากศัพท์มาจากภาษา
อะไรและแปลว่าอะไร พระเดชพระคุณย่อมทราบดีกว่าเกล้ากระผม แต่พวกกันอย่าง
ไทยๆ แล้ว ก็อาจจะพัฒนาขึ้นหรือพัฒนาลงได้ทั้งสองสถาน แลการที่จะพัฒนาสิ่งใด
โดยที่ไม่รู้จักสิ่งนั้นมาก่อนแล้ว เกล้ากระผมเห็นเป็นมหันตภัยยิ่งนัก ยกตัวอย่างกรุงเทพ
พระมหานครอมรรัตนโกสินทร์นี้ ก็พัฒนากันจนเกือบจะหมดสัญลักษณ์ความเป็นไทย
ไปแล้ว ตั้งแต่หน้าใจคน ไปจนถึงหน้าในใจ แลตึกรามรตราบนท้องถนน ตลอดจน
ขนบธรรมเนียมประเพณี ทั้งที่ในบ้านแลนอกบ้าน รวมทั้งงานสังคม ก็ล้วนห้วงมุกฎ
ท้ายมังกรอยู่ทั้งสิ้น มิใช่ที่จะต้องกล่าวถึงการแต่งตัว นี้เป็นเพราะอะไร เป็นเพราะท่าน
ที่มาพัฒนามิได้รู้จักตัวเอง มิได้รู้ว่าสังคมหนึ่ง ๆ ควรจะมีสภาพการเป็นอย่างไร สักแต่
เห็นของคนอื่นเขาก็รับมา แลที่รับมานั้น แท้ที่จริงก็เอาของเหลว ๆ ของหยาบ ๆ มา
มากกว่าเอาของอันสุขุมละเอียดอ่อนมา แม้จนคุณค่าของชีวิตก็นำมาใช้ผิด ๆ จับเอามา
แต่ของฉาบฉวย จับเอามาแต่ความนิยมในทางวัตถุ ในทางทรัพย์สิน ในทางอำนาจวาสนา
ไม่มีปัญญาที่จะล่วงลงไปถึงวัฒนธรรมแลมโนธรรมอันล้ำลึกของผู้รู้มาได้ ครั้นเมื่อพัฒนา
เมืองหลวงอย่างเดียวไม่พอ ก็ขยายออกไปพัฒนาชนบท จะให้เมืองนั้น ๆ เป็นอย่าง
เมืองหลวง โดยมีได้คำนึงถึงเลยว่า ผลเสียจะมีตามมาเป็นประการใดบ้าง จริงอยู่ คน
ในชนบทส่วนใหญ่ก็คล้ายพระเดชพระคุณแลเกล้ากระผมนี้เอง คือ มีความหมั่นน้อย
มีความเกียจคร้านมาก แต่ชีวิตก็เป็นไปอย่างช้า ๆ ความต้องการสำหรับชีวิตมิไม่มาก
อะไร ๆ ก็ทำได้ในละแวกบ้านหรือในเมืองชนบทแถบนั้นเอง ถึงจะมีคนเลวร้าย ที่วัน

พื้นที่ กินเหล้า สูบกัญชา แต่คนก็ยังมีไม่น้อย แลคนจะตีจะชว้อย่างไร วัตถุประสงค์เป็น
ศูนย์กลางของหมู่บ้าน ต้นหมากรากไม้ชั้นระเกะระกะ สัตว์น้ำสัตว์บกอุดมสมบูรณ์
พาใจให้ชุ่มชื้น อยู่ในกรอบแห่งศีลธรรม แวดล้อมไปด้วยธรรมชาติ ในทางเศรษฐกิจ
คนชนบทอาจผลิตอะไรไม่ได้มาก แต่ก็มักได้ข้าวมาพอเลี้ยงคนกรุง ได้ไหมมาพอขาย
ออกนอกประเทศ ถึงสิ่งตอบแทนที่ได้มาจะน้อย เรือนมุงแฝกปูฟาก ผ้านุ่งผืนผ้าห่มผืน
แลอาหารการบริโภคอย่างง่ายก็พอแก้ขัดภาพแล้ว ครั้นท่านผู้ชำนาญอันตั้งสมาคมชนิด
ทันสมัยต่างๆ มาพากันพัฒนาชนบทเข้าตี ประการแรกท่านต้องให้คนพวกนี้มีความหมั่น
มากขึ้น ให้ผลิตของมากขึ้น เพื่อรายได้สูงขึ้น เมื่อเป็นเช่นนั้น ความต้องการสำหรับ
ชีวิตก็ย่อมต้องมีมากขึ้น แลของที่ซื้อหาเพิ่มขึ้นมานั้น ก็ล้วนเป็นของที่ผลิตได้จาก
ถิ่นอื่น ประเทศอื่น แทบหงส์ เมื่อเป็นเช่นนั้น การที่คนชนบทขยันขึ้นขึ้นเพื่อประโยชน์
ของใคร ของคนไทยหรือคนต่างประเทศ แลละแวกบ้านที่ความสำคัญเคยอยู่ที่วัด ก็
จะเปลี่ยนไปเป็นมีโรงเรียนสารพัดอันทันสมัย สอนฟุตบอลฟุตฟุตไฟแทนสมบัติผู้ดี สะพาน
ไม้หมากไม้มะพร้าวข้ามคูก็จะกลายเป็นสะพานปูน คลองก็จะกลายเป็นถนน ต้นไม้ก็จะ
กลายเป็นคอนกรีต กฎาก็จะกลายเป็นห้องแถว ผ้านุ่งจุงกระเบนจะหมดไป จะเกิด
ความอายที่จะรักษาความเป็นไทยไว้ ต้องเลิกเบียดข้าวด้วยมือ เลิกกินหมาก ต้องนั่ง
เก้าอี้ แลต้องแต่งตัวอย่างหนึ่งฝรั่ง พากันเป็นแฮมมกะบี ฝรั่งดำ อย่างชาวกรุง โดย
ที่จิตใจมิได้เป็นฝรั่งไปได้เลย แต่กลับเลวทรามต่ำช้าลง เพราะธรรมชาติหมดไป วัตถุประสงค์
หมดความสำคัญไป ละแวกบ้านกลายเป็นร้างไป เป็นตัวใครตัวมัน ญาติกาที่เคยอยู่เป็น
หมู่รวมกันในละแวก ก็ต้องแยกย้ายไปหางานทำตามโรงอุตสาหกรรมต่างๆ การลงแขก
ในการเก็บเกี่ยว การช่วยกันปลูกเรือน การร่วมกันร้องรำทำเพลง ก็กลายเป็นรับจ้าง
เพราะเห็นแก่เงิน งานทำบุญอันสนุกสนานก็กลายเป็นพิธีที่ต้องอันน่าเบื่อ ทั้งนี้เพราะ

อะไร เพราะท่านที่จะไปพัฒนา ไม่รู้จักคน ไม่รู้จักสังคม ที่จะพัฒนา มิใช่หรือ การที่จะรู้จักตนเองได้นั้น ประการแรกต้องรักษามรดกของดั้งเดิมไว้ก่อน ต่อเมื่อจะเปลี่ยนแปลงแก้ไข ก็ต้องพิจารณาถึงข้อดีข้อเสียโดยรอบคอบ การที่จะเลิกสิ่งหนึ่งสิ่งใดไปโดยไม่ทราบถึงคุณวิเศษของสิ่งนั้น นับว่าเป็นเรื่องที่น่าเสียใจยิ่งนัก

ต่อแต่นั้นไป เกล้ากระผมจักขอประทานกราบเรียนเสนอสรรพคุณของสมาคมผ้า
นุ่งให้พระเดชพระคุณได้ทราบ ประการแรก การนุ่งผ้าจุงกะเบนนั้นมียานิสต์ทั้งในทาง
สตรีวิทยา ในทางเศรษฐศาสตร์ และในทางศีลธรรมจรรยา โดยมีข้อตกลงว่าถึงคุณค่า
ในทางวัฒนธรรมเลยก็ได้ คนมีผ้าพื้นผืนหนึ่ง หรือผ้าม่วงผืนหนึ่ง ก็อาจนุ่งทำงานได้
ทั้งตาปี ถึงคน ๆ นั้นจะอ้วนขึ้นหรือผอมลง ก็ไม่ต้องหาช่างแก้บั้นเอว และจะคาดเอว
ให้สบายอย่างไรก็ได้ ทั้งลมยังพัดเข้าได้แต่ชายซาอ่อน ขึ้นมาจนถึงจรดบริเวณชายพก
เย็นสบายกว่าใส่กางเกงยิ่งนัก การที่มีผ้าแค่น้อยชิ้นเช่นนี้ ช่วยให้คนไม่ทะเลาะทะเลาน
เห่อเหิม ทำเป็นคนชาติอื่น ทั่วๆ ที่ตัวเองก็หน้ากลุ้ม ผมดำ ตาหน้าตาล หากได้มีผมสีทอง
ตาสีน้ำข้าว ผิวสีขาวไม่ จะช่วยให้ไม่เกิดความมั่งมาก อันเป็นช่องทางให้คิดฉ้อฉล
แลการแต่งตัวเช่นนั้น ช่วยให้มีความรยาทางงดงามไปในตัว จะกระโดดโลดเต้นอย่างแรง
อย่างกา หากได้ไม่ แลที่สำคัญยิ่งกว่านั้นก็คือ จำเดิมแต่คนไทยอพยพลงมาตั้งนิเวศสถาน
อยู่ในสยามประเทศนี้ ก็ได้นุ่งจุงกระเบนสืบต่อกันมานับได้หลายร้อยปีแล้ว เพิ่งจะมา
ถูกผู้เผด็จการสั่งห้าม มิให้รักษาความเป็นไทยไว้เมื่อไม่กี่ปีมานี้เอง หากคนไทยสมัครใจ
เลิกนุ่งจุงกระเบนกันโดยแท้แล้วไซ้ พระเดชพระคุณแลเกล้ากระผมก็คงไม่ผ้าพื้น
ยีนหยักต่อสู้อัสมาคมขึ้นเป็นแน่ จริงอยู่ ได้มีผู้อ้างว่าผ้าจุงกะเบนนี้ไทยได้มาจากขอม
แต่ขอให้ดูชาวลาวชาวเขมรในปัจจุบันนี้เถิด ว่านุ่งจุงกระเบนแบบไทยหรือมิใช่ เพราะ
เสื่อราชปะแตนคอปี่คนนั้น เกิดขึ้นในสมัยแผ่นดินพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวนี้เอง ใครๆ

ก็ทราบอยู่ ว่าเจ้าพระยาภาสกรวงศ์เป็นผู้คิดคำสำหรับเสด็จนิพนธ์ขึ้นเป็นครั้งแรก ที่นำ
คร่ำใจในเวลานี้ก็คือ พวกพม่า ลาว เขมร สมัยใหม่ ที่มีหัวก้าวหน้า อ้างว่าประเทศ
เขาเจริญสู่ประเทศเราไม่ได้ เพราะมีวีรกรรมชนบทรรมนิยมการแต่งกายอย่างเก่าไว้
พากันอยากเอาของไทย ซึ่งถูกบังคับขับไล่ให้ลืมชาติตนเอง จนบัดนี้คนไทยส่วนมาก
ไม่รู้จักอดีตความเป็นมาของตน และจะไม่รู้ด้วยซ้ำว่าเวลานี้ตนเป็นอะไร และต้องการ
อนาคตให้เป็นไปในรูปไหน กล่าวกระผมจะทำทุกวิถีทางให้เพื่อนบ้านเหล่านั้นตระหนัก
ถึงความผิดพลาดของเรา เพื่อจะยับยั้งเอาไว้ ไม่ให้เห็นกงจักรเป็นดอกบัว ให้เขารู้ว่า
หน้าคล้ายๆ อย่างเรานี้เป็นฝรั่งไปไม่ได้หรอก ถึงจะเอาสายอะไรมารัดคอ ก็รังแต่จะ
อึดอึ้งยิ่งขึ้น ยิ่งสวมเสื้อนอกทับเข้าไปอีกชั้นด้วยแล้ว ก็ยิ่งช่วยให้ใจหดหู่เร็วเข้าเท่านั้น
เอง ถ้าอยากจะทำกรให้ทัดเทียมฝรั่ง ต้องรู้จักคิดอย่างฝรั่ง ทำงานหนักอย่างฝรั่ง
ความสำเร็จมิได้อยู่ที่ทำตามอย่างฝรั่งแต่ภายนอก จนดูประหนึ่งว่าเป็นข้าขี้ปัญญา
ฝรั่งไปดอก จริงอยู่ เสือราชปะแตนก็เชื่อว่าใส่สไบยัก หามิได้ แต่นั่นก็เพิ่งเข้ามา
เมืองไทยยังไม่ถึงร้อยปี นำที่เราจะคัดแปลงแก้ไขให้เหมาะสมขึ้น เช่นใช้ผ้าบางลง ให้
คอหลวมเข้า เหล่านั้นเป็นต้น

คงได้ทราบเรียนแล้วว่า การนุ่งผ้าม่วงแลใส่เสื้อราชปะแตนนั้น เป็นแบบอย่าง
อันเกิดขึ้นในประเทศนี้ แล้วแพร่หลายออกไปยังประเทศเพื่อนบ้าน ลัทธิศาสนา
สถาปัตยกรรม นาฏดุริยางค์และภาษา ก็ได้เผยแพร่ออกไปพร้อมๆ กันด้วย คงจะเห็น
ได้ว่าคณะธรรมยุติกนิกายมีปรากฏอยู่ที่กัมพูชาแลลาว ปราสาทราชวังกรุงพนมเปญก็
ถ่ายทอดไปจากกรุงเทพฯ นี้เอง ละคอนและดนตรีเขมรลาวได้เข้าไปจากไทยในสมัยหลัง
ไม่น้อยไปกว่าที่ไทยได้ดนตรีอะไรบางอย่างมาจากสองประเทศนั้น ยิ่งภาษาคด้วยแล้ว สอง
ประเทศนั้นบัญญัติศัพท์ตามเราแทบทุกฝัก้าวเลยทีเดียว มิใช่ต้องกล่าวถึงระเบียบราช

สำนักที่ถ่ายเทออกไปอยู่มิได้ขาดสาย ของดีต่างๆ ที่เรามีอยู่แล้วนั้น เรากลับจะทิ้งเสีย หรืออย่างน้อย บางอย่างเราก็ทิ้งไปแล้ว และบางอย่างเราก็ทำดีอีกไม่ได้แล้ว บางอย่างที่มีอยู่ ก็มีอยู่อย่างซังกะตาย อันไม่มีทางจะกระตือรือร้นให้เลื่องลือขึ้นได้เลย เว้นไว้แต่คนดี ของกรุงศรีอยุธยาจะมาปฏิสนธิขึ้นในยุคนั้นเท่านั้น

สมาคมผ้านุ่งห่มขึ้นเพื่อเตือนสมาชิกให้นึกถึงยุคทองของไทย ที่ก้าวขึ้นสูงสุดในแผ่นดินพระเจ้าอู่ทองเกล้าเจ้าอยู่หัว ทั้งๆ ที่ภัยศัตรูมีอยู่รอบข้าง แต่ไทยก็คงความเป็นไทยไว้ได้ในทุกๆ ความหมายของคำ ช้ำยังเผยแพร่อิทธิพลของวัฒนธรรมไทยออกไปยังเมืองนอกของฝรั่งได้ด้วย ยุคทองนี้เริ่มขึ้นพร้อมๆ กับการนุ่งจุงกระเบน กับเลื้อยราชปะแตน ทั้งที่พระเจ้าอยู่หัวเกล้าเจ้าอยู่หัวบั้นปลายแห่งรัชกาลนี้ แลการแต่งตัวเช่นนี้มีอยู่ตลอดสมัยบ้านเมืองดี เป็นเวลาสามแผ่นดินเต็มๆ หากพระเจ้าอยู่หัวจะลองนึกเปรียบเทียบสมัยผ้านุ่งกับสมัยที่ไทยถูกบังคับให้เลิกนุ่งผ้าจุงกระเบนไปแล้วนั้น พระเจ้าอยู่หัวจะรู้สึกใจหายเพียงไร

เกล้ากระผมไม่อยากจะใช้คำใหญ่ๆ เชื่องๆ อย่างที่สหประชาชาติใช้ เช่น เสรีภาพจากความอดอยาก เสรีภาพจากความกลัว เสรีภาพในการพูดในการเขียน เสรีภาพในการนับถือศาสนา อะไรเหล่านี้ ในสมัยผ้านุ่ง ไทยเรามีพร้อม แม้จะเรียกการปกครองสมัยนั้นว่าระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชก็ตาม นายกุลหลาบลามปามเอากับพระเจ้าอยู่หัว ท่านโกธ ก็ได้แต่บริภาษตอบ หนังสือพิมพ์เดลิเมล์ กับรัชกาลที่หกนั้น แลกเปลี่ยนการมกกันแค่นั้น เผอิญครั้งหนึ่ง พระเจ้าอยู่หัวยอมทราบบอกอยู่แล้ว พันสมัยผ้านุ่งแล้วเรามีไหม ต้นมะขาม ต้นกำปูล ต้นมะขอกทานี่ ที่คนสมัยผ้านุ่งปลูกเอาไว้นั้น เวลานั้นเหลืออยู่ที่ต้น ที่เหลือก็ได้รับความบำรุงหรือได้รับทุกขเวทนาอย่างไร สภาพจิตใจของคนจะเป็นอย่างไร คุณต้นไม้และคุณสัตว์รอบๆ ก็พอจะรู้ได้ เมื่อเลิกผ้านุ่ง

แล้ว บาทหลวงก็รูปที่ถูกลงโทษ คนไทยก็คนที่จำต้องโอนศาสนา นักเขียนถูกฆ่าถูกขัง
มาทำอะไร ฯลฯ และที่ร้ายก็คือผู้ถูกระงับกรรมทางการเมืองนั้นๆ มักเป็นคนที่มีฝีมือ
แลความกตัญญู เป็นต้นเหตุแห่งความหายนะ ซึ่งติดตามมาจนตราบเท่าทุกวันนี้

พระเจ้าพระคุณได้เปรียบเกล้ากระผมที่เกิดทันสมัยผ้านุ่ง เกล้ากระผมเกิดไม่ทัน
แต่ก็พอจะวาดภาพได้ว่าถนนราชดำเนินสมัยนั้นงดงามเพียงใด เพราะถนนแฉวงแถบ
พระที่นั่งอนันตสมาคมยังทิ้งรอยความงามของบ้านเมืองสมัยนั้นให้เห็นอยู่บ้าง ในสมัย
ที่ถนนยังไม่ล้นกรุง แต่ผู้ปกครองบ้านเมืองก็สร้างวนอุทยานไว้ให้มหาชนได้พักผ่อนอาศัย
กันทุกรัชกาลนั้น ช่วงผิดกันกับสมัยเลิกผ้านุ่งแล้วเสียนี้กระไร ทั้งๆ ที่คนแออัด เขายัง
ตัดเนื้อสวนและวนาต่างๆ ไปเป็นตึกสถานที่ทำการต่างๆ ได้อย่างลงคอ และที่จะคิด
สร้างใหม่ให้หรือ อย่าไปหวังเลย เขาพากันคิดถึงสตางค์ ในเมื่อคนสมัยผ้านุ่งคิดถึง
ความสุข

ขอประทานกลับมาดูถนนราชดำเนินสมัยนี้ ก็เห็นแล้วว่าตึกสองข้างนั้นสื่อให้
เห็นจิตใจอันกักขฬะเลวทรามของคนสมัยหลังอย่างไร มันช่างไม่มีศิลปะ มันช่างไม่มีรสนิยม
อะไรเช่นนั้น ขอประทานพระเจ้าพระคุณได้เปรียบเทียบวัดราชบพิธ วัดเบญจม
บพิตรกับวัดพระศรีมหาธาตุ คุ้มก็ได้ ว่าสถาปัตยกรรมสมัยผ้านุ่งกับหลังผ้านุ่ง ต่างกัน
อย่างไร ในสมัยผ้านุ่งนั้น ผู้ปกครองประเทศหลายต่อหลายท่านศึกษามาจากต่างประเทศ
แต่ก็ปรากฏว่าหลายท่านเล่นมโหรี เป่าพาทย์ และ ละคอน บางท่านแต่งดนตรีและกวี
นิพนธ์ได้เป็นชั้นเยี่ยมด้วย มิใช่ต้องกล่าวว่าท่านเขียนร้อยแก้วกันไพเราะเพราะพริ้ง
เพียงไหน สมัยเลิกผ้านุ่งแล้วนี้ เรามีนักแต่งเพลงไทยอีกละหรือ หรือสักแต่ว่าเล่นรักษา
ของโบราณไว้เท่านั้น และเวลาเล่นนะ มีคนฟังจริงๆ จังๆ ก็คน มิใช่ต้องกล่าวว่าฟัง
รู้สึกซึ้งก็คน ภาพเขียนไทยนั้นเล่า มีใครเขียนได้ก็คน และสถาปัตยกรรมไทยนั้น

จะต้องเป็นแบบโรงละครอนชาติ หอสมุดชาติ และอะไรๆ ของชาติ อย่างที่เห็นเป็นหัว
มงกุฎท้ายมังกรอยู่อย่างนี้แหละหรือ ไม่ต้องไปหาอะไรให้ไกลไปแค่ไหนดอก หมคพวก
ผ้านุ่งเสียแล้ว คนที่รู้พงศาวดารไทยจริงๆ ยังไม่มีเลย

เท่าที่กล่าวมาแล้วนั้นเป็นเรื่องเนื่องด้วยวัฒนธรรม เมื่อเลิกนุ่งผ้าจุงกระเบน
เสียแล้ว จะมาสนใจโยคีกับวัฒนธรรม กับของเก่าๆ ทำไมกัน พวกคุณหญิงคุณนาย
ทั้งสมาคมปราบเมียหย้อยก็เป็นวัฒนธรรมไทยได้แล้ว เกลากระผมจึงอยากกราบเรียนถึง
คุณภาพของคนสมัยผ้านุ่งบ้าง ไม่ใช่ว่าสมัยผ้านุ่งไม่มีโกง แต่ก็ไม่ปรากฏว่าคนโกง
สมัยผ้านุ่งได้ตีจริงยั่งยืน ต่อให้เป็นน้องพระเจ้าแผ่นดิน อาพระเจ้าแผ่นดิน ก็ถูกปลด
ถูกขัง ขุนนางผู้ใหญ่ก็ต้องออกจากราชการมาเสียนักต่อนักแล้ว เพียงมีมรดกเล็กน้อย
เท่านั้น เพียงหนังสือพิมพ์เอ่ยขึ้นว่าพระยาผู้หนึ่งโกง ทางการก็ให้สืบเอาหลักฐาน แล้ว
จับทันที ยังท่านที่มีผลประโยชน์อันพึงจะได้โดยไม่ต้องโกง ก็ไม่เห็นท่านกอบโกยกัน
เสนาบดีกระทรวงมหาดไทยจะขอสัมปทานป่าไม้ เหมือนแร่ จะทำตลาดยี่สามที่ไหนก็ได้
ก็ไม่ทำ หรือทำก็ทำถวายเป็นหลวง เสนาบดีคมนาคมตัดทางรถไฟไปไหนต่อไหน จับจอง
ที่ข้างทางรถไฟ ก็รวยเหลือเกิน แต่ก็ไม่ยอมทำเช่นนั้น นอกจากนั้นแต่ละท่านยังทำ
ตนเป็นคนสามัญ เสนาบดีคมนาคมออกตรวจรถไฟเองโดยลูกน้องไม่รู้ล่วงหน้า เสนาบดี
ธรรมการรู้จักพระสงฆ์องค์เจ้า เกือบทั้งสังฆมณฑล ใช้แต่เท่านั้น สมัยผ้านุ่งยังมีนักการ
ทูตชั้นเยี่ยม นักการปกครองชั้นเลิศ นายช่างชั้นวิเศษ ฯลฯ มีบุคคลชนิดโลกยกย่อง
บุคคลที่พลิกการปกครองของแผ่นดินเพื่อประโยชน์ของปวงชน เมื่อเลิกนุ่งจุงกระเบน
แล้ว เรามีคนดั่งกล่าวละหรือ เรามีใครสักคนหนึ่งไหม ที่จะเคารพนับถือได้โดยใจจริง
เวลานี้ คนไม่โกงมี แต่ได้ไ้เสวยอำนาจ ก็มีหมดความสามารถแล้ว แต่ที่โกงและ
ไม่สามารถมีมาก ที่สามารถในทางโกงก็มีไม่น้อย ส่วนที่สามารถมากและไม่โกงเลย
นั้น เห็นจะมีนับได้อยู่เพียงหยิบมือเดียว

ทั้งหมดนี้ก็จะว่าเพราะเลิกผ้าจูงกระเบนเป็นเหตุ ก็ออกจะเกินไป แต่พร้อมกันนั้น
เกล้ากระผมก็เห็นว่าจะลดความสำคัญของการเลิกผ้าจูงลงไปหาได้ไม่ เพราะการบังคับ
เลิกผ้าจูง มาพร้อมๆ กับกรรเล็คนิยมความดี เลิกรู้จักกับประวัตวัฒนธรรมดั้งเดิม และ
เริ่มมีจรรยาในวงราชการหนักมีขึ้น อย่างน้อยขณะที่นุ่งจูงกระเบนอยู่ ก็ยังรู้ว่าเราเป็น
ไทย ต้องมีความเป็นตัวของตัวเอง ต้องรู้จักอดีต รู้จักปัจจุบัน เพื่อหาทางไปสู่อนาคต
เมื่อคนเรารักสิ่งซึ่งห่อหุ้มร่างกายตนอยู่ ก็ย่อมรักสิ่งซึ่งสืบเนื่องกับเครื่องแต่งกายของตน
ครั้นเมื่อมาแต่งฝรั่งกันอย่างนี้ ความนิยมชมชอบของภายนอกเกี่ยวกับฝรั่ง ก็เลยเกิดขึ้น
จนลืมชะงักงาในกะโหลกกว่าเราหาได้เป็นฝรั่งไปได้ไม่ แล้วเลยลืมคุณงามความดีของ
ไทยๆ เสียด้วย ยิ่งคุณธรรมที่แท้ของฝรั่งด้วยแล้ว ก็แสนที่จะนำมาประพฤติปฏิบัติได้
ยาก การก็เลยเป็นดังที่เห็นอยู่นี้ เกล้ากระผมเชื่อว่าพระเดชพระคุณคงเห็นพ้องต้องกับ
เกล้ากระผมว่า สิ่งซึ่งอยู่รอบๆ ตัวนั้นมีอิทธิพลต่อคนภายในมิใช่น้อย เวลานี้ที่จะได้
อ่านภาษาไทยดีๆ นั้นยากเย็นเพียงใด หนังสือพิมพ์ วิทยุ และโทรทัศน์ใช้ภาษาชนิดไหน
เรื่องที่ปรากฏสู่จักขุประสาทและโสตประสาท ที่เป็นไทย มีเป็นกี่ส่วนในร้อย แต่ทั้งนี้
แหละทั้งนี้ เกล้ากระผมมิได้เห็นว่าเราควรจะรังเกียจการแต่งตัวอย่างฝรั่งเสียเลย ที่ถูก
นั้น เราควรใจอกกว้างขวาง แต่งฝรั่งในบางโอกาส อย่างเลือกกินอาหารต่างชาติ
ฉะนั้น อาหารประจำปากประจำท้อง เรายังต้องกินอย่างไทยอยู่ โฉนเครื่องแต่งกาย
ประจำตนจึงเป็นฝรั่งไปก็ไม่ทราบ ก็คำว่า ฝรั่ง ในภาษาไทยสมัยใหม่นั้น ใช่ว่า สากล
เลยเป็นคำโก้ อะไรที่เป็นไทยแล้ว ครีมคว่าเคอะคะไปหมด เพลงไทย ก็ไทยเดิม ส่วน
เพลงฝรั่งอย่างแล้ว ที่เอาเนื้อร้องภาษาไทยอย่างแล้วใส่ลงไป กลับเป็นเพลงไทยสากล
ถ้าจะเป็นฝรั่งแล้ว เกล้ากระผมอยากให้เป็นฝรั่งอย่างพระที่นั่งอนันตสมาคม แต่นี่ก็เห็น
ได้ข่าวว่าจะต่อเติมตึกรัฐสภาใกล้ๆ นั้น คงเป็นอนันตริยกรรมทางสถาปัตยกรรม ชนิดที่ให้อภัยอะไรกันอีกไม่ได้ตามเคย

สมมุติว่า ท่านผู้ทรงอำนาจสั่งให้คนไทยกลับไปนั่งผ้าม่วงผ้าหางกระรอกกันอีกในปัจจุบันทันด่วน ก็ใช้ว่าสังคมไทยจะดีขึ้นทันตาเห็น หามิได้ แต่ถ้าท่านผู้ทรงอำนาจฟื้นฟูความเป็นไทย สนับสนุนคนดี ทำให้นักเลวจริง สังคมไทยก็จะเป็นเสมือนเรือน้อยที่ได้รับการตกแต่งแก้ไข ย่อมพร้อมที่จะกางใบออกไปพ้นคลองได้ ในขณะที่ยังไม่มีใครให้ความสำคัญในตำแหน่งนี้ พระเดชพระคุณกับเกล้ากระผมจึงลงตั้งสมาคมขึ้น คล้ายปลุกต้นไม้เสี่ยงทาย ถ้าเจริญเติบโตขยายกิ่งก้านออกไปได้ ก็แสดงว่าความหวังยังมีอยู่ในสังคมนี้ หากไม่ คนนั่งผ้าจุงกระเบนก็จะมีจำเพาะแต่เราสองคน กับพวกที่แต่งแฟนซีในลางโอกาส ซึ่งแสดงให้เห็นแล้วว่าเขาคูดูวัฒนธรรมของตนเองอย่างไร นอกจากนี้ก็เห็นจะมีแต่คนรับใช้ตามโรงแรมหรือร้านอาหารไทย อันเจ้าของเขาให้แต่งอวดชาวต่างประเทศ ถ้าเช่นนั้น ก็สาสมแล้ว ที่เครื่องแต่งกายอันบรรพบุรุษแต่งกันมา แต่อดีตกาลอันนานไกล ต้องมาพ่ายแพ้แก่นักปฏิวัติเผด็จการชั้นแล้ว ที่ทำให้เครื่องแต่งกายอันทรงเกียรตินั้น มีค่าเท่ากับคนรับใช้ซึ่งแต่งไว้อวดนักท่องเที่ยวนั่น

การเสี่ยงทายครั้งนี้อยู่ข้างล่อแหลม ประจวบปลุกต้นไม้ลงไปในดินอันไม่เหมาะแก่พืช เพราะพระเดชพระคุณก็เป็นบุคคลอันพ้นสมัยเสียแล้ว ถึงจะมีพระคุณ ก็ปราศจากพระเดช ยิ่งตัวเกล้ากระผมด้วยแล้ว ยิ่งเป็นผู้ไร้ทั้งพระเดชและพระคุณ ถึงจะยังไม่ใช้คนพ้นสมัย แต่ก็เป็นคนอยู่นอกสมัย อันสังคมสมัยนี้ไม่ต้องการ แลเกล้ากระผมก็ไม่ต้องการสังคมสมัยนี้เท่าใดนัก หากมีชีวิตอยู่ในยุคสมัยนี้ ก็ต้องร้องรำไปตามปีตามกลองของเกล้ากระผมเอง จนกว่าจะสิ้นลมปราณ ถึงเกล้ากระผมจะพ้อถึงสมัยเก่า สมัยบ้านเมืองดี เกล็ดกระผมก็เชื่อว่า ถ้าสมัยนั้นกลับมาอีก คนสมัยนั้นก็จักไม่ต้องการเกล้ากระผมเช่นคนสมัยนี้เหมือนกัน เพราะใช้ว่าสมัยนั้นจะปราศจากการประจบสอพลอ การรักของโบราณเกินขนาด การแบ่งชั้นวรรณะ การเห็นของเล่นเป็นของจริง

ไปก็ห้ามมิได้ ถ้าใครวิพากษ์วิจารณ์ ก็โกรธ ใครไม่ใช่พวกของตนก็ไม่ยอมให้เข้าสู่วงใน
แลที่เกล้ากระผมมาติดใจจนปัจจุบันอยู่ทุกวี่ทุกวันนี้ การจะดีขึ้นก็หาไม่ ผู้ที่เขาเป็น
ใหญ่เป็นโตทนได้ เขาก็ปล่อยให้ไปคุยจ้งคนบ้า ถ้าเขาเหลืออกเข้าวันใด หรือเกล้า
กระผมล้ำเขตอันเขาคิดไว้ให้โดยที่เกล้ากระผมไม่รู้ เมื่อไร เมื่อนั้น เกล้ากระผมก็จะถูก
กล่าวหาว่าเป็นคอมมิวนิสต์ หากสมมุติต่อไปว่าถ้าคอมมิวนิสต์ได้ครองโลกจริง สมมโน
ปรารถนาของเขา เขาก็จะพิฆาตฆ่าบุคคลเช่นเกล้ากระผมก่อนอื่น เพราะเห็นเป็นพวก
มีปฏิกริยา และเป็นพวกถือบัญญัติทางเสรีเป็นเกณฑ์ ถึงจะสมมุติให้เกินไปยังกว่านั้น
ว่าวันหนึ่งสยามประเทศนี้ จะมีพระธรรมนูญการปกครองเป็นประชาธิปไตยเต็มที สม
กับที่ใครต่อใครพากันตั้งใจไว้ ประชาชนคนไทยจะต้องการเกล้ากระผม ก็หาไม่ เพราะ
เขาย่อมเห็นว่าดูถูกดูแคลนเขา ก่อนแคะว่าเขาอยู่ตลอดเวลา เกล้ากระผมประจบใครไม่
เป็น แม้มหาชน ในหมู่ผู้มีสติปัญญาจำนวนน้อยนั้นแล้ว เขากับเกล้ากระผมจะมอง
ประสบสายตากันฉันมิตรตลอดไป ก็ห้ามมิได้ ด้วยเหตุฉะนี้เกล้ากระผมจึงรู้ตัวว่าเป็นคน
อยู่นอกสมัย แต่ก็ยังเชื่อว่าอาศัยสมาคมผ้านุ่งทำการอันจะเป็นประโยชน์ต่อสังคมได้
บ้าง อย่างน้อยที่สุด ก็จ้ะรักษาเครื่องแต่งกาย อันเชิดชูเกียรตินี้ไว้จนตราบสิ้นอายุขัย
เขาสละชีพเพื่อชาติกันได้ เกล้ากระผมก็จะขอรักษาชีพเพื่อผ้านุ่งไว้บ้าง จะเป็นไรมี.

ว. ส. ๒๕๖๕

ด้วยถินันทนากการจาก

บริษัท ผลิตยาง นันยาง (ไทย) จำกัด

ผู้ผลิตรองเท้าผ้าใบและยางจักรยาน ทราซังทาว

กระทรวงอุตสาหกรรมรับรองคุณภาพ

ธนาคารทหารไทย จำกัด

อาคาร ๒ ถนนราชดำเนินกลาง พระนคร
โทร. ๒๕๖๗๕-๖-๗, ๒๒๕๐๖ และ ๒๒๗๕๑

ประกอบธุรกิจธนาคารพาณิชย์ทุกประเภท
มีตัวแทนต่างประเทศตามเมืองสำคัญ ๆ ทั่วโลก
บริการสะดวกรวดเร็ว เชื่อถือได้ และเป็นกันเอง
ยินดีรับใช้นักธุรกิจ พ่อค้า และประชาชนโดยทั่วไป

สุขุม นวพันธ์ ผู้จัดการ

หวัง

ฉันกับเธอพบกันเมื่อวันก่อน
เธอเขียนกลอนจากใจมอบให้ฉัน
ยังซึ่งคำในรสรพจน์กานท์นั้น
จึงไฝฝืนถึงเธอเสมอมา
ได้พบกันวันนี้ดีใจนัก
หวังเอ๋ยทักทายตามตามประสา
คิดเอ๋ยคำอันขจรพรก่อก่อนจากลา
จะบอกว่า “ ดีใจได้พบกัน ”
ทำทางเธอที่ฉันพบวันนี้
ไม่โยยดีแยะแยะแม้เห็นฉัน
มองแล้วเมินเฉยไปในลับพลัน
เหมือนไม่เลขาสัมพันธ์ จนหวนใจ!
โอบอุ้มเสออำจะเอื้อนจึงเชื่อนเฉย
สุดจะเอ๋ยคำที่หมายมิให้
ธารน้อยใจไหลล้นทันทรวงใน
แสนสงสัยในทำที่นี้เหลือเกิน
หรือเธอซ่อนความหวังห้วงทั้งสิ้น
จึงได้สิ้นพักตร์ขวัญปลอบฉันเงิน
รู้ไหมว่าหัวใจใครขยับเขิน
ยากประเมินความเศร้าที่เฝ้ามาน
หวังพรั่งนี้เธอกลับรับขวัญใหม่
ถึงแม้ไฟรักเร้าจะเผาผลาญ
ก็จะทนพิษตรมยอมขมขาน
จะหน้าด้านรักและรอ.....เธอต่อไป

มณฑณี จารุประกร

นักศึกษาคณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

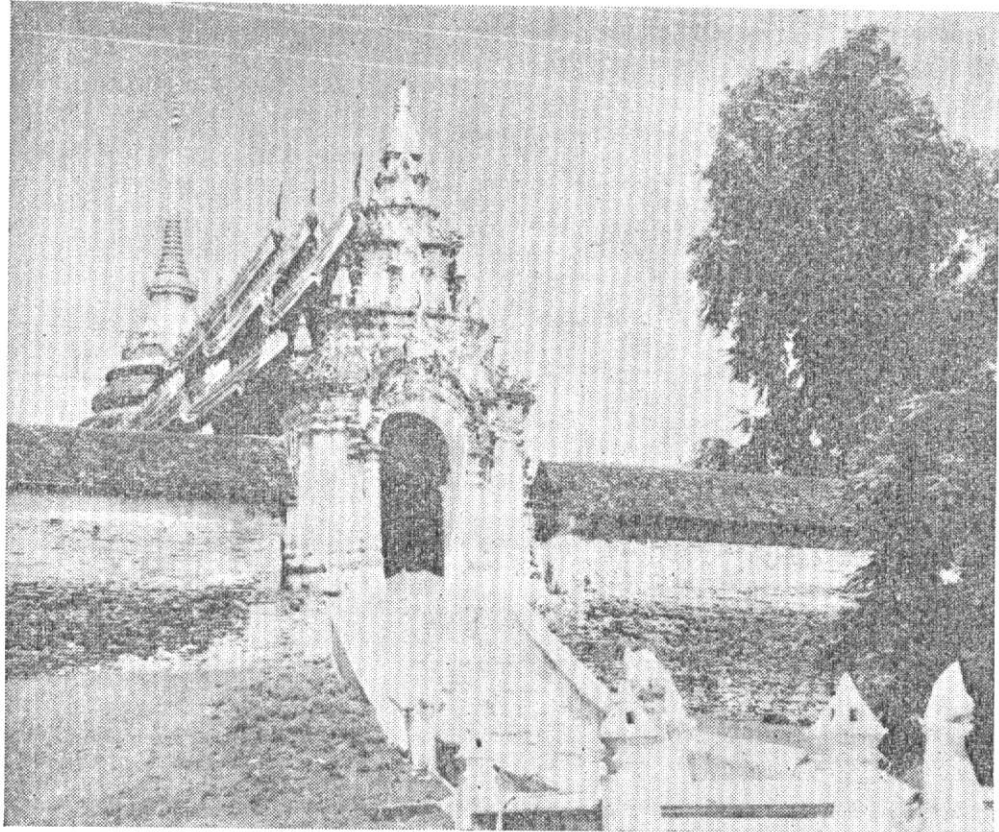
จดหมายจากลำปาง

จิตรกรรมในวิหารน้ำแต้ม วัดพระธาตูลำปางหลวง

ภาคเหนือของประเทศไทย เคยเป็นอาณาจักรอิสระ เป็นหลักแหล่งของไทยเดิมมา ไม่ต่ำกว่าพุทธศตวรรษที่ ๑๔ ในครั้งนั้นทิศตะวันตกติดกับมอญ มอญรับอารยธรรมจากอินเดีย ระหว่าง พ.ศ. ๑๓๐๐—๑๔๐๐ พระพุทธศาสนาทางแคว้นราชวงศ์ปาละ ที่อยู่ทางเบงกอลได้แพร่เข้ามาอมุญและแผ่กระจายให้แก่ไทยภาคเหนือทั่วไป ต่อมาพระพุทธศาสนาที่ลังกา ซึ่งเป็นคติเดรวาทลังกา มาทางเรือ แผ่ให้มอญ มอญรับปรับเป็นเดรวาทมอญ แล้วแผ่ให้แก่ไทยภาคเหนือทางหนึ่ง มาเรือแผ่ให้ไทยภาคใต้ ผ่านสุโขทัยขึ้นไปให้ไทยภาคเหนืออีกทางหนึ่ง ประมาณ พ.ศ. ๑๕๐๐ อาณาจักรสุโขทัยและอาณาจักรลานนาไทยต่างเป็นอิสระ มีความสัมพันธ์อันใกล้ชิดสนิทสนม ต่างเจริญรุ่งเรืองเอิบอาบในพระพุทธศาสนา งดงามในศิลปะ และ

วัฒนธรรม คติแบบศิลปะต่างลักษณะกันไปบ้าง ก็ด้วย
อยู่ต่างภูมิภาคผิดแผกซึ่งสิ่งแวดล้อมและดินฟ้าอากาศ
สุขุขัยมีศิลปคติเจือปนมอญ ขอม และทราวดี
ลานนาไทยศิลปคติเจือปนจากมอญ พม่า ไทยเชียงตุง
ไทยลานช้าง ทราวดีและขอม

พ.ศ. ๑๘๐๐ เศษ พระเจ้าเมงรายเป็นใหญ่ อาณาจักร
ลานนาไทยเจริญรุ่งโรจน์ ทั้งพระพุทธศาสนา วัฒน
ธรรม วรรณกรรมและศิลปกรรม จวบจนล่วงสมัย
พระเจ้าติโลกราช (พ.ศ. ๑๙๘๕ – ๒๐๓๐) ไปแล้ว
ก็เริ่มคลายตัวลง บ้านเมืองเกิดซุกเข็ญ พ.ศ. ๒๑๐๐
พม่าเข้ารุกราน ครอบครองลานนาไทย จวบ พ.ศ.
๒๓๐๐ เศษ ตลอดระยะเวลาเกือบ ๓๐๐ ปี ที่พม่า
ครอบครอง พม่าให้อิทธิพลทางศิลปะและวัฒนธรรม
หลายวัดปฏิสังขรณ์แปลงเป็นแบบพม่า พม่าบูรณะ
เองบ้าง พม่ามีศรัทธาในพระพุทธศาสนาเหมือนกัน
พม่าสร้างเสริมแปลงเปลี่ยน อย่างความนิยมของพม่า
บ้าง พม่าสร้างใหม่เป็นวัดพม่าแท้ๆบ้าง แต่ไม่มาก
หลายแห่งไทยเสริมแบบพม่าลงไปเพราะนิยม และที่
ไม่กระทบกระเทือนเอาอย่างแบบพม่าก็มี โบราณศิลป์
วัดกุสุณามีเหลืออยู่ ซึ่งอาจกล่าวได้ ว่าเป็นแบบ
ลานนาไทยแทบทั้งวัดในสมัยเมื่อ ๔๐๐ ปีมานี้ เห็นจะ
คงมีเหลืออยู่วัดเดียวในจังหวัดลำปาง คือ วัดพระธาตุ
ลำปางหลวง

เลขที่ ๑ วัดพระธาตุลำปางหลวง ด้านหน้า

วัดพระธาตุลำปางหลวง

วัดพระธาตุลำปางหลวง อยู่ห่างจากตัวเมืองลำปางไปทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ประมาณ ๑๘ กิโลเมตร ณ ตำบลบ้านลำปางหลวง อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง วัดพระธาตุลำปางหลวงตั้งอยู่บนเนินสูงคูคด้ายกับคอย่น้อยๆ ทอดยาวจากทิศตะวันออกไปทางทิศตะวันตก พระธาตุเจดีย์สี่ของตระการด้วยแสงอาทิตย์และหลังคาพระวิหาร โดดอยู่ท่ามกลางหมื่นต้นไม้ใหญ่เขียวชอุ่ม กดางที่ราบอันเป็นนาข้าว บรรยากาศที่รื่นรมย์และสดได้ มีถนนตัดผ่านหน้าวัด ซึ่งหันหน้าวัดออก ตั้งอยู่บนเนินคดเป็นกำแพงสูงชัน ทำ

ให้คู่อ้ายเมืองโบราณ แท้จริงสถานที่แห่งนี้เคยเป็นนครชื่อลัมภะกัปีปะนคร
มาก่อนพุทธศตวรรษที่ ๑๗ กำแพงศิลาบาตรตั้งล้อมเป็นเขตพุทธาวาส
โดยรอบ บนเนื้อที่สี่เหลี่ยมกว้างใหญ่ ถัดออกไปทางหลังด้านตะวันตก มี
ขอบเขตของผังอาวาส กำแพงกันรอบ มีต้นไม้ใหญ่และคันรั้วมหาโพธิ์
ใหญ่ร่มรื่น มีกุฏิใหญ่หลังหนึ่งแผดด้วย หอธรรม (หอไตร) แบบโบราณ
มองดูประหลาดตา น่าจะมีอายุนานพอ ๆ กับวิหารอื่นในเขตพุทธาวาส
ด้านกว้างตะวันออก พ.ศ. ๒๐๐๐ - ๒๒๐๐ หลังจากนั้นเป็นเพียงแต่การ
ซ่อมแซมเพิ่มเติมบ้างเล็กน้อย ทางเข้าเขตพุทธาวาสชั้นทางด้านหน้า โดย
ต้องเดินขึ้นบันไดนาคผ่านเข้าประตูโขงสูงใหญ่ตั้งงามอย่างประหลาด ตรง
เข้าพระวิหารหลวง

พระวิหารหลวง พระวิหารหลวงคือวิหารหลังใหญ่ วิหารสำคัญของวัด ยาว ๓๖ เมตร
กว้าง ๑๗ เมตร ตั้งอยู่บนฐานสูงพอประมาณ ไม่มีฝาผนัง เป็นวิหาร
โถง มองเห็นเสาดั้งเรียงรายรับเครื่องบน ไม่มีเพดาน เสาแปดเหลี่ยม
ด้านหน้าคู่หนึ่ง ที่ด้านหลังอีกคู่หนึ่ง เสาสองแถวในเป็นเสากลม ๒๐ ต้น
สองแถวข้างเป็นเสาดี่เหลี่ยม ๓๖ ต้น พระวิหารหลวงที่เห็นอยู่นี้เป็นของ
บูรณะครั้งหลังสุด เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๖๖ ซึ่งว่าได้พยายามรักษาแบบเดิม มี
ภาพเขียนบนฝาไม้ทาสีของเสาดี่เหลี่ยมที่ตั้งรับชายคาวิหารทั้งสองข้าง
เขียนเรื่องทศชาติ เมื่อคราวบูรณะวิหารครั้งหลัง พิจารณาดูแล้วไม่เป็นที่
น่าสนใจ วิหารหลวงหลังเดิมว่าสร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๐๓๘ (ศิลาจารึกในวัดพระ
ธาตุลำปางหลวง) ของเดิมที่ไม่ได้กระทบกระเทือน เห็นจะเป็น มณฑป
ที่ตั้งอยู่ตอนกลางในพระวิหารหลวง ขนาดใหญ่ มีลวดลายปูนปั้นปิดทอง
งามวิจิตรพิสดาร พระพุทธรูปหล่อ "พระเจ้าด้านทอง" ประดิษฐานอยู่
ภายใน นอกจากนี้ยังมีของเก่าที่เป็นศิลปวัตถุมีค่าควรหวงแหนอีก เช่น
ธรรมาสันเทศน์ ธรรมาสันสวดพุทธาภิเศกและอาสน์สังฆ์ ด้านหน้าจะเป็น
ของคู่กันกับพระวิหารหลวงมาแต่เดิม เกี่ยวแก่จารึกประเพณีพิธีกรรม
ของพระค้ำนา

พระธาตุเจดีย์

ทางด้านหลังพระวิหารหลวงเป็นที่ประดิษฐาน พระธาตุเจดีย์ (เจดีย์ที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุของพระพุทธเจ้า จึงเรียกได้ว่า พระธาตุเจดีย์) องค์พระธาตุเจดีย์เป็นแบบตूप คือกลม ตั้งอยู่บนฐานสี่เหลี่ยมใหญ่ย่อมุม กว้าง ๒๔ เมตร สูงจากฐานถึงยอด ๔๕ เมตร บุด้วยแผ่นทองเหลืองสูงใหญ่มีหน้าตั้งางดงามแบบดำนนาไทยสมัย พ.ศ. ๒๐๓๘ (ศิลาจารึกในวัดพระธาตุลำปางหลวง) มีกำแพงแก้วด้านรับเดินประทักษิณาดวงชั้น ชั้นในของเหลือง ชั้นนอกหรือเหล็ก ประดิษฐานเป็นคอกบัวดูม ด้วยโลหะที่วางตั้งวงชั้น เป็นคติชั้นเดิมของการสร้างพระธาตุเจดีย์

วิหารพระพุทธ

ห่างไปทางใต้ของพระธาตุเจดีย์ เป็นที่ตั้งของ วิหารพระพุทธ กว้าง ๓๐ เมตร ยาว ๒๒ เมตร น่าสังเกตว่าวิหารนี้ติดกับวิหารหลังอื่น ๆ ที่อยู่ในวัดพระธาตุลำปางหลวงด้วยกัน คือวิหารอื่นโปร่ง แต่วิหารพระพุทธมีผนังก่ออิฐถือปูน มีประตูเข้าทางมุขหน้า ฐานชุกชีตั้งกว้างเต็มวิหาร พระประธานองค์ใหญ่ (ดูภาพหน้าปก) ตั้งเท่ากับหน้าตัก ๕ เมตรเศษ ปางมารวิชัยแบบดำนนาไทยหรือสมัยเชียงแสนหลัง เป็นพระพุทธรูปปั้นปูนสีทองอร่ามมอญคู่กับพระวิหาร สวยงามมาก บนฐานชุกชีมีรูปพระสาวกนั่งเรียงอยู่เบื้องหลังพระประธานเป็นที่น่าสังเกต นอกจากนี้ยังมีพระพุทธรูปปาง ๆ อีกสามองค์ปางมารวิชัย ประทับอยู่สองข้าง และข้างหน้าพระประธานองค์ใหญ่ ในพระวิหารอร่ามไปด้วยลวดลายประดับแบบดำนนาไทย เช่นภาพเทพอัญชต์ถือบุปผชาติ คนโขนหน้าปักดอกไม้ เบื้องหน้าฐานชุกชียังมีเครื่องประดับเป็นพุทธรูปอื่น ๆ อีก เช่น ตุ๊กกระด้าง (ตุ๊ก = ตุ๊ก กระด้าง = แข็ง ประเพณีนิยมของชาวไทยภาคเหนือชอบที่จะนำผ้าเป็นริ้วยาว ฉลุหรือประดิษฐ์เป็นรูปลวดลายสวยงาม นำไปแขวนห้อยไว้ในพระวิหารเป็นพุทธรูป ตุ๊กกระด้างมีการตีมาจากผ้าเป็นแผ่นไม้กระดานยาวเขามาตีเป็นรูปและลวดลายลงรักปิดทองอันวิจิตร) ซึ่งเป็นของชั้นเดิม ทุกสิ่งทุกอย่างล้วนเพริศพรายไปด้วยลายทองต้องงามตระการตา คด้ายความฝัน ทำให้รู้สึกเอิบอาบเต็มได้ในพระศาสนา ให้รู้สึกในหน้าใจของคนสมัยนั้น ถึงความ

เดือนมิถุนายนในพระศาสนาอย่างแรงกล้า ตลอดจนสติปัญญาความ
สามารถชำนาญชำนาญของนายช่างผู้เกิดมาเนรมิตรสร้างสรรค์สะท้อน ไปถึง
ความเจริญของงานในวัฒนธรรมสมัยเมื่อประมาณ ๔๐๐ ปีมาแล้ว

หอพระพุทธรูป มองไปทางหลังวิหารพระพุทธรูปไปทางตะวันตก มีวิหารเล็ก ๆ หลังหนึ่ง
ตั้งอยู่บนฐานอิฐถือปูนรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัสซ้อนกันเป็นฐาน ๓ ชั้นเท่าเรียบ ๆ
ฐานกว้างยาว ๘ เมตร มีวิหารน้อยตั้งอยู่บนนั้น เป็นแบบदानมาไทย
โบราณอีกแบบหนึ่งที่น่าสังเกต ในวิหารน้อยประดิษฐานพระพุทธรูป นั่ง
รอบ มีประตูหน้า เจ้าเมืองหาญแต่ต้องเป็นผู้สร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๐๓๘ (ศิลา
จารึกในวัดพระธาตุลำปางหลวง)

พระอุโบสถ จากหลังพระวิหารพระพุทธรูป มองไปทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ จะเห็นพระ
อุโบสถ ขนาดพระอุโบสถเล็กกว่าวิหารอื่น ๆ กว้าง ๖ เมตร ยาว ๑๕
เมตร ศิลาจารึกว่าสร้าง พ.ศ. ๒๐๓๘ การปฏิสังขรณ์เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๗
ได้ก่อสร้างเพิ่มเติมฝาผนังอิฐถือปูน ประตูหน้าต่างและเพดาน ซึ่งชั้นเดิมไม่มี
คือโปร่ง

วิหารตันแก้ว ด้านเหนือของพุทธาวาสมีอยู่สองวิหาร คือ วิหารตันแก้ว กับ วิหารน้ำแต่ม
ตั้งอยู่ในแนวเดียวกัน แต่ห่างกัน วิหารตันแก้วตั้งขนานกับพระวิหารหลวง
วิหารน้ำแต่มตั้งขนานกับพระธาตุเจดีย์ ค่ายหน้าวัดระฆังนอก อย่าง
เดียวกันกับโบสถ์และวิหารอื่น ลักษณะของสองวิหารคล้ายกันคือแบบวิหาร
โปร่ง หลังคาสองชั้น มีเครื่องเคลือบประดับหลังคาด้วย ใช้อำนาจ ปรา
สาท กลางต้นหลังคาวิหารอันรายเรียงด้วยรูปกระหนกเป็นแนวดูงามพิศดาร
แปลกตา หากดูได้ยากนัก ขนาดวิหารตันแก้วย่อมกว่าวิหารน้ำแต่มเล็ก
น้อย วิหารตันแก้วกว้าง ๗ เมตร ยาว ๑๕ เมตร ตั้งด้านซ้ายหนึ่งใน
วิหารตันแก้ว คือพระพุทธรูปหล่อ ซึ่งในศิลาจารึกว่า เจ้าเมืองหาญศรี
รัตนธรรมนครเป็นผู้สร้างและนำมาประดิษฐานไว้ในวิหารนี้เมื่อ พ.ศ. ๒๐๓๘

วิหารน้ำแต้ม

ส่วนวิหารน้ำแต้ม นั้นสำคัญเป็นพิเศษมีภาพเขียนประดับ คำว่า น้ำแต้ม ชาวเมืองเหนือ หมายถึงภาพเขียนระบายสี (จิตรกรรม) ขนาดของวิหารน้ำแต้ม กว้าง ๗.๕๐ เมตร ยาว ๒๓ เมตร สูงประมาณ ๗ เมตร พนักวิหารสูงกว่าพื้นดินเล็กน้อย เสาแถวในเป็นเสากลม มีลายทองดองชาด ช่องแถว ๓๐ ต้น เสาแถวนอกเป็นสี่เหลี่ยม ๓๖ ต้น ไม่มีฝา จึงไม่มีประตู หน้าต่าง แต่ที่คอดช่องของเสาสี่เหลี่ยมแถวนอกเป็นฝาตุ๊กพัก ไม้กระดาน แผ่นโต คุกถ่ายกับฝาครึ่งท่อนบน แต่ตอนล่างเปิด วิหารจึงคโล่ง เดินเข้า ใต้เก็บบรรอบ เว้นตอนในซึ่งทำเป็นทำนองห้องพระพุทธรูป คือตั้งเป็นฐาน ชุกชีเต็มห้องใน มีผนังอุดหลังและผนังข้างทั้งสอง บนฐานชุกชีหรือห้องพระพุทธรูป เขาปด้อยว่าง นอกจากมีพระพุทธรูปหล่อปางถวายเนตร ช่ององค์ ตั้งไว้ห่างกันองค์ละข้าง ซิดอุดหลัง และมีพระพุทธรูปฉายอยู่ตามผนัง ตั้งอยู่ห่างกันพอควรที่ผนังอุดหลังเหมือนกัน

พระพุทธรูปฉายคือแผ่นไม้สูงประมาณ ๒ เมตร กว้างประมาณ ๖๐ เซนติเมตร คุกเป็นรูปมณฑปปราสาท เขียนพระพุทธรูปยืนอยู่ภายใน ตรงกบัตทอง นอกจากตั้งเหล่านี้ไม่มีอะไร ปด้อยเปล่าเหมือนห้องว่าง ส่วนพระประธาน กลับไปประดิษฐานอยู่บนบัลลังก์สูงเชื่อมต่อกับฐานชุกชี ข้างหน้า ผนังอุดหลังกลายเป็นฉากหลังพระประธาน เขียนประดิษฐานพระศรีมหาโพธิ์แตกสาขากิ่งก้านคอกใบ มีนกร้อน พระอาทิตย์ พระจันทร์ เทพดาอัญชดด้วยดอกไม้ม เป็นภาพเขียนปิดทองดองชาดด้วยงามมาก ส่วนผนังด้านข้าง เขียนภาพประดิษฐานรูปคนโศกอกไม้และถวดตายทองดองชาด ความเก่าชราด้วยอายุ ทำให้ทุกอย่างหมองคล้ำไป ภาพและลายประดับเหล่านี้จะเรียกว่าภาพเขียนก็ไม่ผิด เพราะเป็นภาพที่คงตรึงสีแดงชาด เดี่ยวก่อน แล้วจึงเขียนและปิดทองลงไป แต่ไม่ใช่ภาพเขียนระบายสี (จิตรกรรม)

จิตรกรรมในวิหารน้ำแต้ม

ไม่ได้คาดคิดหรือได้ยินมาก่อน ว่าที่วัดพระธาตุลำปางหลวงมีภาพเขียนระบายสีเช่นเก่าแก่ เมื่อได้พิจารณาศึกษาโดยใกล้ชิด จึงทราบว่า เป็นภาพเขียนระบายสีที่ศาสนาหนึ่งของไทย เชื่อว่ามีอายุระหว่าง พ.ศ.

๒๐๐๐ — ๒๓๐๐ เศษ มีคุณค่าทางศิลปะและประวัติศาสตร์อย่างยิ่ง ความ
เก่าแก่กว่าคร่ำเถื่อนดั่งชำรุดไม่สมบูรณ์นั้น ไม่ได้หมายความว่าทำลาย
ความงามหรือคุณค่าให้เสื่อมลง

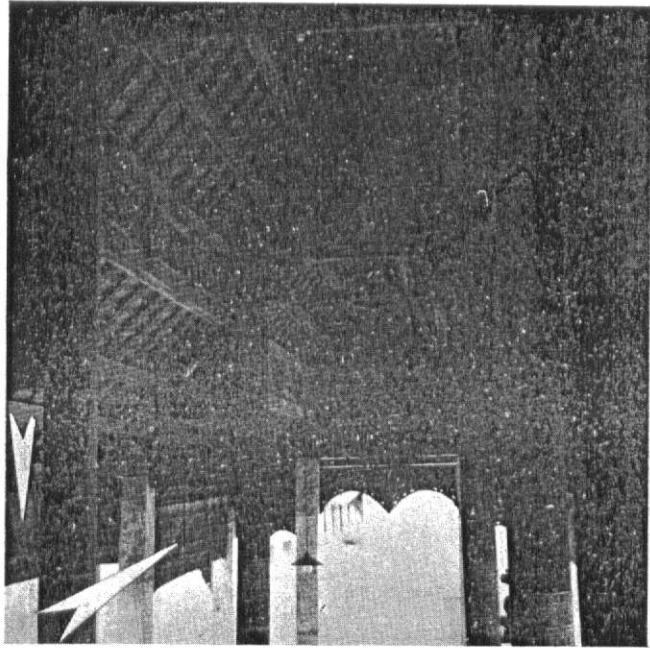
ภาพเขียนระบายสีในวิหารน้ำแต้มนี้ เขียนไว้ที่แผ่นไม้กระดานฝาอุกพักที่
คอสอง ของวิหารทั้งสองข้าง ยาวเหยียดจากข้างฐานชุกชี ไปจดมุขหน้า
ชำรุดและหมองมัวด้วยอายุ ที่มองพอเห็นและค่อนข้างชัด คือตอนใกล้
ฐานชุกชี อาศัยที่มีตัวอักษรเขียนเป็นตัวคำเมืองกำกับภาพ จึงทำให้ทราบ
ได้ว่า ภาพที่เขียนเป็นเรื่อง นิทานชาดก ตอนที่เห็นได้คือเรื่อง มาฆะ
มานพ และ โฆสะเถระเศรษฐี ให้เกิดสกิดใจได้คิดถึงภาพรอยเส้นบน
แผ่นศิลาในวิหารวัดศรีชุม สุโขทัย ราว พ.ศ. ๑๘๐๐ ผิดกันที่ว่า ที่
วัดพระธาตุลำปางหลวงเป็นภาพเขียนระบายสี ที่วัดศรีชุมสุโขทัย เป็น
รอยเส้นบนแผ่นศิลา คตินิยมเหมือนกัน อิทธิพลศาสนาถ่ายทอดให้กันได้
เพราะอยู่ไม่ห่างไกลอันเป็นสมัยเดียวกับคติเถรวาทลังกา กำลังแพร่
หลายผ่านสุโขทัยให้แก่ลานนาไทย มาทว่าจะเป็นรอยภาพจากบนแผ่นศิลา
แต่ก็เป็นเรื่องนิทานชาดก ทำให้น่าคิดว่าอาจจะเป็นคตินิยมชั้นเดิม เพราะ
ภาพเขียนบนฝาผนังในวิหารชั้นหลังบนภาคพื้นลานนาไทยไม่ปรากฏเป็น
เรื่องนิทานชาดก มีแต่ เวชสันตพรชาดก ทศชาติชาดก พระพุทธประวัติ
และ ขัณณาสชาดก ซึ่งอยู่ในระยะ พ.ศ. ๒๓๐๐ ลงมา

วิธีการเขียนของภาพเขียนในวิหารน้ำแต้ม แสดงถึงลักษณะการเขียนชั้น
เดิมคือทาบ ยังไม่ละเอียดละเอียดประณีตและถัดวัน สีที่ใช้มีน้อยสี ระบาย
อย่างหยาบๆ ดังนั้นทำให้ภาพเขียนจะด้อยในปัญญาคุณและความรู้สึกใน
ดวงจิตยังต่ำอยู่นั้นหามิได้ เพียงเป็นลักษณะวิวัฒนาการของจิตรกรรม
หรือศิลปภาพระบายสีขั้นเริ่มแรกเท่านั้นเอง เริ่มการเขียนระบายสีด้วย
การลงพื้นด้วย สีขาว (ดินสอพอง) กับขาว ทาลงบนพื้นไม้กระดานแล้ว
จึงเขียน ไม่ได้ปิดผนึกด้วยกระดาษหรือผ้าด้วยกาวหนัควายเสียก่อน

เพื่อไม่ให้เห็นร่องไม้และเพื่อความเรียบร้อยอย่างภาพเขียนบนไม้กระดาน
ฝาอุโบสถในวิหารวัดหลวงราชสันฐาน เมืองพะเยา (ประมาณ พ.ศ. ๒๓๐๐ –
๒๔๐๐) วางโครงร่างจัดองค์ประกอบเป็นเรื่องเป็นตอน สัมผัสสัมพันธ์
เนื่องต่อกันไป แบบเล่าเรื่อง และเขียนอักษรบอกข้อบอกเรื่องไปด้วย
การเขียนใช้เส้นหนา สีดำ หนัก ตัดเส้นรูปที่สำคัญ รัศมีจะเน้นความคด
โค้งของเส้น และหักตัดด้วยเส้นตรงของเส้นตั้งหรือเส้นขนาน ระบาย
ความเข้มและความเจือจางด้วย สีน้ำตาล หรือ สีดินแดง คร่ำ ประสาน
สัมผัสกับ สีเขียวดิน แดงชาด ใช้ในที่สำคัญ การปิดทองที่ภาพเขียน
ไม้ปรากฏ

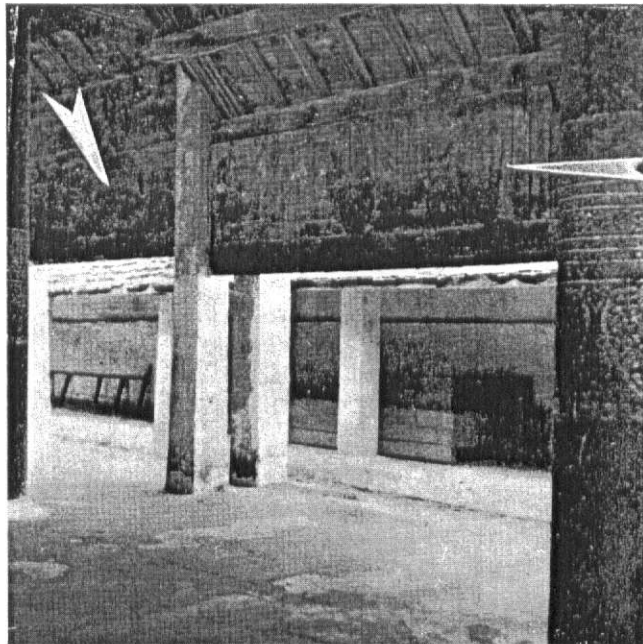
จากภาพเขียนสะท้อนออกให้เห็น ความรู้ ความรู้สึก ความนิยมเสรี
รักธรรมชาติ ชีวิต และสิ่งแวดล้อม ในสมัยนั้น ครั้นแล้วเอาแต่
สัญลักษณ์เหล่านั้นมาประกอบเข้าเป็นเรื่องนิทานชาดกของพระพุทธ
ศาสนา ซึ่งได้เรียนรู้ทราบซึ่งเดิมใส่อยู่ก่อนแล้ว การประติมากรรมสร้าง
ภาพนิทานชาดกที่ได้จากคัมภีร์พระพุทธศาสนา จึงเพียงแต่เป็นเรื่อง
ราว การก่อมโนภาพให้เกิดขึ้น นิยมเอาสิ่งแวดล้อมในครั้งนั้นขึ้นมา
ประกอบ ฉะนั้นเราสามารถเก็บประโยชน์ ถ้าสังเกตพิจารณาศึกษา
ให้รอบคอบ เช่น กำแพงเมือง ปราสาทที่ประทับของพระเจ้าแผ่นดิน
มณฑป บัลลังก์ หรือราชาสน์ ศาลา บ้านเรือน การแต่งกาย
หรือเครื่องนุ่งห่มของกษัตริย์ นางพญา นางข้าหลวง ขุนนาง ทหาร
(ภาพเลขที่ ๕) ตลอดจนชาวบ้าน ชาวป่า ธรรมชาติ ต้นไม้ สัตว์ป่า
เช่น ช้าง นกวิหคต่างชนิด ฯลฯ (ภาพเลขที่ ๖)

ศิลปะเหมือนกระจกเงาสท้อนออกให้เห็นวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม
ประเพณี ความเป็นอยู่ สิ่งแวดล้อมของสังคมในกาลสมัยนั้น ๆ ได้
เช่นเดียวกับขลุ่ยหมายเหตและจารึกบนแผ่นศิลาหรืออักษรที่ขีดเขียนบน
สมุดสาหรือสมุดข่อย อักษรอาจจะบรรยายให้เห็นเป็นภาพได้ในวง
อันจำกัด ไม่อาจแสดงออกให้เห็นเป็นรูปชัดเท่าภาพเขียน

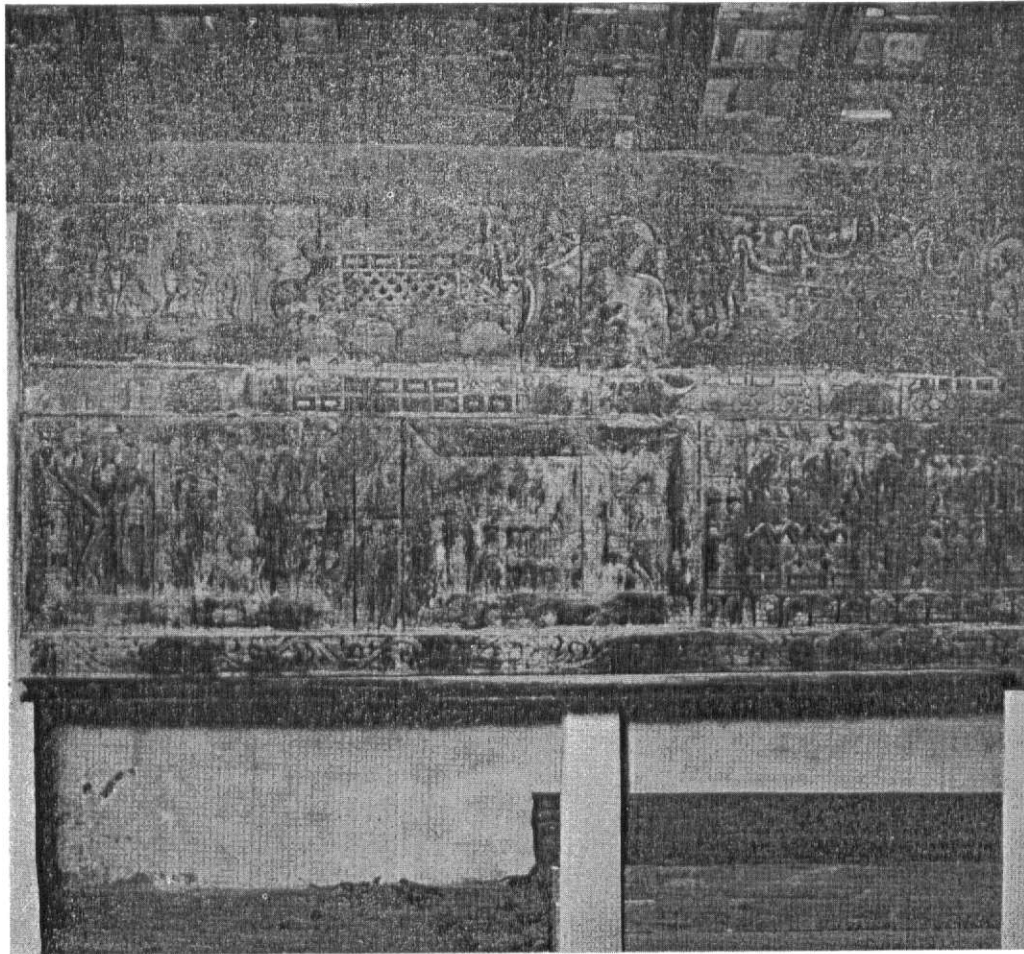
เลขที่ ๒

ภายในวิหารน้ำแต้ม มองบนฐานชุกชีออกไปทางมุขหน้า จะเห็นคอสองข้างที่มุขหน้า จิตรกรรมมีอยู่บนนั้น (ลูกศรชี้) แต่ตอนนี้เลือนล้างชำรุดมาก

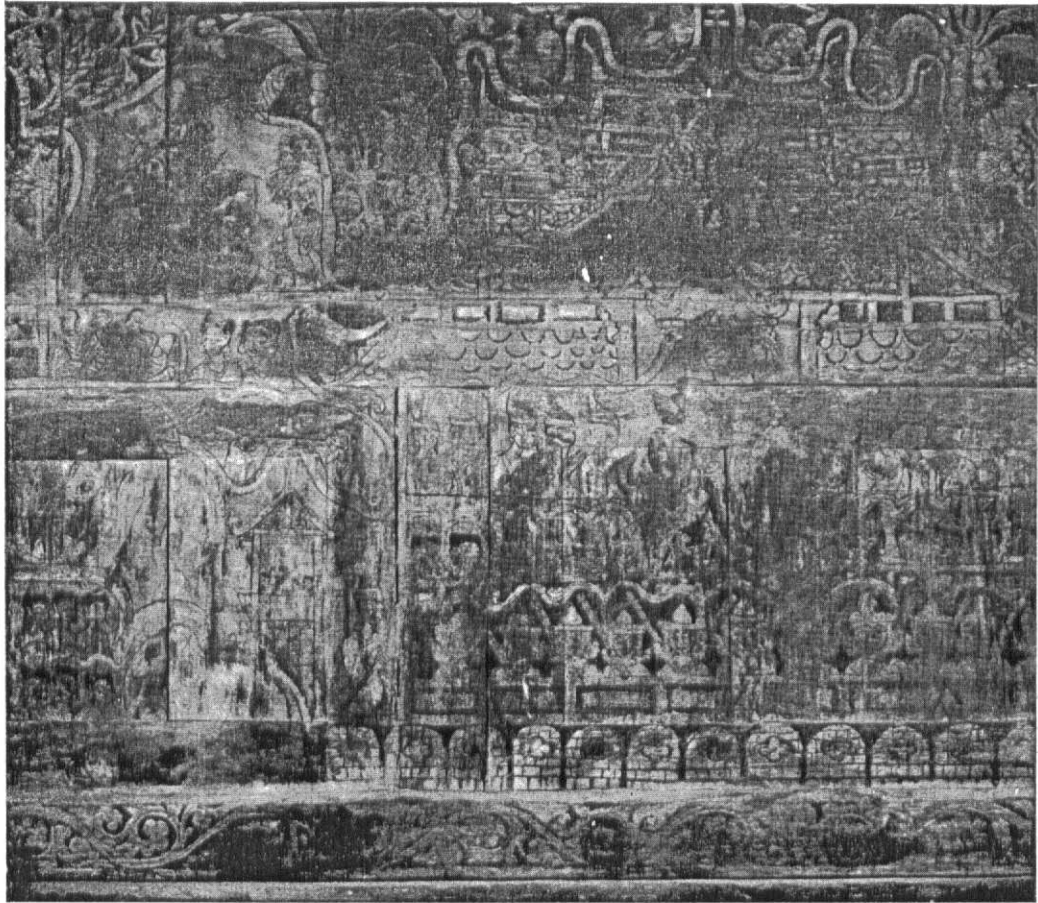

เลขที่ ๓

ภายในวิหารน้ำแต้มตอนกลางด้านทิศเหนือ ที่คอสองมีจิตรกรรมบนฝาลูกพัก (ลูกศรชี้)

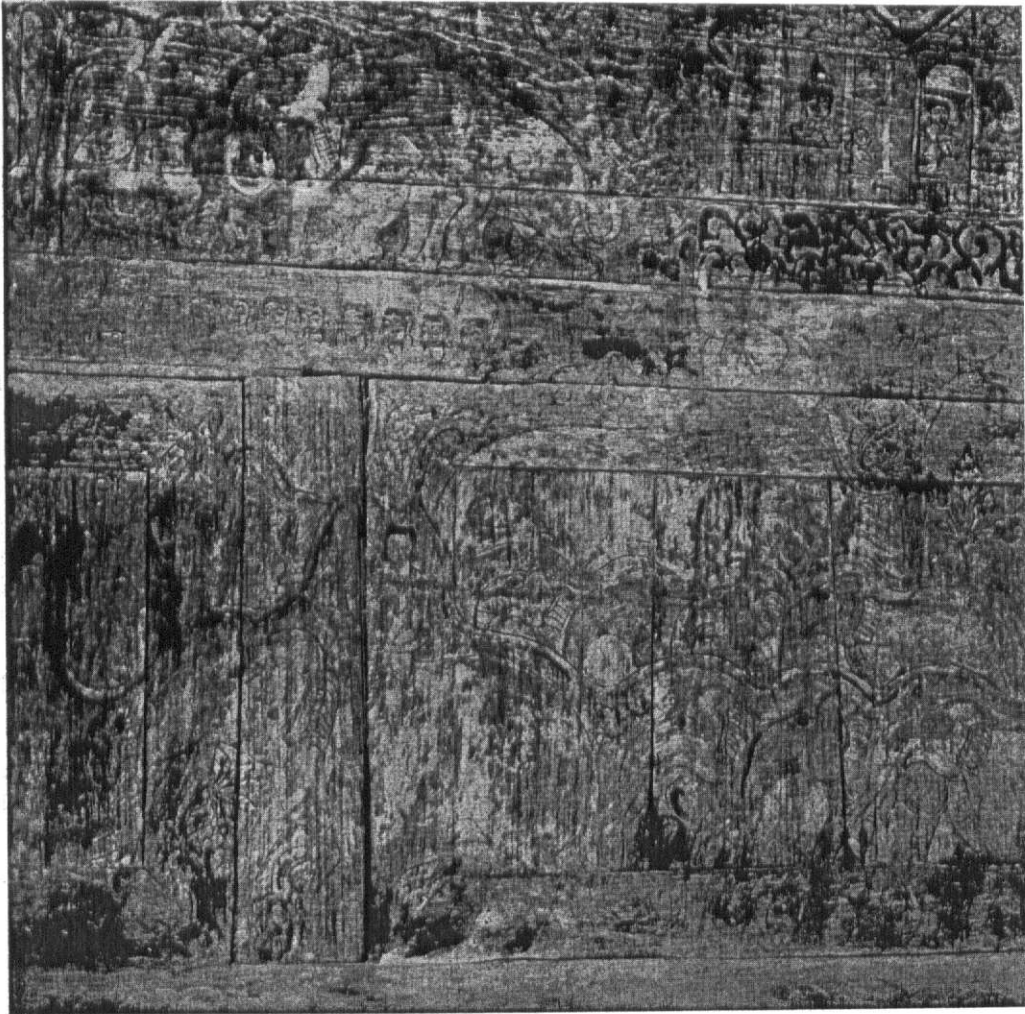

เลขที่ ๔ จิตรกรรมบนฝาไม้ลูกฟักที่คอสอง ในวิหารน้ำแต้มด้านทิศเหนือ ตอนกลางวิหารใกล้
กับฐานชุกชี ที่พอเห็นได้ชัดกว่าตอนอื่นๆ

เลขที่ ๕ จิตรกรรมในวิหารน้ำแต้ม แผ่นเดียวกับภาพ ๔ แสดงให้เห็นโกฏิ โดยเฉพาะซีกขวามือ อันเป็นภาพปราสาทของกษัตริย์

เลขที่ ๖ จิตรกรรมในวิหารน้ำแต้ม แสดงให้เห็นโกฏิ บนฝาไม้ลูกฟักที่ก่อสร้าง คอนโกฏิฐานชุกชี
ด้านทิศใต้ ให้เห็นภาพของโหลงช้าง

ภาพเขียนคือการขีดเขียนปรากฏขึ้นเป็นรูปร่าง ภาพเขียนก็ไม่ได้หมายถึง
ถึงเขียนอย่างรูปถ่าย และภาพเขียนนั้นก็ไม่ได้หมายถึง จะต้องเห็น
เหมือนกับตาเห็นเป็นจริงเป็นจังไปเสียทั้งหมดก็เกือบอย่างภาพถ่าย
อาจจะกำหนดเขียนขึ้นเป็นแบบสัญลักษณ์ หรือเขียนประติมากรรมเพื่อ
ความสวยงาม เขียนกำหนดขึ้นจากความจำเป็น หรือคิดสร้างสรรค์
สิ่งไม่มีให้มีขึ้นได้ หรือเขียนขึ้นตรงไปตรงมาจากรูปที่เห็นกันด้วยนัยตา
หรือเขียนขึ้นจากความทรงจำที่ประทับใจ แล้วมาประกอบประติมากรรมขึ้น
ให้คงามกระชับรัดกุมคติ หรือความมุ่งหมายและความเหมาะสม
ของสถานที่ หรือความต้องการไปในทางใดอย่างไร

ภาพเขียนสามารถบอกชีวิต เชื้อชาติ ความเป็นอยู่ สิ่งแวดล้อมต่าง ๆ
ในสมัยที่เขียน เมื่อประมาณ ๕๐๐-๕๐๐ ปีมาแล้ว ซึ่งก็น่าจะเป็น
ประโยชน์มากไม่ใช่ หรือถึงแม้เราจะไม่เห็นด้วยตาเองในเวลานี้ แต่ก็
มีเหตุผลพอยืนยันได้บ้าง หลังจากปราสาท (ดูภาพเลขที่ ๕) ที่มีชื่อฟ้า
เคียรนาคเขยเก่าและเครื่องประติมากรรมหลังคาก็เป็นแบบฉบับเดียวกับที่
วิหารน้ำแต้มและวิหารคันแก้ว (ส่วนชื่อฟ้าที่วิหารอื่นได้ถูกเปลี่ยน
แปลงเป็นแบบสมัยหลัง) ซึ่งยังคงเหลือมาให้เห็นได้จนถึงวันนี้ มณฑลที่
กษัตริย์ประทับ (เสียดายที่ซำรุกและภาพถ่ายไม่ชัดพอ ดูภาพเลขที่ ๕) ที่จริงก็เป็น
แบบมณฑล ที่ยังสถิตประติมากรรมอยู่ในพระวิหารหลวง วัดพระธาตุ
ลำปางหลวงนั่นเอง แต่ได้มาใช้เป็นที่ประติมากรรมพระพุทธรูปอัน
ศักดิ์สิทธิ์ พงศาวดารนิมิตฐานได้ว่ากษัตริย์แห่งอาณาจักรล้านนาไทยสมัย
นี้ประทับบนราชบัลลังก์ทรงมณฑลแวคล้อมด้วยข้าราชบริพารฝ่ายใน
ด้วยการตกแต่งกายและมุ่นผมแต่งผมรักเกล้าอย่างไร ตลอดจนทหาร
พร้อมด้วยอาวุธรักษาการอยู่หลังเสมากำแพงเมือง

ในภาพเขียนจะเห็นองค์ประกอบด้วยเส้นโค้ง อันเป็นศิลปะลักษณะพิเศษอย่างหนึ่งของจิตรกรรมลานนาไทย มูลเหตุก็น่าจะเนื่องมาจากความชินตาคือสิ่งแวคล้อมอยู่ด้วยสันทิวเขาที่คดโค้ง และพื้นภูมิประเทศลุ่มมกอนการแบ่งเรื่องแบ่งตอนจำเป็นต้องใช้ เพราะได้บอกกล่าวแล้วว่าเป็นการเล่าเรื่องด้วยภาพ ไม่ใช่อย่างภาพถ่ายหรือภาพจริงอย่างฝรั่งตะวันตก เป็นแบบของลานนาไทยเอง และก็ไม่ใช่แบบของไทยภาคอื่น

การอยู่ในอุ้งของธรรมชาติอันสวยงาม ทำให้ช่างลานนาไทยโบราณรักธรรมชาติ รักของจริงมากกว่าการประวิชัย อิงอุคมคติคกอยู่ในกรอบระเบียบของสถาปัตยกรรมและประเพณี ยิ่งยงสกุลช่างรัตนโกสินทร์

ไม่ห่างจากวัดพระธาตุลำปางหลวง ในครั้งกระโน้น คงจะเป็นป่า และเต็มไปด้วยต้นไม้ใหญ่ ๆ และมีสิ่งสารพัดวิจิตรพิสดารมากหลายช่างเขียนดูจะเข้าใจซึ้งซาบในชีวิตสัตว์โลกที่เท่าที่สังเกตจากภาพที่เขียน เช่น นกต่างชนิด และช้าง (ดูภาพเลขที่ ๕ และ ๖) ทุกวันนี้ก็ยังมียังมีเหลือต้นไม้ใหญ่ลำต้นหลายคนโอบอยู่หลายต้น ต้นไม้ใหญ่ ๆ เหล่านี้เป็นที่ช่วยให้บรรยากาศของวัดลำปางหลวงเป็นวัดโบราณอยู่ได้

ถ้าต้นไม้ใหญ่เก่าแก่ถูกโค่นลงเมื่อใด หรือเปลี่ยนแปลงปลูกสร้างสิ่งทันสมัยเกิดขึ้นในบริเวณใกล้เคียง วัดพระธาตุลำปางหลวงจะหมดค่าลงเมื่อนั้น ควรวางแผนผังรักษาโบราณสถาน คือวัดพระธาตุลำปางหลวง และอาณาบริเวณเป็นปริมณฑลออกไปให้ถูกหลักวิชาการเสียทันทีก่อน ถั่วจะสุกงาก็ไหม้

เพื่อ ทรัพย์สิน

VOLKSWAGEN

สักวาดีหมดต้องรถโฟล์ก
ทั่วทั้งโลกรับว่า " คุ่มค่าเสมอ "
เป็นรถที่ดีประเสริฐเด่นเลิศเลอ
แบบไม่เพ้อกระหัดรัดทุกสิ่งไป
รถก็ดีสีสวยมากมีหลากหลาย
ขับสะดวกนั่งสบายเท่ารถใหญ่
อยากเร่งให้เร็วพลันได้ทันใจ
โปรดลองใช้รถโฟล์กโซคติเออ

บริษัท ประชาชนตร์ จำกัด

618 ถนนหลวง พระนคร โทร. 27661, 27662, 24343, 20357

ความหวังวันอังคาร

รถแท็กซี่คันนั้นแล่นลดความเร็วลง ผู้โดยสารเป็นหญิงสาวสองคนที่นั่งอยู่ตอนหลังรถผงกหัวชั้นทุ้กเด็กเล็ก ๆ ร่วมร้อยคนที่อื่นออกเกาะกะส่งเตียงอะอะไว้วายอยู่บนบาทวิถีทางซ้ายมือ เหมือนฝูงวัวควายที่กำลังถูกค้อนเข้าคอก แต่ประตูคอกยังไม่ไต่เปิด หลายคนลงมาริ่งไล่เล่นกันอยู่กลางถนน รถนาวนาชนิกกำลังขับไปมาอย่างซวกไขว่ อนุสรณ์ถกแตรเบา ๆ เพื่อขอทางและเตือนเด็กเหล่านั้น ชายฉิวคำ นุ่งกางเกงขายาวสีน้ำเงิน ใส่เสื้อยืดคอกกลม แขนสั้นสีขาว ที่แขนทั้งสองข้างสักเป็นรูปยันต์และสัตว์ในวรรณคดีลายพร้อย กำลังพลิกแข่งขะที่ได้เศษกระดาษ พิมพ์ เศษอาหารและใบทองชันคั้ง หลังจากที่มีนไต่ล้มลงไปเพราะความเบียดเสียดเหยียดคักของเด็กเหล่านั้น เขาหันมาทางถนน ขณะที่ไต่อินเตียงแตรรด พร้อมกับตะโกนชันค้วยเสียงอันคั้ง

“เตียวกัคตายโห่งหมดละมั้ง!... ทำไมค้องตงไปคั้งข้างล่างค้วยวะ!” เด็ก ๆ หลายคนหันมามองค้วยความเกรงกลัว และหลบสายตาอันคมคุดของชายฉิวคำ บางคนยกไต่ค้อย่างอดคัคเตียมื้อซุกกระเฒ่า หยิบกระดาษเด็ก ๆ ตั้ซมพูชันมาคุด บางคนคักเหรัยญตั่งออกมา เขาเดินเกรไต่ที่ถาคชยทอคมันเตียบไม้ ซึ่งเด็กหญิงเด็ก ๆ ต้องคนนั้งชยอยู่ เขาหยิบมันจัมตงไปไต่หม้อหน้าจัม คิคคางกวาคัคัคันเป็นแฉ่น ๆ ชันมาหลายชัน เขาคัคเข้าปากพร้อมกัคกับทอคมันนั้งชัน และเดินคัคไต่คัคเตียบทอคมันนั้งชันอย่างคัคความคุดข เพื่อนบางคนมองคุดเขาคัค้วยความอิจณา

“ใครเข้ามาถูกแข่งขะดั้มอีก จะโดนเชกกระบาท!... กอยออกไป!...” คำดังสุดท้ายเขาหันมาควาดเด็กเด็ก ๆ คนหนึ่งที่กำลังเฝ้าหม้อต้ม ๆ ติงไปโนแข่งขะ เพื่อดีงเอากระตาศพิมพ์ดีดดีทซางแทนทคตองพิมพ์ชุนมาจากแข่ง มือเด็ก ๆ นั้นทคตกลับไปอย่างรวดเร็ว เห็นยวเอาแข่งขะนั้นดั้มลงไปอีก เคษกระตาศร่วงตงมากกระจายเก็ดลอน มากกว่คราวแรก ใบตองเก่า ๆ เป็ดอกไขเบ็ด กากมะพร้าวชุกที่คนแถ้ว ชนโกัดน้ำคาคแถะดำ เก็ดปลดาแถะเป็ดอกหัวหอม ร่วงคาคตงมากองอยู่ด้วย แถงวันหัวเขยงหลายตัวมินแตกฮื่อชุนจากแข่งขะ วนเวียนดั๊กครู่แถะไนที่ดั๊กบิงตงเกาะเป็ดอกไข เก็ดปลดา แถะเคษพังม็ดเนอว๊ว เด็ก ๆ หัวเราะฮาซันอย่างตงุกตงาน ขายฝิวค้ำมองแข่งขะที่ดั้มคระแถงนึ่งเฉย ไนขณะที่เด็กคนนั้นวงแหวกหายเข้าไปไนหม้อเด็กนับจำนวนร้อย ขายฝิวค้ำหันมาหัวเราะกับเพื่อนที่ยืนฟังเด้าบ้ายห้ามจอตวลโกัด ๆ “ไม่ใช่เรื่องของข้า ให้ข้าเป็นคนยกแข่งขะอย่างนี้ทุกวันฮองการก็แยะฮื่อ ไอ้เด็กทะเลโมนพวกชนบวรวัย วนนชายกแข่งขะชนไมรู้กนแถ้ว” เพื่อนของเขาหัวเราะด้วยความขบขันไนฮารมณของชายฝิวค้ำ

“เด็ก ๆ มันมาทำอะไรกันที่นี้เยอะเยอะนะ” หญิงสาวคนหนึ่งไนชุดทรงกระดอมผ้าฝ้ายสีจำปาถามเพื่อนสาวของหล่อนที่หนึ่งมาด้วยกนไนรถแท๊กซคนั้น

“ไไม่รู้เหม่อนกน ไอ้เพ่งผ่านมาทางนทกบญุคราวนี้แถะ” เธอตอบพร้อมกบเฮนร้างไปข้างตงตามเคิมอย่างไม่ตงนใจนทก อนุสรณ์หัวเราะเบา ๆ ไนตาคอ คินชวาเหยียบคั้นเร้งน้ำมันจมตงไปเต็กนัซย เมื่อรถเต้นผ่านเฉยโรงพิมพ์แถะมนุชยฝุงเด็ก ๆ นั้น เขาข้าเด็งคุดไบหน้าหญิงสาวทงตงไนกระจก ทงตงคนเรยักให้เขาหยุดรับทกนนพัตมนพงค์ ให้ไปแถะเอารองเท้าจากร้านแถวบางจำพู แถะให้เฉยไปตงที่มุกโต เธอบ่นมาตตอทางตงเรื่องทกรทของเธอกุกแท็กชเฉยจมนดั๊กตอกแถะตงงเขาอู อนุสรณ์ทนพงค้ำตันทนาของหญิงสาวทงตงคตอกระยะทางที่รับมาอย่างเอื่อมระอา เขาหันไปทางด้านตง เเฮยชุนเบา ๆ อย่างตงุภาพ อธิบายให้เธอทงตงงหายตงตงัย ตามอชยาศัยอนคตทคนชบวรรับจางพงมคตอญุโดยตาร

“วนนของคารกระบ ด็อคเคยรูกำลึงออกกรางวัด” หญิงสาวไนชุดสีจำปา พยักหน้าแถะเบีกคาคาโต จ้องมองอนุสรณ์ตามดั๊กษณะกริยาชของคนแถ้วงมีมรรยาทททำเป็นตงนใจไนคำพูดของคุดันทนา หญิงสาวไนชุดสีชมพู เบ็ดกระเป๋าทฮิบทอกระตาศเช็ดมื่อตงชวอ แถะตงออกมาแถ่น

หนึ่ง หุ่นยนต์ชนิดหนึ่งเห็นอริมีปาก ซอกคอ รักแร้ จนกระดาศหนักกลายเป็นก้อน
กลมสีดำเล็กๆ หุ่นยนต์โยนออกไปนอกหน้าต่างรถ ชายชราที่กำลังกวาดถนนหยุดชะงัก เงย
หน้ามองมาที่รถแท็กซี่อย่างโกรธๆ และในที่สุด แก้ใช้ไม้กวาดเขี่ยเข้ากระบะรับเศษขยะที่ถือ
อยู่ในมือซ้ายอย่างคดองแค้นแค้นและแม่นยำ

“เด็ก ๆ มากอวยรับซื้อใบตรวจจดตากที่ทางโรงพิมพ์เขาพิมพ์จำหน่าย ออกไปวิ่งขายครับ”
อนุสรณ์อธิบายคือ “รายได้ไม่เดวเหมือนกันนะครับ สำหรับเด็ก ๆ ขนาดนี้ ถ้าไว้ก็ตกคนตะ
ห้าหกบาท ใครขายวิ่งขายก็ได้มาก ตอนบิตเทอม เด็ก ๆ มากันมากครับ พอโรงเรียนเปิด
ก็ค่อยน้อยลง ทางโรงพิมพ์ก็กำไรไม่เดวเหมือนกัน เป็นพัน ๆ แหะละครับ แต่เหนื่อยหน่อย
เพราะต้องทำแข่งกับเวลา ดูๆก็เหมือนขายของสด จะแยกว่าของสดก็ตรงที่เขาเข้าเก็บห้อง
เย็นไม่ได้...” อนุสรณ์หยุดพูด เขาหันไปด้านหลัง หูฟังสาวต้องคนกำลังกางหนังสือ
ภาพยนตร์ที่ส่งมาจากต่างประเทศ หุ่นยนต์กำลังให้กันดูดาราค่าง ๆ ในหนังสืออย่างไม่สนใจ
ใยดีในเรื่องราวที่เขาพาดำอยู่คนเดียว เขาถอนหายใจ เอ็มมือเบ็ดวิทยุ หมุนคลื่นไปที่
รายการเพลงยามเย็นในระบบเอฟเอ็มมัลติเพล็กซ์ อนุสรณ์รู้สึกพันรถถูกระแทกเป็นจังหวะ
และพนักพิงถูกตบเบา ๆ มีเสียงฮัมเพลง อนุสรณ์ยิ้มเงยๆ บางครั้งผู้ชายเราก็มักมีความสุข
มากเหมือนกันที่ได้ยินเสียงผู้หญิงร้องเพลง ไม่ว่าจะหุ่นจะมีนิสัยด้านอย่างไร รถรับจ้าง
คันนั้นแล่นเข้าช่องทางที่มีลูกครึ่งชาวบอกเฉยๆช่วยเขียนอยู่บนถนนครั้งเดียว และเฉยด้วย
หายไปในขณะที่สัญญาณไฟจราจรสีแดงสว่างขึ้นและเปลี่ยนเป็นสีแดงเหมือนเดิม

วันกาแพที่ชายเหล่านี้ตรงข้ามโรงพิมพ์เริ่มแน่นไปด้วยผู้คน เจ้าของแผงลอยขายก๋วยเตี๋ยวและ
ข้าวต้มหน้าร้านกำลังดำดวนอยู่กับการปรุงอาหารจำหน่าย ไฟสีแดงในเตาเหมือนไฟนรก
กำลังลุกโชน แลบเดี่ยวออกมาข้างๆ ปากกระทะ ถ่านดีแดงสว่างแดงประกายออกมาเป็นดวง
ไฟเล็กๆ เหมือนดาว และร่วงวูบดับหายไป ถิ่นเหล่านี้ขอบอวดฉุนฉุนทุกที่ เสียงจากเตาหะ
เสียงเคาะกระทะ และเสียงตะโกนสั่งอาหารดังลั่นสน โด่เกณท์โทรมๆ หน้าตาครูดาดหลายคน
เดินทยอยเข้ามาในวัน และกระจายเกลื่อนไปตามโต๊ะที่มีผู้ชายนั่ง เหมือนแมลงวันตอม
ซากศพ บางคนยื่นสูบบุหรี่ดับอยู่ตรงประตู ชายหนุ่มและแก่หลายคนขยับตัวให้สง่า ยก
แก้วเหล้าขึ้นดื่ม พร้อมกับเหลือบดวงตาอันแดงกำและรุ่มร้อนระเคะ มองกวาดไปยังโด่เกณท์
ที่เดินผ่านโต๊ะไปมา หุ่นยนต์หางตาอย่างวิงวอนและขอความเห็นใจมากกว่าจะกระพือเพลิง

วาระ บางคนทำเป็นชอบหรือแตกชนบัตร ต้องด่าคนนั่งตมบนเก้าอี้ข้างๆ ชายแก่ คนหนึ่งยื่นหน้าเข้าไปถามเวทนา ชายแก่ใช้มือโอบสะเอวหัดอ่อนแอก็มีใบหน้าตงจุ่มที่ชอกชอก หัดอ่อนตบตีเป็นพิษและหีบแก้วเหล้าบนโต๊ะยกชนตม ภายนอกบ้านตรงเต้าไฟฟ้า ชายชาติฉุนคนหนึ่ง กัดงยิ่นเขย่งและกระโดดไปมาด้วยขาข้างเดียว ต้องมือของเขาจิกอยู่บนหัวของผู้หญิงคนหนึ่ง หัดอ่อนร้องให้ขอความช่วยเหลือและตีบน เขาปลัดขมือขวาจากหัวของหัดอ่อน และคบคาดตงไปบนแกมส์ขาวชด้น ในที่สุด หัดอ่อนถูกผลักเข้าไปในรถแท็กซี่ ประตูรถปิดดังบั้ง ชายชาติฉุนยื่นมือออกมารับไม้ย่นรักแร้ตงตงข้างจากเด็กดั่งสามวันชายก๋วยเคี้ยว ที่ยื่นตงให้ทางหน้าต่างรถ คนที่ย่นมุงดูได้เกณฑ์คนนั้นหัวเราะและแยกย้ายออกไปจากที่นั้น

อนุสรณ์จอตกรของเขาดตรงหน้าร้านกาแฟนี้ เพื่อตงรถให้ผู้เช่าคอกนถางคินขับต่อ เจ้าแก่เจ้าของร้านกาแฟมีรถยนต์รับจ้างหลายคัน หลังจากที่ได้ถูกฉ้อตเคอรรางวัดที่หนึ่ง ตงนร้านกาแฟของเขาจึงถลายสภาพเป็นสโมสรวแท็กซี่ไปโดยปริยาย ชายในเครื่องแบบสีน้ำเงินและสีน้ำตาลทงชุก นิ่งเวียรายอยู่ตามโต๊ะ บางคนนั่งคอยรถเพื่อจะรับช่วงมาขับต่อตงตงว่าง และบางคนหลังจากขับมาแล้วตงแค่หกโมงเช้า เขาก็มานั่งพักคอกนเหล้า พบปะเพื่อนฝูง อ่านข่าวตารประจำวัน ชนหัดองกับโสดเกณฑ์ราคาถุกๆ บนโรงแรมที่อยู่ถัดไปจากร้านกาแฟไม่กี่คูหาก่อนที่จะช้อก๋วยเคี้ยววราตหน้ากตบไปฝากถุกเมีย หรือกตบไปตบคตถุกเมียที่บ้านคอกนคตคอนุสรณ์เขาไปนั่งที่โต๊ะข้างคยูเย็น เขาขออนุญาตเด็กหนุ่มตงคนทำทางเป็นนักคักกษาที่หตบถุกเด็กๆ ในโรงพิมพ์ออกมานั่งพักคอกนและตกรจปรูฟหนึ่งตงในร้านกาแฟ เด็กหนุ่มตงตงเลือนชวดน้าอคตมของเขาเข้าชิตคัวเป็นตงอนุญาตและยินคต อนุสรณ์ถอดหมอกวางบนโต๊ะ เขาหันไปตงก๋วยเคี้ยววราตหน้ากตบเด็กรับใช้ที่กรากเข้ามาหา ระหว่างรอเขาตงน้าแข่งแปล่ามาคตมและนั่งฟังคำพุดตงทนาของเด็กหนุ่มตงตง และบางประโยคเขาไม่เข้าใจว่าเอ่ยถึงใคร

“บรรยาภาค้อย่างนี้ ทำให้ผมนึกไปถึงพอกโพตส์ อิมเพรสชันนิสม์” คนหนึ่งเอ่ยขึ้น เขาเอนหลังพิงหนักเก้าอี้ หรือคามองไปยังโสดเกณฑ์คนหนึ่ง “ผมคตถึง โดเทรค คตถึง โกอแกง และเซซานัน ที่เคิร์ตเควไปตตามโรงระบ่า โรงโสดเกณฑ์ ผมเห็นโสดเกณฑ์พวกนี้แล้ว คตไปถึงภาพเขียนของโดเทรค” เพื่อนของเขาเงยหน้าจากรูปปรูฟคณมคตที่เขากาดังวางเลือนไปมาอยู่บนกระดาศคตมมี

“คุณดูหนัง ดั้งที ฟอร์ ไตฟ์ หรือเปล่า? คักดี...บรรยากาศมันก็เป็นอย่างนี้ โตะบางโตะ ก็มีโล่เหนืงนั้กินเหล้า ซิม ร้องไห้ หัวเราะ ชีวิตหลายชีวิตเหลือเกินที่เราไม่รู้ถึงแก่นอันแท้จริงของเขา และเรามองเขาด้วยดวงตาที่งับคิซบที่ตู่ตู่ ผมคิดถึงโล่เหนืงนั้ที่แวนก๊อกคักคักให้ เราไม่รู้เหมือนกันว่าเขาทำเพื่ออะไร”

“ชีวิตทุกชีวิตแหละครับ มันมีค่าในตัวเอง และดำเนินไปเพื่อเป็นการบ้านให้แก่ชีวิตซึ่งกันและกัน....ยศ...คุณดูตาโล่เหนืงนั้พวกนั้นซี่ เป็นดวงตาของการต่อสู้เพื่อความอยู่รอดทั้งนั้น หล่อนอาจจะกอดจะจูบใครต่อใครเพราะคิดถึงลูกที่ทิ้งอยู่ในเบาะที่บ้านก็ได้ ใครจะรู้ ในห้องหรือบนโรงแรม ก็ความป็นแม่ของหล่อนไม่ได้เลย...” อนุสรณ์เงยหน้าขึ้นดูเด็กหนุ่มคนนั้น และฟังเขาพูดต่อ

“พูดถึงแวนก๊อก ผมนึกถึงภาพร้านกาแฟริมถนนของเขา นึกถึงภาพโรงมิดเดี่ยด หรือภาพคันไซเปรดและก้อนเมฆของเขา และอีกหลายภาพเหลือเกินที่สะท้อนชีวิตเลือดเนื้อของคนเรา อย่างภาพดอกทานตะวัน”

“คุณคงดื่ม อุทวิทโต” คนที่ชอยส์เอียงขึ้น “ผมชอบงานของเขาเหลือเกิน”

“นักเมาเป็นแห่งมองคัมมาร์ค ดูเหมือนเขาใช้เหล้าลั้ล้ล้เขียนรูป แก่แน่จริง ๆ นะครับที่เขียนแต่คักคักตลอดชีวิต”

“เราดูแล้วมันกลับไม่ใช่คัก ไม่ใช่เส้าไฟฟ้า ไม่ใช่ประตูหน้าต่างร้านค้า แต่มันรวมเป็นสัญลักษณ์ของชีวิตมนุษย์ เป็นความหวัง ความเปล่าเปลี่ยว ความสุข ความทุกข์ เหมือนใครคนหนึ่งนะครับ ผมจำชื่อไม่ได้ คีตป็นของอิตาลี่ที่เขียนแต่ชีวิตเท่านั้นจนมันช้อ...”

“โมแรนดี ไ้ครับ” เพื่อนของเขาบอก “คนนั้นผมก็ชอบ คุณภาพของแกแล้วเหมือนเราดูครอบครัวมนุษย์ บางครอบครัวก็มีความสุข บางครอบครัวก็มีความทุกข์ มีอยู่ภาพหนึ่งที่ เป็นขวดเล็ก ๆ หัวใบตั้งอยู่บนโตะอย่างเปล่าเปลี่ยว ผมดูแล้วเหมือนพ้องห้าคนที่กำพร้าพ่อแม่...” เขาพูดจบพร้อมกับยกขวดน้ำอดดนมขึ้นดื่ม

เขาเงยบั้นไปพักหนึ่ง คนที่ชอยส์คักคักเหมือนมองออกไปนอกร้าน และหันมามันกับเพื่อนของเขา “ผมเบื่อวันของคารเหลือเกิน ถึงคเคอริออกที่ไร หนังสือของเราไม่ได้พิมพ์หลายชั้วโมง ผมยังร้อนใจอยู่เดยครับ กัดวหนังสือจะออกไม่ทันงาน”

“อย่าคิดให้กั้ใจเดยครับ เราห้ามการหาเงินของมนุษย์ไม่ได้ เขาบอกว่าจะพิมพ์ให้เราถึงดั่งว่าง แต่เอ้อ...ถ้าเราคิดในมุมกลับ ผมว่าคนอีกหลายคนเหลือเกินที่รักวันของคาร ไม่ว่าจะ

เจ้าของโรงพิมพ์ คนงาน เด็กชายเรียงเบอร์ และคนซัดตเคอร์ ตลอดจนรัฐบาล มันเป็น ความหวังของคนแทบทุกคนที่มีต่อเงิน คุณไม่ได้สังเกตเห็นหรือครับว่า มันได้แก่กันเยอะ เหลือเกิน” เพื่อนของเขาพยักหน้า และมองไปที่โต๊ะเก้าอี้คนหนึ่ง หัดอนยิ้มอย่างอ่อนหวาน คอบด้วยตาของเขา

อนุสรณ์กวาดสายตาไปรอบ ๆ รั้ว เพื่อนแท้ที่ซัดด้วยก้นขุ่ยอยู่ที่ โต๊ะข้างเส้ากวางที่แขวน นาฬิกาเก่า ๆ ซึ่งหยุดเดินมาตั้งแต่ป้ายโมงดิบห้าหน้า ที่ ซึ่ง ยง เซาว์ เทียบ และชายผิวดำดำกั ทยพร้อมที่แขนซัด ล้วน กำลังกรอกเหล้าเข้าปากพร้อมกับถกเถียงวิพากษ์วิจารณ์ข่าวในหน้า หนังสือพิมพ์สำหรับชาวบ้านร้านตลาดฉบับนั้นที่วางอยู่บนโต๊ะ

“เฮ้ย ได้ข่าวอันใหม่หรือวะ ไชยง” นายต้วนเหยยถามขณะที่เอื้อมมือไปหยิบบุหรี่ขึ้นมาจากจานกระเบื้อง

“เพื่อนพี่สาวอ้วเขาให้มา เเตยเอาไปไว้เผ้าบ้านที่พระโชนง ตัวมันสูงเกือบเท่าไอ้สวด” เขา ซึมมือไปที่เด็กคนหนึ่งซึ่งกำลังดางซามอยู่ที่แผงตอยชายชาวคัม “คุบวรตัย พันธุ์ออตเซเขียน แก้ว... ตัวเมีย...” ซึมชายก้วยเคียวเหือดดเนอเป้อยและถูกชนดะคั้ง เขาฝ่าปัดลังที่ เต็มไปด้วยนาเคออดแต่มีเนอเป้อยตอยอยู่ แกะชายซามละหนึ่งบาทสำหรับได้แก่กันเหล่านั้น

“เปล่า... ข้าไม่ได้ถามเรื่องหมาของเฮ้ง” นายต้วนพูดอย่างฉุน ๆ

“ไร... ไชยงเห็นคนเป็นหมา” เขาวัดซัดขึ้นมาทันที เขาเป็นคนหาคุณงามความดีได้คัจจาก ความผิดพลาดของคนอื่นเต็มอ

“อย่าเด็กหน้า ไอ้เซาว์” นายต้วนหันมาตวาด “ไชยง ข้าได้ข่าวว่านางพุนพาเด็กมาใหม่ ก็อยากจะดูหน้า อยู่ไหนวะ”

“อ้อ... อ้อค้ว... นังกินบะหมี่อยู่ตรอกไช่ซ่านนี่ไง...” ยงบอกพร้อมกับซึมมือไปที่รถด้ามล้อ เครื่องสี่พาทักจอดอยู่หน้ารถแท็กซี่ที่อนุสรณ์เข้าซิม บนมรถมีผู้หญิงสองคน คนหนึ่งอายุราว กตางคน แต่งตัวดีดูฉลาด และได้เครื่องประดับที่ทำด้วยทองวิทยาศาสตร์ อีกคนหนึ่งเป็น เด็กสาวรุ่น อายุประมาณ ๑๔ - ๑๕ ปี หน้าตาน่ารัก แต่มีอาการเศร้าซึมอย่างเห็นได้ชัด ในมือถือซามและตะเกียบ กำลังคัมบะหมี่ดีเหลือองได้เข้าปาก นายต้วนถตาออกนอกวันทันที เทียบ นักเรียนกวดวิชาการอบค้ำ ถูกผู้มีอำนาจกินแต่ชอบมั่วสุมกับสโมล์แท็กซี่ เฮยชื่อเด่นนาย

ด้วยตามที่เขาเป็นผู้ตั้งให้ทันที “โคธัมมัด! ระวังตระวางหน่อยนะ...” ต่อมาชีวิตโมธร์แท้ก็หัวเราะขันเกรี้ยวกราด โธ่เถื่อนแก่ๆ ขยับตัว เบ่งคางที่เขี้ยวคด้า อัดค้อนหูหรือเข้าปอดอย่างแรง จนทรวงอกขยายใหญ่ขึ้น ชายในชุดสีน้ำเงินที่นั่งคุยอยู่กับห่ออันเหี้ยมของพร้อมกับเขี่ยถ่านหรือตังโตโต

อนุสรณ์วางซ้อนซ้อนลงบนจาน เขายกถ้วยน้ำแข็งเปล่าขึ้นดื่ม เอ็มหีบไม่จุ่มฟันในกระปุกพลาสติกขึ้นมาและเศษอาหาร นักศึกษาสองคนวางธนบัตรใบละบาทสองใบและเอาขวดน้ำอัดลมทับ เขาทั้งสองเดินออกไปนอกบ้านทางซ้ายมือ ข้ามถนนตรงไปโรงพิมพ์ เขาแหวกห่มุเด็กหายเข้าไป อนุสรณ์หวนคิดไปถึงสมัยที่ครั้งหนึ่ง เขาเนรเทศตัวเองออกมาจากห้องแอร์คอนดิชัน เซกตามาหอบที่โครงการด้วยความเหน็ดเหนื่อยอยู่ในโรงพิมพ์แห่งนี้ ที่ขอบอวดไปด้วยอากาศผสมกลิ่นกระดาษ หมึกพิมพ์ น้ำมันเครื่อง และร้อนอย่างบ้าคลั่ง เหงื่อแท่ๆ ที่เกิดจากการทำงานดูเหมือนจะเพิ่มมีไอกาตไหลดออกมาดูโลกภายนอก มันคอกดีใจ ขณะที่พากันระเหยลอยขึ้นไปรวมกับปุ๋ยเมฆส์ชาวอนท้องฟ้า แทนที่จะเข้าไปในเครื่องปรับอากาศ มันให้คำมั่นสัญญาว่า จะตกลงมาให้เขาค้มกิน ในวันที่เขากระหายน้ำมากที่สุดในชีวิต ความสัมพันธ์ที่มอยู่บางสมัยที่เขาทำหนังสือมหาวิทยาลัยที่โรงพิมพ์ และความเอืออวูของเจ้าของโรงพิมพ์ อนุสรณ์ได้ใช้ชีวิตคนในโรงพิมพ์อยู่หลายเดือน ช่างแท่น ช่างเรียง ช่างพับ หรือแม้แต่เปียก เด็กประจำโรงพิมพ์ที่พิมพ์แท่นกรีก ดูจะแตกต่างไปมากกว่าสมัยที่เขาทำหนังสือมหาวิทยาลัย ทั้งความรู้ดีที่เขาไม่ค่อยคนเหล่านัน และที่คนเหล่านันมีต่อเขา บางครั้งคนเราก็อยากที่จะบ้ายขึ้นขึ้นไปสูงๆ เพียงเพื่อจะได้ตกลงมาให้เจ็บมากจนกว่าเดิมเท่านั้น บ้ายของวันอังคารวันหนึ่ง ขณะที่เขานั่งตรวจรูปหนังสือ ช่างเรียงกำลังแจกตัวลงบ่อ ช่างแท่นกำลังนั่งพิมพ์โฆษณาต้านหลังของกระดาษตรวจรางวัลดีดอเดอริ แดดเริ่มสาดเข้ามาในโรงพิมพ์ เขาถูกขับไปนอนเขมือกรอกที่โยงอยู่กับบ้าย “งาน คือ เงิน” ให้คำตงมา มันต่ำตงมาเหมือนคำขวัญนี้ เด็กคนหนึ่งตรงเข้ามาหาเขาด้วยท่าทางประหม่า แยกธนบัตรใบละหนึ่งบาทให้เขาส่ามใบ และบอกขอจองตัวสำหรับมารับใบตรวจสดตากดีดอเดอริ เขารูทันทีว่าแกเพิ่งจะมาเริ่มรับใบตรวจสดตากไปขาย บ้ายโงงอย่างนี้ ไม่มีเด็กคนไหนมาจากตัว เพราะกว่าจะเบ็ดให้ของตัวก็ตกในราวบ้ายสามโมง เขาคั่งอธิบายให้ฟัง และชวนไปนั่งคุยที่ร้านกาแฟใบหน้าเต็กๆ นั้นซัดเขี้ยว ดวงตาฉีกและแห้งผาก แต่ฉายแววแห่งการต่อสู้อันทรหดอดทน

เด็กผู้ชายมอหน้คนหน้าอึดอึด เห็นกระเป๋าดังๆ หน้บักอักษร ท. ดั้หน้าเงิน ถูกกระตุ่มหาย
ไป ๒ เม็ด แก่หง่างเงงดั้หน้าคารุ่รุ่มร่าม ที่หูกางเงงร้อยไว้ด้วยเข็มขัดขาวาราชการเก่าคร่ำคร่า
และที่คนดังปรกทงคู้ไม่ม่เกอก ซ้อมือซ้ายผูกไว้ด้วยค้ายสายตีญจ้ดั้ชาวคด้า อนุด้รณั้ถ่ม
การต่อด้คนรณของเด็กคนนหดงจากที่เขาดั้ชวณพุดคู้และให้แก่อ่าชั้วดัดด้วนค้ว เขาคิดไปถึ
เด็กอื่กหลายดิบคนท่ก่าถ้งนังอยู่หน้าเคร็องร็บโทรทที่คั้คู้หนึ่อกภินหารชามูโรฎีบุน ในขณะ
เพ็นร่วมว้ยอื่กหลายร็อยคนก่าถ้งงหวัดชุกหวั้ชุนไปมาอยู่ตามย่านชุนนุมนุชน ตามบ้ายจอตรด
ประจำทางและประตูทางออกของโรงภาพยนตร์ทุกโรง พร้อมด้วยคำพูดที่เหม็อนกันหมดคู้ทุกคน
เหม็อนใครไปต้งกฏบงคั้ใจให้พุดว่า “เรียงเบอ์ ครับ เรียงเบอ์” เด็กเหล่านั้มาจากไหน?
เด็กคนนชอ้ออึด และทุกว้นอ้งคาร อ้อดจะมารั้บไปตรวจดั้ตาดดั้คเตอ์ไปชวย จากเงิน
ทุนด้ามบาทของว้นแรกท่เร็มมารั้บ เม็อเขานอ้อดดั้งเงินเจ็คบาทให้อนุด้รณั้ พร้อมกับพุดชน
คู้ว้นาด้ยงอ้นรอนรณกรวณกระวายและไปหน้าชั้คเด็อด

“ผมฝากน้า ช่วยจอบั้ครให้ผมคู้ว้ย ผมจะค้องร็บคั้บไปคู้แม่ที่บ้านครับ”

“แม่เป็นอะไรไปถ้ะ อ้อด!” อนุด้รณั้ถามอย่างเป็นห้วง

“แกเจ็บมากครับ...” อ้อดค้อบอื่กอื่ก “เฮ็...แกบ่นว่าเจ็บถ้งและหน้าอก ผมไม่
ทราบว่าเป็นอะไรครับ”

อ้อดค้อบอ้นหายใจอย่างหนักหน่วง มีอช้งช้งยท่ผูกค้ายสายตีญจ้ ยกชนจับกระตุ่มเม็ดเด็ยว้น
ไปมา

“ร็บไปหาแม่เด็ยก่อนช้ออ้อด... น้าจะช่วยจอบั้ครไว้ให้ จะได้เป็นคนแรกออกถ้งชวย เก็บ
เงินเอาไว้ชอຍาให้แม่เถอะ ว้นน้าจะออกเงินให้” อนุด้รณั้ปฏิเด็ชท่จะร็บเงินจากอ้อด แก
ยกมือชนไหว และเคร็ยมจะออกเดิน อนุด้รณั้ยุดมือไว้

“เด็ยวกอนอ้อด นั้ค้อดเคอ์ของนายถ้วน เขาเกิดอารมณั้คั้คั้กให้หน้าคร้งโบ อ้อดเอาไปเถอะ
เผ็อดถูกจะได้ไม่ถ่ามาก” อนุด้รณั้ค้วกั้ค้อดเคอ์คร้งโบในกระเป๋าดังให้อ้อด แกยกมือไหว
อื่กคร้ง และร็บไว้้อย่างไม่เต็มใจ เด็กคนนค้งไม่ชอบดั้ค้อดเคอ์ อนุด้รณั้คิด แต่ในภาวะของ
อ้อดขณะนั้ ในส่วนถึค้ของหัวใจอนุด้รณั้ หรือแม่แต่ใครกั้ตามท่รู้เร็องราวของแก ย่อม
ชดไม่ได้ท่จะภาวนาให้ค้อดเคอ์คร้งโบนนถุกวางวัด แม้มันจะเป็นเพียงเดชท่ายล่องค้ว...

เด็ก ๆ ที่หน้าโรงพิมพ์ฝั่งตรงข้าม เริ่มตั้งเสียงเอะอะแอะเริ่มรอนเบียดเบียดกันดูนวยในขณะ
ข้างแท่นเริ่มเปิดแท่นทดลองเครื่อง เสียงแท่นพิมพ์เริ่มดังขึ้น การออกโรงจัดตัดต่อเครื่อง
ทางราชการได้สิ้นสุดลง ช่างเรียงกำลังยกกระบะได้ตัวเรียงที่มั่นคงแน่นไว้อย่างดี ทอยส่ง
ไปยังแท่นพิมพ์ต่าง ๆ เสียงแท่นพิมพ์หยุดไปประมาณห้านาที ค่อยมาเริ่มตั้งเสียงขึ้นอย่าง
อึกทึก เริ่มผลิตใบตรวจสดากดตัดต่อเครื่องออกมาอย่างรวดเร็ว กระดาษปรู๊ฟสีขาวถูกบีบขึ้นเข้า
ไปในโมดูลด้วยมืออันเที่ยงตรงและชำนาญ ชั่วพริบตาเดียว มันออกมาเป็นกระดาษที่มีตัว
เลขสีดำเต็มไปหมดทั้งแผ่น ตัวเลขต่าง ๆ ที่มาอยู่รวมกันอย่างไม่ตั้งใจ บางทีก็ทำให้
กระดาษกกลายเป็นเศษธุลี คนเฝ้าบ ๆ กลายเป็นคนไอ้อดแอะตมตัวได้เหมือนกัน เสียงแท่น
พิมพ์หลายเครื่องก็ดังเป็นจังหวะที่ซับซ้อนระงมก็กักังไปหมด เหมือนเสียงหัวเราะดีใจของ
คนที่ถูกรางวัลทุกคนหัวเราะกันพร้อมกัน ผสมกับเสียงเอะอะโวยวายของเด็ก ๆ ที่เบียดเบียด
เขี่ยขี้ตัง เสียงตุ๊ดวาดและเรียกขานชื่อทางไมโครโฟนดังจนแทบแก้วหู กวางถนนลดราคาไป
ด้วยรถนานาชนิดที่ขับดังสนั่นพุ่งไปข้างหน้าอย่างรวดเร็ว อนุสรณ์ณ์ของข้ามถนนไปยังโรงพิมพ์
ทุกสิ่งทุกอย่างในบริเวณนั้นกำลังเคลื่อนไหลพลั่งเหตุการณ์ของมันไปสู่จุดจบสิ้น อย่างรวดเร็ว
กระชั้นถี่ เร่งเร็ว คืบคลานและโหมหนัก ประคองชิมโหมที่อ่อนสุดท้ายที่กำลังบรรเลงใกล้จะ
จบกระบวนการ ผู้อำนวยการกำลังฟาดบาทของในมือของเขาขึ้นลงไปมากตางอากาศอย่างไม่มีคิด
ชีวิต นักดนตรีกำลังเคียดเคียดอยู่ในสำราญของเขา และบรรเลงเครื่องดนตรีไปอย่างไม่มีรู้ตัว
นายถ้วนกำลังจ่ายเงินค่าระหมีให้ผู้ชาย เขาตั้งหน้าบรีบระร้อยส์แดงโหมหนึ่งให้นางพูนและ
คิงมือเด็กสาวน่ารักคนนั้นลงจากรถสามล้อเครื่อง ช่างพิมพ์กำลังบีบกระดาษเข้าไปในโม
อย่างรวดเร็ว เด็กโรงพิมพ์หยิบใบตรวจสดากที่พิมพ์แล้ววิ่งอย่างรวดเร็วไปให้ช่างคัด หยิง
สาวต้องถามคนกำลังนับจำนวนอย่างเร่งรีบประคองเครื่องจักร หลอนพัวดวงใจเป็นคัม ๆ เด็ก
สาวหยิบมันมัตด้วยยางเส้น และวิ่งไปให้ชายหนุ่มที่ถือไมโครโฟนขานชื่อเด็ก ๆ เด็กคนหนึ่ง
ชูบัตรเข้าชมผู้เด็ก ๆ ข้อมือของเขาผูกค้าย้ายดิญจ ชายหนุ่มที่ถือไมโครโฟนวิ่งไปฉีกทั้ง และ
ตั้งใบตรวจสดากดตัดต่อให้บักหนึ่ง เด็กคนนั้นหันหลังแหวกเด็กอื่น ๆ วิ่งออกมาอย่างรวดเร็ว
มีเสียงตะโกนเรียกเด็กชายเรียงเบร็ดดังขึ้นที่ริมทางที่หน้าร้านกาแฟ บรรยาการศฤงคารางนิ้ว
บริเวณนั้นบรรจุเต็มไปด้วยความหวังของคนหลายสิบคน ดูนวยตัวต้น อดนวย่งเหยง เหมือน
ภาพเขียนของปอดตัดอก อนุสรณ์ณ์รูตักวงเวียนและคาดายเหมือนคองานออพอาร์ต มันเคลื่อน

ไหวไปมาเหมือนมีพลังในจิตใจดำนั้น เขารูดักเหมือนร้านกาแฟทั้งร้านพลิกกลับ เคื่องคว้าง
ได้เกณฑ์แต่ละคนในร้านทุกคนต่างนั่งเอาหัวตง และท่ามกลางเสียงอื้ออึงจดหม่านของซิมโพนี่
กระบวนสุดท้ายนั่นเอง พร้อมกับบาทของใหม่ของผู้อำนวยความสะดวกต่าง ๆ ตัวของเขา
เสียงหัวตงวาทะเทศเด็กหลายเสียงของผู้หญิงตงชนจนแสบแก้วหู แล้วทุกสิ่งทุกอย่างก็เงียบ
ดังดั่งวง เหมือนบริเวณนั้นคือป่าช้า ผู้อำนวยความสะดวกแห่งชีวิตหันมาโค้งความเงียบและที่นั่ง
อันว่างเปล่าในโรงคอนเสิร์ต

คนในร้านกาแฟลุกขึ้นวิ่งออกมาหน้าร้าน เด็ก ๆ ที่หน้าโรงพิมพ์ครุ่นออกมายืนล้อมเป็นวง
อยู่กลางถนนจนเต็มไปหมด รถเม็ตคันหนึ่งหยุดอยู่ริมบาทวิถี ท้ายรถหันเคียงออกมากวาง
ถนน ผู้โดยสารหลายคนชะโงกหน้าออกมาจากหน้าต่างรถอย่างตกใจสุดขีด รถแท๊กซี่ออก
ตองคันกระเด็นขวางถนนและพังยับเยิน กระจกเด็ก ๆ เกิดรอยแตกเต็มบริเวณ เด็กดีดเค็งไหต
นองอยู่กลางถนน เศษกระดาษหลายสิบล่มกระเจายก่ดอง บางเล่มได้คุชชียัดคนชุ่ม
โซก ดีชาวของมันเบียดเป็นล้แดงสด ร่างของเด็กคนหนึ่ง นึกเดะนอนเหยียดยาวอยู่หลังรถ
แท๊กซี่ แชนข้างหนึ่งชุ่มไปด้วยเด็กดีดเค็ง ในมือกำกระดาษใบตรวจสดากดัดเคอริที่ชุ่ม
เด็กคนโซกไว้แน่น มันกระเด็นห่างไปจากศพตองดำมก้าว กางเกงฉีกขาด ขว้ยวะตบพันชุ่ม
หลุดกระเด็นมากองอยู่ตรงปลายคันศัพ ห่อหุ้มด้วยเด็กดีดเค็งจนเป็นล้ม ๆ มันล้มของดีเล็ดตอง
ไหตนองและกองเะอยู่ตรงซอกคอ ไบหน้านั้นหลุดหายไปแถบหนึ่ง และด้านที่เล็ดชุ่มโซก
ไปด้วยเด็กดีดเค็งไหตปรี่ไม่หยุด ดวงตาดำและขาวหลุดห้อยตงมาพาดอยู่ข้าง ๆ แก้ม

“อ็อคถูกรถทับ!” เด็กคนหนึ่งตะโกนร้องออกมา ในขณะที่อนุสรณ์กำลังลุกชันจากโต๊ะ
เขาวิ่งถลาเข้าไปในฝูงคนที่ยืนมุงอยู่กลางถนน นายถ้วน นางพูน ดึงมือเด็กสาวคนหนึ่งวงคักหน้า
เขาเข้าไปในฝูงคนเพื่อจะดูซากศพนั้นก่อนแล้ว และเมื่อเขาแหวกผู้คนเข้าไปถึงบริเวณที่ร่าง
ศพนอนอยู่ เขาเดะเห็นเด็กสาวคนนั้น เด็กสาวคนที่นายถ้วนกำลังจะพาขึ้นโรงแรม หัวตงร้อง
เสียงดัง และตรงเข้าไปหีบที่นอนแชนข้างที่ขาดคอกอยู่หน้าหน้ามาแนบไว้กับอก เด็กดีดเค็งชุน
ไหตเประเค้มเด็กดีดเค็งสาว แก้มตงที่ร่างศพ ดูบดดำเข้มชัดขาวขาวการเก่าคร่ำคร่ามัน เสียง
ร้องไห้ดังไปท่ามกลางความเงียบ เสียงคางเข้าไปในทุกหัวใจของผู้คน หลายคนเบือนหน้า

หนีไปจากภาพน่าสลดใจนั้น อนุสรณ์คือหอยจุกแน่นเหมือนก้นตุ๊กหิน และในขณะที่ทุกคนกำลังตกอยู่ในภาวะที่ทำอะไรไม่ถูกนั้น ช่าง เด็กชายเรียงเบอร์ดังเรียงเบอร์ของเขาออกมาจากคับที่พบหอยจุกกับเขา เขาก้าวเข้าไปที่ศพอย่างองอาจ และวางมันลงไปบนใบหน้าอันและของออดเพื่อนร่วมอาชีพของเขา เด็กดีแต่งปรีเข้าไปในกระต่ายปรีฟ และขยายวงกว้างออกไปจนกระต่ายไปตรวจสดากตลอดเคอร์รี่แผ่นนั้น เต็มไปด้วยตัวเลขสีดำบนพื้นสีแดง เหมือนภาพเขียนกรีก เด็กชายเรียงเบอร์ทุกคนที่ยืนมองดูอยู่จับตัว และตั้งไปตรวจสดากออกมาคนละแผ่น เขาเหล่านั้นวางมันลงไปบนร่างอันและทะเลแดงฉานไปด้วยเลือด จนกระต่ายไปตรวจสดากตลอดเคอร์รี่หตายสืบแผ่น คดุมมีดซากรศที่เหมือนซากหมาโดนรถทับ หัวอืดใจ กระต่ายทั้งหมดตกตายเป็นสีแดง

“รถเม็ตเบรคแตก!” มีเสียงตะโกนขึ้น “ไอ้หนูนั่นก็วิ่งคิดหน้ารถแท็กซี่ที่สวนมา” เสียงคนขับรถสามล้อที่จอดอยู่บริเวณนั้นต่อขึ้นมา “คงโดนที่ข้อมรถตกมาหลายเมตร” คนที่มุ่งดูศพมองกลับไปยังพนักงนที่เริ่มมีเลือดสีแดงยาวเป็นทางมาสู่ตึกซากรศ ผู้คนทยอยห่างออกมาในขณะที่ตำรวจต้องนายแหวกคนตรงเข้าไปที่ศพ เสียงวิพากษ์วิจารณ์เริ่มเบาบางลง และต่างแยกย้ายออกไปยืนจับกลุ่มถกเถียงกันใหม่ที่ริมบาทวิถี นายด้วนและนางพูนมองหน้ากัน เด็กถักตกใจ นายด้วนกรากเข้ากระซากรกระเป่านางพูน เบ็ดออกและหยิบขนมปังโรตีสวยออกมา นางพูนเอื้อมมือไปรับกระเป่าของหล่อนมาถือไว้ด้วยอาการสงบ หล่อนไม่มีริมฝีปากอย่างเคียดแค้นอะไรอย่างหนึ่ง

“หนูรู้จักเด็กที่ถูกรถชนตายหรือ?” อนุสรณ์ถามขึ้น เมอร์รถกำลังแล่นจะชนสะพานพุทธฯ “ออดค่ะ.....น้องชายของหนูเอง หนูจำเข็มขัดของพ่อได้ ที่มือของเขาก็มืดายสีเขียว...” เด็กสาวตะอนออกมาดังๆ “ออดไม่น่าทั้งแม่กับพ่อไปเลย...” แก้วร้องไห้และพับหน้าลงไปบนเบาะด้านหลัง

“หนูไปทำอะไรที่ร้านกาแฟนั้นนะ?” เขาเข้าเฝ้าหนึ่งอย่างแรงพร้อมกับถามขึ้นด้วยน้ำเสียงคุๆ เด็กสาวเงยหน้าขึ้นมามองดูหน้าเขา ดวงตาทั้งคู่พุ่งไปด้วยน้ำตา และใบหน้าเต็มไปด้วยความเดือดร้อนๆ ประคุกเป็นผู้ได้รับบาดเจ็บ อนุสรณ์หันไปมอง แก้วหลบสายตาของเขา มีเสียงตะอนเบาๆ

“หนู....หนูเพิ่งคิดถึงใจ...มากับน้ำพุ่น” แกตอบอีกอ้อ “ที่บ้านหนูมีเงินอยู่ห้าบาท แม่กำลังเจ็บหนักคะ....อีกต้องสามวันโรงเรียนก็จะเปิด หนูอยากให้เห็นองได้เรียนหนังสือคือ แม่ก็อยากให้ออกเรียนหนังสือ.....แม่เจ็บมานาน.....และไอ้ออกมาเป็นเลือด” เสียงนั้นขาดเป็นท้วง ๆ และเงยบหายไ้ มีเสียงระฆังดังขึ้นมาแทน รถแท็กซี่คนนั้นแล่นอยู่กลางสะพานพุทธ ๆ นาทีชื่อเจ้าพระยาช่างต่างโหดเหี้ยวกราก และหมอนวนอยู่ตรงคอหม้อ ท้องฟ้ามีมิติปราศจากดวงดาวแม้แต่ดวงเดียว เรือนค้ำกำลังตากรุงเรือบรรทุกแถมบร่ำที่เพียบแปะไปอย่างช้า ๆ ผ่านร้านรวงริมหน้าที่ขายไ้ไ้ย่าง คนหลายสิบคนที่โตะอาหารตั้งเตี้ยงเฮฮา เศษกระดูกไก่กระทบน้ำดังจุ่มแจ่ม และมีนมจมลงไปไ้ฟนน้ำที่โหดเหี้ยวกรากนั้น เช่นเดียวกับโครงกระดูกมนุษย์ที่พวยแพ้ออกเกมชีวิตที่เฮารัดเอาเปรียบ ไ้คองเป็นพะเนินอยู่ไ้ฟนน้ำตรงคอหม้อ ของสะพานพุทธ ๆ

“ที่บ้านหนูทำอะไร.....พ่อยังอยู่หรือเปล่า” เขาถามหัวน ๆ เมื่อรถแท็กซี่บักหัวดวงจากสะพานมันพุ่งไปข้างหน้าอย่างรวดเร็ว

“พ่อหนูตายมาห้าปีแล้วคะ” เด็กสาวตอบเบา ๆ ปนเสียงระฆัง “พ่อตั้งให้หนูคุณแม่และให้หนังสือเรียนหนังสือ”

“แม่ทำอะไรกันล่ะ” เขาถามอย่างสนใจใคร่รู้

“หนูกับแม่รับจ้างหาบนำคะ.....” มีเสียงต่าตักและตูดน้ำมุก “แม่มาดมเจ็บเมื่อสามเดือนก่อน แกเดินหลด้ม.....บับไ้หน้าทับแกกต่างหลัง.....แล้วแกไอ้ออกมาเป็นเลือดคะ...” แกพูดจบก็เริ่มร้องไห้และพุดลงไปกับเบาะหลังรถ อนุสรณ์ชะลอรถลง ขณะที่จะเลี้ยวซ้ายตรงทางแยกวงเวียนเด็ก

“เข้าตรอกข้างนาจะไปตักไหมหนู” เขาหันไปถาม

“ไม่ตักหรือคะ” แกเงยหน้าขึ้นมาตอบเสียงดัง “จอดปากตรอก แล้วหนูเดินเข้าไปเองก็ได้คะ ทางเข้าบ้านหนูลำบาก.....ขอบพระคุณน้ำมากคะ” แกยกมือชนหัวและทำท่าจะเบ็ดประตุรต อนุสรณ์เอ่ยขึ้นทันควัน

“เอาเถอะ ๆ จะไปตั้งให้ถึงบ้านเดยทีเดียว”

อนุสรณ์ขับรถแท็กซี่ของเขาถัดมายังสะพานพุทธ ๆ อีกครั้ง บนสะพานพุทธ ๆ คินนเห็นเอ็กเย็นอย่างประหลาด ยวดยานแทบจะไม่ม่ผ่านมา เด็กเล็ก ๆ สองคนกำลังไ้จับแมงดาอยู่ตรงทาง

เดิน ถ่านน้ำไหลเชี่ยวควัก ท้องฟ้ามืดสนิทเหมือนตะเภาแดงด้วยหมอกจืด ดวงไฟริบหรี่บนยอด
พระปรางค์วัดแจ้งลอยโศกเดี่ยวประจักษ์ดวงดาวพเนจรหลงทางพลัดพรากจากพี่น้อง ถมพืดอยู่เข้า
มาทางหน้าต่างข้างรถ อนุสรณ์หนาวระง่ำท่า เขาคิดถึงอดีตที่ชายเรียงเบอร์ คิดถึงเด็ก
สาวคนหนึ่งที่ตัดสินใจเป็นโสเภณี คิดถึงแม่ของเด็กทั้งสองที่เขาเห็นนอนรอความตายอยู่ในมุ้ง
เก่าๆ ที่ปากของแกปริ่มอยู่ด้วยเลือดสดเป็นลิ่ม ๆ และแม่แค่มัวของแก ข้าราชการภารโรง
ที่ตายไปแล้ว พร้อมกับความหวังในการศึกษาของลูก ทุกคนต่างก็มีความหวังอยู่ในหัวใจ
อันแห้งผากของเขาทั้งนั้น แม้ว่าจะเป็นที่หัวใจอย่างนายต๋อนหรือนางพูน เขาคิดถึงหัวใจ
ของตัวเอง เขามองไปที่กระจกส่องหลัง เพื่อจะมองดูความหวังในแววตาของตน เขาแ
เห็นกระจกสีแดง! มันยับยู่ยี่ สั่นไหวด้วยแรงลมอยู่ในกระจกนั้น อนุสรณ์หันขวับไปด้าน
หลังรถทันที ใบหน้าของเขาซีดเผือด เห็นวามไปตลอดใจด้านหลัง มือที่จับพวงมาลัยรถนั้น
มีเหงื่อซึมออกมาและอ่อนเปลี้ยลงทันที จนรถเฉดบซ้ายเข้าไปติดทางเดินบนสะพาน เขาคิด
ตัดสินใจเฉยๆ ขาดหยุดรถทันที และเอื้อมมืออ่อนสั่นเทาที่เค็มไปด้วยเหงื่อขึ้น หยิบที่นอนแขนที่
เปราะเบือนไปด้วยควรวงโลหิตแห้งเกรอะกรัง มือของที่นอนแขนนั้นกำกระจกใสใบตรวจสถานี
ดีดเคอร์ไวแน่นอน กระจกที่จับไว้ด้วยเลือดสีแดงนั้นแห้งจนแข็งกรอบ อนุสรณ์ใช้ปากกัด
ท้ายสายสัญญาณที่ขมือนอนจนขาดและเขาเก็บได้กระเป๋าสีเหลือง เขาเปิดประตูรถด้านซ้าย ก้าวลง
ไปจากรถพร้อมด้วยที่นอนนั้น หยัดยืนตรงราวสะพานสี่เหลี่ยมสีกรมท่า และทันทีนั้นเขาโยน
ที่นอนแขนลงไปในกระแสน้ำอันไหลเชี่ยวกรากอยู่เบื้องล่าง มันลอยตะลิวลงไปยังอย่างรวดเร็ว
กระจกสีแดงที่ถูกกำแน่นอยู่ในมือของที่นอนแขน สบัดตัวเองจนดู เดี๋ยงที่นอนแขนฟาดกระทบ
กับพื้นน้ำดังซ่าใหญ่และจมหายไป คนกินเหล้าที่ร้านไถ่อย่างวิมน้ำ หัวยิงกระตุกโกกที่ทะเลเห
กินจนหมดลงไปในแม่น้ำ พร้อมกับพึมพำความเอ็ดอ่อยในลำคอ เอื้อมมือหยิบกระจกใส
บางๆ ในแถวขึ้นมาเช็ดมือและปากที่มันเยิ้มของเขา

อนุสรณ์จอดรถของเขาอีกครั้งหนึ่งหน้าร้านกาแฟเดิม เขาลงจากรถและตรงเข้าไปหาเจ้าแก้วใน
ร้าน ควักเงินค่าเช่ารถออกมาส่งให้ คนในร้านยังแน่นอยู่ค้ำเดิม ทุกอย่างดำเนินเหตุการณ์
ของมันไปตามปกติ โสเภณีบางคนหายไประหว่างที่ชายเรียงเบอร์กับชายในชุดสีน้ำเงินที่นั่งคุยอยู่ด้วย
กัน เด็กหนุ่มวัยรุ่นหลายคนกำลังคุยกันอย่างเบิกบานและร้องดังซำดัมปลดา อนุสรณ์ออก
มายืนที่ริมบาทวิถีมองไปกลางถนน ซึ่งบัดนี้ว่างเปล่าปราศจากซากศพ น้ำมันงาไปทั่วถนน

และเป็นทางยาวที่ขยับขึ้นด้วยอัตรา เศษกระต่ายเรียงเบอร์ที่เปื้อนเลือดปลิวระกระระกระฮยฮัด
ริมทางเดิน และกำลังปลิวไปไกลจากบริเวณนั้นทุกที่เมื่อลมพัดกระโชก ที่โรงพิมพ์ฝั่งตรง
ข้ามได้ยุติความขุดมุนุ่นวายลงไปจนเงียบเชียบ หลังจากเด็ก ๆ ทั้งหลายได้รับเรียงเบอร์ไป
กันหมดแล้ว แทนพิมพ์หยุดทำงานนิ่งเงียบสนิท เหมือนจะนอนหลับพักผ่อนด้วยความเหน็ด
เหนื่อย หญิงสาวคนหนึ่งนั่งอยู่ตรงโต๊ะเด็ก ๆ หน้าประตู บนโต๊ะมีใบตรวจสดตากด้อคเตอร์วาง
อยู่บนหนึ่ง เธอกำลังนับขนบัตรใบละหนึ่งบาท มัดไว้ด้วยยางเส้นเป็นมัด ๆ ถัดไปข้างหลัง
หญิงสูงอายุดมแฉ่งกำลังคัดเศษกระดาษแยกออกไว้เป็นพวก ๆ นักศึกษาสองคนกำลังนั่งตรวจ
ปรู๊ฟของเขายู้งัยบ ๆ ข้างแทนหนุ่มหัวผมแบร์สวมเสื้อผ้าตาข่ายร้อยสองคน กำลังยื่น
รับเงินและบุหรืหนึ่งซองจากเจ้าของโรงพิมพ์ เมื่อก เด็กโรงพิมพ์ประจำแท่นกรีกพิมพ์นามบัตร
และการ์ดต่าง ๆ เดินออกมาด้วยชุดวัยรุ่นเต็มตัว เขาหยิบแข่งขยระดามใบที่เทแล้วตงซ้อนกัน
และเหวี่ยงมันเข้าไปในโรงพิมพ์ ก่อนที่จะเดินฉิวปาก แกว่งแขนไปข้างหลัง พร้อมกับโยกตัว
เด็กน้อยดับหายไปตรงมุนถน ทุกคนได้เสร็จงานประจำวันของเขาตงอย่างภาคภูมิใจ และ
พระเจ้าได้ทรงประทานความสุขสบายใจให้แก่เขาทั้งหลายด้วยความเต็มอกภาคเท่าเทียมกันหมด
ไม่ว่าจะเป็นงานชนิดใดและเงินที่ได้มานั้นมากน้อยแค่ไหน

“คุณอนุสรณ์! ด้อคเตอร์ของเราถูกเดรทหายต้องตัวนะครับ... หกดี...” เสียงชายฉิวคำหรือ
นายตัวนพุดชนข้างหลัง อนุสรณ์หันขวับไปทันที

“หกดี!..” เขาอุทาน อนุสรณ์หน้าซัด แขนทั้งสองของเขาห้อยตงข้าง ๆ ตัวอย่างหมดเรี่ยว
แรง “คุณเอาเดี่ยวของคุณมาช้ครับ ผมจะรวมไปรับเงินพร้อมกับของผม... โชคดีเหลือ
เกิน!” นายตัวนพุดฉ้อคเตอร์เดี่ยวของเขาชนมาจากกระเป๋าคณะยื่นมือมาที่อนุสรณ์ คอหอย
ของเขาแห้งผาก มือสั้นระริกและแขนดูเหมือนจะทำด้วยท่อนเหล็กขณะที่เขายกขนขมมือไป
กตางถน และพุดด้วยน้ำเสียงอันสั้นเครือ เหมือนคนกำลังพุดโกหก

“มันคงจะไปกับกองเลือดแล้ว!.. ผม.. ผมให้เด็กคนที่ถูกรถชนไปครับ ...”

นายตัวนพุดจากไปเงียบ ๆ เขาคงไม่เชื่อในคำพูดนั้นเท่าไร และคิดว่าอนุสรณ์คงเป็นคน
ประเภทรวยเงียบ อนุสรณ์หัวเราะให้ตัวเองเบา ๆ ความจริงในโลกนี้ยังมีอีกมากมาย ที่ไม่ได้
รับการพิสูจน์เปิดเผย เพราะไม่มีพยานหลักฐานอันใด และความจริงบางอย่างคงอาศัย
ความลับรักษาไว้ มันไม่ต้องการคำสรรเสริญเยินยอ ความจริงเหล่านี้คงทอพันอยู่ใน
หุบเขาแห่งความเข้าใจผิด และในดวงตาที่ไม่มีแววของมนุษย์

อนุสรณ์ข้ามถนนตรงไปยังโรงพิมพ์ เขายืมรถแท็กซี่กับหญิงสาวที่โต๊ะ เดินเขาหมวกไปวางไว้ตรงชอกคู้ เจ้าของโรงพิมพ์เอามือเปิดเครื่องวิทยุระบบสเตอริโอของเขา มันดังตื้นซนทั้งห้องถ้าโพงที่ตั้งอยู่ตัวละด้านผนัง เบอริเก๊าของอีแวงแห่งเวียดนาม กำลังกระหน่ำอย่างกระชั้นถี่ เร่งเร้าในที่สุด แล้วเขาตงจนเกือบไม่ไคยนิ และอีกครั้งหนึ่งมันเริ่มดังรุนแรงขึ้นอย่างคุดัน เตี้ยคแทงเข้าไปในหัวใจของเขา อนุสรณ์รู้สึกหนาวและขนลุกซู่เข้าไปทั้งตัว เขาออกมาชั้นพิงขอบประตูโรงพิมพ์ เหม่อมองไปทางร้านกาแฟ ซึ่งคลาดตาไปด้วยโถงถื่น คนจับแท็กซี่ กัดนคางหินของกามารมณั คดบอบอวลอยู่ในร้าน

เด็กเล็ก ๆ คนหนึ่งวิ่งพรวดเข้ามาที่โต๊ะหน้าประตู ในมือของแกกำธนบัตรใบละบาทเก่า ๆ ยับยู่ยู่สองใบ “เรียงเบอริยตีบใบ” แกพูดพร้อมกับส่งเงินให้ หญิงสาวนับส่งให้ตามจำนวน และรับเงินใส่ไว้ในดินซักโต๊ะ “ได้กบาทแล้วคะหนู” เธอถามเด็กคนนั้นอย่างเอ็นคุดู

“ห้าบาทกว่าแล้วครับ เคี้ยวจะเอาไปขายอีก หนึ่งรอบคักจะเด็กแล้วครับ...” แกตอบพร้อมกับมันใบตรวจสดากต้อตเคอวีหนีบไว้กับรักแร้ว แกหย่อนเศษสตางค์ในกำมือตงไปใ้กระเป่าเลอที่เห็นอชนไปบักอักษร ท. ต้นำเงิน ปากก็ร้องเพลงโฆษณาหนึ่งที่ตั้งแจ้งความค่านหลังใบตรวจสดาก

“แผ่นดินสวรรค์แดนประเสริฐ... เด็ดดำเลอห้า...” พร้อมกับดิ่งด้นหายไปจากมุมถนน เตี้ยงร้องแหม่มดักคังมาแต่ไกล “เรียงเบอริครับเรียงเบอริ...” ชายชราผู้หนึ่งเดินมาจากทางขวาของประตู ตรงมาที่โต๊ะ หยุดยู่ชวขณะ แล้วจิ้งคอกเหวี่ยงญี่ตั้งตั้งตงออกมาชั้นหนึ่งวางตงบนโต๊ะ หยิบใบตรวจสดากไปหนึ่งใบโดยไม่พูดว่าอะไร

อนุสรณ์หันไปพูดกับหญิงสาว

“คนตงคนทชอเรียงเบอริไปเมออกคุดแตกต่างกันมากนะครับ”

“นนช้คะ เด็กคนนนชอไปตงยตีบใบ” เธอออกความเห็นช้อๆ และหัวเราะขนเบาๆ อนุสรณ์ตื้นหน้า “ไม่ใช่จำนวนหรือกครับ ผมหมายถึงความหวังต่างหาก”

“ความหวัง!.. เอ๊ะ... ความหวังอะไรคะ?” เธอข้นถามอย่างตงน

“ความหวังของคนตงคนทต่างวัยกันนะช้ครับ” เขาพยายามอธิบายให้เธอฟัง “คนหนึ่งชอไปตงด้วยความหวังเพียงได้กำไ้เป็นจำนวนเงินเด็กน้อยไม่กัตต่างค้ อีกคนหนึ่งชอไปตงด้วยความหวังในเงินจำนวนเป็นแสนเป็นล้าน”

“คนเราอยู่ด้วยความหวังนี่คะ มันมีรัศมีที่ส่องออกจะตายไป” เธอพูดค่อย ๆ พร้อมกับ
นับธนบัตรใบละบาทในดินซึกโต๊ะ เพื่อจะมีตังค์ได้ด้วยยางเส้น เธอวางมันลงไว้ข้าง ๆ บีกกระดาก
ใบตรวดรางวัล เพราะยังขาดอีกดีใบกว่าจะครบห้าสิบบาท

“ครับ... คนเราควรจะอยู่ด้วยความหวัง” อนุสรณ์พูดเสียงสั้น ๆ “มันทำให้คนเรารู้จักต่อสู้
สร้างสรรคและแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้ดีขึ้น แต่... เอ้อ... เราจะมีหวังอย่างเด็กชายเรียงเบอร์
คนนั้นหรือชายแก่คนนั้นเจ้าครับ ความหวังที่เราวิ่งไปกับมัน กับความหวังที่เราเดินเคียงไหล่
ผมว่าทั้งระยะห่างกันมากในการเดินทางไปสู่จุดของความล้มหวัง” ทั้งสองคนเงยบกันไป
พักหนึ่ง และในที่สุดเธอเอ่ยถามขึ้น

“คุณไม่มีความหวังอะไรให้แก่ตัวเองบ้างเลยรึคะ”

“มีมากมายหลายอย่างเหลือเกินครับ จนผมไม่คิดว่ามันเป็นความหวัง” อนุสรณ์ตอบพร้อม
กับถอนหายใจ “แต่... ถ้าผมจะมี ผมก็อยากจะมีอย่างของเด็กคนนั้น ดูเหมือนแกล้งร้องเพลง
ได้อย่างมีความสุขอีกด้วย” “แกอาจจะไม่หวังอะไรมากก็ได้กระมังคะ คนเราถ้าหวังอะไร
ให้น้อยก็มักจะร้องเพลงได้มาก” เธอพูดพร้อมกับชำเลืองมองเขาแวบหนึ่ง อนุสรณ์หัวเราะ
เบา ๆ ในใจคอ สายตาเหม่อมองออกไปไกลทางถนน ณ จุดที่ร่างของเด็กชายเรียงเบอร์คนหนึ่ง
ได้เหตกเหวดลง หน้าบนถนนยังเปียก สะท้อนแสงนั้นอ่อนจากร้านกาแฟฝั่งตรงข้ามดูวาม
ยุ่งค้ำเป็นกลุ่ม ๆ บินวนเวียนตอมควาเดือคที่กระเซ็นอยู่ตามบริเวณนั้น เขาหันมาทางหญิงสาว
ซึ่งกำลังนั่งเฝ้ามือเท้าดวงหนึ่ง เขาเอ่ยขึ้นด้วยน้ำเสียงเรียบ ๆ

“ผมเห็นจะต้องกลับบ้านก่อนล่ะครับ เอ้อ... ผมก็ยังไม่วายที่จะหวังว่าคงจะได้พบคุณอีก
และคุณคงได้มั่งคั่งเงินให้ครบจำนวน” ประโยคหลังเขาทำเสียงถ้อย เธออมยิ้ม ดวงตาทั้งคู่
ฉายประกายสุกใส แต่แฝงไว้ด้วยความเศร้า

คืนนั้นอนุสรณ์ เดินเงยบ ๆ ไปตามถนนที่ขยับเขยิบปราศจากขบวนรถและผู้คน คึกคักชาว
สองฟากถนน ยืนชาวโพดน เงาของกิ่งไม้ทาบทับอยู่บนกำแพงสีขาวนั้นด้วยงามเหมือนงาน
ศิลปะสมัยใหม่ คนเฝ้าเดินเปะปะสวนทางมา กัดดินเหต่าดูย เมื่อผ่านตัวเขาไปเด็กน้อย
คนกวาดถนนหนึ่งพักอยู่โคนเสาไฟฟ้ากำลังฟังมองกระดากใบตรวดจตุกถัดตเคอริต์แดงยิบยู่
ที่ปลิวไปตามถนนห่างจากโรงพิมพ์หลายสิบเมตร แก่เดือนด้อยคเคอริต์ค้างไปตามหมวดเดซ
แต่ก่อนที่จั้งรางวัลห้าห้า แก่เงยหน้ามองดูเขา ยิ้มอย่างเจื่อน ๆ ยัดคควันบุหรืใบจากเข้าปอด

อย่างแรง รถชะไม่ตองล้อจอดห่างออกไป ตะเกียงสีแดงห้อยอยู่ด้านหลังรถ ไฟริบหรี่ เหมือนความหวังของชายกวาดถนนคนนั้น อนุสรณ์เดินย่ำต่อไปในความเงียบสงัด ประคองเดินอยู่ท่ามกลางอากาศปรปรากรที่นักสร้างได้ออกแบบไว้อย่างหดหู่ใจ เขาก็พึมพำอยู่ในลำคอ เขาคิดถึงความผันแปรของชีวิต คิดถึงผู้ที่เกิดมาร่วมทุกข์ร่วมโศกกับเขา หูแว่วเสียงของหญิงสาวที่กอดเขาเมื่อสักครู่ “คนเราอยู่ด้วยความหวังนี่คะ...” “คุณไม่มีความหวังอะไรให้แกตัวเองบ้างเลยหรือคะ...” “จริงซี! คนเราควรจะมีหวังให้แกตัวเองบ้าง อย่างน้อยก็สักอย่างหนึ่ง สำหรับหล่อเลี้ยงหัวใจ สำหรับทะเยอทะยาน และเป็นพลังกระตุ้นให้แกการเดินทางไปสู่ความสำเร็จของชีวิตที่กระเด็นกระดอนอยู่ในสังคมมนุษย์ สังคมมนุษย์ที่ค่าความสำเร็จของชีวิตเป็นเงินเป็นบ้านเป็นรถยนต์และความมีหน้ามีตา แต่ขณะนี้เขานึกไม่ออกเลยว่า เขายังมีความหวังอะไร ทุกวันนี้หัวใจอันแห้งผากของเขาเต็มไปด้วยคิ้วคิ้วด้วยคิ้วมันเอง ด้วยความท้อใจของแม่ตั้งแต่สมัยเป็นทารกในครรภ์ และพลังกระตุ้นในการทำงานก็มาจากความท้อ ไม่ใช่ความหวังเลิศลอยอันใด นอกจาก... นอกจากความหวังอย่างหนึ่ง อย่างน้อยเขาก็ภูมิใจที่จะเรียกมันว่าความหวัง ความหวังที่ถึงแม้จะล้มหวัง ผลของมันก็ไม่ใช้เพื่อสำหรับชีวิตของเขา ไม่บังเกิดผลประโยชน์อันใดแก่เขาทั้งสิ้น ไม่ได้เป็นธนบัตรหลายใบ ไม่ได้เป็นรถยนต์ งานการที่เงินเดือนสูงกว่าการกระทำ ซื่อเลี้ยงเกียรติยศ หรือแม้แต่คนรักแสนสวยที่เดินเคียงข้างเขาใจ มันเป็นเพียงความหวังริบหรี่ที่เขาหวังให้แกเด็กหญิงเด็ก ๆ คนหนึ่งที่จะไม่ตองตายสภาพเป็นโสเภณี มันเป็นความหวังชนิดสุดท้ายที่กำลังจะสูญพันธุ์ไปจากหัวใจมนุษย์

บางทีอนุสรณ์อาจจะคิดว่าเขาส้มหวังเป็นครั้งแรกในชีวิตก็ได้ ถ้าอีกหกเดือนต่อมา เขาจะไม่บังเอิญขับรถแท็กซี่ผ่านไปหน้าโรงแรมแห่งหนึ่งแถวเชิงสะพานกษัตริย์ศึก เด็กสาวคนนั้นแก่งตัวเช่นเดียวกับโสเภณีทั้งหลาย เรียกให้เขาหยุดรถ และให้ไปส่งเธอที่บ้านในตรอกข้างนอกและเขาคามเข้าไป เคียงวันแม่ของเธอตายไปแล้ว ในบ้านเช่าตงนั้น พลุกพล่านไปด้วยหญิงสาวหน้าตาตุ๋นตาดและตองคนนอนชมด้วยพิษซีฟีดิส คนหนึ่งตั้งจุกหายไป และอีกคนหนึ่งผมร่วงเกือบหมดหัว อนุสรณ์เดินเซออกมาจากตรอกที่มีทางเดินไม้กระดานพาดข้ามหน้าครัว ด้วยหัวใจที่แห้งผาก คอหอยของเขาฝืดเหมือนก้นเม็ดกวอดเม็ดทรายลงไป ฝน

ที่คงเคาแต่เมื่อเย็นไปรยปรายกระหน่ำลงมา เขาแหว่ไต้ยีนเตียงทักทายแจ่มใสบริสุทธ์ ของ
หยาดน้ำฝน เขาแหงนหน้าและอ้าปากถอกรอรับความชุ่มชื้นบริสุทธ์นั้น ประคองพฤษภา
ในวสันตฤดู เขาซนรอกของเขา และขบะบั้งไปท่ามกลางสายฝนที่กระหน่ำลงมา นั้น อย่างไร
จุดหมาย

ภิกษุชรารูปหนึ่ง ยืนคิดฝืนที่เตงมาอย่างไม่วัดมิหุดิมคาอยู่ไต้กันตาดห้องแถวไม้ จิวรดีเหตอง
ของท่านเบี่ยงชุ่มโศกไปต้ด้วยน้ำฝนและเปลี่ยนเป็นดีดิม ความบีคิมเอิบดูจใจเกิดขึ้นในหัวใจ
ของอนุสรณ์ ดวงไฟแห่งความหวังวามสุดท้ายสว่างขึ้นโศกช่วง เหมือนเปลวไฟของเทียนที่
กำลังจะระดาบระดา และอนุสรณ์บังคัมพวงมาต้ยรด แด่นเข้าไปจออกตรงที่ท่านยืน เขาเบ็ค
ประคองและนิมนค้ท่านให้ชมนานรอก เขาถามถึงช้ออดีตที่ท่านจะกดับ และท่ามกลางสายฝน
ที่ตกกลงมาจมองแทบไม่เห็นถนนหนทางนั้น อนุสรณ์ขบะบั้งไปช้าๆ ต้ด้วยความบีคิมและดูชงบ
เขาย้มให้แก่ตัวเองในความทุกข์ยากลำบากของชีวิต อย่างนัถยเขาก็ยังมีเพื่อนร่วมโลกอีก
หลายหมื่นคน ที่คดุมร้างต้ด้วยผ้าดีเหลือง ที่เข้าใจชีวิตของเขา เข้าใจถึงความผันแปรของ
ชีวิต เข้าใจถึงความทุกข์และกรรมของมนุษย์ ขบะบั้งต้ถอนและให้ความรู้ต้เป็นแก่นแท้
ให้ความอบอุ่นแก่เพื่อนมนุษย์ที่ตกทุกข์ได้ยากอยู่บนโลกนี้ต้ด้วยกัน

“ หลวงพ่อครับ ” อนุสรณ์ถามภิกษุชราที่หนึ่งอยู่ด้านหลังรอก ต้ด้วยน้ำเตียงเรียบๆ เบี่ยงไปต้ด้วย
ความศรัทธา “ คนเราควรจะมีความหวังอะไรไว้ให้แก่ตัวเองบ้างไหมครับ... หลวงพ่อ ”

“ ความไม่หวังอะไรต้ตก ควรจะเป็นนัยอดความหวังของคนเรา... ” เตียงนิบๆ นั้นคอบมา
จากด้านหลังรอกแล้วเบา ภิกษุชราเงยหน้าจากใบคตรวจต้ดากต้ดเคอริงวอดใหม่ต้เบี่ยงชุ่มโศก
พร้อมต้กับไขหน้าค่างระจกรตกลง เหว่ยงต้ดากต้ดเคอริงวอดต้ต้เข้าต้เป็นก้อนถมๆ ออกไปนออกรอก.

นิพนธ์ จิตรกรรม

มีผู้เข้าใจกันว่าการย่อภาพนี้มีไว้สำหรับการทำธุรกรรม

ที่จริงการย่อภาพนี้ไม่มีเคล็ดลึบอะไรเลย เป็นเพียงการถ่ายภาพธรรมดาที่ใช้ระบบอัตโนมัติ แม้ผู้ที่ไม่เคยได้รับการฝึกสอนในการใช้มาก่อนก็สามารถที่จะทำการย่อภาพได้ ๑,๐๐๐ ภาพต่ออนาที ลองดูซิว่าการย่อภาพนี้จะสามารถให้ประโยชน์แก่กิจการของท่านประการใดบ้าง

สำหรับการเก็บเอกสาร

ความเร็วในการถ่าย สิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายน้อย เก็บได้นาน เหล่านี้ทำให้การย่อภาพเป็นระบบที่ดีที่สุดในการเก็บสถิติที่สำคัญและข่าวสารทางวิทยาการต่าง ๆ ซึ่งต้องการมีการอัดสำเนาที่รวดเร็วและประหยัดบ่อย ๆ

ภาพย่อช่วยประหยัดเนื้อที่

ฟิล์มม้วนเดี่ยวสามารถจำลองจดหมายได้ถึง ๑,๐๐๐ ฉบับ หรือเช็คได้ถึง ๒๕,๐๐๐ ฉบับ ดังนั้นตู้เก็บเอกสาร ๕๐ ใบ จึงสามารถที่จะลดเหลือใบเดี่ยว ประหยัดเนื้อที่ได้ถึง ๘๘%

ภาพย่อนี้สะดวกและรวดเร็วในการค้นเมื่อต้องการ

เมื่อต้องการภาพเล็ก ๆ เหล่านี้สามารถจะขยายให้มีขนาดเท่าเดิมหรือใหญ่กว่าได้ บนจอหรือบนกระดาษสำหรับอัดสำเนาภาพย่อ

เป็นหลักประกันของท่าน

ท่านจะแน่ใจได้ว่ากิจการของท่านสามารถจะดำเนินต่อไปในเมื่อเกิดภัยพิบัติต่าง ๆ ทั้งจากธรรมชาติหรือโดยการกระทำของมนุษย์ เพราะม้วนจำลองภาพย่อเหล่านี้สามารถที่จะเก็บรักษาไว้ในนอกสถานที่ทำการได้ เพื่อป้องกันอัคคีภัย การโจรกรรม อุทกภัย และภัยวิบัติอื่น ๆ อีก

อุตสาหกรรมเกือบ ๒๐๐ ชนิด ใช้ระบบจำลองภาพย่อ เช่น กิจการธนาคาร ผู้ประกอบการอุตสาหกรรม องค์การรัฐบาล บริษัทประกันภัย องค์การขนส่ง โรงพยาบาล สาธารณูปโภค ห้องสมุด กิจการบริการต่าง ๆ โรงแรม และสโมสร

บริษัทยินดีให้คำแนะนำรายละเอียดต่าง ๆ เกี่ยวกับระบบจำลองภาพย่อของ “รีคอร์ดัก” ที่จะสามารถช่วยกิจการของท่านอย่างไรบ้าง เชิญติดต่อได้ที่บริษัท.

บริษัท โกดัก (ฟาร์อีส) จำกัด เลขที่ 16 ถนนทรัพย์สิน พระนคร

กรมหมื่นพิทยลาภพฤฒิยากร

พระบิณฑ์ ๘๐ พรรษา

เมื่อได้รับคำขอร้องให้เขียนเรื่องเกี่ยวกับงานพระนิพนธ์ ของ เสด็จในกรมหมื่นพิทยลาภพฤฒิยากร ในชั้นต้นข้าพเจ้ารู้สึกว้า ว้าพเจ้าไม่สามารถจะเขียนเรื่องดังกล่าวได้ แต่เมื่อใคร่ครวญดูว่าข้าพเจ้าเองก็เคยได้รับพระเมตตาจากพระองค์ท่านทั้งโดยตรงและโดยอ้อม เป็นเนืองประการ ทำให้เกิดความรู้สึกว้า ว้า ในศฤงคารที่เสด็จในกรม ฯ ได้ทรงมีพระชนมายุครบ ๘๐ ปี เมื่อวันที่ ๗ พฤศจิกายน ๒๕๐๘ นี้ ถ้าข้าพเจ้าจักพยายามสนองพระเดชพระคุณ ที่ได้รับโดยตรงและโดยอ้อมนั้นได้ แม้เพียงส่วนน้อย ก็จักเป็นกตัญญูคุณเวทิตา อันพุทธศาสนิกชนทั้งหลายพึงใฝ่ประพฤติ และทั้งยังจะ เป็นสิริมงคลแก่ตัวข้าพเจ้าเองด้วย

การที่กล่าวไว้ ได้รับพระเมตตา ทั้งโดยตรงและโดยอ้อมนั้น โดยตรงก็คือเสด็จในกรมพระองค์นี้ทรงสนพระทัยในหนังสือและตำรับตำราต่าง ๆ บางครั้งทรงพระกรุณารับภาระจากเจ้าภาพงานศพให้ทรงเลือกหาหนังสือพิมพ์แจกงานศพ เป็นต้น ได้ทรงพระอุตสาหะเสด็จไปยังหอสมุด เพื่อหาหนังสือที่เหมาะสมหรือมีฉะนั้น ก็ประทานรับสั่งมายังท่านอธิบดี กรมศิลปากร (คุณธนิต อยู่โพธิ์) หรือหัวหน้ากองวรรณคดีและประวัติศาสตร์ (คุณตรี อมาตยกุล) ซึ่งทรงรู้จักคุ้นเคย ข้าพเจ้ามีหน้าที่ราชการเกี่ยวข้องอยู่กับหนังสือต่าง ๆ และมีหน้าที่ในการจัดพิมพ์หนังสือแจกงานศพ อยู่ที่กองวรรณคดีและประวัติศาสตร์โดย [ตรง ฉะนั้นเมื่อเสด็จมาหรือมีรับสั่งมาครั้งไร ท่านผู้

ใหญ่ท่านก็ใช้ให้ข้าพเจ้าหยิบหนังสือที่มี พระประสงค์มาถวาย หรือบางครั้งก็เคยให้เสนอความคิดหรือคัดเลือกหนังสือเรื่องต่าง ๆ ให้ทอดพระเนตร เพื่อทรงเลือก ก็ให้มีโอกาสได้ฟังรับสั่งถึงหนังสือเรื่องนี้เรื่องนี้ที่ทรงเลือกบ้าง และบางครั้งก็มีโอกาสได้รับทราบพระคำวิเกี่ยวกับหนังสือต่าง ๆ ที่มีลายพระหัตถ์ประทานมาบ้าง ทำให้ได้รับความรู้เล็ก ๆ น้อย ๆ อยู่เสมอ

หลายปีมาแล้ว ข้าพเจ้าได้ติดตามท่านอธิบดีกรมศิลปากร ไปตรวจปฏิรูปหนังสือ ท่านอธิบดีได้แวะเข้าเฝ้าเสด็จในกรมด้วยฐานะบางประการ ได้กรุณาให้ข้าพเจ้าได้เข้าไปเฝ้าด้วย เมื่อท่านอธิบดีทูลแนะนำข้าพเจ้า เสด็จในกรมรับสั่งว่า “ฉันรู้จักแล้วละ อยู่กับคุณตรี เคยอาศัยเขา”

การที่เจ้านายชั้นผู้ใหญ่ และทรงเป็นบุคคลที่มีความสำคัญต่อชาติบ้านเมือง เช่น เสด็จในกรม ได้รับสั่งเช่นนี้แก่ข้าพเจ้าซึ่งเป็นผู้หนึ่ง และมีความรู้เพียงซุติแห่งปราชญ์ทั้งหลายเช่นพระองค์ท่าน ฉะนั้น ย่อมยังความภาคภูมิใจและให้กำลังใจ ในการที่จะทำท่านให้สมกับที่ท่านผู้ใหญ่มีเมตตาเอ็นดูขึ้น เมื่อวันจันทร์ที่ ๑ พฤศจิกายน ๒๕๐๘ เร็ว ๆ นี้เอง สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย ได้ทูลเชิญเสด็จ ฯ ไปทรงเป็นประธานในพิธีเปิดการประชุมสามัญประจำปี พ.ศ. ๒๕๐๘ ณ หอประชุมเล็ก ธรรมศาสตร์ ข้าพเจ้าเป็นกรรมการของสมาคม ฯ และเป็นกรรมการการประชุมด้วยผู้หนึ่ง เมื่อเสด็จมาถึงและนายกมลมาศทูลแนะนำกรรมการ มาถึงข้าพเจ้า เสด็จในกรม ฯ รับสั่งอีกว่า “คุณนี่ฉันรู้จัก เคยได้อาศัยเขา” ซึ่งแสดงว่าทรงสนพระทัยในผู้หนึ่ง ก็ทำให้ข้าพเจ้าปลาบปลื้มเป็นพิเศษ

ขึ้นอีก ทั้ง ๆ ที่รู้สึกจะอายุว่า แท้ที่จริงข้าพเจ้าต่างหากได้ อาศัย คือ ได้รับพระเมตตาจากพระองค์ท่านตลอดมา ส่วนที่ว่าได้รับพระเมตตาโดยทางอ้อมนั้นก็คือ ข้าพเจ้าได้อาศัยความรู้ และความคิด จากพระนิพนธ์ของพระองค์ท่าน เป็นเครื่องช่วยในการปฏิบัติงานเป็นอันมาก ดังเช่นเมื่อทรงคัดเลือกหนังสือจดหมายเหตุพระราชกิจรายวัน ปลายรัชกาลที่ ๔ ต้นรัชกาลที่ ๕ ให้พิมพ์ในงานพระศพ หม่อมเจ้าหญิงวิมลมหามราช จิตรประวัติ เมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๘ นั้น ก็ได้ทรงมีบันทึกมาทรงวิจารณ์ ทำให้ได้ความรู้เพิ่มขึ้น และเมื่อเร็ว ๆ นี้รับสั่งว่า มีคัมภีร์บอห์เนา ที่เรียกว่าฉบับ อารันครา ตัวเขียน อยู่ในหอสมุดแห่งชาติ ใครจะทรงพิจารณา เพื่อให้จักพิมพ์ในงานพระศพเจ้านายพระองค์หนึ่ง เจ้าหน้าที่หอสมุดแห่งชาติได้หาถวายให้ทอดพระเนตร ข้าพเจ้ามีโอกาสได้เห็นคัมภีร์นั้น จึงให้นำมาคัดพิมพ์ได้ไว้ เผื่อจะมีโอกาสจักพิมพ์เผยแพร่ต่อไป นี่เป็นเพียงส่วนน้อย ที่ข้าพเจ้าจำได้ว่าความรู้ ความคิด ของข้าพเจ้าเพียงขั้นนั้น ส่วนหนึ่งอาศัย บารมีและความรอบรู้ของพระองค์ท่าน เป็นแสงสว่างนำไป

เสด็จในกรมหมื่นพิทยลาภพฤฒิยากร ทรงเป็นพระโอรสในพระเจ้าบรมวงศ์เธอ (พระองค์เจ้าโสณบัณฑิต) กรมขุนพิทยลาภพฤฒิธาดา (ต้นสกุล โสณกุล) ประสูติเมื่อวันเสาร์ที่ ๗ พฤศจิกายน ปีระกา พ.ศ. ๒๔๒๘ เมื่อประสูติ ทรงเป็น หม่อมเจ้าธานีนิวัต แล้วทรงได้รับสถาปนาเป็น พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าธานีนิวัต เมื่อปีจอ พ.ศ. ๒๔๖๕ ในรัชกาลที่ ๖ ทรงดำรงตำแหน่งสำคัญ ๆ ในราชการหลายตำแหน่ง เช่น ทรงเป็นราชเลขาธุการฝ่ายต่างประเทศ ทรงเป็นเสนาบดีกระทรวงธรรมการ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๘ และเป็นกรรมการราชบัณฑิตยสภาด้วย และ ในรัชกาลปัจจุบันทรงเป็นอภิรัฐมนตรี ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ทรงเป็นประธานองคมนตรี

ทรงได้รับสถาปนาขึ้นเป็น พระวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยลาภพฤฒิยากร เมื่อวันที่ ๘ พฤษภาคม ปีชวด พ.ศ. ๒๔๙๓

เนื่องจากทรงมีพระภารกิจในราชการอยู่ตลอดมา จึงได้ทรงพระนิพนธ์ไว้ในคำนำหนังสือ ประวัติท้าววรจันทร และวิจารณ์เรื่องคำมูลนิทานอิเหนาของไทย ฉบับพิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพท้าววรจันทร เมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๔ ว่า

“ในการพระราชทานเพลิงศพคุณย่าครั้งนี้ ข้าพเจ้าใคร่จะได้มีโอกาสสนองพระเดชพระคุณท่านด้วยน้ำพักน้ำแรงของตนเอง จึงตกลงใจว่าจะลองพยายามเขียนหนังสือแจกสักเรื่องหนึ่ง เมื่อมาใคร่ครวญดูว่าจะเขียนเรื่องอะไรดี ก็รู้สึกว่าตนเองทำราชการมาเกือบตลอดชีวิต ฟังจะมาอยู่เปล่าต่อเมื่อแก่อายุเกือบ ๕๐ ปีแล้ว จะหาความรู้จริงจึงอันใดนอกไปกว่าเรื่อง ราชการก็พินเวลา เพราะกำลังกายและปัญญาถอยเสียแล้ว”

ดังนี้ เมื่อเทียบกับท่านผู้ใหญ่ท่านอื่น ๆ เสด็จในกรมฯ จึงทรงมีงานพระนิพนธ์ไม่มากนัก แต่จำนวนมากน้อยย่อมไม่เป็นสิ่งสำคัญหรือไม่เป็นสิ่งยืนยันคุณภาพของงาน ตรงกันข้าม งานพระนิพนธ์จำนวนมากน้อยอาจเป็นเครื่องแสดงว่า ได้ทรงพิถีพิถันในผลงานเพียงไร

งานพระนิพนธ์ต่าง ๆ นั้น ทางสำนักพิมพ์สมาคมสังคมนศาสตร์แห่งประเทศไทยได้รวบรวมมาจัดพิมพ์เป็นเล่มแล้ว ให้ชื่อว่า ชุมนุมนิพนธ์* ของกรมหมื่นพิทยลาภพฤฒิยากร แต่ก็ยังมีได้รวบรวมพระนิพนธ์มาประมวลลงหมดทุกเรื่อง ดังที่ ม.ล. จิรายุ นพวงศ์ ได้ทักไว้ในคำวิจารณ์ (สังคมนศาสตร์ปริทัศน์ ฉบับตุลาคม ๒๕๐๗) แล้วว่าหากเรื่องหลักที่สำคัญ ๆ ไปหลายเรื่อง เช่น เรื่องพระพุทธรูปออกฟ้าทรงพื้นฟูวัฒนธรรมและเรื่อง พระราม เป็นต้น ข้าพเจ้าเห็น

* บคนี้ยังมีจำหน่าย เล่มละ ๑๐ บาท

พ้องกับศาสตราจารย์ ม.ล. จิรายุ นพวงศ์ ที่ว่า ส่วนนักพิมพ์นั้น คงจะรวบรวมพระนิพนธ์อื่น ๆ มาพิมพ์อีกเล่มหนึ่งภายในไม่ช้านี้ เมื่อตีพิมพ์ชุมนุมพระนิพนธ์เป็นเล่มครั้งแรกนั้น ทางสำนักพิมพ์ก็ได้แถลงไว้ว่า

“ความจริง พระนิพนธ์ของเสด็จในกรมพระองค์นี้ ล้วนแต่มีสาระในทางวิชาความรู้อยู่แทบทุกเรื่อง ยกเว้นที่เป็นภาษาอังกฤษเสียแล้ว มีก็ตีพิมพ์กระจัดกระจายอยู่ในหนังสือแจกตามงานต่าง ๆ บางเล่มขาดแก่การค้นคว้า บางทีพระองค์ท่านก็ยังไม่พบ ที่หอสมุดแห่งชาติก็ไม่มี และที่เจ้าของงานนั้น ๆ เองก็หมด คั้งนี้เป็นอัน ๆ ตลอด”

ความมุ่งหมายที่ทรงพระนิพนธ์เรื่องต่าง ๆ นั้น ตามปรกคก็ได้อรรถาธิบายไว้ในคำนำเรื่องพระนิพนธ์เสมอ เช่น เมื่อทรงพระนิพนธ์ประวัติท้าววรจันทร์ ก็เนื่องด้วย

“ในการพระราชทานเพลิงศพคุณย่าครั้งนั้น ข้าพเจ้าใคร่จะได้มีโอกาสสนองพระเดชพระคุณท่านด้วยน้ำพักน้ำแรงของตนเอง จึงตกลงใจว่าจะลองพยายามเขียนหนังสือแจกสักเรื่องหนึ่ง”

และเมื่อทรงพระนิพนธ์เรื่องหัวข้อประวัติศาสตร์ภาค ๑ โบราณประวัติ นั้นทรงแถลงไว้ในภาคนำหน้า ๓ (ฉบับพิมพ์ครั้งแรก พ.ศ. ๒๔๖๐ โรงพิมพ์อักษรนิติพิมพ์จำหน่าย) ว่า

“การสอบสวนประวัติศาสตร์ ก็เป็นการที่ต้องพยายามกว้างขวาง เป็นวิชาที่ไม่คงที่ อาจมีข้อความเปลี่ยนแปลงได้เสมอ เพราะกิจการในอดีต เป็นเรื่องที่หาหลักฐานยาก ที่มีอยู่แล้วก็ยังมีบกพร่องมาก เพราะฉะนั้น เมื่อมีผู้สืบเสาะในทางโบราณคดีมากขึ้น ก็อาจจะได้ผลถึงขยายข้อความที่ยังเลือนอยู่ ให้แจ่มแจ้งกว้างขวางขึ้นอีกได้เสมอ” หนังสือเล่มนี้เองก็ได้รับความยกย่องเป็นอย่างมาก จากพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงจะเห็นได้จากพระราชนิพนธ์คำนำในหนังสือนี้

จากพระนิพนธ์ต่าง ๆ นั้น เราจะเห็นได้ง่ายและชัดเจนว่า ทรงมีความมุ่งหมายอย่างปราชญ์ ก็ทรงพระนิพนธ์เป็นวิทยาทาน ถ้าจะถือว่า เพราะทรงเป็นเชื้อพระวงศ์ชั้นสูง และทรงมีฐานะเกื้อกูลการดำรงชีพไม่จำต้องทรงพระนิพนธ์หนังสือเพื่อเป็นรายได้ ก็อาจจะได้ แต่ถ้าพิจารณาในมุมกลับ ถ้าทรงดำรงชีพได้ ตามควรแก่พระอภิวุฒิแล้ว ก็ไม่น่าจะต้องทรงใฝ่หาวิชาความรู้ และทรงพระอุทิศสละสิ้นคืนเรื่องต่าง ๆ มาทรงพระนิพนธ์ให้ลำบาก ทั้งพระชนม์ก็ล่วงบั้นปลายวัย น่าจะทรงพักผ่อนให้มาก แต่เพราะทรงเป็นผู้ใฝ่ในวิทยาการ มีน้ำพระทัยเกื้อกูลในการศึกษาของอนุชนของชาติ อันเป็นลักษณะแห่งปราชญ์ ทรงมุ่งแสวงแสวงวิทยาการเพิ่มเติม จึงไม่ทรงแสวงหาความสุขแต่อย่างเดียว นับว่าเป็นโชคก็อย่างหนึ่งของอนุชนแห่งชาติไทย ในฐานะที่จะได้รับมรดกวิทยาทานนี้ ไว้เป็นเครื่องประดับสติปัญญาสืบสร้างความสำเร็จแก่ชาติบ้านเมืองสืบไปสมกับภานึกในวาทการศกตะ หรือสุภาษิตร้อยบทข้อ ๕๔ ว่า

ศาสตราจารย์วิโนแทน กาลิ อจฺจติ ซิมตามู
วุษเนน จ มุรฺทณำ นิตฺตฺตยา ตลฺเหน วา

นักปราชญ์ทั้งหลายยอมให้เวลาล่วงไปด้วยความเพิกเฉยในตำราและกาพย์กลอน คนโง่ยอมให้เวลาล่วงไปด้วยความพินาศ และนอนหลับ และทะเลาะกัน

ทรงเป็นปราชญ์ผู้ก่อมพระองค์ พระจริยาวัตรนี้ เป็นสิ่งสำคัญสิ่งหนึ่ง ซึ่งข้าพเจ้าจะวันกล่าวเสียมิได้ ในงานแสดงนิทรรศการศิลปกรรมสยาม ซึ่งบรรดาศิลปินผู้ไม่จำกัดในศิลปะไทย ได้ร่วมใจกันจัดขึ้นที่หอประชุม ถนนเพชรบุรี ระหว่างวันที่ ๙ - ๒๒ พฤศจิกายน ศกนี้ เนื่องในโอกาสที่เสด็จในกรมฯ ทรงมีพระชนมายุครบ ๘๐ ปีบริบูรณ์ และได้เชิญเสด็จมา

ทรงเบ็ดที่หักการนั้น* ท่านพระยาอนุমানราชชน
ได้อ่านคำกราบทูลอยู่เฉยให้ทรงเบ็ดงาน ทั้งความตอน
หนึ่งว่า

“จริงอยู่ เสด็จในกรมพระองค์นี้มีได้ทรงนับ
พระองค์เองว่าเป็นศิลปินหรือเป็นนักสะสมศิลปวัตถุ
แต่พระจริยวัตรอันงามนั้น ก็เป็นศิลปินในตัวอยู่แล้ว
นอกจากนี้พระองค์ท่านยังทรงเป็นคนไทยคนเดียวใน
เวลานี้ ที่มีความรู้ลึกถึกติกตลอดจนความประพฤติภาย
นอกอันเชื่อมอกศิกให้เข้าไว้กับปัจจุบันอยู่เนื่องนิตย์”

และในชุมนุมพนินธ์นั้น บรรดาธิการสำนักพิมพ์
สมาคมสังกาศศาสตร์ ใกล้เคียงไว้ในหน้า ข. ว่า

“เดิมพระองค์ท่านเองรับสั่งว่า พระนิพนธ์จะไม่
พอเป็นเล่ม ครั้นเมื่อรวบรวมเข้าจริง กลับเกินกว่า
เล่มหนึ่งเป็นอันมาก บางเรื่องท่านเจ้าของท่านทรงเห็น
ว่า “จืด” ว่า “พื้นไป” แต่เมื่อได้พิจารณาแล้ว
ก็ล้วนมีสาระอันน่ารู้ผู้มีใช้น้อย”

ดังนี้เป็นที่ อาจมีผู้แย้งได้ว่า นี่เป็นข้อเขียนซึ่ง
ใคร ๆ ก็อาจเขียนสรรเสริญ เพื่อให้พอพระทัย ได้
เราจึงควรพิจารณาจากพระนิพนธ์ของพระองค์ท่านเอง
ในประวัติ ท้าววรจันทร์และวิจารณ์เรื่องเค้ามูลนิทาน
อโชนาของไทยนั้น ได้ทรงไว้ในคำนำว่า

“จึงได้ลองหาเข้าสู่สนามวรรณคดี ซึ่งข้าพเจ้าไม่
มีวุฒิอันได้เคยสะสมไว้ แต่กาลก่อน ทั้งใฝ่ใญ่การ
เขียนหนังสือเรื่องนี้ ก็พึงจะได้เริ่มเขียนต่อเมื่อปลาย
เดือนพฤศจิกายน เสร็จลงต่อเมื่อปลายเดือนมกราคม

*นอกจากจะมีที่ศัการดังกล่าวที่กรุงเทพฯ แล้ว ยังจะได้นำ
ศิลปวัตถุออกแสดง ที่จังหวัดนครราชสีมา และเชียงใหม่ด้วย
สำนักข่าวสกายอเมริกันก็จะฉายรูปไปครั้งแสดงคามสาขาต่าง ๆ ของ
เขาหัวพระราชาอาณาจักร และเนื่องในวันประสูติคราวนี้ สยาม
สมาคมในพระบรมราชูปถัมภ์ก็ได้จัดพิมพ์ Felicitation
Volumes of S-E Asia Studies ขึ้น สองเล่มใหญ่ ๆ รวม
ทั้งสิ้น ๓๔๘ หน้า ผู้รู้ชั้นนำเขียน ๓๑ คน จาก ๑๒ ประเทศ
(วารสาร ๑๖๐ บท)

บ.ก.

กำหนดงานกระชั้นอยู่แล้ว เรื่องอันควรจะได้ผ่าน
พระเนตรพระกรรณหรือนัยน์ตาผู้ทรงความรู้ที่ข้าพเจ้า
นับถือความเห็น เช่น สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ
กรมพระยาดำรงราชานุภาพ และสมเด็จพระเจ้าบรม
วงศ์เธอ เจ้าฟ้า กรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ก็หา
โอกาสจะได้ถวายให้ทรงเสียก่อนไม่ พอเขียนเสร็จก็
ต้องส่งโรงพิมพ์ จึงต้องขอวิงวอนท่านผู้ใดที่จะอ่าน
หนังสือนี้ให้ระลึกอยู่เสมอว่าเป็นฝีมือของผู้ที่เริ่มเรียน
ทางนี้ในบัดนี้ มิใช่จะหวังให้เหมือนหนังสือแจกทาง
วรรณคดีที่เราได้เคยพบเห็นมาแล้ว หากควรไม่

ความจริง ข้าพเจ้ามิได้ตั้งใจจะวินิจฉัยเด็กชากลง
ไปเองทีเดียวว่า อะไรเป็นบ่อเกิดของนิทานอโชนาของ
ไทย เพราะถ้าจะทำดังนั้นจะต้องอ่านและค้นให้กว้าง
ขวางกว่านี้อีกมาก ข้าพเจ้าตั้งใจแต่เพียงจะเสนอหลัก
ฐานให้แก่นักปราชญ์ใช้เทียบเคียงเพื่อพิจารณาเท่านั้น
เท่ากับช่วยย่นเวลาให้แก่ผู้สอบสวนมากกว่าอื่น”

แต่เมื่อเราอ่านเรื่องนี้จริง ๆ แล้ว จะรู้สึกทันทีว่า
เสด็จในกรมมิได้ ลองหาเลย แต่ทรงสามารถในการ
ที่ทรงนิพนธ์เรื่องนี้อย่างแท้จริง และจะเห็นว่า ยังไม่
มีหนังสืออื่นที่เกี่ยวกับเรื่องนี้ จะละเอียดลออและให้
ความรู้ได้มากกว่าพระนิพนธ์ของท่าน

ในปาฐกถาเรื่อง ภาษาไทย ทรงแสดงที่จุฬาลง
กรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อ ๒๔ กันยายน พ.ศ. ๒๔๗๔
และลงพิมพ์ในหนังสือ มหาวิทยาลัย เล่มที่ ๔ ตอนที่ ๔
ฉบับถวายบังคมพระบรมรูปทรงม้า หน้า ๔๓๖ ทรง
ไว้ว่า

“ข้าพเจ้ารู้สึกว่าได้รับเกียรติยศเป็นอันมาก ที่ท่าน
เชิญให้มาพบกับท่านในวันนี้ แต่ให้หนักหนักใจอยู่อย่าง
หนึ่งในข้อที่ข้าพเจ้าไม่ใคร่ชอบและไม่สามารในการ
แสดงปาฐกถา เพราะฉะนั้นจึงจะต้องขอความช่วยเหลือ
ให้ผู้ฟังใช้ความผ่อนผันสักหน่อย หากจะพลาดพลั้งใน
ทางโวหารและอรรถาธิบายทางใดทางหนึ่งก็ ขอบได้
เมตตาการุณาและอดทนต่อความบกพร่องในเชิงแสดง
ปาฐกถานี้ด้วย”

ลักษณะพระนิพนธ์ ได้ทรงคำนึงถึงผู้อ่าน เสมออันเป็นประโยชน์เกื้อกูล ซึ่งควรถือเป็นลักษณะ เด่น อยู่ยงหนึ่งแห่งพระนิพนธ์ของพระองค์ท่าน ทุก เรื่องกล่าวคือ ทรงพระนิพนธ์คำชี้แจงหรือคำนำเดี่ยว กับสาเหตุที่มาของเรื่องนั้น ๆ ไว้อย่างแจ่มแจ้งทุกเรื่อง และเมื่อมีเรื่องแตกแขนงออกไป ก็ทรงเมตตาอธิบาย ไว้ให้ผู้อ่านได้รับประโยชน์เสมอ

ในเรื่องบรมราชาภิเษก เมื่อจะทรงบรรยายเรื่อง ได้ทรงนำให้ผู้อ่านเข้าใจก่อนว่า

“ฉะนั้นเพื่อให้อำนาจของข้าพเจ้าแจ่มแจ้ง ข้าพเจ้า จึงจะขอเล่ากับประวัติวัฒนธรรมของประเทศไทย เพื่อ ท่านผู้ฟังจะได้เข้าใจชัดเจนว่า ทิศนของชาวไทยใน เรื่องตำแหน่งพระมหากษัตริย์ ได้เป็นมาอย่างไรแท้ ไบวราณจนปัจจุบันนี้”

ใน ประวัติท้าววรจันทร นั้น แม้ทรงมุ่งบรรยาย ประวัติท้าววรจันทร (เจ้าจอมมารดาวาด รัชกาลที่ ๔) ซึ่งเป็นพระอัยกีของพระองค์ท่าน แต่ก็ได้ทรงคำนึงถึง ผู้อ่านเพื่อจะให้ติดตามเรื่องเข้าใจได้ง่าย จึงเมื่อทรง กล่าวถึงโสกันต์ ได้ทรงไว้ด้วยว่า

“โดยเหตุที่งานโสกันต์ เป็นงานที่ไม่ได้มีกันมา นานแล้ว ท่านผู้อ่านบางคนอาจยังไม่ทราบแจ่มแจ้งว่า ทำอะไร จึงขออธิบายว่า..... ฯลฯ”

หรือในหน้า ๓๑ (ชุมนุมนิพนธ์ หน้า ๑๔๐) ทรงกล่าวไว้ว่า

“สำหรับประโยชน์แห่งผู้อ่านในยุคหนุ่มสาว เห็น ว่าน่าจะต้องอธิบายเรื่องเสด็จ ฯ ออกขุนนางไว้ในที่นี้ อีกด้วย เพราะราชประเพณีนี้หาได้มีกันอีกแล้วไม่ และ ข้าพเจ้ายังไม่เคยพบคำอธิบายไว้ในที่ใด ๆ..... ฯลฯ”

ในหน้า ๒๕ (ชุมนุมนิพนธ์ หน้า ๑๓๔) ว่า

“ตามที่ได้นำบรรยายหน้าที่ท้าววรจันทรนี้ เท่าที่จำ กันได้ เพราะไม่เคยพบหลักฐานที่กำหนดหน้าที่ไว้เป็น ลายลักษณ์อักษรในที่ใด เพื่อจะให้ผู้อ่านที่สนใจในเรื่อง

นี้ ได้เข้าใจชัดเจนในหน้าที่ฝ่ายใน เห็นสมควรจะกล่าว เพิ่มเติมไปถึงหน้าที่อื่น ๆ อีกเล็กน้อยด้วย..... ฯลฯ” ทั้งนี้เป็นต้น

ทรงเคารพในผลงานของท่านผู้อ่านเสมอ เมื่อจะทรงคัดข้อความอันเป็นหลักฐานหรือข้อคิดเห็น ย่อมทรงอ้างที่มาทุกครั้งและทุกแห่ง เมื่อจะทรงอ้าง เสด็จในกรม ฯ ย่อมจะมีเหตุผลแสดงอย่างพอเพียง เช่น ในเรื่อง ‘นครชัยศรี’ ทรงไว้ว่า

“ตามที่ศาสตราจารย์ เซเชส อังเทศผลมาพิสูจน ์ว่านครชัยศรีคือบริเวณปราสาทพระขรรค์นี้ ข้าพเจ้า เห็นชอบด้วยทุกประการ ยังกะซิกกะซวงใจอยู่แต่ข้อ เกี่ยวที่ว่า นครชัยศรีนี้ทรงสร้างเป็นเมืองเท่านั้น เพราะบริเวณพระขรรค์เล็กนัก.....อย่าว่าแต่บ้านผู้คน พลเมืองเลย แม้แต่บ้านข้าราชการก็ไม่พอเสียแล้ว ยิ่งพระราชวังจะตั้งอยู่ที่ไหนเล่า..... ฯลฯ”

การเขียนชีวประวัติบุคคลนั้น เป็นที่ทราบกันทั่วไปแล้วว่า หลักสำคัญข้อหนึ่งคือ ผู้เขียนไม่ควรมือกติ หรือลำเอียง ต้องเขียนอย่างตรงไปตรงมา เสด็จใน กรม ฯ พระองค์นี้ได้ทรงพระนิพนธ์ ประวัติบุคคล สำคัญ ๆ ทั้งเจ้านายในราชตระกูล และบุคคล ซึ่งมี ตำแหน่งหน้าที่ราชการสูง ไว้หลายท่าน จะโดยทรง คำนึงถึงหลักหรือไม่ก็ตาม เราก็จะพบว่า เสด็จใน กรม ฯ ทรงรักษาหลักข้อนี้อย่างเคร่งครัด ทรงกล่าว ถึงพระอัยกี ท้าววรจันทร (เจ้าจอมมารดาวาด) ไว้ว่า

“นิสัยคุณย่าเป็นคนที่มีภาษาสามัญใช้ว่า หัวใจ มี อธิยาศัยเฉียบขาด รุนแรง.....ท่านเคยเล่าว่า ท่าน ได้ให้ยกพวกบ่าวไพร่เพื่อนฝูง ไปตีกันกับบริวารของ เจ้าจอมอื่น ๆ ก็มี.....ถึงแม้จะไม่ได้รับความนิยมนรัก โกรธของคนทุกคน ก็ได้รับความไว้วางใจ และความ เคารพเกรงใจของคนทุกชั้นที่อยู่ในพระบรมมหาราชวัง .....จนเคยมีพระราชดำรัสว่า “เรื่องท้าววรจันทร นั้นฉันขอเสียที่ รู้อยู่แล้วว่าไฟก็อย่าเอามือเข้าไปจับ”

ลักษณะภาษา ที่ใช้ในพระนิพนธ์ ชั้น

ข้าพเจ้าเชื่อเหลือเกินว่า ท่านผู้ได้อ่านพระนิพนธ์ของท่านจะต้องรู้สึกทั่วกันว่า นอกจากจะได้รับความรู้ในสาขาต่าง ๆ ทั้งประวัติศาสตร์ วรรณคดี และเรื่องเบ็ดเตล็ดแล้ว ก็ยังจะได้รับแบบอย่างภาษาไทย ที่สละสลวย เป็นภาษาไทยที่อ่านเข้าใจง่าย ไม่ว่าจะทรงนิพนธ์เรื่องขึ้นเป็นภาษาไทย โดยทรงแปล หรือทรงถอดจากเรื่อง ที่ทรงนิพนธ์เป็นภาษาอังกฤษไว้ก่อน ก็ตาม ในส่วนความรู้เรื่องภาษาไทยนั้น ข้าพเจ้าอาจไม่จำเป็นต้องอธิบายก็ได้ ขอยกตัวอย่างจากพระนิพนธ์ในเรื่องวัดพระเชตุพน ในรัชกาลที่ ๒ ตอนหนึ่งทรงว่า

“นายจอห์น ครัววฟอรุค เข้ามาเมืองไทย.....
บันทึกรายวันของเขาแต่งไว้, ละเอียดละเอียดอ่านมาก
เฉพาะที่กล่าวถึงวัดพระเชตุพน มีดังนี้.....
วัดใหญ่ที่สุดที่เราไป, ชาวบ้านเรียกว่า วัดพระเชตุพน
(ไม่มีสระ อู, ที่ตัว ๓ ซึ่งถูกเสียดด้วยโดยรูปคำ)”

ในประวัติที่าวรรจันทร์

“ชื่อ วรจันทร์ นี้ ตามกฎหมายที่ชำระเมื่อรัชกาล
ที่หนึ่ง เขียนว่า วรจัน บิดาข้าพเจ้าเคยทรงพระ
คำริว่า การที่มาเขียนกันว่า วรจันทร นั้นแปลไม่ได้
ความ ชอบที่จะเป็น วรจรรย์ ซึ่งจักแปลว่า ผู้รักษา
ความประพฤติอันดีงาม (ภายในพระราชสำนัก).....
แต่อย่างไรก็ดี ถ้าจะสังเกตตามจตุมาเหตุและ
เอกสารสมัยกรุงรัตนโกสินทร์นี้ จะหาแห่งใดเขียน
วรจรรย์ หาได้ไม่”

ท่านผู้อ่านบางคนจะนึกว่า เหตุใดข้าพเจ้าจึงมิได้
ชี้ข้อบกพร่องในพระนิพนธ์บ้าง ข้อนี้มิใช่ว่าไม่
หาญกล้า เพราะข้าพเจ้ามิได้ประสงค์จะประจบสอพลอ

แต่ข้าพเจ้าเห็นว่า วิสัยปุถุชนย่อมไม่อาจชมพร้อม
หมดทั้งกาย วาจา และใจ แม้จะตั้งความจำนงไว้มั่นคง
เพียงใดก็ตาม ก็ย่อมพลั้งพลาดได้ เช่นสุภาษิตว่า
“นักปราชญ์ยังรู้พลั้ง” นั้น ถึงแม้พระบรมพระศาสดา
อันเป็นยอดแห่งมหาชน ก็ยังเคยผิดพลั้ง แดงใจใน
กรรมพระองค์นี้ทรงเป็นปุถุชน ก็คงจะทรงพลาดพลั้ง
บ้างจนได้ ถึงกระนั้นข้าพเจ้าเองก็ไม่พบข้อบกพร่อง
ผิดพลั้งอันใดในพระนิพนธ์ของท่าน คงพบแต่สาระ
และคุณประโยชน์ อันเกื้อกูลแก่สติปัญญาและการงาน
ของข้าพเจ้า ทั้งนี้อาจเป็นเพราะข้าพเจ้ารู้น้อย อย่าง
ไรก็ตาม แม้มีนักปราชญ์จะได้พบข้อบกพร่อง ท่านก็
ได้ทรงขอมภัยไว้แล้วคงจะพบเสมอในพระนิพนธ์ของ
ท่านนั้น

ข้าพเจ้าตั้งใจจะเขียนเรื่องนี้แต่เพียงสั้น ๆ แต่
ครั้นเมื่อเขียนเข้าจริง ๆ ก็กลับยืดยาว แม้กระนั้นก็ยัง
มีข้ออื่นอีกหลายข้อที่ข้าพเจ้ายังจะเขียนถึงอีกได้ เป็น
คັນว่า คุณประโยชน์จากพระนิพนธ์ของเสด็จในกรม
พระองค์นี้ แต่ข้าพเจ้าเห็นว่าในส่วนข้อที่ว่าด้วยคุณ
ประโยชน์นั้น ถึงจะบรรยายสักเพียงใด ก็หาอาจได้รับ
เช่นกับจะ ได้อ่านพระนิพนธ์ ของพระองค์ท่านเอง
ไม่ จึงขอยกไว้ และขออภัยมา ในวาทกรรมคดตะ
หรือสุภาษิตร้อยบท อันเป็นภาษิตที่ข้าพเจ้าชอบมา
กล่าวไว้ว่า

อตุยลปมมี สารุณา ศิลาเลเขว ทิษุจติ

วลา

สิ่งที่สารุชนทำลงไว้ ถึงจะเล็กน้อยก็ยังยืน
เหมือนรอยที่จารึกไว้ ในศิลา วลา.

กุลทรัพย์ เกษแม่นกิจ

ตำ นัก พิมพ์ ก้าว หน้า
มีความยินดีที่จะประกาศให้ทราบว่า
สำนักพิมพ์ได้เป็นผู้แทนจำหน่ายของ

ตำ นัก พิมพ์
สมาคมสังคมนิยมแห่งประเทศไทย

หนังสือของ ส. ศิวรักษ์

บรรณาธิการสังคมนิยมปริทัศน์ ที่ก้าวหน้าจัดพิมพ์ มี ทะเลลามะ	(๓๐ บาท)
จดหมายรักจากอเมริกา	(๓๐ บาท)
ทฤษฎีแห่งความรัก	(๑๒ บาท)
ประวัติเนहरू	(๓๐ บาท)
หนังสือที่ ส. ศิวรักษ์ จัดพิมพ์และเขียนคำนำประกอบ คือ พระประวัติและภาพพระหัตถ์	
สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์	(๓๕ บาท)
ปาฐกถาชุดใหม่ของศาสตราจารย์ดิเรก ชัยนาม	(๓๕ บาท)
ขวัญและประเพณีการทำขวัญของพระยาอนุมานราชธน	(๒๕ บาท)

ท่านอาจสั่งซื้อหนังสือทุกเล่มของ
ทั้งสองสำนักพิมพ์นี้ได้

ร้านก้าวหน้า

๘๘๒ วังบูรพา พระนคร โทร ๒๖๕๔๑

กุหลาบงามดอกนั้นน่ารักนึ่ง
บานมุกต้องรับอรุณอ่อนแสงสี
ตกยามเย็นกลิ่นหอมที่อรวิ
รอยยิ้มมีปรากฏหรรษา
อันความงามทราวมวยจงได้คิด
มิได้ผิดก่อกุหลาบนี้พึงพิว
เสน่ห์ที่สาวสวยซึ่งตรงวิญญาณ์
จะเลิศค่าก็เพียงคู่หทัย
ธรรมชาติโตคร่ำหมายขี้
ไร้ปรานีเทียบย่ำชาโฉน
ส่งแรงลมพรมแดดกล้าฆ่ามาลัย
จนกลีบใบอ่อนระโหยโรยลงดิน
นาที่ผ่านวารคล้ายแมนน้อยหนึ่ง
เพียงเข้าถึงเย็นย่ำชาวลัดถิ่น
คิงตัวเจ้านั้นหมายพาพิน
ความสาวล้วนสวยก็สร้างหมางอาลัย
ฉนั้นไซ้รัยสาวคราวสดชื่น
จงชื่นมื่นรับสนุกสุขสศไส
อย่าปล่อยให้ความชรามาถึงวัย
สวยล้วนไปสุขหมดค่าคังมาลี

ชูศรี สังขศิริ

นิสิตคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ถอดจากกลอนภาษาฝรั่งเศสของ Ronsard
จินตกวีผู้ถือนามแห่งยุคฟื้นฟูศิลปวิทยาของฝรั่งเศส

Pierre de RONSARD : Ode "A CASANDRE"

*Mignonne, allons voir si la rose
Qui ce matin avait déclose
Sa robe de pourper au soleil,
A point perdu cette vesprée
Les plis de sa robe pourprée,
Et son teint au vôtre pareil.
Las! voyez comme en peu d'espace,
Mignonne, elle a dessus la place,
Las, las, ses beautés laissè choir!
O vraiment maràter Natuer,
Puisqu'une telle fleur ne dure
Que du matin jusques au soir!
Donc si vous me croyez, mignonne,
Tandis que votre àge fleuronne
En sa plus verte nouveauté,
Cueillez, cueillez votre jeunesse:
Comme à cette fleur, la vieillesse
Fera ternir votre beauté.*

ปฏิกริยาจากผู้อ่าน

เรื่องของจิตรกรรมใหม่

ผมได้อ่านข้อเขียนของคุณบรรจบพันธุ์ นวรัตน์ ณ อยุธยา เรื่อง “ศิลปะสมัยใหม่” ในปฏิกริยาจากผู้อ่าน มีใจความว่า ผู้เขียนเริ่มจะหัดตัวเองให้เป็นผู้นิยมศิลป์กับเขาบ้าง หลังจากได้ไปชมการแสดงศิลปกรรมแห่งชาติครั้งที่ ๓๖ มาแล้ว ก็ยอมรับอย่างน่าชื่นตามาน ว่า งานบางชิ้นไม่รู้เรื่อง ถูกชายที่ไปด้วยถามฉันว่า งานนั้นเขียนด้วยสีมองหรือด้วยความคะนองมือกันแน่ คุณบรรจบพันธุ์เองไม่ทราบว่าจะตอบว่าอะไรดี เพราะตัวเองก็คงรู้สึกเช่นนั้นเหมือนกัน จึงได้ตอกพระราชหัตถ์เดชา จากพระราชนิพนธ์เรื่อง ไกลบ้าน มาลง เป็นเครื่องยืนยันว่า คนเองก็มีความรู้สึก เช่นพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งทรงวิจารณ์ไว้ในเมื่อครั้งที่ได้ทอดพระเนตรศิลปแบบสมัยใหม่ในยุโรป ณ เมืองมันไฮม์ ใกล้กรุงไฮเดิลเบิร์ก ในเยอรมันนี้ เมื่อครั้งที่ได้เสด็จไปประพาสยุโรปครั้งที่ ๒ ปี พ.ศ. ๒๔๕๐ เป็นเวลาด่วงมาเกือบ ๖๐ ปีแล้วนั้น

คุณบรรจบพันธุ์คงจะตีความจริงไปข้อหนึ่งว่า เรื่องรสนิยมของคนเรานั้น ย่อมเปลี่ยนแปลงได้ โดยมีโอกาสพัฒนาการสูงขึ้น ระยะเวลา ๕๐ ปีเศษนี้ เป็นระยะที่พระองค์คงจะผ่านความจัดเจนทางศิลป์ มีพระเนตรสูงชัน และบ้านนี้อาจจะทรงเข้าใจความงามในศิลปะสมัยใหม่อย่างเชี่ยวชาญยิ่งกว่าคนสมัยนั้นบางคน ซึ่งมีข้อได้เปรียบกว่าคือ มีอุปกรณ์ในการเข้าถึงศิลป์อย่างมากมาย คำรับคำราก็เยะเยาะ การคบหาเสวนากับผู้มีรสนิยมสูง รู้และเข้าใจในศิลป์ ก็มีโอกาได้มากกว่า จึงไม่จำเป็นจะต้องรอเวลาใต้ดาวรสนิยมถึง ๕๐ ปีเพียงไม่กี่ปี ถ้าตั้งใจจริงและมีรสนิยมอยู่บ้าง ก็อาจจะเข้าใจศิลป์ได้อย่างสบาย

สมัยเมื่อพระพุทธเจ้าหลวง เสด็จยุโรปครั้งนั้น เป็นระยะที่ยุโรปยังคงเป็นหัวเดียว หัวคอของการปฏิวัติศิลปอยู่ คนส่วนมากประมาณเกือบ ๘๐ เปอร์เซ็นต์ ไม่เข้าใจศิลปชนิด

นั้น ส่วนอีก ๒๐ เปอร์เซ็นต์เริ่มจะเข้าใจและเห็นคุณค่าในศิลปสมัยใหม่บ้างแล้ว เพราะได้เห็นวิวัฒนาการมาตลอด นับตั้งแต่การเคลื่อนไหวของจิตรกรกลุ่ม อิมเพรสชันนิสม์ เมื่อก่อนหน้าที่ท่านจะเสด็จยุโรปถึง ๒๐ ปี นับว่าศิลปสมัยใหม่ได้ก่อตัวมานานแล้ว โดยเริ่มปักตัวในปารีสก่อน แล้วจึงไปรุ่งเรืองในเยอรมันระยะนั้น

สมัยนั้น นักวิจารณ์ศิลปะ ซึ่งเมื่อ ๒๐ ปีก่อน เคยโจมตีศิลปะแบบ อิมเพรสชันนิสม์ มาก่อน เพราะไม่อาจเข้าถึงได้ เนื่องจากเป็นของแปลกใหม่เกินไป ต่อมาภายหลังเริ่มจะเห็นคุณค่า และเข้าใจทฤษฎีที่แต่งของบรรยาภาคแบบ อิมเพรสชันนิสม์ ดีว่า เป็นการปฏิรูปการเขียนภาพ ให้วิวัฒนาการสูงขึ้น มาบัดนี้นักวิจารณ์ต่างก็เข้าใจจุดมุ่งหมายของศิลปสมัยใหม่ดีพอแล้ว จึงส่งเสริมและยกย่องกัน เป็นธรรมดาอยู่เอง เมื่อพระพุทธเจ้าทอดวงของเราไม่เคยทอดพระเนตรเห็นมาก่อน ย่อมเป็นของแปลกตาแปลกใจ จนถึงแก่ต้องระบายนความชื่นเคืองพระทัยมาถึงสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้านิภาภคต ในพระราชนิพนธ์เรื่อง ไกลบ้าน นั้น

การนำพระราชนิพนธ์มาอ้างอิง จึงผิดกาตโทษะ เท่ากับว่าประกาศตน ไม่ยอมรับรู้ความจริงในศิลปเอาเสียเลยทีเดียว อันที่จริงนั้น ท่านผู้เขียนควรจะต้องหาทางศึกษา เพื่อหาความเข้าใจก่อนนั้น มิใช่ว่าจะเอามาครุฐานความคิดเห็นของคนเป็นใหญ่ ว่าขนาดธรรมเนียมของคนหนึ่งไม่รู้เรื่อง แล้วคนอื่นจะไปรู้เรื่องได้อย่างไร แถมยังอ้างอิงถึงในหลวงรัชกาลที่ ๕ ซึ่งเคยทรงพระราชวิจารณ์เมื่อเกือบ ๖๐ ปีมาแล้วด้วย แบบนี้ไม่ถูก เพราะไม่จำเป็นเลยว่า ผู้ที่มิการศึกษาสูง เคยผ่านเมืองนอกเมืองนามาแล้วจะต้องมีธรรมเนียมสูงตามไปด้วย เรื่องธรรมเนียมก็เกี่ยวกับกมตต้นตานที่เคยสร้างสมมาแต่ปางก่อนประการหนึ่ง อีกประการหนึ่ง ถ้าสนใจศึกษาค้นคว้าหาความจริง ก็อาจได้เท่าธรรมเนียมสูงขึ้นไป ข้าพเจ้าเคยเห็นฝรั่งหลายต่อหลายคนดูศิลปะไม่ได้เรื่องเอาเสียทีเดียว ดูจากงานที่เขาซอกก็พออ่านธรรมเนียมออก ของที่เห็น

คิดป เขาไม่ยอมซื้อ กลับไปซื้อเอาของที่ไม่ได้เรื่องราวอะไร เห็นมาบ่อยๆ จนเป็นของ
ธรรมดาเสียแล้ว และก็ปลงตกว่า ฝรั่งเศสแม้จะมีการศึกษาสูง เคยอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ดีมา
ก่อน มีโอกาสเข้าพิธีอภิเษก เห็นคิดปสูงๆ มามาก แต่ถ้าขาดเสียซึ่งธรรมเนียมแล้ว ก็ยังงั้นๆ
แหละ ก็เหมือนกับคนไทยเราบางคนไม่เข้าใจคิดป แต่ก็อดรู้ไปต่างๆ นานา แล้วก็วิพากษ์
วิจารณ์ถึงคนๆ ออกมาโดยหารู้เท่าถึงความจริงไม่

มันก็เหมือนกับการอ่านหนังสือนั่นแหละ ถ้าเราไม่เคยอ่านหนังสือประเภทนวนิยาย
ปกสีฉูดฉาดมาก่อน แล้วเราจะไปเข้าใจในอรรถรสของเรื่องสั้นของมอหัม หรือ เซกอป ได้
อย่างไร คนที่จะฟังเพลงคลาสิกเป็นนัย ย่อมจะผ่านชั้นหลงใหลในเพลง ไลท์ มิวสิค มา
ก่อนทั้งนั้น การอ่านหนังสือสั้น เราควรจะได้ไปเป็นขั้นๆ พอถึงขั้นอ่านเรื่องสั้นซาบซึ้งใน
อรรถรสดีแล้ว ค่อยนักอ่านเรื่องยาวที่ยิ่งใหญ่ได้สบาย ต่อจากนั้นก็เข้าจับหนังสือเช่นของ
เจ้าฟ้าธรรมมาธิเบศร์มาอ่านเดี๋ยวเดียว ปุบปับไม่เคยรู้อะไรมาก่อน แล้วจะไปหยิบบทกวีของ
เจ้าฟ้ากุ้งมาอ่านเป็นการข้ามชั้นเช่นนั้น เรื่องที่จะซาบซึ้งในอรรถรส คำร้อยกรองที่วิเศษ อย่า
ฟังหวังเลย นอกจากจะคล่องปากตามเขาไปเท่านั้น

คิดปของจิตรกรรมในยุคปัจจุบันนี้ เป็นเรื่องของวิทยาศาสตร์ คือก่อรูปมาจากการ
เข้าใจแสงของสเปกตรัมอันเกี่ยวพันกันในบรรยากาศ ทำให้บรรดาจิตรกรได้รับทราบความ
จริงว่า นอกเหนือไปจากน้ำหนัก แสงเงา หรือการเขียนความงามในโครงร่างของมนุษย์
หรือธรรมชาติตามอย่างถูกต้องแล้ว สิ่งเหล่านั้นแม้ว่าจะให้อารมณ์ความงามเป็นเลิศ แต่ก็ยังมี
อีกอย่างหนึ่งที่ถูกลืมไปเสีย นั่นก็คือ สี เคอราควิช จิตรกรเอกของฝรั่งเศสเคยกล่าวไว้
ว่าดีเยี่ยมให้อารมณ์ในตัวของมันเอง ไม่จำเป็นต้องพึ่งพารูปทรงองค์ประกอบใดๆ เลย และ
แฉกอีกเอง หลังจากที่หลงใหลดูดีแต่เรื่องสั้นมาอย่างสนุกสนานแล้ว เขาลังแก้พยากรณ์ไว้
ว่า ต่อไปคิดปในอนาคตจะถือว่าดีเป็นบทบาทสำคัญยิ่งกว่าสิ่งอื่น คำพยากรณ์อันนั้นดีจริง
ทุกอย่าง บัดนี้คิดปสมัยใหม่ทุกประเภท นับตั้งแต่ เอกซเพรสชันนิสม์ มาจน แอบสแตรค
อาร์ท ก็ล้วนแล้วแต่ใช้ดีเป็นบทบาทสำคัญที่สุด เรื่องรูปทรงและความงามแบบโบราณเป็น
อันว่าดีดีทิ้งไปเสียหมดแล้ว ไม่เหลือเยื่อใยกันอีกต่อไป

เมื่อตอนที่พระพุทธเจ้าทอดวงเสด็จยุโรปครั้งนั้น เป็นการบังเอิญ พอดีกับคิดปแบบ
เอกซเพรสชันนิสม์ กำลังฟูเฟื่องในเยอรมันทีเดียว โดยเฉพาะอย่างยิ่งระยะนั้น กลุ่ม Blaue

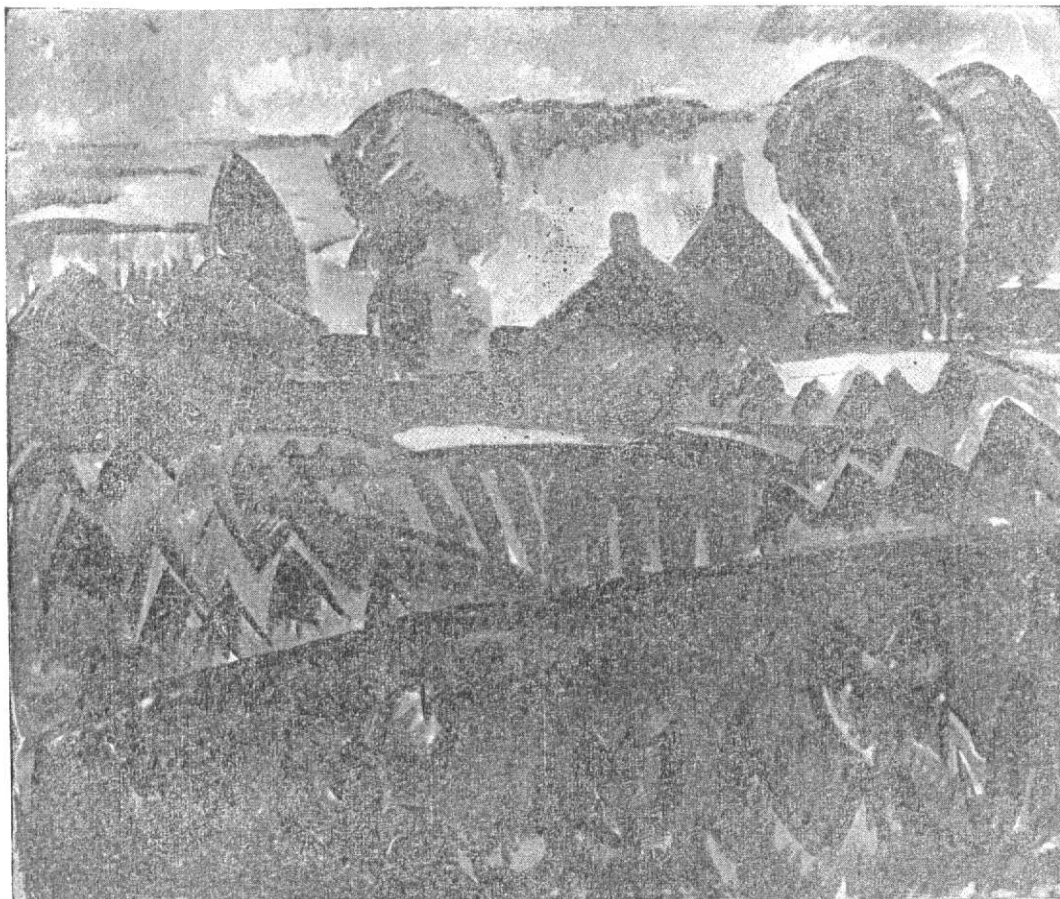
Reiter กำจัดมีชื่อเสียง คนนิยมกันมาก คิดรูปแบบ เอกซเพรสชันนิสม์^๕ ได้รับความบันดาลใจมาจากงานของกลุ่มโฟเวอในฝรั่งเศส คือกลุ่มโฟเวอนั้นเริ่มตัดหนีจากธรรมชาติ หันมาสนใจข้อดีและอิทธิพลของศิลปะอิมเพรสชันนิสม์ แทนที่จะเขียนดีแท้ๆ ในธรรมชาติ ก็อาจจะจับดีๆ ในศิลปะอิมเพรสชันนิสม์มาเขียนกัน การเขียนแบบนี้ เป็นการปูทางให้วงการจิตรกรรมรับทราบว่าอาณาจักรของอารมณ์จินตนาการนั้น ถ้าใช้ดีเป็นดีของอารมณ์แล้ว เราก็อาจจะสร้างโลกแห่งความคิดอันขึ้นมาใหม่ได้ ด้วยเหตุนี้ ในพระราชนิพนธ์จึงกล่าวถึงงานแบบโฟเวอนี้ว่า

ศิลปะที่เขียนนั้น คงจะหาที่หน้าเกลียดที่สุดตามที่จะได้ ถ้าเกลียดเขียนให้มันบ้าง เช่นกับจะเขียนรูปผู้หญิง คงจะหาที่หน้าแสบๆ เขียนตาลัก ท้องคอด คล้ายๆ กับเขียนเปรตหลังโบสถ์ ถึงเขียนสีก็เลือกเอาสีที่เร็วที่สุดที่ไม่ดี เป็นการเก๋ สีก็ใช้สีที่แปรปรวน เงามก็ไม่ต้องมี ระบายก็ไม่ต้องระบาย บ้ายลงไปเฉยๆ เส้นก็ไม่ต้องเดินดูๆ ก็เป็นที่พอใจ คำว่า อาร์ท นั้นกลายเป็นไม่มี อาร์ท ในนั้นสักนิดเดียว จะว่าเหมือนก็ไม่เหมือน จะว่างามก็ไม่งาม ถ้าจะเขียนให้เหมือน ก็เลือกเอาเหมือนที่ไม่ดีที่สุด คือหมอกมัวมืด ควันตลบ ถ้าจะแปรก็พระอาทิตย์เป็นสีทับทิม สีม่วง ต้นไม้สีม่วง พื้นแผ่นดินเปล่าๆ สีเขียวอะไรโลกกระโดดต่าง ๆ เช่นนี้

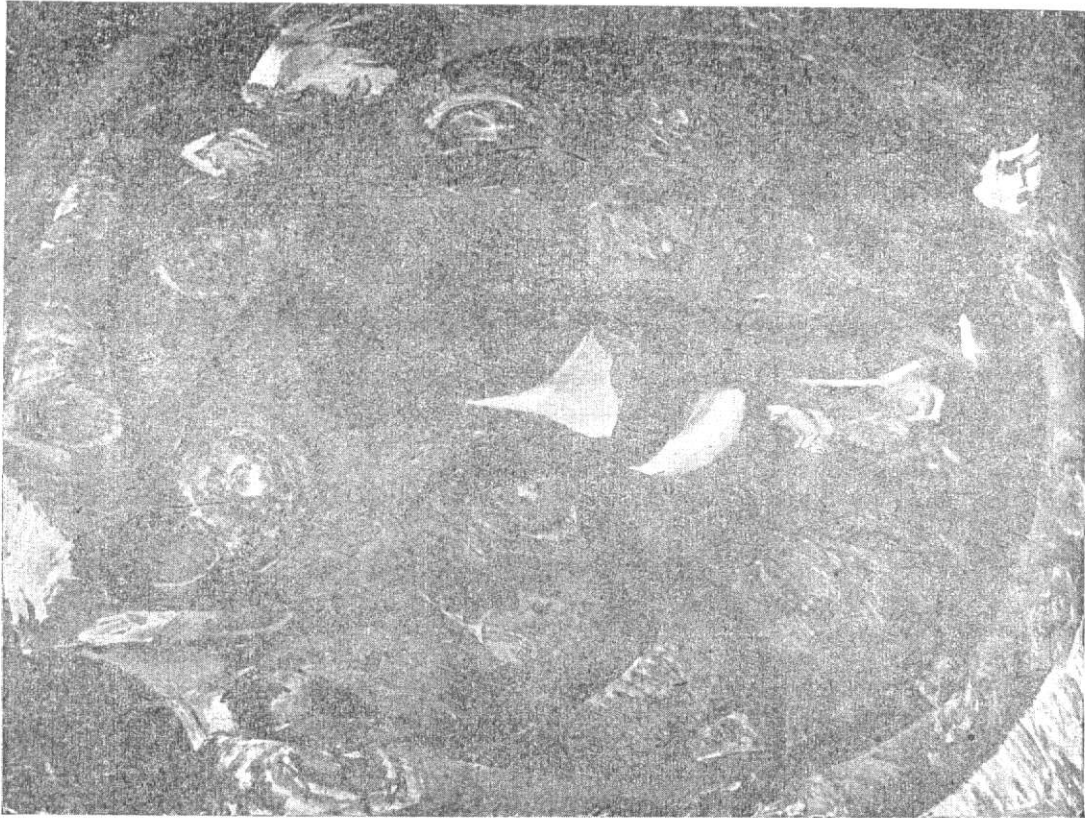
พระราชวิจารณ์เห็นได้ชัดว่า ทรงกล่าวถึงงานแบบโฟเวอ และเอกซเพรสชันนิสม์ คึงด้วยอย่างที่น่ามาให้อึ้งด้วยนี้ เพราะว่าเป็นเขาตัดดีเรื่องราวของธรรมชาติทั้งเต็มหมด โดยหันมาสนใจในเรื่องดีแต่อย่างเดียว รูปร่างของคน ลัทธิ ต้นไม้ ถ้าจะเขียนก็เขียนหยาบๆ ดัดแต่ให้มันเป็นรูปร่างขึ้นมาเท่านั้น ข้อสำคัญก็คือในความหยาบๆ นั้น หรือสิ่งที่เรามองเห็นว่าคล้ายกับคนเขียนรูปไม่เป็นเช่นนั้น จิตรกรสามารถได้อารมณ์ลงไปอย่างเต็มที่แล้วสามารถนำให้เราเข้าถึงอารมณ์ความรู้ดีแปลกๆ แบบใหม่เข้ามาแทนที่ มันเป็นอีกโลกหนึ่งซึ่งแตกต่างไปจากโลกที่เราอยู่นอยู่ เหตุนี้อุปาทานที่เราเคยชินคือศิลปะอันเขียนแบบธรรมชาติเก่าๆ ยังคงฝังใจอยู่อย่างแน่นแฟ้น จึงไม่อาจจะยอมรับต่อศิลปะใหม่ได้ อย่างไรก็ตาม ศิลปะในรูปใหม่นี้ ถ้าผู้สนใจจะหันมาศึกษาเรื่องดี และทำความเข้าใจต่อมันอย่างดี พอเราจะรู้ความจริงว่า มันก็เข้าลักษณะพระไตรลักษณ์ คือมันเป็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ไปเต็มหมด ดีเขียวของต้นไม้ที่เราเห็นอย่างสวยงามเบ่งบานนั้นก็เป็นสิ่งไม่คงที่ ทางวิทยาศาสตร์กล่าวไว้ว่า เป็นเพราะเกิดการหักเหของแสงกับผิวของผิวใบไม้ ทำให้เราเห็นเป็นสีเขียวเช่นนั้น อีกประการจากสีเขียวนี้ ถ้าเราจับดูมันนานๆ อย่างตาไม่กระพริบ โดยดูต้นไม้ที่นานๆ กับก้อนเมฆดี

ชาว สักครูใหญ่ ๆ เรา ก็จะเห็นปฏิกิริยาเกิดขึ้น คือจะมีสัมผัสพบความออกมาจากสีเขียวตรง
รอยทาบ ระหว่างต้นไม้กับฟ้า นั่นก็คือสีที่เปดครวมอันเป็นสีคู่ของสีเขียว ซึ่งซ่อนอยู่ในตัวของ
มันเอง เราจะเรียกว่ากายทิพย์ของสีเขียวก็ได้ หรือถ้าเราจะมองหลังคาโบสถ์สีเขียวเหลืองกลาง
แดดจัด มองเพ่งอยู่นาน ก็จะมีสัมผัสที่มองดูความเปล่งรัศมีออกมารอบ ๆ สีเหลืองนั้น การเพ่งอยู่
นานนั้นทำให้เกิดสมาธิ เมื่อมีสมาธิเราก็จะเห็นสีของมันออกมาสัมผัสบาททันทกเมื่อธรรมชาติ
มันไม่แน่นอนลงปานนี้ สีเขียวเห็นอยู่ดี ๆ ก็กลับมีสีอื่นเข้ามาพาดพจนได้ เมื่อเป็นเช่นนั้น ก็เห็น
ว่ามันไม่แน่นอน จะยืนยันว่าความงามของธรรมชาติเป็นความงามอันแท้จริงกระนั้นหรือ ไม่
แน่เสียแล้ว มันยังมีอะไรซ่อน ๆ กันอยู่ เหตุนี้แหละ จิตรกรเขามักค้าง เขามองเห็นกายทิพย์
ในนั้น จึงจับมันออกมากระโดดโถกเต้นมีชีวิตชีวาด้วย

เรื่องของรูปร่างคนก็เช่นกัน ที่เราเห็นเป็นคู่เป็นตะว่า นั่นคือร่างนั้น ยืนอยู่ตรงนั้น
เพราะเราเห็นตองตาพร้อม ๆ กัน แท้จริงมันเป็นของไม่เที่ยง มีข้อพิถัน คือให้ท่านตองหลับ
ตาข้างหนึ่งแล้วมองที่คนยืนอยู่เบื้องหน้า ต่อจากนั้นก็หลับตาอีกข้างหนึ่ง แล้วลืมตาข้างที่
หลับขึ้น ทำอย่างนี้สลับกัน เราจะเห็นว่าดังเบองหน้าเคลื่อนไหวไปมา ทั้ง ๆ ที่เขายืนนิ่ง เรา
มองที่ตาเบื้องซ้ายเห็นแดงเงายู่มุมหนึ่ง มองด้วยตาขวาอีกเห็นอีกมุมหนึ่ง มันมีมิติต่างกัน
ไป เหตุนี้แหละปัสกาลใช้จึงเขียนไบหน้าคนซ้อน ๆ กันทางด้านข้างและด้านตรง ข้างเข้ามีความ
คิดเห็นว่า ศิลปะสมัยใหม่เป็นเครื่องพิสูจน์ถึงความจริงในพระพุทธรูป ยืนยันในกฎพระไตร
ลักษณ์เป็นอย่างดียิ่ง สมัยก่อนนั้นชาวยุโรปเคร่งเครียดคือคิดไปเอาจริงเอาจังมาก ไม่เกิดแอน
เจโลและประติมากรก็รักดีก็รูปอย่างมีชีวิตชีวาถูกตัดส่วนของคนทุกอย่าง เราว่าด้วยอยู่แล้ว
แต่พอโรแดง ประติมากร อิมเพรสชันนิสม์ มาสัถักภาพคนขึ้นบ้าง เขาไม่ได้มุ่งให้ถูกตัดส่วน
ราวกับธรรมชาติ แต่ตัดก็เท่าที่อารมณ์และตาดจะสัมผัสเห็น บางแห่งอาจจะมุกอันเนียน
หรือมุกไปผิดที่ผิดทาง แต่เมื่อมองรวม ๆ แล้วภาพสถกชนนั้นมีชีวิตชีวามาก คล้ายกับจะ
เคลื่อนไหวได้ ผิวเนื้อราวกับจะเดิน ทงหม่นก่ยกกับทฤษฏีสัมพันธ์ภาพซึ่งกันและกันนั่นเอง
เหมือนอย่างเรานั่งรถไฟมองออกไปนอกหน้าต่างเห็นคนยืนเฉย ๆ ด้งหายจากเราไป แต่คนยืน
ข้างล่างเขาเห็นรถไฟด้ง หน้าหนักของผิวเนื้อในรูปปั้นย่อมมีส่วนเปรียบเทียบกันแต่ละจุด ทำ
ให้ส่วนหนึ่งเคลื่อนไหวได้ ถ้าใดดหรือเพิ่มออกส่วนหนึ่ง เหมือนอย่างรูปเขียนแบบ พิวเจอร์ริสม์
ของอิตาลี่ ซึ่งดูเหมือนมันเคลื่อนไหวได้ และเขียนสภาพนามธรรมได้ เช่นความเร็ว ความ
ร้อน ความหนาว ถ้าเป็นสมัยก่อนนั้น ไม่เกิดแอนเจโลจะสักกรูปให้ชื่อว่า รุ่งอรุณ เขาย่อม

จะดังก็เป็นรูปหญิงสาวเปลือยนอนบิดตัวจะลุกขึ้น อีกรูปหนึ่งให้ชื่อว่า ราตรี ก็เป็นรูปผู้หญิงสาวนอนซบกายในท่าอยู่ในภวังค์ คือทำเป็นรูปสัญลักษณ์ มาดามยันทนที่จะเอาคนมาแต่งทำให้เห็นเป็นเช่นนั้น เราก็อาจจะจับดีแต่เดี๋ยวมาประกอบออกให้เห็นอารมณ์นั้น ๆ ได้ นี่แหละถึงได้บอกว่า เรื่องของศิลปินมีความเป็นมาลำดับซับซ้อนมาก ถึงใดที่เราขัดถอนนั้นในทัศนะของจิตรกรเขาคิดว่ามันไม่เที่ยงแท้จริงยั่งยืนอะไร ดังที่ได้กล่าวไว้แล้วว่า คันไม่ได้เขียนแต่ร่างดีแต่เปิดกรรมกายทิพย์ของคนอื่นไปบนฟ้า แล้วทำนองเดียวกันดีกรรมดีคนบนฟ้าก็ย่อมจะแผ่ร่างดีกายทิพย์ดีเปิดกรรมซิมของมันลงมายังคันไม่ด้วยเช่นกัน มันจึงเป็นโลกอีกโลกหนึ่งซึ่งคาคนธรรมดาอย่าลืมมีโอกาสเห็น นอกจากจิตรกรจะถ่ายทอดมาให้เรารับทราบเท่านั้น เหตุนี้จิตรกรอิตาเลียนเขียนภาพแบบ เซอร์เรียลลิสม์ ดัทธิ Suprematism เป็นรูปหุ่นยนต์นั้นตั้งอยู่ในห้องอว่าง แต่เขาร่างโครงดีเสียใหม่ ให้ดูเหมือนว่า ห้องนั้นมันไม่มีอยู่บนโลก

เพราะเราไม่เคยเห็น มันอาจจะอยู่ในโลกแห่งความฝันก็ได้ ความฝันเช่นเดียวกับคริสต์เคียน แอนเตอร์ตันจับศูกตามาพูดคุยกับเศษกระดาษได้อย่างนั้นแหละ เจ้าหุ่นยนต์นั้นตัวนั้น มันก็จะ ทำท่าจะพูดได้เช่นกัน

เรื่องอย่างนี้พูดอธิบายไม่ได้ เหมือนอย่างที่พระพุทธองค์ตรัสว่า อรหันต์ย่อมรู้ใน อรหันต์ขณะนั้น คนที่เขาถึงศีลปเขาย่อมเข้าถึงอารมณ์ซึ่งกันและกันได้ โลกอันนั้นมันเป็นโลก แห่งจินตนาการซึ่งเมื่อเราปรับระดับอารมณ์ให้เข้าไปท่องเที่ยงได้ ย่อมจะยังความเพติดเพติด เจริญใจเป็นที่สุด ปัญหาที่มีอยู่เพียงว่า ทำอย่างไรท่านจึงจะเข้าไปสู่โลกนั้นได้ เรื่องนี้ตอบได้ แต่เพียงว่า ควรพยายามหาทางค่อยศึกษาไปที่ตะน้อย หากความเข้าใจในเรื่องชีวิตจิตใจของ ด้ สักวันหนึ่งท่านจะบรรลุถึงจุดหมายปลายทางเอง บุคคลที่ไม่พยายาม แค่อดขยัดเอาความ คิดเห็นของตนเป็นที่ข่มข่มเป็นมัจฉาปฏิฐิ ถ้าเช่นนั้นก็จะช่วยอะไรไม่ได้ ให้ท่านเข้าไปเที่ยว ด้วยตนเองของท่านนั้นแหละ ท่านจึงจะตระหนักชัดว่า อันที่จริงถึงเหล่านัมนันตึงตะเมียดตะไม และมีคุณค่าทางจิตใจอย่างสูง แต่ถึงเหล่านัมนันตึงตะเมียดตะไมไม่ได้

ด. ประสาทศิลป์

จันทร์ — อังคาร — ราหู

กระผมได้อ่านคอลัมน์ “คนกับหนังสือ” ในฉบับก่อน เคยทำให้นักเขียนหลงไปถึง เหตุการณ์เมื่อมองมาเกือบหนึ่ง ซึ่งมีผู้ถามปัญหา ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช เกี่ยวกับ คุณอังคาร กัลยาณพงศ์ และกวีนิพนธ์สมัยใหม่ เรื่องหน้าสนใจมาก ไม่ทราบว่าคุณ บรรณาธิการคิดตามเรื่องหรือไม่ อย่างไรก็ตาม ผมขอวิพากษ์ความจำ และเล่าเรื่องเดิม จากที่รู้ๆ กันอยู่แล้ว เป็นปฏิกริยาที่ท่านกล้าหาญเขียนเรื่องเกี่ยวกับผู้อำนวยความสะดวกด้านพิมพ์ ซัยยฤทธิ

เรื่องเดิมมีชื่อว่า บุคคลผู้หนึ่ง ใช้นามว่าทองดี เขียนจดหมายไปถาม “ปัญหา ประจำวัน” ในหนังสือพิมพ์ สยามรัฐ ฉบับวันเสาร์ที่ ๑๗ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๐๗ ว่า

ผมมีปัญหามาประการ ดังนี้ อังคาร กัลยาณพงศ์ เป็นกวีหรือไม่ เคียวกวีของไทยเรามากัน และการจะเป็นกวีได้นั้น จะต้องมีความสมบัติประการใดบ้าง ฉันทลักษณ์อย่างอังคารเขียนนั้น ถูกต้องหรือไม่

ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ตอบว่า

ใครจะเป็นกวีหรือไม่นั้น อยู่ที่ตัวของตัวเองเป็นเบื้องต้น ถ้าถือว่าตัวเองเป็นกวีก็ไปครั้งตัว แล้ว ถ้ามีคนอื่นยอมรับว่าเป็นกวี ก็เพิ่มเติมตัว

เมืองไทยสมัยนี้ มีกวีอยู่สองท่าน คนหนึ่งชื่อท่านจันทร์ อีกคนนั้นชื่อคุณอังคาร ถ้าหากว่าเมืองไทย จะมีกวีต่อไป.....อีกสักคน คนนั้นคงจะชื่อว่า.....คุณพร เขียนแบบนั้นแหละครับที่เขาเรียกว่ากวีสมัย ใหม่ ผมเองก็ไม่ใช่กวี เพราะไม่ได้ชื่อ พร พุทธิ ศุภร์ เสาร์ หรือ อาทิตย์ เพราะฉะนั้น จะอธิบายคุณสมบัติ ของกวีเห็นจะไม่ถูก ฉันทลักษณ์อย่างที่คุณอังคารเขียนนั้น อาจไม่ตรงกับฉันทลักษณ์ของเดิมที่ใช้กันมา แต่ คุณอังคารพยายามที่จะสร้างสรรค์ กวีนิพนธ์ขึ้นมาใหม่ โดยไม่ถูกบังคับอยู่ในกรอบแห่งฉันทลักษณ์เดิม การสร้าง สรรค์ของใหม่ขึ้นนั้นเป็นธรรมดาของมนุษย์

แม้ฉันทลักษณ์ ที่เราใช้อยู่ทุกวันนี้ ก็เป็นของที่มีคนสร้างขึ้นใหม่มาครั้งหนึ่ง มิฉะนั้นจะเกิดขึ้นมา เองมิได้ เมื่อคุณอังคารจะสร้างฉันทลักษณ์ของตนขึ้นมาใหม่ ในยุคนี้บ้างก็ไม่เห็นเสียหายอะไรครับ

วิญญูชนทั่วมปัญญา และน้ำใจอันยุติธรรม คงจะเห็นได้ว่า ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ เพียง เปรยๆ แต่ตงอารมณ์ คมคาย ขำขันอันดาดก พรหมทงเยยหยิน กระทบผอนไปในที่ แต่ อย่างไม่รู้ก็ตาม มีผลเนื่องท่านของประหนึ่งว่า ท่านได้เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่หัวใจมาถึงคุณอังคารด้วย ด่วนคนนอกวงการกวีนิพนธ์ ย่อมจะตั้งดียว่า “ท่านจันทร์” นั่นคือใครกันแน่ หลังจากนั้น ไม่นาน ก็ปรากฏข้อความในคอลัมน์ “ปัญหาประจำวัน” ของหนังสือพิมพ์นั้นออกว่า

อังคารโหรวาด้อง	ตามจันทร์
พฤษ์ก็ตามงมครัน	ห่อนแคล้ว
พฤษ์ศุภร์เสาร์วัน	เวรเปลี่ยน
จนครบอาทิตย์แล้ว	หม่อมเจ้าราหู

วันที่ ๑๕ ต.ค. ๐๗

ผู้เขียนคนหนีโดงนาม หากคงไวท้ายโคดงว่า “วันที่ ๑๘ ต.ค. ๐๗” แต่คงว่าพออ่าน
สยามรัฐ เดี๋ยก็เขียนไป แต่มาได้รับการตีพิมพ์พร้อมด้วยคำตอบของท่านราหู เขาต่อ
วันเดี๋ยที่ ๗ พฤศจิกายน ๒๕๐๗ คำตอบนั้นว่า

ราหูสุภาพพัน	คารา อันเฮย
ทั่วมั่งเส็งสถินา	โทษให้
อรจบังบดสุริยา	จันทร์ดับ แสงนอ
จิงปลอรวด่วนไกล	เก่งทำราหู

มาถึงค่อนนี้ ก็ยอมมีเดียงพูดจากันจนเดี๋ยว่า “จันทร์” ในที่นี้ยอมต้องมีตัวจริง
ใครก็ตามที่สนใจในทางกวีนิพนธ์ ย่อมจะรู้จักท่านผู้นด้วยกันทั้งต้น ถ้าไม่ในนามว่า EM CEE
CHAND ก็ ม.จ. จันทรจิรายุ (ฉัตร) รัชนี้ หรือมีฉัตรนี้ พ. ณ ประมอดมารค หากใคร
ได้เดี๋ยกับท่านเดี๋ย เป็นค้อยอมรับว่าท่านไม่เห็นใครในบัจจุบันนี้ไปก่า ม.จ. จันทรจิรายุ
รัชนี้ และไม่เห็นใครในอดีตก่งไปก่า พระราชวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้ารัชนี้แจ่มจรัส (น.ม.ต.)
กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ และบรรดาคาวนพเคราะห์ทั้งปวง ดวงจันทร์ต้องเป็นเดี๋ย บรรดา
แมกไม้ทั้งหลายในป่า ก็มีแต่ต้นจันทน์เท่านั้น ที่ทรงคุณอันวิเศษ ๆ ดแต่เดี๋ยท่าน “จันทร์”
ก็โดนราหูอม หรือดำเรี๋ยโทษด้วยท่อนจันทน์นั้นเอง ดแต่เดี๋ยแก่เกียรติยศชาติตระกูล ส่วน
“ท่านราหู” นั้นเดี๋ย โดยที่เป็นผู้ถือพระแสงอาญาสิทธิ์อยู่ในมือ เมื่อกำราบปราบดา
พระเคราะห์ที่ดวงหนึ่งได้เดี๋ย ครันดวงอื่นจะฉายแสงเป็นประกายขึ้นมาบ้าง ก็เดี๋ยรับบงเดี๋ย
ด้วยวิธีไม่ยอมตีพิมพ์คำถาม หรือ คำขอค้อยอื่น ของบุคคลนั้น ๆ เห็นจะเป็นเพราะดวงอื่นไม่มี
ชาติดีถูกตัดทิ่มมคน ดังที่ท่านบรรณาธิการว่าไว้นั้นเอง ในเรื่องนกระผมได้ไปถึงวัดคืดวด
เพื่อถาม “ดาวอังคาร” คุ ก็ได้รับคำตอบว่าเขียนถึง “ท่านราหู” ทัณฑ์ หลังจากที่มีขอ
ความข้างคั่นนั้นดพิมพ์ในหนังสือ สยามรัฐ แต่เวลาด่วงมากว่าปีเดี๋ย ก็ยังไม่ได้รับ
การดพิมพ์ และไม่ได้รับคำตอบ ไม่ว่าจะในทางใด ๆ ทั้งต้น ท่านผู้อำนวยการ สยามรัฐ
อาจโยนข้อความของคุณอังคารดตะกร้าไปเดี๋ยก็ได้ ดังที่ท่านบรรณาธิการกล่าวไว้ในหน้า
๑๔ คดฉัตรนี้หลัง บรรทัดที่ ๕ ด้วยเหตุฉนี้ กระผมจึงขอต้นฉบับจากคุณอังคารมา เพื่อส่งให้
ท่านบรรณาธิการ หากจะกรุณานำดให้เดี๋ยจะเท่ากับรักษาวรรณกรรมฉนี้ไว้ ไม่ให้สูญ
ไปเดี๋ย ข้อความนั้นว่า

ราหูที่เคารพ โปรดปล่อยจันทร์ไป สมน้ำหน้า

๑ ราหูโหรที่ต้อง
จันทร์เป็นปัญญาพลัน
นึกถึงพ่อรอขวัญ
กันหึงห้อยน้อยให้

“ ฤ็เพราะแรงอิริยา
ความข่มมีเขาย่อม

กรุงลาวอำนาจน้ำ
เคยบยดบิตรองก
ชีสาทานโอนเอา
คิดใคร่ควักคือผู้

๑ .....เจ้าวเซ็วน้ำ
แมงป่องหาญเป็นโหร
เมادنข่มทานโตน
.....ร้อยชาติผู้

๑ อังครนนั้นถ่านเถา
เชิญช่าหยามปฐพี
เร็วประชิดสังฆากษี
โอมทั่วดินฟ้าทำ

๑ หึงสยามหลับล่าแสง
เพื่อพ่นน้ำลายไหล
ทำพินฆ่ากนใจ
เหลวเปล่าประโยชน์บ้า

๑ โลกนี้มีแต่ต้น
พึงเพิ่มเพาะโคฐสมอ
ดำแย่งมยะมร
หนูหนึ่งปากกล้าแล้ว

๑ ควระฤ็เรานอบน้อม
สิ้นเล่ห์โบายวาท
ทำใหญ่แต่ใจมี
เกิดใหม่หนวกบอดใบ้

๑ นับจากนี้ชั่วฟ้า
ฉนั้นขนมตัมมัน
เชิญญาคเฒ่าพี่น้อง
มาชู่กินให้สิ้น

อมจันทร์
หม่นไหม้
มาสู่
ห้ามหัวคำแหง

บยบยด กนเนนา
กล่าวให้เป็นตว

ใจโจร ก้อนนา
อวดรู้
ดีต่อ ก็ดี
เผ่าดี

ยวนพ่าย ”

.....ก่อนนา
ผู้รู้
ถักถ่อน
ป่าช้าโตนโหว

ผงฐลี ดินนา
ป่าช้า
เป็นส่วย เทอญทาน
ที่กล้าตองขตั้ง

ลุ่มไทย กนฤ็
ท่วมหล้า
กันเล่น
บนให้บดสี

จันทร์พอ ฤ็พ้อ
วานแก้ว
เร็วเวเจียน
ชู่ช่าสังสอน

ภักดี ทานนา
เขียนให้
นิตหนึ่ง
โง่บับบดสี

คินสวรรค
แก่ลิ้น
เป็นพม่า
ช่อม้วยมวชสยาม

เท่าที่กระผมเขียนมา ก็เพื่อประมวลเหตุการณ์ส่วนหนึ่ง ซึ่งเกิดขึ้นเมื่อปีที่แล้ว มาให้ท่านและท่านผู้อ่าน สังคมศาสตร์ปริทัศน์ ได้ทราบ หวังว่าคงจะได้รับการพิจารณา ดงพิมพ์ กระผมอาจใช้คำว่า ท่าน ฟุ่มเฟือยไปหน่อย แต่ใคร่ขอเรียนให้ทราบว่าพวกเราที่ไม่คิดชาติคิดตระกูลนั้น พวกนี้เรียกคุณอังคารว่า ท่านอังคาร กันมานานนักแล้ว

พุทธ ฒ ธนบุรี
มหาวิทยาลัยศิลปากร

ผมเห็นใจทาง สยามรัฐ ครับที่ไม่ลงพิมพ์โคลงของคุณอังคาร แม้ผมลงให้ ก็คงตัดข้อความบางตอนออก พวกเราที่เป็นบรรณาธิการต้องรับผิดชอบกับกฎหมาย ส่วนเราก็จะปล่อยเต็มที่อย่างไรก็ได้ แต่ไม่ใช่ในหนังสือพิมพ์

บ.ก.

เรียนท่านบรรณาธิการ

พร้อมกับจดหมายนี้ ข้าพเจ้าได้ส่งข้อแฉ่งของข้าพเจ้า เรื่อง “ระหว่างผู้เขียนกับผู้วิจารณ์” มาด้วย หวังว่าท่านจะกรุณาลงพิมพ์ในวารสารฉบับต่อไปของท่าน พร้อมกับคำตอบของ ดร. กระมล ทองธรรมชาติ

สิ่งหนึ่งที่ข้าพเจ้าไม่ได้เอ่ยถึงใน “ข้อแฉ่ง” แต่ใคร่จะเรียนให้ท่านทราบ เพราะข้าพเจ้าเองเห็นว่าเป็นสิ่งสำคัญยิ่งกว่าข้อแฉ่งเสียอีก คือข้าพเจ้ารู้สึกเป็นหนี้บุญคุณ ดร. กระมล เป็นอย่างมาก ที่ได้กรุณาเขียนวิพากษ์วิจารณ์หนังสือของข้าพเจ้า ด้วยความจริงใจ แทนที่จะเล่าสู่กันฟังเฉย ๆ จากข้อเขียนของข้าพเจ้าที่เนบมากวายนี่ ท่านจะเห็นได้ว่า ข้าพเจ้าไม่เห็นด้วยกับข้อวิจารณ์ของ ดร. กระมล แต่นั่นเป็นเรื่องเล็กน้อย และไม่สำคัญเท่ากับการที่ ดร. กระมล ถือว่า ความคิดย่อมสำคัญกว่าตัวผู้เขียน และคุณค่าของผลงานทางปัญญาต่างหากที่มีค่าควรแก่การถกเถียงกัน

ตามความรู้สึกส่วนตัวของข้าพเจ้า และข้อวิจารณ์ของ ดร. กระมล ไม่ใช่เป็นสิ่งสำคัญ แต่ความสำคัญอยู่ที่การพิจารณาหาความจริง ด้วยความเที่ยงธรรม การประเมินค่าด้วยหลักการวิจารณ์ และการแลกเปลี่ยนปัญหาความคิดเห็นอย่างคมคายต่างหาก ข้าพเจ้าขอขอบคุณ ดร. กระมล ที่ช่วยกระตุ้นให้ข้าพเจ้านึกถึงสิ่งเหล่านี้ และขอขอบคุณท่านบรรณาธิการ ที่กรุณาลงพิมพ์ข้อเขียนของเราด้วย

ขอแสดงความนับถือ

(ลงนาม) เซอร์เบิร์ต พี. ฟิลลิปส์

ผู้ได้รับทุนศึกษาวิจัยของมูลนิธิร็อกกี้เฟลเลอร์
และประธานศูนย์การศึกษาเกี่ยวกับเอเชียอาคเนย์
มหาวิทยาลัยแคลิฟอร์เนีย เบิร์กลีย์ สหรัฐอเมริกา

ป.ล. หากท่านประสงค์จะลงพิมพ์จดหมายฉบับนี้ ข้าพเจ้าก็ไม่ขัดข้อง

ระหว่างผู้เขียนกับผู้วิจารณ์

ในวารสารฉบับที่แล้ว (ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๒ ประจำเดือนกันยายน ๒๕๐๘ หน้า ๑๑๔ - ๑๑๕) คร. กระมล ของธรรมชาติ ได้เขียนคำวิจารณ์หนังสือ Thai Peasant Personality ของข้าพเจ้า ถึงแม้ข้าพเจ้าจะต้องเขียน “ข้อแถลง” นี้มาเนื่องจากคำวิจารณ์นั้น แต่ข้าพเจ้าก็เชื่อว่าคงจะไม่ถูกต้องกว่าข้าพเจ้าต้องการโฆษณาหนังสือเล่มนั้นหรือ หรือว่าเป็นเพียงผู้เขียนที่นำวาทะอีกคนหนึ่ง ซึ่งไม่สบายใจที่เห็นงานของคนได้รับเกียรติรับเช่นนั้น บทวิจารณ์ของ คร. กระมล ทำให้เกิดประเด็นสำคัญขึ้นหลายประการเกี่ยวกับความมุ่งหมายและหลักการในการวิจารณ์แบบปัญญาชน โดยเฉพาะที่ใช้เป็นหลักในการวิจารณ์หนังสือ และประเด็นเหล่านี้ ข้าพเจ้าใคร่จะนำมากล่าว ณ ที่นี้

ผู้วิจารณ์ต้องรับผิดชอบ ในการรายงานสิ่งที่ผู้เขียนได้เขียนไว้แล้วโดยถูกต้อง หรือไม่

ข้าพเจ้าแน่ใจที่เชื่อว่าผู้อ่านทุกท่าน ตลอดจนผู้วิจารณ์เองจะต้องยอมรับว่าใช่ อย่างไรก็ดี โปรดพิจารณาข้อความต่อไปนี้

๑. ผู้วิจารณ์ เริ่มบทวิจารณ์ โดยกล่าวว่า “ศาสตราจารย์เฮอเบิร์ต ฟิลลิปส์กล่าวว่า หนังสือเล่มนี้ของเขาเป็นเล่มแรกที่วิเคราะห์บุคลิกภาพและวิถีชีวิตของชาวนาไทย” ข้าพเจ้าไม่เคยคุยอย่างนั้นเลยที่เขียนไว้ (ไม่ปกคั้นในของหนังสือเล่มนั้น เป็นข้อเขียนของผู้จัดพิมพ์ ไม่ใช่ข้อเขียนของข้าพเจ้าในหนังสือ) กล่าวกันว่าหนังสือข้าพเจ้านั้น เป็นหนังสือเล่มแรกกว่าด้วยการศึกษาถึงชีวิตทางจิตใจของชาวไทย (The first book-length study of Siamese psychological life) ผู้อ่านอาจจะเถียงว่าข้าพเจ้ารู้จักไม่เข้าเรื่อง เกี่ยวกับความหมายของคำ แต่โปรดสังเกตว่า

ก. ข้าพเจ้าใช้หน้ากระดาษสิบสามหน้าแรกอธิบายถึงความหมายของคำว่า “ชีวิตทางจิตใจ” psychological life และ “บุคลิกภาพ” personality และข้าพเจ้าก็ได้กล่าวไว้แล้วอย่างแจ่มแจ้ง (หน้า ๓ - ๕) ว่าหนังสือของข้าพเจ้านั้นแตกต่างกับหนังสือเล่มก่อน ๆ ที่ได้เขียนไว้แล้วเกี่ยวกับ “วิถีชีวิตของชาวนาไทย (ways of life of Thai peasantry) แม้จะต้องอาศัยหนังสือเหล่านั้นอย่างมากก็ตาม ข้าพเจ้าจึงได้แต่กล่าวกับผู้วิจารณ์ไม่ได้ว่าอ่านสิบสามหน้าแรก หรือถ้าอ่านแล้วก็สมนึกถึงไป

ข. ข้าพเจ้าย่อมจะกล่าวไม่ได้เลย ว่าหนังสือของข้าพเจ้าเป็น “เล่มแรกที่วิเคราะห์วิถีชีวิตของชาวนาไทย” ทั้งนี้ เพราะข้าพเจ้าได้อ่านมาแล้วและก็ตระหนักถึงหนังสือที่ศึกษาทางเรื่องนี้เป็นอย่างดีวัน ของพระยาอนุমানราชชนน คร. เคอชัง (Dr. de Young) คร. คิงสชิล (Dr. Kingshill) คร. เคาฟมาน (Dr. Kaufman) คร. เฟรเซอร์ (Dr. Fraser) และ คร. ชาร์พ (Dr. Sharp) กับผู้ร่วมงาน หนังสือทั้งหมดนี้ได้ตีพิมพ์ขึ้นแล้วก่อนหนังสือของข้าพเจ้า

การได้อ่านหนังสือของท่านนักเขียนผู้รอบรู้เหล่านี้เพียงคราว ๆ ก็จะสามารถได้ว่าเป็นเรื่องเกี่ยวกับการดำเนินชีวิต ขนบธรรมเนียม ประเพณี และพิธีของชาวนาไทย โดยสรุปก็คือว่าคำว่า “วิถีชีวิต” มิใช่บุคลิกภาพ แต่ของข้าพเจ้านั้นตรงกันข้าม ก็เป็นเรื่องเกี่ยวกับลักษณะ อนุสัยและพฤติกรรมที่ไม่สำนึก (unconscious life) ของชาวนาไทย วิธีการศึกษาทั้งสองแบบนี้แสดงให้เห็นความสนใจของปัญญาชนที่แตก่างกันอยู่แล้ว ข้าพเจ้าจึงได้แต่เชื่อว่าผู้วิจารณ์ไม่ได้คำนึงถึงความแตกต่างนี้ หรือมีเจตนา ก็คงจะไม่คุ้นเคยกับงานของท่านผู้เขียนเหล่านั้นสัก

๒. ผู้วิจารณ์กล่าวว่า เมื่อข้าพเจ้ากล่าวถึงความรักสนุกของชาวบ้านนั้น ข้าพเจ้าได้เขียนไว้ว่า “ชาวนาจะไม่ยอมทำงานบางชนิดซึ่งไม่ให้ความสนุกแก่เขาแม้ว่างานนั้นจะให้ผลตอบแทนมากก็ตาม” แล้วกล่าวต่อไปอีกว่าข้าพเจ้าคิดว่า “ลักษณะนี้เป็นสาเหตุ

ที่ทำให้ชาวนาไทยไม่อาจทำงานใหญ่ ๆ ได้” ข้าพเจ้าไม่เคยกล่าวและไม่เคยคิดก้าวเข้าไปถึงเรื่องเช่นนี้ ที่ข้าพเจ้านำมากล่าว (หน้า ๕๔) คือคำพูดของชาวบ้านที่เล่าว่าเขาได้ออกจากงานในกรุงเทพฯ “เพราะงานนั้นไม่สนุก คุณจะทำมันได้อย่างไร ถ้าหากไม่มีเวลาสนุกเลย” (because the job was not *sanug*. How can you work on a job if there is never any time for *sanug*!) ข้าพเจ้าก็ได้แสดงให้เห็นแล้วว่ายังมีปัจจัยอื่น ๆ อีกมากที่มีผลต่อการตัดสินใจทำงานของชาวบ้าน ที่สำคัญไปกว่านั้นก็คือ ในหน้าเดียวกันนั้นเองข้าพเจ้าได้กล่าวว่าชาวนามักจะทำงานหนักมาก (เช่นในการช่วยเพื่อนบ้านปลูกสว่านที่พักอาศัย ทั้งนี้และทั้งนั้นก็เพราะว่า พวกเขาได้รับความสนุก ในการทำงานนั้น ๆ (precisely because it is *sanug*) ไม่มีอะไรเลยในคำพูดของชาวบ้านหรือคำพูดของข้าพเจ้าเอง ที่ทำให้ผู้วิจารณ์ไปสรุปเอาคือ ๆ เช่นนั้นได้ ถ้าหากคร. กระทบ คิดว่าการชอบสนุกของชาวนา เป็นเหตุให้ชาวนาทำงานใหญ่ไม่ได้ ก็เป็นสิทธิของผู้วิจารณ์ที่จะคิดเช่นนั้น แต่ถึงกระนั้น ก็ไม่ควรเอาความคิดเห็นส่วนตัวของผู้วิจารณ์เอง มาปนกับการค้นคว้าของข้าพเจ้า และไม่ควรที่จะกล่าวหาว่าข้าพเจ้าพูดในสิ่งที่ข้าพเจ้าไม่ได้พูด

ผู้วิจารณ์ต้องรับผิดชอบในการแถลงถึงสิ่งที่ผู้เขียนถือว่าเป็นการค้นพบที่สำคัญของเขาหรือไม่

ถึงแม้จะตอบคำถามนี้ได้ไม่แน่ชัด เท่าคำถามข้างต้น ข้าพเจ้าก็คิดว่าผู้อ่านส่วนมากตลอดจนผู้วิจารณ์เอง ก็คงจะเห็นด้วย อย่างไรก็ตาม โปรดพิจารณาข้อความต่อไปนี้

๑. คร. กระทบ วิเคราะห์การพิจารณาของข้าพเจ้าถึงความรู้สึกนึกคิดของชาวบ้าน ที่มีต่อผู้มีฐานะทางสังคมเหนือกว่าตน โดยเลือกนำมากล่าวถึง เฉพาะหลักฐานที่ข้าพเจ้าเองก็ยอมรับว่าผู้อ่านส่วนมากทราบก็อยู่แล้ว นั่นคือชาวบ้านเคารพและเชื่อฟังผู้มีฐานะสูงกว่า ผู้วิจารณ์มิได้กล่าวถึงการค้นคว้าที่ผู้อ่านไม่ใคร่

จะรู้จักที่ข้าพเจ้ากล่าวไว้อย่างแจ่มแจ้ง (หน้า ๑๕๕) ว่าเป็นผลการวิจัยที่สำคัญอย่างหนึ่งของข้าพเจ้า โดยเหตุนี้ มีผู้อ่านที่ทันที่จะทราบทัศนคติของชาวบ้านที่มีต่อเจ้าหน้าที่นั้นเมื่ออย่างลึกซึ้ง ถึงขนาดที่ส่วนมากจะเชื่อฟังคำสั่งของผู้ที่เหนือกว่า ทั้ง ๆ ที่รู้ว่าคำสั่งนั้นผิด มีผู้อ่านที่ทันที่ทราบว่า ถึงแม้จะมีโอกาส ชาวบ้านก็ไม่อยากจะเป็นเจ้าหน้าที่เสียเอง การค้นคว้าอย่างนี้ ตลอดจนการค้นคว้าอื่น ๆ เกี่ยวกับทัศนคติของชาวบ้านที่มีต่อเจ้าหน้าที่นั้น ถูกกลบเกลื่อนไปโดยเจตนาของผู้วิจารณ์ ที่จะกล่าวเฉพาะเรื่องที่ทราบกันก็อยู่แล้ว

๒. ผู้วิจารณ์ได้ชี้ให้เห็นอย่างถูกต้องว่า ข้าพเจ้าพูดถึงเรื่องความมีอารมณ์สนุกของชาวบ้าน และข้าพเจ้าก็ได้ใช้หน้ากระดาษหลายหน้า พรรณนาถึงเรื่องนี้ เช่นเรื่องความซำของในการใช้ควัวควน และการเล่าเรื่องตลกสนุกสนานเป็นชั่วโมง ๆ อย่างไรก็ตามก็ผู้วิจารณ์ลืมกล่าวว่า ข้าพเจ้าไม่ได้เพียงกล่าวถึงพฤติกรรมเหล่านี้เท่านั้น แต่ได้พยายามให้คำอธิบายถึงพฤติกรรมเหล่านั้นอย่างละเอียด ตลอดจนได้สรุปไว้ในข้อโต้แย้งสำคัญข้อหนึ่งของข้าพเจ้าว่า เป็นการแสดงออกซึ่งความเป็นผู้ประณีต อดทน และสร้างสรรค์ (inventiveness and creativity) ซึ่งที่จริงแล้วเป็นการแสดงออกที่เด่นชัด ถึงแรงจูงใจให้สร้างสรรค์ (creative impulse) ที่ทำให้ข้าพเจ้าต้องใช้หน้ากระดาษอธิบายไปหลายหน้า และหากว่าผู้วิจารณ์คิดจะชมข้าพเจ้าในเรื่องนี้ ก็ควรชมชาวนาไทยเองมากกว่า

๓. เมื่อได้อ่านบทวิจารณ์ของ คร. กระทบ แล้ว ผู้อ่านจะไม่อาจทราบได้ถึงการค้นคว้าที่สำคัญที่สุด ในหนังสือเล่มนี้ที่ชาวนาไทยมีอารมณ์หนักแน่น และมั่นคง ผิดกับชาวอเมริกันและคนชาติอื่น ๆ ทั้งยังเป็นผู้ที่หลอกตนเองน้อยที่สุด เพราะเขาเหล่านั้นรู้ดี ถึงระดับความสามารถของเขา ที่จะทำงานชิ้นหนึ่ง ๆ ได้สำเร็จแค่ไหนเพียงใด ผู้วิจารณ์อาจจะเห็นว่าการค้นพบเช่นนี้ไม่สำคัญก็ได้ อย่างไรก็ตาม ข้าพเจ้ายังเชื่อว่า

การที่บุคคลหนึ่ง ๆ รู้จักตนเอง พร้อมทั้งการมีพอกิน
พอใช้นั้น เป็นสิ่งสำคัญที่สุดในชีวิตของบุคคลนั้น ๆ

ผู้วิจารณ์ต้องรับผิดชอบ ในการแสดงการพิจารณาที่ดี
หรือไม่

คำถามนี้ตอบได้ชัดอยู่แล้ว แต่ขอให้พิจารณา
ข้อความต่อไปนี้

๑. ผู้วิจารณ์โจมตีข้าพเจ้าว่าไม่เข้าใจพิธีไทย โดย
กล่าวว่าข้าพเจ้าให้ “คำอธิบายที่ผิดกับความเป็นจริง”
เมื่อข้าพเจ้ากล่าวถึงการทอดกฐินว่าเป็น “การทำ
บุญซึ่งกระทำโดยบุคคลหนึ่ง หรือหลายคนจากหมู่บ้าน
อื่น ซึ่งในพิธีนี้ มีการถวายผ้าใหม่แก่พระในวัด พิธีนี้
ประกอบด้วยเจ้าของกฐิน เจ้าภาพในท้องถิ่น และ
ชาวบ้านทุกคนที่อยากเข้าร่วม”(Merit making
ceremony sponsored by a person or per-
sons from outside the village at which
new robes are presented to the monastery
monks. It involves the sponsors, their
local hosts, and all villagers who wish
to attend.) ผู้วิจารณ์กล่าวว่าคำอธิบาย
ของข้าพเจ้าผิด “ เพราะคนในตำบลนี้อาจทอดกฐินที่
วัดของตนก็ได้ ถ้าสามารถจองกฐินได้ทัน ” มีข้อ
น่าสนใจอยู่สองประการในคำวิจารณ์ของ ดร. กระทบ

๓. คำจำกัดความที่เกี่ยวกับ “ทอดกฐิน” นั้น
ข้าพเจ้าให้ไว้ในตอนหนึ่งของหนังสือ (หน้า ๘๑)
ขณะที่ข้าพเจ้ากำลังกล่าวถึงสิ่งที่ไม่เกี่ยวกับพิธี หรือ
การทำบุญเลย ที่ข้าพเจ้าต้องอธิบายคำนี้ ก็คือว่า
ข้าพเจ้าเอากำนี้มาใช้ในหนังสือ ก็เลยเกรงว่าผู้อ่าน
ภาษาอังกฤษส่วนใหญ่จะไม่เข้าใจ การกล่าวถึงเรื่อง
กฐินนี้ไม่มีความสำคัญนักต่อความมุ่งหมายในการเขียน
ตอนนั้น ด้วยเหตุนี้แม้คำอธิบายข้าพเจ้าก็เพียงแต่ให้
ไว้ในวงเล็บเท่านั้น

๔. ถึงแม้คำอธิบายเรื่อง “ทอดกฐิน” จะ
สำคัญ แต่คำวิจารณ์ก็ยังแสดงให้เห็นถึงการพิจารณา
อย่างหละหลวม ข้าพเจ้าได้ไปตรวจสอบกับชาวบ้าน
๔ คน ในหมู่บ้านนั้น ก็พบว่า คำอธิบายของข้าพเจ้า
น่าจะถูกต้อง ข้าพเจ้ายังสอบกับคนที่ข้าพเจ้ารู้จัก

ในกรุงเทพ ฯ อีก ๕ ท่าน เขาก็บอกว่าคำจำกัดความ
ของข้าพเจ้านั้นถูกต้องแล้ว ขอให้พิจารณาว่า ข้าพเจ้า
มิได้หมายความว่า คำอธิบายของผู้วิจารณ์ผิด ข้าพเจ้า
เต็มใจยอมรับว่าในประเทศที่มีความซับซ้อน เช่น
ประเทศไทย พิธีการทอดกฐินนี้อาจจะมีความแตกต่างกัน
กันไปในแต่ละท้องถิ่นของประเทศได้ ทั้งในด้านการ
เตรียมงานและการดำเนินพิธี ที่ข้าพเจ้าอยากจะถึง
ก็คือการที่ ดร. กระทบจะมียกเอาเรื่องเล็กน้อยขึ้นมา
กล่าว ข้าพเจ้าอยากจะทำต่อไปว่าคำอธิบายเรื่อง
“ทอดกฐิน” ของชาวบ้านนั้น เป็นไปตามพิธีที่เขา
ทำกันมา หากใช้ตามแบบแผนที่ดีถือว่า พิธีปฏิบัติตาม
ไม่ ไม่ว่าจะ เป็นพิธีทางศาสนาหรือว่าตามที่ผู้วิจารณ์
เห็นว่าถูกต้อง นอกจากนี้ ถ้าผู้วิจารณ์อ่านหนังสือ
ของข้าพเจ้าละเอียดถี่ถ้วนแล้วไซ้ ก็ย่อมจะทราบได้
ว่าข้าพเจ้ากล่าวถึงเรื่องราวของชาวบ้านตามความเป็น
จริง มิใช่ตามหลักการ

๕. ดร. กระทบวิจารณ์ข้อเขียนของข้าพเจ้าที่กล่าว
ว่าเหตุผล ชั้นสุด (ultimate reason) เบื้องหลัง
ความโน้มเอียงของชาวบ้านในการประพฤติคนอ่อนโยน
ต่อผู้อื่นนั้น เป็นความปรารถนาที่จะ “ได้บุญ”
(meritorious) ผู้วิจารณ์กล่าวว่าคำอธิบายของ
ข้าพเจ้านั้นเกิดจากการเข้าใจชีวิตไทยผิด แล้ว
กล่าวว่า “ว่าตามความเห็นของเขานั้น เหตุผลเพียงข้อ
เดียวที่ชาวบ้านมีความสุขต่อกัน “ เพราะหวัง
เพียงเพื่ออยู่ด้วยกันอย่างฉันพี่น้องเท่านั้น ” ก่อนอื่น
ข้าพเจ้าอยากจะทำว่า “ คำอธิบาย ” ของผู้วิจารณ์
นั้นเหมือนกับกล่าวว่า “ คนเคิบโตโตก็เพราะกิน
อาหาร ” ซึ่งไม่ได้ช่วยให้รู้อะไรใหม่ขึ้นมาเลย ข้อ
สอง คำวิจารณ์แสดงให้เห็นว่า ผู้วิจารณ์ไม่เข้าใจ
แจ่มแจ้งถึงความมุ่งหมายสำคัญอย่างหนึ่ง ของหนังสือ
ข้าพเจ้า กล่าวคือ ตลอดทั้งเล่มในหนังสือ Thai
Peasant Personality นั้น ข้าพเจ้ามิได้กล่าว
ถึงเฉพาะเรื่องของตัวชาวบ้านเอง แต่โดยการเอา
ชาวบ้านไปเปรียบเทียบกับคนอื่น ๆ ในแง่แล้ว ไม่
ต้องสงสัยเลยว่าชาวนาไทยสุขภาพและอ่อนโยน ในความ

สัมพันธ์ต่อกัน ยิ่งกว่าชาวนาในประเทศอื่น ๆ เช่นใน
แม็กซิโก อียิปต์ อิตาลี ชาว หรือในอเมริกา กร.
กรรมล จะทราบหรือไม่ก็ตาม ว่าคุณสมบัตินี้เป็น
ปัจจัยอย่างหนึ่ง ที่ทำให้ชาวนาไทยที่มีคุณลักษณะ
พิเศษทางจิตใจ (psychologically unique)
และถ้าจะตั้งถามว่าทำไมจึงเป็นเช่นนั้น ก็น่าจะหา
เหตุผลได้หลายประการที่ทำให้ลักษณะเหล่านี้มีปรากฏ
อยู่ทั่วไปในความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลของชาวนาไทย
ลักษณะเหล่านี้มิได้ปรากฏขึ้นเอง ข้าพเจ้าได้พยายาม
ค้นหาคำตอบจากสิ่งต่าง ๆ เพื่อนำมาพิจารณาเกี่ยวกับ
ลักษณะซึ่งมีอยู่ในสังคม และ ความคิดแบบไทยเหล่านี้
แต่ ไม่มีในที่อื่น สำหรับความปรารถนาที่จะ “อยู่ด้วย
กันอย่างฉันทันหนึ่ง” ซึ่งผู้วิจารณ์อ้างถึง หากได้เป็น
เหตุผลสำคัญไม่ เพราะชาวนาทุกแห่งก็ย่อมจะกล่าว
ว่าเขาต้องการอยู่โดยสันติกับเพื่อนบ้านของเขา เหตุ
ผลที่สำคัญก็คือ การเน้นหนักไปในการทำบุญ ซึ่ง
ถือกันว่ามีค่าสำคัญทั้งในชาติและชาติหน้า ตาม
ความเห็นของผู้สำรวจนั้น ไม่ต้องสงสัยเลย ว่าการ
ทำบุญเป็นสิ่งที่มีคุณค่าสูงสุดอย่างหนึ่ง ของชาวบ้าน
ไทย ก็มีความสำคัญเท่ากับการหาเงิน หรือการ
มีที่นา หรือแม้กระทั่งมีความสุข (ข้าพเจ้าได้ถาม
ชาวบ้านคนหนึ่งว่า มีบุญนั้นสำคัญเท่ากับการหาเงิน
มีนา และมีฐานะ หรือเปล่า เขาตอบว่า ขณะ
มีชีวิตอยู่นั้น สิ่งเหล่านี้เหมือนกันหมด อย่างไรก็
ดี เขากล่าวต่อไปว่า “เราก็เป็นมนุษย์ เกิดมา
แล้วต้องตายทุกคน เมื่อตายไปแล้ว ก็ไม่มีอะไร
เหลืออยู่ นอกจากบุญ บุญจึงสำคัญที่สุด” ดังนั้น
“ได้บุญ” จะแปลว่าอะไร? นั่นละหมายถึงการ
บำรุงสงฆ์ ไปวัด และอุปถัมภ์ศาสนา แต่ข้อใหญ่
ใจความของเรื่องเหล่านี้ก็คือการทำดี และเป็นคน
สุภาพ ไม่เฉพาะแต่ในวัด แต่รวมถึงการดำเนินความ
สัมพันธ์ทางสังคมทุกอย่างของตน โดยเหตุนี้ ข้าพเจ้า
จึงกล่าวไว้ในหนังสือของข้าพเจ้าว่า “การที่ชาวบาง
ขันกระทำการดีต่อผู้อื่นนั้น พวกเขาถือว่า เป็นความ

พยายามที่จะบรรลุถึงสิ่งที่พวกเขาเห็นว่า มีความหมาย
สำคัญยิ่งคือประสพการณ์การดำรงชีวิตของมนุษย์ แม้
จะกระทำได้ดีสำเร็จเพียงทีละเล็กละน้อยก็ตาม” (in
being nice to others Bang Chaners are managing to fulfill, a little bit, what is to
most of them the raison d'être of the human experience.)

๓. ผู้วิจารณ์สรุปทวิจรรย์อย่างรุนแรง โดย
กล่าวว่าหนังสือของข้าพเจ้านั้น มิได้ให้ประโยชน์คุ้ม
ค่าในการที่ข้าพเจ้าใช้เวลาศึกษาวิจัยในหมู่บ้านถึง ๒๒
เดือน ค่ากล่าวนี้ค่อนข้างจะน่าขัน ด้วยเหตุผลสอง
ประการ คือ

ก. ผู้วิจารณ์ไปสันนิษฐานอย่างผิด ๆ ว่า Thai
Peasant Personality เป็นผลงานเพียงชั้นเดียว
ที่ผู้เขียนได้ จากเวลา ๒๒ เดือน ในหมู่บ้านนั้น ที่จริง
แล้วผลงานอื่นถึง ๑๓ ชิ้น ที่เป็นผลงานของข้าพเจ้า
ในหมู่บ้านนั้น ก็ได้รับการตีพิมพ์ไปแล้ว ข้าพเจ้าเองก็
ได้อ้างถึงและลงรายชื่อไว้ ๕ เรื่อง ในบรรดากรรม
ของหนังสือนี้ และผู้วิจารณ์ก็น่าจะทราบ ถ้าได้อ่าน
หนังสือของข้าพเจ้าอย่างละเอียด

ข. ผู้วิจารณ์มิได้อ่านหนังสือนี้อย่างละเอียด
เพราะในหน้า ๔ นั้น ข้าพเจ้ากล่าวไว้อย่างชัดเจนและ
แจ่มแจ้งว่าการวิจัยของข้าพเจ้าในหมู่บ้านนั้น มีอยู่ ๕
ชั้น “สองชั้นแรกได้แก่การหาข้อมูลและการตีความ
ข้อมูลซึ่งเป็นผลให้เกิดหนังสือเล่มนี้” (The first
two stages of which are represented by the data and interpretations of the pre-
sent volume) ดังนั้น ผู้วิจารณ์จึงลงเลยต่อ
ความจริงที่ว่า หนังสือของข้าพเจ้าเป็นเพียงส่วนหนึ่ง
ของผลการวิจัยทั้งหมดของข้าพเจ้า

ข้าพเจ้าขอสรุปบทความของข้าพเจ้า ว่าอาจเป็น
ไปได้ที่ผู้วิจารณ์เข้าใจหนังสือของข้าพเจ้าผิดเนื่องจาก
ความยุ่งยากทางภาษา หรือเพราะ คร. กรรมล เป็นผู้
เชี่ยวชาญสาขาวิชาอื่นและมองสิ่งต่าง ๆ ผิดกับนัก
มานุษยวิทยาและนักจิตวิทยา ข้าพเจ้าต้องยอมรับ

ว่า จากกรณีที่ข้าพเจ้าได้เคยติดต่อกับ ดร. กระจมด เป็น การส่วนตัวมาสองสามครั้งนั้น ข้าพเจ้าเห็นว่าเขา เป็นปัญญาชนที่มีความอยากรู้อยากเห็นและตรงไปตรง มาอย่างยิ่งคนหนึ่ง ที่ข้าพเจ้าได้พบมาในเมืองไทย ข้าพเจ้าหวังว่าคุณสมบัติของ ดร. กระจมดเหล่านี้จะเป็น ที่ประจักษ์ในการเขียนตอบบทความนี้ แทนที่จะเป็น ความเข้าใจผิด ๆ อีกต่อไป

เซอร์เบิร์ต พี. ฟิลลิปส์

มหาวิทยาลัยแคลิฟอร์เนีย เบิร์กลีย์

(จดหมายนำและข้อความข้างต้นนี้เขียนเป็นภาษา อังกฤษก่อนแล้วจึงแปลเป็นไทย และได้รับการ ตรวจทานจากผู้เขียนเพื่อความถูกต้องแล้ว)

คุณกระจมด ทองธรรมชาติ บอกว่า จะตอบฉบับหน้า
บ.ก.

Review : Proposal to preserve Ayutya as a National Historical Park: With notes and references on the Research Material on Ayutya during the period 1350 to 1767.

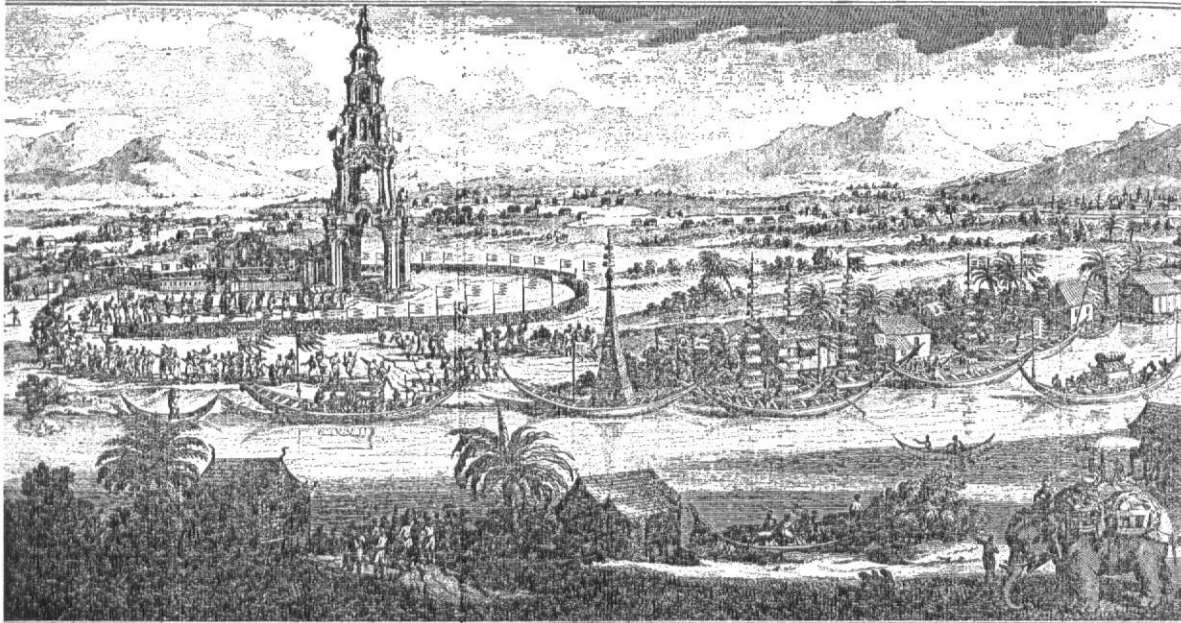
by Sumet Jumsai na Ayutya.

An interesting and well documented article on Ayutya, by Sumet Jumsai na Ayutya, is to be found in the November issue of the Journal of Town and Country Planning Department. The article is a plea to preserve and protect the island of Ayutya from commercial exploitation which even now is threatening it. The plan for immediate urban expansion of present-day Ayutya is sound and well-presented, and for the proposal which is the primary topic of the article itself, as a first step the regulation of any tendency to expand towards the interior of the island would be necessary, in order that such expansion subscribe to the envisaged plan of a park with lawns and orchards. The crux of the proposal itself however is that the many canals be re-dug and the many bridged be rebuilt: unfortunately Ayutya is so far gone that this

expensive, but very worthy proposal, is unlikely to gain support in the form of the large funds necessary to implement it (however, as the author realizes, such a plan could at best be accomplished over a period of years or even generations). Regretably Ayutya has already been the victim of some in-expert attempts at restoration and re-glorification, the main monuments to which are whitewashed stupas and eerieconcrete lamp-posts in the region of the Royal Palace. The proper restoration of Ayutya could only be carried through by a group that was as well in touch with and sympathetic to the original as the author clearly is: such an undertaking would require expert supervision throughout and the task of determining which canals to re-dig would be a hard one; i.e. the task of delineating the Ayutya of, say, the time of Phra Narai. Secondarily, but of more immediate interest to the scholar and historian, the article is accompanied by eighteen maps, diagrams and photographs in extenuation of the theme of the proposal. The seventeenth and eighteenth century plans and diagrams are fully annotated and no attempt is made here to describe these beautiful engravings: they do however enable one to glimpse something of the grandeur of old Ayutya and are indeed the point of inspiration for the proposal of the article itself. It is a matter of regret that the authors of the many works on Siam published during the seventeenth century did not specifically refer to the maps and plans which sometimes accompanied their works. The task of dating the plans is therefore very difficult especially as their source is usually unknown: the author however has made an intelligent and plausible attempt to date the plans with some accuracy.

P. J. S. Young

อยุธยาในอนาคต ?

จาก *ข่าวสาร* สำนักพิมพ์เมือง ทรพวงมหาศไทย (ฉบับที่ ๘ กรกฎาคม ๒๕๐๘) ดั้งหนึ่งซึ่งนำอนุโมทนาที่คือ สำนักแห่งนี้ได้ร่วมกับนายคาร์เรตต์ เบอริเกน อดีตบรรณาธิการหนังสือพิมพ์ *บางกอกเวิลด์* ทำเรื่องร้องเรียนจนคณะรัฐมนตรีเห็นความสำคัญของบ่อถมและกำแพงเมือง จนปลัดกระทรวงมหาดไทยมีหนังสือเวียนถึงผู้ว่าราชการจังหวัดทุกจังหวัด ห้ามมิให้รื้อถอนสิ่งก่อสร้างดังกล่าว แม้จนจะถมคูเมือง ก่อนได้รับความเห็นชอบจากสำนักพิมพ์เมือง ก็มีได้ นับว่าเป็นงานชิ้นโบว์แดงของสถาบันและบุคคลที่เขย่นามมาเดื่อนี้ แต่ไม่ปรากฏว่าได้รับคำสรรเสริญทางหนังสือพิมพ์ มีแต่หน้าชีวิตส่วนตัวของอดีตบรรณาธิการผู้นั้น มาลงพิมพ์อย่างมิได้คำนึงถึงความดื้อนั้มาแต่หนหลังนั้เลย

ใน *ข่าวสาร* ฉบับเดียวกันนี้ ยังมีเรื่องเนื่องด้วยการสงวนและปรับปรุงเกาะอยุธยา ให้คนตามสภาพเดิม เพื่อผลทางประวัติศาสตร์และการทัศนศึกษาอีกด้วย และเมื่อเร็ว ๆ นี้ ก็มีการแสดงนิทรรศการเกี่ยวกับความโอฬาริกของอยุธยาที่สมาคมฝรั่งเศส นี้ก็ล้วนเป็นเรื่องสำคัญอันผู้รักอดีตความเป็นมาของชาติย่อมต้องเอาใจได้ ต่อมาไม่ช้า ก็มีข่าวปรากฏในหนังสือพิมพ์ของไทยหลายฉบับ เบ็ดเตล็ดว่ามีบุคคลกลุ่มหนึ่ง ได้พยายามขอกรรมสิทธิ์ในพระราชวังอยุธยา เพื่อเปิดให้เป็นที่พักการค้าและหาผลประโยชน์ ผมจะไม่ขอกล่าวถึงเรื่อง

กระบวนการระดมทุนมีรัฐบาลของคนที่ปัจจุบันกลุ่มนี้ แต่ขอกล่าวเพื่อสนับสนุนและสรรเสริญ
ความคิดของสำนักผังเมือง ของกระทรวงมหาดไทย ในการรักษาและปรับปรุง เกาะอยุธยา
เพื่อผลตอบแทนค่าทางประวัติศาสตร์ซึ่งผมถือว่ามีความสำคัญกว่าอะไรทั้งสิ้น ถ้าคิดว่าที่คิดจะ
จะได้เงินจากนักท่องเที่ยวต่างประเทศ หรือข้อเสนองานที่จะได้รับจากการเช่าที่ดินออกไปจากปาก
นักท่องเที่ยว ผมเชื่อว่าเราจะได้ประโยชน์ อันหาค่ามิได้ จากการได้ศึกษาอดีตของเรา
เราจะได้รับความรู้ ความสำนึก และเราจะไม่พลาดได้อีกเช่นที่เราพลาดมาแล้วในอดีต

โครงการของสำนักผังเมือง คือการปรับปรุงและรื้อถอน ให้เกาะอยุธยามีสภาพใกล้
กับครั้งที่เมืองในระยะเวลาระหว่าง พ.ศ. ๒๒๘๓ - ๒๓๓๐ คือในระยะของแผ่นดินพระเจ้า
อู่ทองถึงแผ่นดินพระเจ้าเอกทัศ โครงการนี้จะถอดชุดของที่ดิน ถูกทับถม หรือครอบ
ครอง โดยประชาชน ให้คืนสู่สภาพเดิมให้มากที่สุด จะตัดถนน สร้างสะพาน ตามที่มีมาแต่
เดิม รื้อถอนของใหม่ที่ทำได้ปัจจุบัน อาคารของราชการ โรงงาน ร้านค้าอื่น ให้ค่อย ๆ
ถอนออกไป และกำหนดให้อายุของอาคาร เดิมโทรมสภาพลง จนต้องรื้อภายในระยะ
เวลา ๒๐ ปีข้างหน้า ที่พักอาศัยอื่น ที่ไม่ขัดกับลักษณะของไทยเดิมก็คงไว้ได้ ที่ขัดก็จะต้อง
รื้อออกไปเช่นกัน เมืองอยุธยาใหม่จะขยาย ย้ายไปทางทิศเหนือ คือแถบบริเวณทุ่งภูเขาทอง
ทุ่งประเช็ด แต่สำนักผังเมืองก็คิดอยู่เหมือนกันว่า บริเวณย่านการค้าปัจจุบันคงยากที่จะย้าย
ออก จึงยังคงให้อยู่ในแถบหัวรอและบริเวณหัวเกาะทางเหนือ

ตามความเห็นของผม การย้ายเมืองออกไปทางเหนือ ถ้าจะทำเช่นนั้นจริง ควรจะ
เหลือที่ว่างอันเป็นที่ตั้งของเทพหลวงพม่า เช่นที่ตั้งของเทพบุเรงนองตรงยกมาคืออยุธยา และ
ค่ายของสมเด็จพระนารายณ์ที่โพธิ์สามต้น ไว้เป็นอนุสรณ์ของการยุทธอันมีเกียรติ

การปรับปรุงที่ควรทำได้ทันทีก่อน คือการขุดน้ำเข้าปากเก่าซึ่งบดตันดินเลน และ
แคบตื้นจนเกือบจะเดินข้ามได้ เพราะถ้าวรชกน้ำได้ขารุดตงครั้งกรุงแตก น้ำเข้าปากเก่า
เป็นน้ำสำคัญ ที่มาบรรจบกับแม่น้ำเจ้าพระยาตอนใกล้กับบริเวณวังหลัง บนลำน้ำใน
สมัยอยุธยารุ่งเรือง เป็นที่ตั้งเรือหลวง ถ้าน้ำเข้าขุดน้ำคืนสู่สภาพเดิมได้ จะเป็นภาพที่งดงาม
มากและจะเป็นประโยชน์แก่ถ้ำคลองที่ตัดภายในเกาะ โดยน้ำจะเต็มฝั่งอยู่เสมอ และช่วยไม่ให้
คลองในเกาะตื้นเร็วกว่าที่ควร เพราะกระแสน้ำจากลำน้ำปากเก่าจะช่วยถ่ายตะกอน และชักน้ำ
เข้าสู่บริเวณคลองทั้งหลายในตัวเกาะได้เร็วขึ้น

จากแผนที่เกาะอยุธยา ที่ *ชาวสวนสำนักผังเมือง* ได้ตีพิมพ์ไว้ โดยรวบรวมมาจาก
ต่างประเทศ มีสิ่งที่น่าสนใจคือ ไม่มีบริเวณที่เป็นมิ่งพระรามอยู่เลย มิ่งพระรามหายไป

ไหนในยุคนั้น และมาปรากฏอยู่ในปัจจุบันอย่างไร เมื่อไร โครงผังเมืองอยุธยาในอนาคต จะบังงั้นหรือไม่ เพราะบังงั้นปัจจุบันก็คนมากแล้ว เราควรจะหาหลักฐานได้ว่าบังงั้นอายุ ตั้งแต่ครั้งอยุธยารุ่งเรืองหรือไม่ คนเก่า ๆ เคยเล่าต่อ ๆ กันมาว่า ก่อนกรุงแตก ชาวเมือง เอาส้มบัตมาทิ้งไว้มากมาย ถ้าทำการขุดตอกบังงั้น อาจเจพบร่องรอยส้มบัตเก่า ๆ ได้บ้าง ถ้าหากว่าบังงั้นมาแต่เดิมจริง อย่างไรก็ตาม บังพระรามนี้ ตามความเห็นของผม น่าจะรักษา เอาไว้ ถึงจะปรากฏว่าเป็นของเกิดใหม่ เพราะรูปทรงของบังงั้นเป็นรูปทรงอิสระ (free form) และคลองขุดในเกาะทั้งหมดเป็นเส้นตรงขนาน ทำให้เกิดการแก้ความกระต้างของคลองได้ดี ใน บริเวณบังพระราม ควรจัดสร้างสวนน้ำ (water garden) แบบไทย การรักษาอาณาเขตบังงั้นให้คงสภาพเดิมไว้ จะช่วยให้เป็นเครื่องสะท้อนเงาของอดีตได้อย่างดีทีเดียว

ถ้าโครงการของสำนักผังเมืองสำเร็จบริบูรณ์ตามความมุ่งหมาย เกาะอยุธยาทั้งเกาะ จะแปรสภาพเป็นส่วนประวัติศาสตร์แห่งชาติ ซึ่งโฉมโนภาพของผม เป็นภาพที่งดงามเหลือ เกิน อดีตนั้นเป็นของงามสำหรับคนในปัจจุบัน ถึงแม้มันจะเศร้า และหม่นขึ้นมาแต่เพียงไร แต่เมื่อมาถึงปัจจุบัน อดีตนั้นปลอดภัยแล้ว เหตุนี้เองที่คนส่วนมากจึงนิยมอยู่กับอดีต บางครั้ง ก็มากไป จนทำให้งานคิดปก้าวหน้าไปช้ากว่าที่ควร

เมื่ออพยพอาคารและอื่น ๆ ที่ทับถมเกาะอยู่ออกไปแล้ว อยุธยาจะมีเนื้อที่มหาที่ เดียว ส่วนที่มิใช่ซากสถาปัตยกรรมเหลืออยู่มาก ก็คือ บริเวณวังหลวง และใกล้ ๆ บัง พระราม นอกนั้น ก็คือ ร่องรอยของวัดร้าง และวัดเก่า ที่ยังเหลือรอดมาจนปัจจุบัน ซึ่งก็ คงแปรฝีมือเก่าไปเกือบหมดสิ้นแล้ว บริเวณที่เหลือ ก็คงจะเป็นอุทยาน และถ้าเราวางแผน ความคิดของอุทยานของเราให้ถูกต้องแล้ว ลักษณะอุทยานแบบไทยคงจะปรากฏเป็นแบบ แผนกันได้อย่างดี การบรรจุต้นไม้ลงบนเกาะ ควรอย่างยิ่งที่จะพิจารณาให้รอบคอบ และ ต้นไม้ที่นำมาปลูก ควรที่จะเป็นไม้ไทยที่เกิดในประเทศอย่างแท้จริง

การนำไม้ต่างถิ่นเข้ามาปลูกในที่แห่งนี้ เป็นสิ่งที่จะทำให้เกิดการปะปน และไม่อาจ ใช้เป็นการศึกษาสวนไทยได้ บริเวณบังพระราม ซึ่งเป็นสวนน้ำ อาจจะเป็นที่ที่เราจะศึกษา พันธุ์บัวและไม้หน้าของไทยอย่างดี ไม่นั่น สำหรับบริเวณที่สำคัญ ๆ ทางประวัติศาสตร์ ควรปลูกให้มีปริมาณ (mass) ให้พอเพียงที่จะเกิดการประทับใจ ในรูปทรงของมัน ในสี ของดอกหรือใบ บริเวณวังหลวง ไม่นั่นที่ให้เกิดอุปสรรค โดยมีขนาดไม่ใหญ่จนเกินไป มีพุ่มที่จะเลื้อยไต่ได้หลายชนิด เช่น เต่า ชัยพฤกษ์ แค้ว บริเวณวัด วิหารที่ปรักหักพัง มีคูน้ำ ซึ่งให้ดอกเหลือง คงจะช่วยเพิ่มบรรยากาศให้สอดคล้องกับมโนภาพของเราได้ดังนี้

ตามแนวกำแพงเมืองเดิม ซึ่งกลายเป็นถนนไปแล้วนั้น ควรปลูกไม้ยืนต้นที่มีรูปทรง
 มีนทรงและสูงใหญ่ เช่น ยางนา ประดู่ ตะแบก แนวกำแพงธรรมชาติที่มีสีเขียวสดนั้น จะ
 แลเห็นได้แต่ไกลก่อนเข้าตัวคูเกาะ และจะแทนกำแพงเดิมได้ดีทีเดียว เช่นเดียวกับบริเวณ
 ที่ต้องการแต่งแนวอาณาเขต เช่น บริเวณวังหลัง วังหน้า วังหลวง ไม้ยืนต้นที่เลือกให้ด้
 ย่อมบอกผู้มาเยือนให้ทราบขอบเขตได้ดีกว่าป้าย

บริเวณย่านการค้า หอระ ซึ่งด้านกึ่งเมืองอยู่แถวข้างกำแพงโยกย้าย เพราะ
 เป็นบริเวณทำเงิน ควรเป็นอุปสรรคแก่การปรับปรุงครั้งนั้น การใช้ต้นไม้ปลูกเป็นแนว
 กั้นบังความน่าเกลียดของอาคารกลุ่มนี้ คงจะได้ผลดีกว่าอะไรทั้งหมด และสถาปนิกที่เข้าใจ
 ถึงความงามแบบไทยเดิมคงจะช่วยตกแต่งเปิดหน้าอาคารที่ไม่เป็นสถาปัตยกรรมที่เข้าใจ
 ให้พอดูได้ชมบ้าง แต่การแก้ปัญหาที่เด็ด คือรื้อลงให้สิ้น และถ้ากฎหมายไม่อาจย้ายกลุ่ม
 การค้านี้ออกไปจากเกาะได้ ก็ให้สร้างชนใหม่ในลักษณะไทยเดิม

นักทัศนาศร ไม่ว่าจะไทยหรือเทศ ย่อมปรารถนาที่จะได้เห็นและสัมผัสสถาปัตยกรรมแบบเก่า เมื่อมาเยือนอยุธยา วิธีการแบบครึ่งจ่อมพลบ. ซ่อมปรับปรุงเจดีย์ วัดพระศรีสรรเพชญ์นั้น เป็นของที่จะให้เกิดขึ้นไม่ได้เป็นอันขาด ผมขอเสนอการสร้างหมู่บ้านไทยแท้ๆ ในพื้นที่การตั้งอยุธยาบรรจบ และเป็นทิศทางที่เห็นแล้วว่าไม่มีของอันมีค่าเหลืออยู่แล้ว หมู่บ้านนี้อาจมีเป็นจุดๆ และในหมู่บ้านนี้ควรสร้างบรรยากาศด้วยกิจกรรมของไทย ซึ่งเป็นศิลปกรรมแบบชาวบ้าน (folk art) อันแท้จริง และก็จะไม่มีผิดอะไร ถ้าจะให้ช่างชาวบ้านได้กินอยู่หลับนอนจริงๆ ในที่นั้น โดยแต่งกายแบบไทยเดิม เช่นเดียวกับที่เมืองวัดเจ็มส์เบิร์ก ในอเมริกา อยุธยาฝั่งการแบ่งย่านการค้าขายเป็นจุดๆ เช่น ที่ ป่าตะกั่วขายเครื่องแหและตะกั่ว ป่าทองขายใบทอง ป่าเหล็กขายเครื่องเหล็ก เป็นต้น บริเวณเหล่านี้คงไม่อาจสร้างกิจกรรมการค้าแบบเดิมได้อีกแล้ว แต่การใช้พืชพันธุ์ไม้ปลูกประดับให้สอดคล้องตามกิจกรรมการค้าเดิม ก็คงพอจะช่วยดึงบรรยากาศเก่าๆ คืนมาได้บ้าง ไม่มากก็น้อย เช่นบริเวณป่ามะพร้าว ซึ่งขายมะพร้าวเดิม หรือปลูกกล้วยในย่านป่าทอง ย่านป่าเหล็กปลูกคันชั่งเหล็ก ฟังดูก็เข้าๆ ค่ะ แต่คงจะพออนุโลมได้บ้างกระมัง

กิจกรรมหัตถ์ ที่พอจะเห็นว่าน่าจะฟื้นฟูได้อีก คือพืชทางน้ำ ได้แก่การตั้งกระบวนแห่เรือในฤดูน้ำ หรือฉกรรวา หรือเพลงเรือ ซึ่งย่อมขนาดลงไปเป็นของชาวบ้าน บริเวณอยู่เรือหลวงบนด่านน้ำป่าสักเก่า ถ้าจะสร้างอู่และเรือพิชั่มบรรจุไว้ ก็จะช่วยให้เกิดขึ้นนี้และสัตว์รักแก่โครงการนั้นมากขึ้นอีก เมื่อฤดูน้ำหลากจะมีพิธีตั้งกระบวนเรือตามแบบฉบับของเดิมที่เจ้าฟ้ากุ้งท่านรจนานำไว้ ก็ยังทำความคึกคักใจมากขึ้นไปอีก จริงอยู่พิธีดังกล่าวปราศจากความจริงใจ และศูนย์ของความหมายของเดิมไปแล้ว แต่ก็ไม่ใช่ของหลุดถ่วงอะไร งานคดองช้างที่สุรินทร์ ที่ อ.ส.ท. โฆษณากันครึกโครม ก็ตวงพอๆ กัน หรือจะพูดตรงๆ ก็จัดเฉียดสนิท เพราะช้างที่คดองไม่ใช่ช้างป่า และการชนช้างก็คือตระครวนขนาดใหญ่ ที่ไม่ได้เคยซ้อมกันเลย

เมื่อผมไปยุโรปปีที่แล้ว ได้ไปดูการแสดงที่โรม เขาเรียกว่า แสงและเสียง (Light & Sound) เขาแสดงที่ฟอรัมเก่า กลางกรุงโรม เป็นการเล่าเรื่องอดีตของโรมันโบราณ โดยใช้ดนตรี ไฟสี การพากย์ ผู้ดูจะสร้างจินตนาการขึ้นโดยการฟังเสียง และดูฉากของโบราณวัตถุ ซึ่งฉายไฟเป็นสีต่างๆ สอดคล้องตามคำบรรยาย บางครั้งไฟจะดับทันที หรือเปิดทันทีตามสภาพเหตุการณ์ที่เล่า มีเสียงคน เสียงตลาด เสียงผู้เท้าทหาร ฯลฯ ทำให้ผู้ดูได้รับความรู้ และสร้างจินตนาการได้บรรเจิดพอใช้ เมื่อการแสดงจบลง การแสดงแบบนี้เป็นที่

อียิปต์เป็นครั้งแรก ที่บริเวณพีรามิดใหญ่ และยุโรปหลายแห่งก็เปิดแสดงแบบนี้ ปรากฏ
ว่าได้ผลดี

อยุธยาเหมาะที่สุดที่จะเปิดการแสดงแบบนี้ และที่ดัดคือ เมืองนี้เป็นเมืองอุทยาน
เยี่ยมสงัด อาจสร้างแสงและเสียงได้สมบูรณ์กว่าที่ทำงานที่กรุงโรม ซึ่งเสียงจอแจของ
ขบวนรถม้ารถม้าการแต่งได้ บริเวณรอบๆ ก็ปราศจากอาคารสมัยใหม่ที่มารบกวนการดู
อดีตของอยุธยาดีมากพอ เราอาจเริ่มเรื่องกันใต้ตึกแต่สร้างกรุง มาจนกรุงเสียแก่พม่าครั้งแรก
พม่าขึ้นมาใหม่สมัยพระนเรศวร และจบลงครั้งสุดท้ายอย่างยับเยิน ด้วยทัพพม่าที่ไม่ใช่
ทัพศัตรู ผู้ดูจะได้ยินเสียงของการรบกันเองของไทย คือเจ้าชายเจ้ายี่ที่สะพานบัวถ่าน เสียง
ของทัพหลวงพม่าที่ทุ่งประเซด ความโศกเศร้าในยุคนคราชาธิราช ซึ่งคงจะมีเสียง
ขลุ่ยร้องของกาพย์และโคลง แสงไฟ (และอาจจะเน้นด้วยพลุ) ในบริเวณวิหารพระมงคล
บพิตร พระเจดีย์สามองค์วัดพระศรีรัตนเพชญ์ หากสุดท้ายคงจะจุดซากโบราณสถาน ให้
แสงด้วยไฟสี หมอกจาดของของไฟไหม้กรุง คงจะด้อยเห็นบริเวณแสดง ประกอบด้วยเสียง
ร้องระงมและเสียงปืนใหญ่หน่อย

ผมเชื่อว่าเราคงจะรู้จักอดีตของเราได้ดี และแม่นยำขึ้นจากการแสดงนี้ และนี่ก็เป็น
ข้อคิดอันหนึ่ง ที่จะเป็นการนำรายได้ช่วยบำรุงสถานที่ และถนอมประวัติศาสตร์แบบดี ใคร
จะรู้ว่านี่อาจจะช่วยให้ความละโมภโถมมากของคนปัจจุบันพลาง หรือซงกัถงก็ได้

ผมหวังว่าทางการคงจะไม่ทอดทิ้งโครงการอันยิ่งใหญ่ของสำนักผังเมืองนี้เสีย เคย
นั่งนึกเล่นๆ ว่า ถ้าพระเจ้าตากท่านไม่สู้บิณฑูร์เจ้าของเดิมท่านมาได้ ไม่ให้ท่านอยู่ หรือถ้า
ท่านไม่เชื่อสู้บิณฑูร์ ทำอยุธยาให้พม่าคนขึ้นมาใหม่ แบบนกดพินชซึ่งเกิดขึ้นใหม่จากอังกูร
ของตัวเอง อยุธยาก็คงงดงามเป็นที่สุดแห่งหนึ่งในโลก แต่ปัจจุบันนี้ โอกาสนั้นหมดเสียแล้ว
คือให้เรามีเงินตรามหาศาลเท่าใด ก็ไม่อาจจะทำได้ การจะไปสร้างอาคารถอกเตียนของ
เก่าทุกประการขึ้นมาในยุคนี้ เป็นสิ่งที่ไม่สมทงเหตุและผล ผู้มีชางไทยหรือกร้อยหรือ ศูนย์
ตัวลงจนเกือบจะดับแล้ว แต่ผมก็หวังว่าอยุธยาจะไม่ดับคนดี และที่หวังได้เช่นนั้นก็เพราะเห็น
ผู้มีและความคิดใจของโครงการอันของกระทรวงมหาดไทย จึงขอขอบคุณนักผังเมืองของ
สำนักนี้ โดยเฉพาะ นักผังเมืองหนุ่มซึ่งรักอดีตของไทย.

แสงอรุณ รัตกสิกร

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สมาคมบาลีปกรณ์

ตีพิมพ์ :

พระไตรปิฎกพร้อมด้วยคำแปล
พจนานุกรมบาลีอังกฤษ
พจนานุกรมบาลีสยามานาม
ไวยากรณ์บาลีสำหรับผู้เริ่มศึกษา ฯลฯ
ผู้สนใจติดต่อขอรายชื่อหนังสือได้จาก 30 Dawson Place London, W. 2

publishes :

PALI TEXT SOCIETY

Pali Texts and Translations
Pali-English Dictionary
Dictionary of Pali Proper Names
Introduction to Pali (a Primer and Reader)
Catalogue post free 30 Dawson Place London, W. 2

เนสเต้
ช่วยให้ชนทุกชั้น
มีพลานามัย
สมบูรณ์และแข็งแรง

AIR-INDIA

KEEP UP WITH THE WORLD
READ

BANGKOK WORLD

MORNING ENGLISH LANGUAGE DAILY

522 Prasumane Road

Tel.

20931
21265
28244
21019

(incorporated in England)

MERCANTILE BANK LTD.

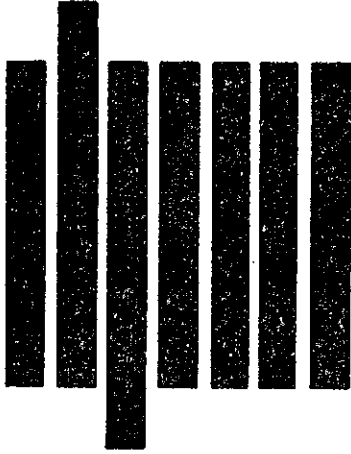
BANGKOK

your
PRACTICAL BANKER
and
INTERNATIONAL CORRESPONDENT
at
THE CROSSROADS OF SOUTH-EAST ASIA

P.O. Box. 45
Bangkok

Telephone:—
34996—7

the M·I·T· press

CAMBRIDGE, MASSACHUSETTS 02139

INSTITUTE OF TECHNOLOGY
CAMBRIDGE, MASS., U.S.A.

ANNOUNCES ITS NEW PAPERBACK SERIES
TO THAI SCHOLARLY COMMUNITY

THE NEW ARCHITECTURE AND THE BAUHAUS,
by Walter Gropius

A re-issue of one of the most important books on the modern movement in architecture—" (it) has all the permanence of a classic."—*The Times Literary Supplement*. \$1.95r USA 15/-

CHINESE COMMUNIST SOCIETY: *The Family and the Village*,
by C.K. Yang

"First-hand accounts of the Communist revolution in the Chinese village are very rare. First-hand accounts by trained and objective observers are even rarer, but this is what Dr. Yang's book provides, and against an unusually valuable background"—*Pacific Affairs*. \$3.95r 30/-

WORD AND OBJECT, by Willard Van Orman Quine

A noted philosopher and logician examines the notion of meaning and the basis of human communication. "It is a book which no logician interested in the linguistic foundations of the subject, and no philosopher with interest in logic and language can afford to skip."—*American Scientist*. \$2.45r 19/-

A HISTORY OF WESTERN TECHNOLOGY, by Friedrich Klemm

A history of technology in the form of contemporary writings—from technologists, churchmen, naturalists, poets, economists, and statesmen—showing the influence of historical circumstance on technological development and, in turn, of technological progress on intellectual thought. The text begins with antiquity, covers the industrial revolution, and continues to the present. Heavily illustrated. \$2.95r USA 23/-

THE BOOKS LISTED ABOVE AND ALL M.I.T.
PUBLICATIONS COULD BE PURCHASED AT
THE INTERNATIONAL BOOK SERVICE.

The Asia Educational Press Co. Ltd.

221 Sukumvit Road Bangkok Bangkok.

Tel. 57477

จดหมายถึง บรรณาธิการ

บรรณาธิการยินดีรับจดหมายเสมอ และจะนำตีพิมพ์ถ้าเห็นว่ามีส่วน เว้นเสียแต่เจ้าของแสดงความจำนงมิให้ลงพิมพ์ ผู้ที่ประสงค์จะใช้นามปากกาต้องแจ้งนามจริงให้บรรณาธิการทราบทุกครั้งไป บรรณาธิการสัญญาว่าจะไม่เปิดเผยนามจริงให้บุคคลอื่นทราบได้เป็นอันขาด และบรรณาธิการต้องขออนุญาตตัดทอนข้อความลงบ้าง เพื่อสงวนหน้ากระดาษ

ชม

ผมได้อ่าน สังคมศาสตร์ปริทัศน์ มาหลายเล่มแล้ว ทั้งเคื่องและทั้งจิตใจ เคียงวันชอบแล้วครับ จึงขอสมัครเป็นสมาชิกใหม่

กระแสรี่ มลาชาภรณ์

วิทยาลัยการศึกษา บางแสน

หนังสือฉบับหลังได้รับแล้วด้วยความขอบคุณ แต่ผมได้ซื้ออ่านก่อนแล้ว ๒-๓ วัน รู้สึกว่าเรื่องของผู้อ่านแล้วมันซ้ำคักเลย

ปรารณา กองทรัพย์โต

ยุวมกม เพลินจิตต์

ติ

ฉบับนี้ขอติหน่อยว่า เรื่องเป็นเนื้อเป็นหนังค่อนข้างจะน้อยไปสักหน่อย อ่านเรื่องกับหนังสือแล้วเห็นว่าเขียนได้เผ็ดร้อนดี ขอติหน่อยเคียงว่า เขียนด้วยอารมณ์มากไปหน่อย จะจริงหรือไม่ก็ไม่ทราบ แต่เท่าที่อ่านก็มีความรู้สึกเช่นนั้น

ตั้งแต่หนังสือนี้ได้รับการตีพิมพ์ออกมา ไม่เคยชอบปกเลย โดยเฉพาะอย่างยิ่งตัวหนังสือ อย่งไรก็ดี นี่เป็นแต่เพียงรสนิยมส่วนตัว อย่างที่เขาว่า นานาจิตตัง

ผู้สื่อข่าวคนหนึ่ง

Manila, Phillipines

ปก

เห็นจะเป็นเพราะฉบับที่แล้ว มีกำหนดออกดีเข้าโดยไม่ได้กระโดดกระดากให้ทราบล่วงหน้า บรรณา

ธิการก็เปลี่ยนรูปเล่มโดยเฉพาะปกใหม่ พิมพ์ตลอดทั้งด้านหน้าด้านหลัง ทันสมัยเปรียบทีเดียว แปลกตาไปกว่าเดิมมาก เรื่องภายในเล่มก็ล้วนดี ๆ ทั้งนี้

โพธิ์ วงศ์ประสาธ

สามกุก อยุธา

เสียคายที่ท่านบรรณาธิการเปลี่ยนโฉมหน้าปกไปเสียแล้ว ผมเสียคายหัวข้อ ปริทัศน์ ของเก่า กับตราของสมาคม ความจริง ความคำวิที่ลงรูปของจิตรกรรมสมัยใหม่นั้นก็ตอก แต่สมัยนี้เห็นลงกันเหลือเพื่ออยู่แล้ว หนังสือพิมพ์ฝรั่งเขาก็ลงให้ทุกอาทิตย์แล้ว เปลี่ยนไปเป็นอย่างอื่น จะมีดีกว่าหรือ ไทน์ ๆ ท่านบรรณาธิการก็ประกาศว่า เอาอย่าง Encounter นั้นเขาไม่เห็นมีรูปเขียนที่ปกเลย แต่ก็จัดได้งดงามดี

ชัย อนุสรณ์ชัย

King's Heath, Birmingham

บทนำ

ข้าพเจ้าเคยอ่านบทนำของท่านด้วยความสนใจเสมอ แต่ถึงวันนี้ก็ยังรู้สึกขงสององเกล้า และสงสารผู้เขียน เพราะการเขียนอย่างนี้ รังแต่จะมีศัตรู ในฉบับที่แล้ว ทั้งคอลัมน์คนกับหนังสือ และกลอนที่ท่านเขียนก็ล้วนแสดงความซัดแค้นออกมาทั้งสิ้น การแสดงออกเช่นนั้น อาจะดีสำหรับท่านชั่วแล่น ช่วยให้ใจสบาย เพราะได้ระบายออกแล้ว แต่คนไทยที่อ่านหลายคนจะอาฆาตท่านไปอีกนาน ยิ่งท่านไปจับถูกจุดอ่อนเขาเข้า แทนที่เขาจะนึกขอบคุณท่าน เขากลับเห็นว่าท่านถูกเขา ในฉบับที่แล้ว ท่านก็ได้วิจารณ์หนังสือเรื่อง The Silk Project ท่านจำไม่ได้

หรือที่ตัวละครคนหนึ่งพูดว่า คนไทยนั้นเจ็บง่าย แต่หายยาก ฉะนั้น คุณสมบัติของคนไทย คือ เก็บความขมขื่นไว้ข้างใน ทำหน้าชื่นต้อกัน นี่ท่านเล่นแสดง ความพลั่งพลาญออกมา ถึงท่านจะไม่หมายร้ายต่อใคร คนเขาก็ไม่หวังคือท่านแน่ ที่เขียนมาถึงท่านนี้ มิได้หมายจะให้ท่านเลิกล้มความเป็นตัวของตัวเอง แต่อยากจะทำเรื่องให้เรามีชื่อเสียง ให้ท่านมีอารมณ์ขัน ขื่นขมบ้าง อย่าแค้นแค้นกับสังคมนักเลย เวลานั้น เป็นได้แก่คนที่กินก๋วยเตี๋ยวแล้ว พยายามมองคนและสังคมในแง่ที่เสียบ้าง

ผู้ปรารภมาดี
กนแจริญนคร ธนบุรี

ท่านบรรณาธิการหมายความว่าอะไร ที่ในท้ายบทนำ ที่ว่า อาภักดิ์ปรีชาทั้งสี่ที่กล่าวมาแล้วนั้น “ถ้า นำสามหลักแรกมาใช้ จะช่วยให้เราเป็นไทย และ ถ้าเอาหลักหลังมาใช้ด้วย จะช่วยให้เราเป็นคน” ผมอ่านเท่าไรก็ไม่เข้าใจว่าตัวเลขที่กล่าวนั้นหมายถึงอะไร
นิตยั วังศ์สมบุรณ์

รัชคณิมิน พระนคร

อ่าน ๑ เขียน ๑ คิด ๑ เท่ากับ ๓ จิตใจอีก ๑ เป็น ๔ ทั้งหมดนี้อยู่ในย่อหน้าที่ ๓ หน้า ๔ อาจจะไกลไป จากคำสรุปสั้นๆ จึงทำให้ท่านผู้อ่านอีกหลายคน งง ต้องขออภัยไว้ด้วย

บ.ก.

เมื่อไรบรรณาธิการจะเลิกเขียนบทนำอย่างนี้เสียที เรื่องคนไทยไม่พูดภาษาไทยให้ถูกคือนั้น ผมอ่านมา แต่สมัยอยู่อังกฤษ เมื่อเร็ว ๆ นี้ ใน หนังสือสนุก คุณก็เขียนคำนำทำนองนี้ นี่ก็เอาอีกแล้ว ไม่เบื่อบ้างหรือ และที่ไปหาว่ากระทรวงศึกษาธิการเขียนหนังสือผิดนั้น อาจจะเหวี่ยงแหกว้างไปละกระมัง คุณ บ.ก.

พ. กวรวประวัตติ

ถนนกรุงเกษม พระนคร

ตราบนิดที่คนไทยยังพูดฝรั่งปนไทย หรือเขียน หรือแปลทะแม่ง ๆ อย่างฝรั่ง ตลอดจนทำท่าทางก็ เกือบไรต่าง ๆ อย่างฝรั่งจอมปลอมแล้ว ผมจะไม่ ขอมเลิกพูดเรื่องนี้เลยเป็นอันขาด ส่วนถ้อยคำสำนวน

เหลว ๆ ที่ทางราชการเขียนกันนั้น ผมได้เห็นได้อ่าน อยู่แทบทุกวัน แล้วรู้สึกน้อยใจกรุ่นหลังแถมจะเป็นอย่างไร ทั้งนี้ไม่ใช่ภรรยาแก้วไปไม่ได้ เรื่องนี้ ผมพูดไว้แล้วในบทนำ แต่เพราะท่านนั้น ๆ สะเพร่า สักแต่มีปาก มีปากกาก็แสดงวาจาออกมา อย่างปราศจากการถ่วงถ่วง หนังสือ จันทรเกษม ของกระทรวงศึกษาธิการ เรื่องของปลัดกระทรวงเอง ใช้ชื่อวิสามัญนามต่าง ๆ เป็นตัวโรมันทั้งสี่ นึกหรือ สะเพร่า หนังสือพิมพ์ทั่ว ๆ ไป ผมจะไม่พูดถึง อย่าง วิทยาศาสตร์นิเทศ ซึ่งอาจารย์มหาวิทยาลัยจัดทำกัน ยังเรียก ลังกา ว่า ซีลอน เมื่อวันก่อนท่านผู้ใหญ่ของผมคนหนึ่ง ให้พระราชหัตถเลขาวิชาลที่ ๕ มาให้อ่าน ผมจะขอคัดมาลงไว้ในที่นี้ด้วย

อยากจะบอกความวิพากษ์วิจารณ์เรื่องหนึ่ง ซึ่งน่าจะ มีผู้เข้าใจ ว่าอยากจะให้ใช้ศัพท์ไทย ไม่ใช่ศัพท์ฝรั่ง เช่น ได้ตั้งเตือนไปยังกระทรวง (ธรรมการ)...

ข้อซึ่งไม่ชอบเท่านั้น คือ สำแดงความโง่ของกรมศึกษา เช่น ในหนังสือวิทยากรย์ เล่ม ๑๐ ตอน ๘ วันที่ ๑๕ เมษายน หน้า ๓๑๓ มีคำเรียกชาติแขกว่า แดมิลู แล้วมีหมึกแดงฆ่าคินอู เหลือแต่ แดมิล นี่เป็นความเหลว ซึ่งปรากฏในตำราเรียน ภูเขาของกรมศึกษา เพราะแขกชาตินี้ เรารู้จักมาแต่ไหนแต่ไร จนเป็นคำพูด นับว่าเป็นคำพหูสวาห มีในภาษามคธ แลที่แปลเป็นภาษาไทยเป็นอันมากกว่า ทมิฬ ให้ดู พงศาวดารลังกา เสียงเอาอย่างฝรั่งไป เพราะหลงฝรั่งเช่นนี้ เป็นที่เคียดแค้นรำคาญ ถ้าหากว่าอยากจะ อวดดี จะว่าอังกฤษเขาเรียก แดมิล ซึ่งชาวไทยเรา เคยใช้ว่า ทมิฬ เช่นนั้นก็ยิ่งค่อเป็นภูมิวิสัยสั้น ๆ นึง นี่เป็นตัวอย่างที่ยกขึ้นให้เห็นแค่เรื่องเดียว ยังมีอื่น ๆ อีกมาก เช่น เวียงจันทน์ เรียก เวียงเทียน ตามภาษาญวน ปากน้ำเซ เรียก ปักเส เมืองเมระตะมะ เรียก มาตวาน เมืองทวาย เรียก ตั่วย เมืองตะนาวศรี เรียก เตเนสเซอร์ม ยังเมืองพม่า เมืองจีน บรรดาที่มีชื่ออยู่ในพงศาวดาร แลในหนังสือไทย กลับเรียกตามฝรั่งไปหงด.....ชื่อเมืองที่เคยมีในภาษาไทย ให้ใช้ภาษาไทย อย่าให้จดหมายเทศแห่งพงศาวดาร

แตกสูญเสียได้จะดี ถ้าขึ้นเออย่างฝรั่งตะพัดตะเพิกไป จะหลงไม่รู้หัวนอนปลายตีน.....

พระราชหัตถเลขาฉบับนี้ มีถึงเจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี ถ้าผมเห็นก่อนทำ หนังสือสนุก คงอัญเชิญเอาไปปลงไว้ในคำของสำนักพิมพ์แล้ว อีกฉบับทรงมีถึงเจ้าพระยาพระเสด็จฯ ก็ทรงบริภาส เรื่องการศึกษา อีก การศึกษาจะดีได้ ต้องมีผู้ดีอยู่เสมอ แต่เราต้องดีเพื่อใคร อย่าดีเพื่อทำลาย

ป.ก.

ที่กล่าวคนไทยแบ่งคนเป็นสามประเภทนี้ ผมว่ามีใช้วิธีการดั้งเดิมของเรา นี่เราเอาอย่างอังกฤษมา ยศทหารพลเรือนเป็นของใหม่ เพิ่งมีขึ้นในรัชกาลที่ ๕ นี้เอง บรรดาศักดิ์ต่างหากที่เป็นของเก่า เราเอาของต่างประเทศมา จนมาขึ้นว่าเป็นของเราเองกันแล้วหรือ

คุณเป็นนักเรียนอังกฤษกันทั้งบรรณาธิการ และสารานุกรม คุณย่อมรู้จักว่าผม ว่าอังกฤษนั้นฝึกกับอินเดีย ตรงที่แบ่งวรรณะ ชาติไป ๑ คือ มี ๓ เทาชนชั้นสูง ชั้นกลาง ชั้นต่ำ รถไฟก็แบ่งให้เป็นชั้น ๑ ชั้น ๒ ชั้น ๓ และเราก็เอาอย่างเขาไปอย่างเชื่อง ๆ ดังที่เสด็จในกรมพิทยาลง ๆ ทรงไว้ในคำนำ หนังสือสนุก ของคุณบรรณาธิการ ทรงให้เหตุผลว่า ครูบาอาจารย์ของเราส่วนมาก สำเร็จมาจากอังกฤษ แต่เวลานี้รูปการเปลี่ยนแปลงไปแล้ว ทั้งครูและผู้บริหารส่วนมากจบ (และไม่จบ) มาจากอเมริกา แต่ทั้งสองประเทศนี้ก็กแบ่งคนออกเป็นสามชั้น หรือสามวรรณะนั่นเอง ในที่นี้ผมขอพูดเฉพาะคนในวงการชั้นอุดมศึกษาที่อังกฤษ พวกคนสำเร็จได้ปริญญาจากมหาวิทยาลัย จากมหาวิทยาลัยไหนไม่สำคัญ (ออกซ์บริดจ์ อาจฟังดูโก้กว่าที่อื่นหน่อย) เขาก็คิดว่าสอบไล่ได้เกียรตินิยมอันดับ ๑ ๒ หรือ ๓ ถ้าได้หมายเลข ๑ ก็เป็นคนหัวกะทิ เชื่อกันว่าจะทำอะไรก็ได้ สอบในมหาวิทยาลัยต่อก็ได้ เลข ๒ เลข ๓ เป็นกลาง ๆ และหางแถว พวกนี้ต้องพิสูจน์ให้เห็นก่อน จึงจะยอมรับความสามารถ แต่ที่จะไปสอนตามมหาวิทยาลัยนั้นอย่าได้พึ่งหวังเลย ส่วนที่อเมริกา ความสำคัญของ

บุคคลประเภท ๑ อยู่ที่ไต้ปริญญาเอก ประเภท ๒ ไต้ปริญญาโท ประเภทสามตรี ด้วยเหตุฉะนั้น ครูที่มหาวิทยาลัยในอเมริกาจึงเป็นคอกเตอร์กันทั้งนั้น โดยที่เราเอาอย่างอเมริกาก็อย่างไม่มีลืมหูลืมตา เราจึงเห็นคอกเตอร์กันนัก อย่างที่คนอังกฤษเคยบอกว่าเป็นโรคคอกเตอร์ขึ้นสมอง ทั้งนี้แหละทั้งนี้ก็เพราะเราคุณไม่เป็น จึงเอาไปแสดงวาทิตเป็นเครื่องวัดคนกลอนของคุณได้ถึงพุกถูกใจคำนัก

คำเกิด อัญชลี
อุบลราชธานี

การศึกษา

จุดมุ่งหมายของการศึกษาของ มัสเซอร์ ป่วยนั้น ข้าพเจ้าเห็นขาดไปข้อ ๑ คือ การสอนให้เด็กรู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ อย่างที่อังกฤษเรียกว่า Hobby นี้ไม่ใช่เรื่องเล็ก ถ้าเล่นเป็น จะช่วยบรรเทาความเคร่งเครียดลง ช่วยให้อยู่นิ่งขึ้น และจำเป็นอย่างยิ่งเมื่อปลุกเกษียณรับบำนาญแล้ว อย่างข้าพเจ้านี้หาไม่ก็จะเล่นไปในทางผิด ๆ ถ้าไม่เป็นอันตรายแก่สังคม ก็เปลืองทรัพย์สิน หรือเป็นภัยแก่สุขภาพอนามัย

ในด้านการศึกษาระดับประถมนั้น ข้าพเจ้าเห็นว่า มัสเซอร์ป่วยเป็นนักเศรษฐศาสตร์มากเกินไป คิดห่วงแต่ปริมาณแต่ตัวเลข จะให้เด็กขึ้นชั้นกันได้หมด เรื่องนี้ได้เสียงกันได้มาก แต่ที่ข้าพเจ้าอยากให้การศึกษาระดับประถมได้ผลในทางประโยชน์ปัจจุบันทันด่วนยิ่งกว่าได้วิชาหนังสือ สมมติว่าถ้าเด็กเข้าโรงเรียน ๔ ปี ออกไปแล้วอาจทำนาให้ได้ผลดียิ่งขึ้น ไร่เวลาหน้าแล้งปลูกกล้วยก็ได้ อาจรักษางัวควายได้ดีกว่าเมื่อเข้าโรงเรียนอย่างนี้ผู้ปกครองก็เห็นคุณค่าเด็กก็ได้อ่านออกเขียนได้อ่านออกเขียนได้อีกหนึ่งเอง ต้องนับว่าโครงการการศึกษาของเราเต็มที

ที่กล่าวมานี้ เป็นแต่ข้อของใจที่ข้าพเจ้าเกรี้ยวขอแสดงออกมา นอกจากนั้นแล้วข้าพเจ้าเห็นด้วยกับท่านครูเก่าของโรงเรียนอัสสัมชัญผู้หนึ่งทักประการ อยากให้ทุกคนอ่านบทความนี้เข้าอย่างน้อยอีกคนละหน

อัสสัมชัญ ๕๒๘๑

ยานนาวา พระนคร

ฉบับนี้ ผมชอบเรื่องการศึกษาของ ดร. บัวยมาก
เหตุผลน่าฟัง สมควรที่รัฐบาลจะนำไปพิจารณาแก้ไข
อย่างยิ่ง

อนึ่ง ผมใคร่ขอเรียนตามเรื่องหนังสือของสำนัก
พิมพ์มหาวิทยาลัย มีส่วนลดย่างไรสำหรับการสั่ง
ซื้อจำนวนมาก ๆ เพื่อจำหน่าย กรุณาแจ้งหลักเกณฑ์
และรายละเอียดให้ผมได้ทราบบ้าง บางทีผมอาจจะ
ช่วยจำหน่ายทางนครสวรรค์ก็ได้บ้าง และกรุณา
ส่งรายชื่อหนังสือของท่านให้ผมบ้าง จำนวนมาก ๆ
ยิ่งดี ผมจะเผยแพร่แก่เพื่อน ๆ ครู และ ข้าราชการ
ต่าง ๆ ให้กว้าง ๆ ครับ

ส.ป.

ถนนโกสีย์ นครสวรรค์

ขอบคุณมากครับ ถ้าเรามีสมาชิกอย่างคุณ
มาก ๆ ปัญหาการจำหน่ายหนังสือในต่างจังหวัดคงจะ
หมดไป

บ.ก.

หนังสือ

ดีใจที่ได้หนังสือของสำนักพิมพ์ไว้ในห้องสมุด
ท.ท.ท. ขวนอ่าน ทำให้ผู้จัดรายการรักหนังสือและ
กันกว่าขึ้นอีกมาก ขอชมเชย หนังสือสนุก เป็นพิเศษ
ที่ทำให้คนไม่กลัวหนังสือสาระนั้น เพราะคุณ
เลือกเอาตัวอย่างมาให้เห็น และอยากให้อ่านต่อไป
คิดว่าได้ผลสมเจตนาค่ะ

สมจิตต์ สิทธิไชย

บริษัทไทยโทรทัศน์จำกัด

หนังสือต่างแดน

การที่เจ๊ขบไปก็เพราะมีงานยุ่ง ๆ อยู่ และเมื่อไม่มี
สิ่งใดจะคอยเตือนก็เลยลืมไป อีกประการหนึ่ง กัวลา
ลัมเปอร์เป็นเมืองเล็ก คงจะไม่มีคนอื่นอีกกี่มากน้อยที่
เป็นสมาชิกของ สังคมศาสตร์ปริทัศน์ จึงไม่มีผู้แทน
ของสำนักงานนี้อยู่ที่นั่น การติดต่อก็คงไม่ค่อยสะดวก

สำหรับหนังสือที่ผมสั่งซื้อได้จัดหีบห่อให้แข็งแรง
สักหน่อยด้วย เพราะต้องเดินทางไปไกล เกรงว่าจะ
บอบช้ำเสีย ผมคงไม่ต้องบอกก็ได้ว่าอยากได้หนังสือ

ที่ส่งมาโดยเร็วเท่าที่จะเป็นไปได้ เล่มสุดท้ายในรายการที่
สั่งมานั้นมีจำนวนอย่างละ ๒ เล่ม เพราะผมจะนำไปให้
ห้องสมุดักเซกวัน ซึ่งเป็นวัดไทย ในกัวลาลัมเปอร์
ด้วยอย่างละเล่ม

ประสงค์ บุญเจิม

Royal Thai Embassy, Kuala Lumpur

นักศึกษา

ข้าพเจ้ารู้สึกว่าคุณประกาศของท่านบรรณาธิการที่
มีต่อหนังสือนักศึกษาจะได้ผล ทั้ง ๆ ที่มีได้ประกาศลง
หนังสือพิมพ์อื่น แต่ก็เห็นได้ว่า ตั้งแต่ประกาศชักชวน
ให้นักศึกษาเขียนเรื่องมาลงพิมพ์ ก็มีเขียนมาเรื่อย ๆ
ฉบับที่แล้ว รู้สึกว่ามีมากกว่าเพื่อน และก็ดี ๆ แทบ
ทั้งสิ้น ทั้งยังไม่สู้จะซ้ำหน้ากับที่ลงพิมพ์ในฉบับก่อน ๆ
ด้วย ถึงบางคนจะเคยมีเรื่องลงหนังสืออื่นแล้ว (นวัตัน
พงษ์ไพบลีย์) บางคนจะเคยลงใน ปริทัศน์ แล้ว
(วิโรจน์ ศรีสุโร) แต่ก็มิแแนวแปลออกไป บางคน
เช่น ประดิษฐ์ เบ็นแก้ว นั้น ไม่เคยเห็นเขียนที่
ไหนมาก่อนเลย และก็เขียนได้ดี ความจริงคุณวิทยากร
เขียนกลก็เป็นักศึกษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัย
ธรรมศาสตร์ ยังกานที่ศึกษาต่ออยู่ต่างประเทศ ก็
สู้เขียนปกส่งมาให้ (มาโนช กงกะนันท์) และที่เขียน
เรื่องนโยบายอเมริกันในเอเชียมาให้นั้น (วรพุทธิ
ชัยนาม) ก็ยิ่งนัก หวังว่าฉบับต่อ ๆ ไป จะมีนักศึกษา
เขียนมามากและดี เช่นนี้อีก

เทพ ราชันดดา

เจริญกรุง พระนคร

ความคำรที่เอาเรื่องของนักศึกษามาลงนั้น คิดฉัน
เห็นดีด้วย แต่ที่แล้ว ๆ มา ยังไม่เห็นว่าจะได้มาตรฐาน
ถึงขนาด โคลงกลอนก็ดาด ๆ ไป มิเช่นนั้นก็เอา
อย่างคุณองการ กลยาณพงศ์เท่านั้นเอง เรื่องนโยบาย
อเมริกันในเอเชียอาคเนย์ก็ไม่ค่อยปะติดปะต่อกันก็
จับความลำบาก คนอ่านที่ขาดภูมิหลัง คงเข้าใจได้
ยากมาก และเรื่องราวของประดิษฐ์ เบ็นแก้ว ก็เปรียบ
เสมือนมองค้อย่างตาดนก เห็นเลือน ๆ ไปหมด หวังว่า
ต่อไปคงได้เรื่องจากนักศึกษาที่ดีกว่านี้

วาลี รัตวันโกน

ตลาดพลู

คนกับสังคม

ผมต้องขอโทษอย่างมากที่ทำผิดระเบียบจดหมายถึงบรรณาธิการในหนังสือของท่าน ผมเป็นคนมีการศึกษาน้อย เห็นคนหนุ่ม ๆ มีวิชาการใหม่ ๆ ปรากฏเรื่องก็ออกจะกลัว ๆ จะเขียนอะไรไปก็กลัวเป็น ยิ่งได้อ่านบทความ ความคิดเห็นในหนังสือ สังคมศาสตร์ปริทัศน์ ผมเลยนึกว่าตัวผมมันมีวิชาแค่ชั้นมูลเท่านั้น ถึงกระนั้นผมก็อกไม่ได้ ก็อยากแสดง ความถวิลความเห็นสำหรับบ้านเมืองของผม ผมบอกคุณจริง ๆ ว่า ผมกลัวเมืองไทยจะไปไม่รอด คนทำผิดไม่ยอมรับผิด เด็กทำไม่ตี หากแต่ทะเลาะไปโทษเด็กอย่างเดียว ไม่พยายามเหลียวดูบ้าง ว่ารอบตัวเด็กนั้นมีอะไรเป็นตัวอย่างที่ดีบ้าง ผมเคยถูกเขาเชิญไปสัมภาษณ์ครั้งหนึ่งเกี่ยวกับเรื่องนี้ ผมขออนุญาตเขาพูดเมื่อไร ๆ เขาพูดกันหมดแล้ว ผมบอกเขาว่าเราไม่แก้ที่เหตุ เช่น ปล่อยให้คนเล่นการพนัน หวยเถื่อน เบอร์หวยนั้นมาจากไหน มาจากลอตเตอรี่ของรัฐบาล ใช่หรือไม่ ถ้าจะให้เลิกหวยเถื่อน ทำไมไม่คิดเลิกหวยรัฐบาลเสียก่อน พวกคุณคิดหรือว่าการที่รัฐควรมีได้เงินเท่านั้นเท่านั้นมาบำรุงบ้านเมืองนั้น รัฐขาดทุนเท่าใด รัฐทำให้คนมีวิบากในการพนัน การพนันทุกชนิดทำให้คนคิดไม่ได้ รัฐทำให้คนเกียจคร้าน หวังเสี่ยงโชค โดยไม่ต้องทำมาหากิน รัฐทำให้ศาสนาเสื่อม เพราะพระภิกษุบางองค์ให้หวยหลอกลวงประชาชน รัฐเห็นคืออย่างไรที่จะให้เด็กเล็ก ๆ ออกวิ่งร้องขายเบอร์ตรวจฉลากลอตเตอรี่ แต่รัฐก็ไม่ยอมเลิก การที่เด็กเลว ก็เพราะคนเป็นพ่อแม่มันเลว ไม่ทำตัวอย่างที่ดีให้ลูก พ่อแม่มันเลวเพราะผู้ที่เป็นใหญ่ในรัฐไม่ทำตัวอย่างที่ดีให้ผู้น้อยดู ใครเขาตายมีแต่คนสรรเสริญ แต่คนไทยตายมีแต่คนสาปแช่ง ถ้าไม่มีตัวอย่างดีให้เด็ก เด็กจะเอาใครเป็นตัวอย่าง ประธานเขาสั่งเลิกประชม และตั้งแก่นั้นเขาไม่ชวนผมไปร่วมอีกเลย ผมจึงต้องแอบแฝงตัวผม ไม่สมาคมกับใคร ถ้าไม่จำเป็น เพราะเมื่อผมพูดแล้ว ผมยังไม่อยู่

จดหมายของคนอายุเกือบหกสิบนั้นผมเป็นคนเขียนเอง เพราะผมชอบหนังสือของคุณ เห็นว่าดีคนหนุ่ม ๆ สาว ๆ ได้อ่านแล้วใคร่ทรงอภัย พยายามแก้ไข

สิ่งเลวต่าง ๆ ที่เป็นไปแล้ว ก็เบนทางหนึ่งทีพอจะช่วยให้ประเทศชาติรอด คงความเป็นไทยต่อไปได้

ผมเห็นใจคุณมากที่สุดที่มีเรื่องกระทบกระเทือนกับหม่อมศึกฤทธิ์ ผมเคยนับถือแก่มาก อยากจะเห็นแกเป็นแบบอย่างของเด็กรุ่นหลัง เมื่อแกแต่งแม่พลอย มีคนเขียนจดหมายตักเตือนแก ในบทความตอนหนึ่ง แกกลับโกรธผู้เขียน ผมเลยเขียนไปถึงว่าหม่อมทำไม่ถูก หนังสือของหม่อมจะเป็น Classic ต่อไป ยิ่งพบเขาทั้งยังดี จะได้พิจารณาแก้ไขให้ดีขึ้น แต่ถ้าหัดไปโกรธเขาเสีย ต่อไปใครเขาจะกล้าท้วง วิชาการในโลกนี้กว้างขวาง ใครจะรู้ละเอียดไปทุกแง่ทุกมุม แกไม่ตอบ ผมเข้าใจว่าแกคงโกรธผมด้วย

คนอายุเกือบหกสิบ
ถนนอิสรภาพ ธนบุรี

ป.ล.

ผมลงชื่อจริงไม่ได้ ผมยังเป็นข้าราชการอยู่ และยังมีอาศัยเงินเดือนเลี้ยงชีพ

คนกับหนังสือ

ผมได้อ่านเรื่อง ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ของคุณในหนังสือสังคมศาสตร์ปริทัศน์ อ่านแล้วชอบใจมาก จึงขอเขียนมาร่วมสนุกด้วย เมืองไทยเราที่ คนที่ดี ๆ ยังมีอีกแยะ ถ้าจะต้องจุดตะเกียงกันหากันสักพัก ก็คงพบ ปากเขาก็ 'รักชาติ สร้างชาติ' แต่เขาก็ถลก 'รับประทาน' ไปอย่างหน้าเฉยตาเฉย ใครจะทำไมถ้าคุณได้รับ จ.ม. ของผมแล้ว ทบยินดีให้ผมมาคุยด้วย ผมจะหาโอกาสมาที่สำนักงาน

บัณเฑาะว์ สรรกุล
หมู่บ้านเศรษฐกิจ บางแค

นี่ดูเหมือนจะเป็นศักราชใหม่แห่งการเปิดคอลัมน์ที่กล้าหาญเช่นนี้ คุณเขียนเรื่องทีทุกคนที่อยู่ในวงการต้องยอมรับว่าตรงเผงกับข้อเท็จจริง จริง ๆ น่าชมที่อดสาหะ ปะติปะปะต่อสิ่งที่พวกเราหลายคนได้ประสบมาด้วยตนเอง มาเป็นเรื่องของ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช ที่ครบครัน อย่างไรก็ตามก็ คุณเขียนขาดตกบกพร่องไปในประเด็นสำคัญข้อหนึ่ง

ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ มีบุคลิกเช่นนี้แหละ จึงทำให้ผม
หนักใจแทนคนไทยหลาย ๆ คนที่คลั่งไคล้ในผีปาก จน
นึกว่าแกเป็นพหูสูตร เส้นทางที่ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์นำคน
เป็นจำนวนมากไปนั้น มักจะเต็มไปด้วยกิลิปุทสาป
เสมอ แต่เมื่อถึงปลายทาง หรือบ่อยครั้งกึ่งกลางทาง
พยัคฆ์ติดตามเปลือยตัวเท่านั้น เหลือหมา ม.ร.ว. คึกฤทธิ์
ไม่พบ ย้อนกลับไปดูทางเก่าก็ล้วนแต่เต็มไปด้วยรก
พงชวากหนาม จะหาทางกลับสู่ที่เดิมก็ยากเต็มที

ผมรู้ว่าคุณไม่โกรธ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ แต่คุณเป็น
คนช่างจำ คุณเป็นคนมีสมอง เช่น ปุณฺณ ซึ่งรู้ว่า
สิ่งไรคือยาพิษ และสิ่งไรคือยาพิษ แต่ที่คุณเก่งพอจะ
ปราบมือ (รวมทั้งกระต๊อบเท้าด้วย) ให้ ก็คือ คุณ
เขียนแทนพวกเราได้ทั้งหลายร้อยคน โดยมีความซุก
ตบกดพร้อมน้อยที่สุด

เอส. วาย. อาร์.

ธนาคารแห่งประเทศไทย

เมื่อวันที่คุณชายคึกฤทธิ์ร่วมอภิปราย กับนักเรียน
อังกฤษในห้องสมุดของสามัคคีสมาคม ที่ 28 Prince's
Gate นั้น ผมก็อยู่ คุณคงลืมไปว่าท่านสรรพตริฎ
รัฐบาลจอมพลสฤษดิ์อย่างไรบ้าง ผมฟังแล้วหมกความ
นับถือแก่วันนั้นมา มีหน้าซ้ำพอเสร็จประชุม ท่าน
ยังออกไปกับลูกหลานท่านผู้มีอำนาจ ในสมัยนั้นด้วย
ผมยังจำได้คือไปว่า สมัยรัฐบาลจอมพลแปลกคอน
แรก ๆ ท่านก็เชียร์ว่า ไม่มีใครเป็นนายกรัฐมนตรี
ได้ดีกว่านั้น จนหนังสือพิมพ์ เกียรติศักดิ์ สมัยนั้นทำ
การวิพากษ์ลงหน้าปกแล้ว คุณจำไม่ได้หรือ ต่อคนไหน
เซ นั่นแหละคุณชายคึกฤทธิ์จึงจะซ้ำ ถ้าหมกอำนาจ
วาสนาแล้ว ก็แล้วไป ฉะนั้นจึงไม่ใช่ของแปลกที่
หนังสือพิมพ์ของท่านไม่พูดเรื่องจอมพลสฤษดิ์อีก แต่
ถ้าใครมีอำนาจ ท่านก็ยกย่องประจบ เป็นของธรรมดา
เมื่อนายพลเผ่าทำหน้าดำราว ท่านก็เห็นเป็นเรื่องนำ
นิยมชมชอบมาก

สขามีส

Knightsbridge, S.W. 1

อย่างหนึ่งซึ่งผมอยากให้พวกคุณสังวรก็คืออาจารย์
คึกฤทธิ์นั้นเป็นอะไรต่ออะไรได้รอบตัว แต่พวกคุณ
เป็นกันไม่ได้ ก็เลยอิจฉาท่าน และกระนั้นพวกคุณ
ก็พยายามเป็นอย่าง ท่านกัน เขียนหนังสือออกมา
ก็ไม่มีคนอ่านเสียแล้ว เพราะใช้ภาษาเหลือที่ใครจะ
เข้าใจได้ จักรายการทางสื่อมวลชนอย่างอื่นก็ทำที่ท่า
เข้มแข็งทางวิชาการ แต่ที่แท้ก็ดำเนินรอยตามอย่าง
อาจารย์คึกฤทธิ์ แต่แล้วฝีมือผีปากก็ไม่ถึงท่าน ผมเห็น
ว่าพวกคุณน่าจะเลือกเอาคนละอย่างดีกว่า ถ้าจะเป็น
อาจารย์ก็อ่านหนังสือเขียนหนังสือไปเงียบ ๆ กันคว่า
วิจัยให้เป็นประโยชน์ในทางวิชาการจริง ๆ ถ้าอยาก
เป็นนักการเมืองก็กระโดดออกมา จะอยู่ที่สำนักนายกรัฐมนตรี
หรือที่ไหนก็เอา และถ้าอยากเป็นนักเขียน
นักพูด ก็ควรซ่อมปากซ่อมปากกาไว้ให้คล่อง ทุกคน
เป็น ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช ไม่ได้หรือ

ผมเกิดก่อนคุณ

สาร พระนกร

เรื่องเกี่ยวกับ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ผมเห็นด้วยโดย
หลักการ แต่ไม่เห็นด้วยในผลความ เพราะดูเอาเรื่อง
หมุมหมิมที่ไม่ถูกต้องมากกว่า ถ้าคุณจะวิจารณ์
คุณคึกฤทธิ์ คุณควรจะพูดว่า ข้อเสียของท่านอยู่ที่
ท่านทำตนเป็นสถาบันขึ้นมาแล้ว กลับไม่รักษามาตร
ฐานหรือเขยิบมาตรฐานของสถาบันนั้นให้สูงขึ้น แต่
กลับใช้สถาบันเป็นเครื่องแสดงออกของอารมณ์ และ
อคติของท่านมากกว่า เรื่องส่วนตัวอะไรต่าง ๆ ควร
ถกทิ้งไป แต่ที่ผมอยากชมคุณก็มี เช่น คุณไม่โจมตี
ที่ท่านผู้นั้นอย่างสาکเสียดเสีย ดังที่ปัญญาชนรุ่นหนุ่ม
ตามมหาวิทยาลัยหลายคนทำเช่นนั้น คุณยกย่องท่าน
หลายท่าน แต่สรุปแล้วก็มากกว่าชมตามเคยของคุณ
พรชัย อธิกสมบุญณ์
จันทร์บุรี

จดหมายต่างแดน

ดิฉันขอชมเชยที่ตั้งแต่นั้น ฉบับปีที่ ๓ เป็นกันมา
ท่านบรรณาธิการได้เริ่มลงพิมพ์จดหมายจากภายใน
ประเทศด้วย ดิฉันเคยนึกมาแต่ก่อนแล้ว ว่าเหตุไฉน

จึงมีจดหมายแต่ต่างประเทศ ควรจะมีจากภาคต่าง ๆ จังหวัดต่าง ๆ ในประเทศด้วย แต่ดิฉันต้องขอสารภาพว่าคุณภาพจดหมายภายในประเทศยังสู้ที่ส่งมาจากต่างประเทศไม่ได้ คุณคำรงค์เขียนเรื่องวิทยาลัยเทคนิคที่โคราชอย่างผิวเผินเหลือเกิน อ่านแล้วรู้จักคุณคำรงค์ยิ่งกว่าโคราช คุณแก้ว ชิงดวง พุคเรื่องเชียงใหม่มาหน่อย แต่ก็พูดหลายเรื่องเกินไป ไม่กระชับความพอและก่อความวุ่นวายเกินพอๆ กับคุณคำรงค์ นำเสียดายที่เราไม่อาจทราบถึงความเป็นไปภายในมหาวิทยาลัยเชียงใหม่เลย นอกจาก “บรรยากาศใจโลเป็นบ้า” (หน้า ๖๖) ส่วนที่ส่งมาจากออสเตรเลียนั้นให้ความรู้กับเรามาก และยิ่งของหม่อมคุณหญิง บริพัตร เรื่องเมืองอิสราเอลด้วยแล้ว คดีเป็นที่หนึ่งและที่เดียวของอาจารย์เสนห์ที่ส่งมาจากสิงคโปร์ ก็ให้ความรู้ อย่างแท้จริง

มณี รัตน์ประกาย
บุคคล โชนบุรี

ส.ส.

ผมได้เขียนจดหมายมาถึงคุณครั้งหนึ่งแล้ว เรื่องอาจารย์สุเทพ สุนทรเกสซ์ เขียนเรื่องมากเกินไป และคุณก็ได้นำจดหมายของผมพิมพ์ในฉบับปีที่ ๒ เล่มที่ ๓ (กพ. ๐๘) ผมต้องขอความกรุณาเขียนปิ่นชำมาอีกทั้ง ๆ ที่ผมไม่รังเกียจคุณสุเทพเป็นส่วนตัว ไม่ทราบคุณจะมีพื้จดหมายให้ผมอีกหรือไม่ และไม่ทราบว่า คุณจะเห็นด้วยกับผมแค่ไหน เพราะคุณกล่าวไว้ในคอลัมน์บรรณาธิการฉบับที่แล้วว่า “ถ้าคิดชมต่าง ๆ ล้วนมีประโยชน์ แต่ก็จะให้ประพุดติคามไปทุกข้อทุกกระทงความ ย่อมเหลือวิสัย” อย่างน้อย ผมก็จะให้เหตุผลว่าเรื่องของคุณสุเทพพุ่มเพียงเพียงใด นอกจากจะใช้ภาษาพุ่มเพื่อยืดยาวแล้ว ฉบับหนึ่ง ๆ ยังลงที่หลาย ๆ หน้ากระดาษ ในฉบับที่คุณลงจดหมายฉบับก่อนของผม นั้น คุณสุเทพเขียนเรื่องรายงานสัมมนาของมหาวิทยาลัยผม ๘ หน้า พุคอ้อมก็อมไปมากมาย ถ้าจะจับประเด็นให้ได้จริง ๆ แล้ว หน้าเดียวก็พอ ไม่เห็นเอ่ยเลยว่า รายงานสัมมนานั้นไหนที่

ใครพูดไม่ตี เพราะเหตุใด ผมสงสัยว่าผู้เขียนไปฟังสัมมนาตลอดทุกวันละหรือ เมื่อคราวรายงาน เรื่องสัมมนามหาวิทยาลัยในฉบับก่อนหน้านั้นขึ้นไป ก็พูดยืดยาวเยิ่นเย้อมาที่หนึ่งแล้ว (ปีที่ ๒ เล่ม ๒ ก.ค. ๐๗) และในฉบับนั้นเอง ก็พูดถึงอังคาร กัลยาณพงศ์ เสีย ยิ่งกับเป็นผู้วิเศษ ครั้นมาฉบับปีที่ ๓ เล่ม ๑ (ม.ย. ๐๘) หลังจากที่ผมคัดค้านมาแล้ว ก็เขียนเรื่องอังคาร กัลยาณพงศ์อีก พุคเรื่องวรรณคดีอังกฤษอะไรต่าง ๆ ซึ่งผมอ่านแล้วไม่เข้าใจอะไรเลย กินเนื้อที่เข้าไปถึง ๘ หน้าครึ่ง ทั้งยังวิจารณ์เรื่องของพระยาอนุชาทรราชชนอีก ๔ หน้ากว่า (นี่ตัวจิ๋ว ถ้าตัวธรรมดา ก็เห็นจะถึง ๘ หน้าอีก) คุณคุณผู้จะเป็นทั้งนักวรรณคดีและนักมานุษยวิทยาพร้อม ๆ กันในฉบับเดียว ท่านวิจารณ์งานของเสฐียรโกเศศ เป็นทำนองตบลงไปที่บ่า ว่าใช้ได้แล้ว สำหรับงานริเริ่ม แค่นี้ผู้พวกฉันที่เป็นนักวิชาการแท้ ๆ ไม่ได้คัดค้านะ พอมาถึงฉบับที่แล้ว (ปีที่ ๓ เล่ม ๒ ก.ย. ๐๘) คุณสุเทพก็กลายเป็นนักอ่านหนังสือท่องเที่ยว อ้างถึงเรื่องของลอเรนซ์ ของใครต่อใคร โดยไม่แจ้งให้ทราบเลยว่า นายคริปป์ส เขียนมีเนื้อหาอย่างไร ผู้วิจารณ์อ่านเรื่องกลดลเล่มหรือไม่ ไม่แน่ และยังใช้โวหารวากวน ยกตนข่มท่านแบบเดิมเสียอีก ปรัชญา ช่างเพียบพร้อมไปด้วยผู้วิเศษเสียทั้งนั้น เมื่อไรคุณบรรณาธิการจะหาคนธรรมดา ๆ ที่รู้จักความถ่อมตน รู้จักความนอบน้อม (ในใจจริง ไม่ใช่แค่เพียงด้วยโวหาร) มาเขียนบ้าง มิเช่นนั้น ผมเห็นจะไม่รับหนังสือนี้ต่อเป็นแน่ แต่ก็ต้องขอชมว่าที่แล้ว ๆ มา ผมใช้ ปรัชญา ประกอบการศึกษา จนบัดนี้จบจากมหาวิทยาลัยแล้ว มาอยู่บ้านเดิม

จิตร มุ่งการดี
บ้านไผ่ ขอนแก่น

วิจารณ์หนังสือ

ฉบับที่แล้ว มีวิจารณ์หนังสือมากในทางปริมาณ แต่ในทางคุณภาพแตกต่างกัน อย่างขาดมาตรฐานเอาทีเดียว ได้ทราบว่าเมื่อคราวประชุมบรรณาธิการทั่วประเทศที่ตรงกันข้ามกับสำนักงาน ปรัชญา มีอาจารย์บางท่านไปแนะนำผู้อบรมว่าให้ถือได้ว่า การ

วิจารณ์หนังสือใน ปรีทศน์ เป็นแบบอย่างอันดี ข้อน
ผมชักสงสัย ในฉบับที่แล้ว คุณที่พวกฝรั่งเขาวิจารณ์
อ่านแล้วได้เนื้อหาตลอด เขาบอกให้ทราบว่าเป็น
อย่างไร ก็เลยอย่างไร ยิ่งของอาจารย์เกศนีย์ด้วย
แล้ว วิเศษจริง แต่ของอาจารย์ไทยเรา แอ่เสีย
แทบทั้งนั้น ท่านผู้วิจารณ์รัฐศาสตร์ จุฬา ฯ ก็ล้วน
เขียนให้ผู้อ่านรู้จักผู้วิจารณ์ยิ่งกว่าให้รู้จักหนังสือหรือผู้
เขียน (The Far Province) มิเช่นนั้นก็เขียนอย่างกับ
ว่าเป็นผู้พิพากษาชกเลยก็เดี๋ยวนั้นผิดก็ถูก ทั้ง ๆ
ที่น่าสงสัยว่า ข้อเขียนนั้น ๆ ผิดจริงละหรือ (Thai
Peasant Personality) มีที่อยู่หน้อยก็อาจารย์จาก
ธรรมศาสตร์ และอาจารย์อีกคนจากจุฬา ฯ แต่ที่เอา
คนในเทศบาลนครกรุงเทพ ฯ มาวิจารณ์เรื่องทางภูมิ
ศาสตร์นี้ บรรณาธิการมีหลักอะไร ผมใคร่เสนอว่า
การเลือกผู้วิจารณ์หนังสือ บรรณาธิการควรหาคนที่
เหมาะสมหน้อย Thai Peasant Personality เป็นเรื่อง
วิชามนุษยวิทยา ควรให้นักมานุษยวิทยาวิจารณ์ เรื่อง
The Far Province เป็นเรื่องอิสาน ควรให้ชาวอิสาน
วิจารณ์

สมาชิกสมาคมห้องสมุด
วิทยาลัยการศึกษา ปทุมวัน

ถึงคุณสุเทพจะไม่ใช่ชาวอิสาน แต่ก็รู้จักจังหวัด
ต่าง ๆ ในภาคนั้นพอสมควร สำหรับเรื่องในทางมานุษย
วิทยา ต้องให้นักมานุษยวิทยา ฯลฯ วิจารณ์นั้น บางที
ขัดข้อง เพราะผู้รู้ของเราไม่พอ ที่คุณกรมล วิจารณ์
เรื่องของมิสเตอร์ฟีลิปส์ ก็เพราะเหตุนี้ อาจจะเป็น
ความบกพร่องของผม แต่ก็ได้ถามเจ้าของหนังสือแล้ว
ว่าให้นักอ่านธรรมดาที่รู้จักชนบทดีวิจารณ์ จะได้ไหม
เขาก็ไม่ขัดข้อง ผู้วิจารณ์เองถึงจะสำเร็จการศึกษาวิชา
แขนงอื่น แต่ได้ถึงคืบคืบจิตใจ ก็ย่อมได้รับการฝึก
ฝนในทางวิชาการมาพอตัว คุณธิดา ขาลัจฉรินทร์ ก็มีได้
สำเร็จมาทางวิชาการมาพอตัว หากวิจารณ์งานวรรณกรรม
ฝรั่งเศษจนได้รับความยกย่องจากคุณ ส่วนคุณ
เพ็ญพรรณ ภัทรวาทย์นั้น เพิ่งได้รับปริญญาโททาง
ภูมิศาสตร์มาจากมหาวิทยาลัยฟิสิกส์เบิร์ก คงจะมี
คุณวุฒิพอที่จะวิจารณ์ตำราในทางนั้นได้

บ.ก.

ขอกระซิบทางจดหมายหน้อยนะครับว่าเคยพบท
วิจารณ์หนังสือของผู้วิจารณ์ ๒ ท่าน อยู่ในระกับก่อน
ข้างคำไปหน้อยสำหรับมาทราฐานของ สังคมศาสตร์
ปรีทศน์

ปารีเซียง

Bue Belgrand, Paris xx

คิดนได้อ่านคำแปลที่คุณวิจารณ์เรื่อง The Silk
Project ของคิดนแล้ว รู้สึกดีใจมาก จึงใคร่เขียนมา
ขอบคุณ ที่คุณอ่านหนังสือที่คิดนแต่งอย่างถักถวนและ
อย่างใช้ความคิดอันรอบคอบ ทั้งยังเขียนชมไว้เป็น
อย่างดี

คุณพูดถูก ที่ว่าคิดนไม่รู้จักคนไทยดี ประการ
แรกคิดนมิได้เรียนภาษาไทยเลย และยังเมื่อรู้ว่าคน
ไทยจะอ่านหนังสือที่แต่งยังทำให้วิตก การเขียนวิพากษ์
วิจารณ์คนไทยนั้นไม่บังควร ไม่ว่าจะเขียนชมหรือไม่
ก็ตาม ทั้งนี้ก็เพราะมาสังเกตสังกาอยู่ในชั่วระยะเวลา
อันสั้น และมองมาจากภายนอก ด้วยเหตุฉะนี้ คิดน
จึงยินดีที่หนังสือของคิดนไม่ได้ทำให้คุณขุ่นเคือง แต่
คุณกลับเห็นว่าข้อความบางตอนประทับใจคุณ คิดน
คิดว่าคุณเข้าใจวัตถุประสงค์ของคิดนดี ว่าทำไมจึง
เขียนหนังสือเล่มนี้ คุณเข้าใจได้ดีกว่านักวิจารณ์อังกฤษ
ส่วนมาก และที่น่าสนใจยิ่งก็ตรงที่คุณเลือกเน้นเป็น
บางตอน

เบรตาดีน ฮอลล์

Shepton Mallet, Somerset

วิชาการ

ข้าพเจ้าเห็นมีคนคิดเรื่องของอาจารย์ชอมว่ามีผู้สน
ใจน้อยเกินไป และเรื่องของอาจารย์วิสุทธิ ก็ว่าคนที่
สนใจในทางนั้นคงหาอ่านได้ในภาษาต่างประเทศ ฉบับ
ที่แล้ว ถ้ามีคนกล้าจริงๆ คงว่า เรื่องของสมเด็จพระ
พระยานริศ ฯ ก็คงมีคนอ่านเข้าใจได้น้อยคน ในเรื่อง
นี้ ข้าพเจ้าเข้าใจเจตนาของท่านบรรณาธิการ โดยที่จะ
ลงเรื่องซึ่งสมควรพิมพ์เผยแพร่ แม้จะมีคนสนใจเพียง
ไม่กี่คนก็ตาม ไม่เช่นนั้นแล้ว เรื่องทางวิชาการอัน
มากหลาย จะหาทางออกไม่ได้เลย เวลานี้อาจจะไม่มี
ใครสนใจเรื่องดังกล่าว แต่ต่อไปอาจจะไม่มี ถ้าพระ

นิพนธ์ของสมเด็จพระสังฆราชฯ ศุภชัย ถ้าคนอย่างอาจารย์อุกม อาจารย์วิสุทธิไม่ได้รับการสนับสนุนให้เขียนเรื่องในทางวิชาการเช่นนี้ ท่านก็คงต้องหันไปเขียนเรื่อง Popular ต่าง ๆ (อย่างที่อาจารย์อุกม ก็กระทำอยู่แล้ว ในนิตยสารอื่น ๆ) ย่อมเป็นที่น่าเสียดายว่าวงวิชาการ ขาดอะไรที่อะไรไปเสีย ฉะนั้นที่ท่านบรรณาธิการ คัดพิมพ์เรื่องที่ไม่สู้มีคุณค่าอยู่นั้น ข้าพเจ้า เห็นว่าชอบแล้ว

วิมุติ ไขภรณ์

คลองประปา สามเสน

กฎของกริมม์

ข้าพเจ้าเห็นว่า เรื่อง “กฎของกริมม์” ซึ่งลงใน ฉบับที่ ๑ ปีที่ ๓ น่าสนใจ และเป็นประโยชน์มาก สำหรับผู้ที่รู้มาก่อนบ้างและไม่เคยรู้มาเลย ดังนั้น ข้าพเจ้าจึงหวังจะได้อ่านเรื่องทำนองนั้นอีกในฉบับต่อไป ขอขอบคุณ

ส. สำคัญ

ไทยโทรทัศน์ บางขุนพรหม

ภาษาบาลี

ในฉบับที่ ๑ ปีที่ ๓ อากมาเขียนจดหมายมาถึง ท่านบรรณาธิการไม่ถึง ๘ วันก็ปรากฏว่าอาจารย์ วิสุทธิ บุชยกุล ตอบมากกว่า ๕๐ บรรทัด ซึ่งนับว่า น่าขอบคุณความอุตสาหะวิริยะ ที่ให้วิทยาทาน แต่ ข้อความในจดหมายนั้นเอง บางแห่งก็แสดงความผิดพลาด ให้เกิดกังขาขึ้นอีก จึงขอรบกวนเขียนมาอีก หวังว่าคงไม่ถูกหาว่า พระเล่่นลั่น ใช้ภาษาผิด พจนานุกรมอีก เพราะจดหมายก็ย่อมต้องใช้ภาษาพูด จะใช้ภาษาเขียนก็ยากเย็นยิ่ง ทกวรไม่

ในข้อแรกที่ยายกจะท้วงก็คือพระพุทธโฆษาจารย์ นั้น อาจารย์วิสุทธิหมายถึงใคร เพราะชื่อนี้เป็น ตำแหน่งพระในประเทศนี้เท่านั้น ท่านที่แต่ง วิสุทธิ มรรค ชื่อพุทธโฆษาเฉย ๆ นี้เป็นชื่อทักท้วงอันเล็กน้อย

ข้อที่น่าจะเป็นข้อใหญ่น้อยที่อาจารย์วิสุทธิ ไม่ ทราบเอาเลยว่า นักปราชญ์สมัยนั้นยอมรับกันแล้วว่า

พระพุทธเจ้ามิได้ทรงแสดงภาษาบาลี ทำให้อากมาสงสัยว่า ท่านไปสำเร็จวิชาอะไรมาจากเมืองนอกกันแน่ และ ที่ว่าสำเร็จนั้นได้ปริญญาชั้นไหนจึงไม่ได้ศึกษามบททางวิชาการ อันผู้รู้ชาวตะวันตกตกเตียงกันมานาน แล้วเวลานี้เองนางสาว ไอ.บี. ซอนเนอร์ นายภาสมาคม บาลีปกรณ์แห่งกรุงลอนดอน ก็ยอมรับแล้วว่า พระ พุทธเจ้ามิได้ใช้ภาษาบาลีสั่งสอนสัตว์ หากทรงใช้ภาษา อรรถมคธี ภาษาใดภาษาหนึ่ง ซึ่งยังไม่มี ใครบ่งลง ไม่ได้แน่นอน หรือจะทรงใช้มากกว่าภาษาหนึ่งก็ได้

การที่เขียนพระไตรปิฎกลงเป็นภาษาบาลี มิได้สื่อ ว่าภาษานี้จะคงมีอยู่แต่สมัยพุทธกาลเลย ไคร ๆ ก็ ทราบอยู่แล้วว่า ภาษาบาลีปรากฏตัวขึ้นครั้งแรก เป็น ลายลักษณ์อักษรอยู่บนศิลาจารึกของพระเจ้าอโศก ก็ พระองค์ทรงรับผิดชอบ ส่งธรรมทูตไปเผยแผ่พระ ศาสนาถึงลังกาทวีป เมื่อจารพระไตรปิฎกลงเป็นตัว อักษรที่เกาะลังกา จึงใช้ภาษาบาลีตามพระราชนิยม ของพระองค์ กังเช่นพระไตรปิฎกของฝ่ายมหายาน ที่ จารลงเป็นภาษาสันสกฤต เพราะพระเจ้ากนิษกะทรง นิยมภาษาสันสกฤตนั่นเอง [ข้อความทั้งนี้ อากมา สันนิษฐานจากข้อเท็จจริงซึ่งได้จากหนังสือ Buddhism by Rhys Davids (หน้า ๑) E.J. Thomas ก็ได้กล่าว ไว้ในหนังสือ The Life of the Buddha ว่า พระไตร ปิฎกที่ปรากฏอยู่ทุกวันนี้ “ส่วนมากมิใช่พระพุท ธวัจนะเลย พระอรชรรคอาจารย์เองก็รับความจริงข้อนี้ ดังท่านมักอธิบายว่า ประโยคหนึ่ง ๆ หรือคถาหนึ่ง ๆ เติมขึ้นภายหลังการสังคายนา ครั้งนั้น ๆ ” (หน้า ๒๔๔ - ๒๕๐) ก่อนหน้านั้นราว ๒๐ ปี Frazer ก็ได้ เขียนไว้แล้วว่า “พระไตรปิฎก ทั้งหมด นั้นไม่ใช่ ของกัณเฑาะว์แท้จริง มิได้แต่งและรวบรวมพระไตรปิฎก ขึ้นในสมัยเดียวกัน... แม้พระสุตตรและพระวินัย (โดย ไม่ต้องเอ่ยถึงพระอภิธรรม) ก็มีอายุน่าเสนอขึ้น ก่อน การสังคายนาครั้งที่ ๑ และครั้งที่ ๒ ได้ แม้เหตุการณ์ ระหว่างปฐมและทุติยสังคายนาจะต่างกัน ” (JPTS 1908 p. 2) เมื่อเร็ว ๆ นี้ นายคริสมีต ฮัมเฟรตส์ ก็ กล่าวไว้ที่ “พุทธศาสนิกนิกายเดรวาจะอ้างว่า พระ ไตรปิฎกของตน ประกอบไปด้วยคำสั่งสอนดั้งเดิมนั้น หากถูกต้องไม่ อักขระของจีนที่แปลไปจากสันสกฤตก็เก่า

เท่า ๆ กับหลายตอนในพระไตรปิฎกภาษาบาลี และ
 ส่อให้เห็นว่า บาลีและสันสกฤต ออกมาจากกันต่อ
 เดียวกัน ซึ่งรวมพระพุทธคำไว้ด้วยกัน” (What Is
 Buddhism 1915 หน้า ๒๓๓) ท่านกุมารสวามีก็ให้
 ความเห็นว่าบาลี “วิวัฒนามาจากภาษามคธี (Buddha
 and the Gospel of Buddhism หน้า ๒๕๙) ภาษามคธี
 ก็ ภาษาอะไรแน่ ต้องหันกลับมาหา Thomas ใหม่
 คราวนี้ดูเรื่อง The History of The Buddhist Thought
 ท่านอธิบายว่าภาษามคธีนั้น “เป็นภาษาดั้งเดิม ไม่ต้อง
 สงสัย แต่เดี๋ยวนี้ก็ยอมรับกันไปแล้วว่าภาษาบาลี
 ที่เรารู้จักนั้น พัฒนามาจากภาคตะวันตกของอินเดีย
 และพระบาลีที่ปฏิภักในปัจจุบัน คงมาจากคณะสงฆ์
 ทางแถบอุเชนี ซึ่งคิดแปลงภาษานี้ มาจากภาษาถิ่น
 ของตน ดังจะเห็นได้ว่าภาษาถิ่นดั้งเดิมปรากฏอยู่ใน
 คถาบางแห่ง พวกนักยาสรวาสติวาทไปไกลยิ่งกว่านั้น
 ถึงกับแปลงภาษาถิ่นเป็นสันสกฤตเลยทีเดียว กระนั้น
 ก็ยังเห็นภาษาถิ่นอันเป็นภาษาประกฤต ปรากฏอยู่ใน
 บทที่บังคับครุสทุ ทางฉันทลักษณ์ ก็มีวิกรมทาสทุ
 ซึ่งก็พยายามเขียนให้เป็นสันสกฤตเหมือนกัน แต่ก็คง
 รูปเดิมของภาษาประกฤตไว้มาก” (หน้า ๒๖๔)
 Conze ก็ได้ เขียนไว้ในวารสารของพุทธสมาคมอังกฤษ
 เรื่อง Recent Development of Buddhist Studies โดย
 เปรียบเทียบคัมภีร์บาลีสันสกฤต ของนิกายต่าง ๆ เท่าที่
 กันได้ และส่อให้เห็นชัดว่า ในมหาปริณีพจนานุกรมนี้
 ทางภาคบาลี เราเติมคำว่า ‘ท่านทั้งหลายจงยังกิจ
 ทั้งปวงให้ถึงพร้อมด้วยความไม่ประมาทเถิด’ โดยที่ทาง
 สรวาสติวาทเถยถึงพระปัจฉิมวาจาจะเพียงว่า ‘สังขาร
 ทั้งหลายมีความเสื่อมเป็นธรรมดา’ เท่านั้นเอง (Middle
 Way Vol 34 No. 1, 1959) ถ้าอาจารย์ วิสุทธ์ได้อ่าน
 บทความเรื่องนี้ บางทีจะเปลี่ยนแปลงมติบางประการ
 ได้บ้างถึงจะหา References ในเมืองไทยไม่ได้ อาตมาก็
 เชื่อว่าท่านบรรณาธิการคงช่วยท่านอาจารย์ได้ เพราะ
 ท่านบรรณาธิการได้แปลบทความของ ดร. คอนเซ นี้ มี
 เป็นภาษาไทยอยู่แล้ว แจกในงานศพพระพุทธวิมล วัด
 ทองนพคุณ เมื่อ ๕ ปีมาแล้ว จึงเจริญพราหมณ์เพื่อ
 ทรวบ และในตอนนี้ขอตอบคำถามของ ดร. คอนเซ
 ที่ท่านบรรณาธิการแปลมาลงไว้ตรงนี้ด้วยว่า “บัดนี้

เป็นที่ยอมรับกันทั่วไปแล้วว่า ภาษาบาลีมีใช้ภาษาของ
 พระพุทธเจ้า หากเป็นภาษาถิ่นทางตะวันตกของอินเดีย
 พระพุทธเจ้าตรัสภาษามคธีใดภาษาหนึ่ง พระพุทธ
 คำรัสเป็นภาษาเดิมที่สูญไปหมดแล้ว ข้อนี้ก็คล้ายกับ
 พระเยซูเหมือนกัน” หวังว่าคงไม่ถูกหาว่ากล่าวนอก
 ประเด็น

เจมจุกไวภิกขุ

มหานุกูลราชวิทยาลัย

ป.ล.

เมื่อเขียนจดหมายฉบับก่อนมาถึงท่านบรรณาธิการ
 แล้ว ได้อ่านเรื่อง Meaning of the Word Pali : A
 Suggestion by Prof. Dr. Manomohan Ghosle เห็นมี
 ข้อความน่ารู้ จึงบอกเพิ่มเติมมาให้ทราบ อาจลงเป็น
 ป.ล. ไว้ท้ายจดหมายฉบับก่อนก็ได้

ปริทัศน์พิเศษ ๑

ด้วยในปี ๒๕๐๘ คณะกรรมการจัดงานทอดกฐิน
 โยธาสามัคคีของกรมโยธาเทศบาลได้กำหนดจะทำการ
 ทอดกฐินโยธาสามัคคีที่วัดพระญาติการาม จังหวัด
 พระนครศรีอยุธยา ในวันที่ ๓๑ ตุลาคม ๒๕๐๘ ใน
 การนี้ คณะกรรมการ ฯ ประสงค์จะจัดพิมพ์หนังสือ
 เพื่อแจกในงาน ๑ เรื่อง และได้พิจารณาเห็นว่านิทาน
 ชาวบ้านที่ลงพิมพ์ในนิตยสาร สังคมศาสตร์ปริทัศน์
 เล่มพิเศษ ฉบับฉลองวันเกิดพระยาอนุমানราชชน
 เหมาะสมที่จะจัดพิมพ์แจกในงานดังกล่าว ฉะนั้นจึง
 เรียนมาเพื่อขออนุญาต

มยุร วิเศษกุล

กรมโยธาเทศบาล

ได้เห็นรูปท่านอาจารย์เจ้าคุณทั้งสองรูป ใน
 ปริทัศน์พิเศษแล้ว รู้สึกปลื้มใจที่เห็นท่านมีอายุยืน
 แข็งแรงทั้งจิตใจและร่างกาย แต่ขณะเดียวกัน ก็เป็น
 ห่วงท่านเหลือเกิน ท่านคงเอาชนะสังขารไม่ได้แน่ ๆ
 ด้วยเหตุนี้ ผมจึงอยากเสนอท่านบรรณาธิการให้
 ลองชักชวนลูกศิษย์ของท่าน ช่วยกันรวบรวมทุนจัด
 ซื้อเครื่องออกเสียงไว้นับตึกเสียงท่าน จะได้ไหมครับ
 ท่านมีอายุมากอย่างนี้ ผมไม่ยากให้ท่านนั่งเขียนให้
 อนุชนรุ่นหลังอ่านวันละนาน ๆ เพราะอาจทำให้สุขภาพ

ท่านทรุดโทรมลงเร็ว ถ้ามีเครื่องอัดเสียง ให้ท่าน แสดงความคิดเห็นของท่านตามสบาย ผมเชื่อว่าเราจะได้เรื่อง reference ที่มีค่าอย่างยิ่ง ว่าไปตามจริงแล้ว ห้องสมุดส่วนใหญ่ในพระนครมีสิ่งอำนวยความสะดวกที่ทันสมัยอยู่มาก ถ้าอัดเสียงไว้แล้ว จะพิมพ์เป็นเล่ม หรือจะไฮเสียงให้ฟังในห้องสมุด ก็จะได้ประโยชน์คุ้มค่า

ผมเป็นศิษย์ของท่านคนหนึ่ง ที่พร้อมที่จะสนับสนุนงานอันจะเป็นอนุสรณ์ของท่านอาจารย์เจ้าคุณเสมอ

สวัสดิ์

กรมสามัญศึกษา

เรื่องเทปอัดเสียงนี้ ทางเราได้ทุนจากมูลนิธิอาเซีย ขอไว้หลายม้วน และผมก็ได้สัมผัสกับท่านอัดลงไว้บ้างแล้ว และเมื่อคิดพิมพ์ส่งให้ท่านแก่ ท่านได้ขยายใหม่ ออกเป็นเล่มเกี่ยวกับตัวท่าน และสิ่งที่ท่านรู้เห็น ดังได้ขออนุญาตท่านนำตอนแรกมาลงไว้ในฉบับนี้ด้วยแล้ว ถ้าเราออกบ่อยกว่านี้ คงทยอยลงเป็นตอน ๆ อ่านกันสนุกไปเลย

บ.ก.

ข้อเสนอ

ผมติดตาม ปรีทศน์ มาแต่แรก ทั้งได้ช่วยเผยแพร่ให้แก่เพื่อนฝูงด้วย จนทำให้ฉบับแรกต้องอันตรายไป เสียหายมาก ขอความกรุณาจากท่านช่วยบ่าวให้ด้วย ผมรับซื้อ ๕๐ บาทครับ แต่ถ้าจะพิมพ์ซ้ำ ก็มากครับ ผมขอจอง ๖ เล่ม ครับ เพราะผู้อ่านและห้องสมุดใหญ่ส่วนมากยังขาดอยู่

ใช่แท้ ปรีทศน์ นี้เท่านั้นที่ผมติดตามเรื่องของสัญลักษณ์ ศิวรักษ์ แม้ใน สัปดาหสาร มิตรสาร ศิลปากร รัฐศาสตร์นิเทศ Progress สยามรัฐ (ของ ม.ร.ว. กึกกฤษ) ฯลฯ และผมก็ติดตามทั้งหนังสือที่สัญลักษณ์ ศิวรักษ์ เขียนแปล รวบรวม เขียนคำนำ วิจารณ์ และจัดพิมพ์ ด้วยผมชอบอ่านและสะสมหนังสือครับ เคยอ่านประวัติของท่านใน สารเสรี พิเศษ ว่ามีหนังสือที่เขียนอยู่อีก ก็จะเกี่ยวกับเรื่องพุทธศาสนาโดยมาก จนถึงชื่อพระวงศ์องค์หนึ่งพอพระทัย ผมไม่เคยได้เห็นเลยครับ ทำไมไม่จัดพิมพ์ให้แพร่หลาย หนังสือ

ของสมาคมสังคมนิยมศาสตร์จัดพิมพ์ ผมรวบรวมซื้อเป็นระยะ ๆ ตามพลังศตางค์ ก็หลายเล่มแล้ว คีที่สุกทั้งนี้ ก็เลยขอจอง ปรีทศน์ ฉบับพิเศษทุก ๆ เล่มที่จะจัดพิมพ์ (ยกเว้นสองเล่มแรกมีแล้ว) ผมเห็นมีมหากาพย์พุทธประวัติ ของมหากวีอศิวโฆษ ที่กรุณา และ เรื่องอุไร กุศลาศย์ แปลแต่ไม่จบ นำที่ท่านจะรับจัดพิมพ์ให้จบทั้งหมด ๒๒๑๐ โศลก วิทยานิพนธ์ของ นีออน สนิทวงศ์ นิพนธ์ ศศิธร วิจิตร ภาณุพงศ์ ถ้าจะนำมาจัดพิมพ์ อย่างของทรงศรี อัจจอรุณ ก็จะเป็นกุศโลบายอย่างยิ่ง

ใน หนังสือสนุก มีเรื่องของสุกิจ นิมมานเหมินท์ แต่ใน ปรีทศน์ ไม่เห็นมีบ้าง เรื่องของวิทย์ ศิวะศรียานนท์ พระวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าเปรมบุรฉัตร ก็น่าจะขอมาลงบ้าง ชวนวิจิตรมาครากอีกท่านหนึ่ง ไม่เห็นมีให้อ่าน และนำที่ท่านจะแปลเรื่องของ โกลด สนิทรวนทร์ในหนังสือ ชุมชุมนิพนธ์ ให้ผู้อ่านที่สนใจแต่อ่านไม่ออก ได้อ่านบ้าง เพราะทราบว่าคุณมาก

เจ็ดทะยาน นาคประสม

ถนนจักรพงษ์ พระนคร

ผมขอขอบคุณมากครับที่ให้ความกรุณาแก่ตัวผม และสำนักพิมพ์ที่เสนอมา ส่วนข้อเสนอต่าง ๆ นั้น ผมจะพยายามจัดทำตามที่ทำได้ บางอย่างก็ได้ดำเนินการไปบ้างแล้ว แต่ยังไม่บรรลุผล

บ.ก.

ขออนุญาตพิมพ์ซ้ำ

ผมติดตาม สังคมนิยมศาสตร์ปรีทศน์ มาตั้งแต่เล่มแรก นับว่ามีเรื่องดี ๆ ทั้งสิ้น บัดนี้ผมได้มีโอกาสจัดทำหนังสือ อนุสรณ์จึงทำดี เพื่อส่งเสริมการอ่านของนักเรียน วิทยาลัยครูสวนสุนันทา จึงอยากได้เรื่องของอาจารย์ฉงวาท วายยานนท์ ในปีที่ ๒ ฉบับที่ ๓ ลงในหนังสือของผมบ้างเป็นวิทยาทาน เพราะวิทยาลัยทราบว่าอาจารย์ฉงวาท เคยเป็นอาจารย์ใหญ่ ของครูสวนสุนันทา แต่หาปรากฏไม่ ว่าข้อเขียนของอาจารย์ได้แพร่หลาย ในบรรดาศิษย์ปัจจุบันมากนัก และทั้งนี้สุดแต่ความกรุณาของท่าน ในการที่จะให้เรื่องลงในหนังสือของผม

พร้อมกันนี้ ผมใคร่จะได้ขอเขียนของท่านที่ลงใน สัปดาหฺ์สาร ชื่อเรื่องว่า “ประเพณีการแจกหนังสือ” เพราะเห็นเกี่ยวข้องกับสมเด็จพระนางเจ้าสุทนต์มทามารีวัตรีน จะขอไปทางบรรณาธิการ สัปดาหฺ์สาร ก็เห็นเลิกไปแล้ว จึงขอมาโดยตรงทางท่าน แต่ถ้าท่านจะกรุณามากกว่านี้ ผมก็จะขอเลือกเรื่องของท่านใน ปริทัศน์ โดยเฉพาะบทนำ “ปริทัศน์สังคมไทย” ด้วยผมชอบสำนวนของท่านมาก ทั้งใน ปริทัศน์ และหนังสือของท่านที่มีจำหน่าย

ณรงค์ กองมณี
(แทนนักศึกษาคณะผู้จัดทำ)
วิทยาลัยครูสวนสุนันทาวิทยาลัย

ค้นคว้าภาษาไทย

ผมได้รับหนังสือของมารีวัตรีนแล้ว คุณจะได้พิมพ์ได้ก็มาก และผมขอขอบคุณที่อุทิศสำเนาให้ผมเล่มหนึ่ง

เรากลับมาถึงนี้กลางเดือนมิถุนายน มาได้จดหมายคุณเอาตอนนั้น แต่เห็นว่าช้าเกินกว่าจะตามตัวคุณได้ หวังว่าการมาสหรัฐอเมริกาครั้งนี้คงเรียบร้อยดี

เมื่อออกจากกรุงเทพฯ แล้ว เราไปสัสมิ (ปรากฏว่าต้องใช้เวลามาก เพราะจะพบคนพูดไทยได้ต้องออกตามชนบท ทั้งยังฝึกกาลเวลาที่เจอคนพูดไทยในเกาหลีอีกด้วย เพราะมหาวิทยาลัยเพิ่งเปิดภาคเรียน แต่ก็น่าสนใจมากที่ได้พบผู้รู้ชาวอาหมที่นั่น ผมจึงหวังว่าจะกลับไปทำงานสนามที่นั่นมีหน้า ถ้าวิกฤตการณ์ทางพรมแดนจีนอินเดียนั้นไม่ร้ายแรงขึ้น

ผมอยู่ปารีสสองสัปดาห์ จุดบันทึกเรื่องราวเกี่ยวกับภาษาไทยต่างๆจากเอกสารที่มีอยู่ที่นั่น พวกฝรั่งเศสที่ญวนและลาวได้รวบรวมไว้แต่สมัยก่อน

ดูเหมือนผมจะมีทุนพอกลับมาทำงานสมาคมอีกฤดูร้อนหน้า ฉะนั้นผมจึงอยากเรียบเรียงเรื่องราวให้เรียบร้อยก่อนถึงฤดูนั้น จะได้ว่าขาดตกบกพร่องที่ไหน เพื่อออกไปสอบทวนให้ถูกต้อง เป็นอันจะได้พบคุณอีกฤดูร้อนหน้า

ขอบคุณอีกครั้งที่อุทิศสำเนาถึงจนส่งหนังสือของมารีวัตรีนมาให้

วิลเลียม เกดนิช
Ann Arbor, Michigan

ด้วยอภินิทนาการจาก

ธนาคารกรุงเทพ ฯ พาณิชยการ จำกัด

สำนักงานใหญ่ ๑๑๑ ถนนสุรวงศ์ พระนคร

ด้วยถินนันทนาการจาก

บริษัท ทีเวอร์ บราเธอร์ (ประเทศไทย) จำกัด

ผู้ผลิต

หนังสือปกบรัส

สบู่ออมลักษ์

สบู่อราชนไลต์ ฯลฯ

A GROWING AND LOW-PRICED LIBRARY ON BUDDHIST TEACHINGS

THE WHEEL

A Series of Buddhist Publications

Covering in 66 issues a wide range of subjects in authentic exposition and reliable translations from the Pali Canon. New titles are added bi-monthly.

SINGLE NUMBERS: CEY. RS. 0.50 9D, 15 USA CTS.

(DOUBLE NUMBERS ACCORDINGLY)

BUDDHIST PUBLICATION SOCIETY

P.O. BOX 51, KANDY, CEYLON.

บัดนี้ สำนักพิมพ์สมาคมสังคัมศาสตร์ มีร้านหนังสืออยู่หน้าสำนักงานแล้ว
ถ้าท่านผู้อ่านผ่านมาทาง ถนนพญาไท ขอเชิญแวะชมหนังสือของเราที่ร้าน
ปากซอยจุฬาฯ ๒ ตรงกันข้ามกับโรงเรียนก่อสร้างอุเทนถวาย บรรณาธิการ
และเจ้าหน้าที่ทุกคนจะยินดีต้อนรับเสมอ หรือท่านจะสั่งซื้อทางไปรษณีย์ก็ได้

วิชาหนังสือ

พุทธศาสนาในประวัติศาสตร์จีน

จันทน์ ทองประเสริฐ แปล (สมาคมสังคมนิยม)
๑๖๕ หน้า ๒๕ บาท

หนังสือเล่มนี้แปลมาจากหนังสือชื่อ Buddhism in Chinese History ของ Arthur F. Wright หนังสือนี้ ในต้นฉบับภาษาอังกฤษเป็นหนังสือเพียง ๑๒๗ หน้าเท่านั้น ผู้ที่ได้อ่านต้นฉบับภาษาอังกฤษจะรู้สึกชมเชยผู้เขียนว่า สามารถบรรยายถึงประวัติพระพุทธศาสนาในประเทศจีน ซึ่งเป็นเรื่องยืดยาวสลับซับซ้อนได้อย่างกะทัดรัด ไม่อืดอาด

ผู้วิจารณ์ขอสารภาพว่า ตนเองมีความสนใจในพระพุทธศาสนาอย่างสามัญชน และมีความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์จีนอย่างผิวเผินเป็นที่สุด แต่เมื่อได้อ่านหนังสือนี้ ฉบับภาษาอังกฤษ ก็ทำให้เกิดความเข้าใจแจ่มแจ้งพอสมควร เกี่ยวกับวิวัฒนาการของกระบวนการพระพุทธศาสนาในประเทศจีน

ชื่อของหนังสือนี้ก็บอกอยู่แล้วว่า เนื้อเรื่องนั้นเกี่ยวกับพุทธศาสนาใน “ประวัติศาสตร์” จีน ในบ้านเรายังมีคนเป็นจำนวนมากที่คิดว่า “ประวัติศาสตร์” เป็นเรื่อง “พงศาวดาร” กล่าวคือ เป็นจดหมายเหตุลำดับเหตุการณ์สำคัญในบ้านเมือง แท้ที่จริงหาเป็นเช่นนั้นไม่ “ประวัติศาสตร์” เป็นการวิเคราะห์กระบวนการทางสังคมในอดีต ไม่ใช่เป็นแต่เพียงการพรรณนาลำดับเหตุการณ์เท่านั้น

ไรท์ผู้แต่งหนังสือนี้ได้ใช้วิเคราะห์ญาณพิจารณาบทบาททางสังคมของพระพุทธศาสนาในประเทศจีน ควรจะได้บอกกันให้รู้เสียก่อนว่า หนังสือไม่ได้พิจารณาพระพุทธศาสนาในแง่ศรัทธาของความเชื่อ แต่เป็น

การวิเคราะห์ศาสนาในฐานะเป็นสถาบันสังคม ซึ่งมีบทบาทกลมกลืนกระบวนการต่าง ๆ ของสังคม แต่ละยุคแต่ละสมัยในประเทศจีน ในทางกลับกัน พระพุทธศาสนาเอง ก็ถูกสภาวะของสังคมจีนกลมกลืนเอาเหมือนกัน

ผู้อ่านหนังสือนี้จะเห็นสภาพของความนึกคิดของคนจีนและสภาพสังคมของจีนในสมัยก่อนพระพุทธศาสนาแผ่เข้าไปในจีน เมื่อพุทธศาสนาซึ่งกำเนิดในอ้อมอกวัฒนธรรมของอินเดีย แผ่เข้าไปในจีน เราก็จะเห็นการผสมผสานในทางวัฒนธรรม จากนั้นไรท์ผู้เขียนก็บรรยายถึงกระบวนการพุทธศาสนาในประเทศจีน ในช่วงระยะเวลาสองพันกว่าปี

ความสำคัญของหนังสืออยู่ที่บทสุดท้าย ซึ่งเป็นบทสรุปซึ่งประเมินถึงคุณค่าของพระพุทธศาสนา ในฐานะเป็นมรดกสืบมาในประเทศจีน ไรท์ชี้ให้เห็นถึงลักษณะอันแท้จริงของอารยธรรมจีน พระพุทธศาสนาเป็นของต่างชาติต่างภาษา ซึ่งแผ่เข้าไปในจีน เกี่ยวกับอุดมการณ์ของตะวันตก ทั้งในด้านการเมือง เศรษฐกิจและสังคม ซึ่งหลังไหลเข้าไปในจีน ในระยะหลัง ฉะนั้น การศึกษาพุทธศาสนาในประวัติศาสตร์จีน ในทัศนะเช่นนี้ ย่อมได้บทเรียนซึ่งสอนให้เรารู้จักพลังอันแท้จริงของอารยธรรมจีน ในการเชื่อมโยงและกลืนวัฒนธรรมของต่างชาติ ผู้วิจารณ์ขอกล่าวว่า ถ้าใครอยากรู้จักสังคมจีน ควรอ่านหนังสือเล่มนี้ของไรท์

ผู้วิจารณ์ขอชมเชยท่านผู้แปล ซึ่งอุทิศสหายทอดหนังสือนี้เป็นภาษาไทย หนังสือนี้ถึงจะไม่ยาวนานนัก แต่มีลักษณะอย่างที่ท่านผู้แปลเองก็รำพึงว่า เป็นการ “ย่อภูเขาพระสุเมรุมาไว้ในกระเจ๊กงาบ้านเล็ก” ฉะนั้นการถ่ายทอดจากภาษาหนึ่งมาอีกภาษาหนึ่ง จึง

เป็นการยากลำบาก นอกจากนั้น ไรท์เป็นนักวิชาการ ซึ่งมุ่งเสนอข้อคิดในเชิงวิเคราะห์ที่อยู่ตลอดเวลา ฉะนั้น จำนวนในต้นฉบับเดิมจึงกระชับและเป็นเชิงอรรถ ซึ่ง ย่อมทำให้ท่านผู้แปล ประสบความยากลำบาก เป็น ธรรมดา

ถึงแม้ผู้เขียนจะมีความเห็นอกเห็นใจท่านผู้แปล เพียงใดก็ตาม แต่ก็จำเป็นต้องกล่าวว่า เมื่ออ่านหนังสือในภาคภาษาไทยแล้ว รู้สึกอึดอัดใจ ท่านผู้แปล เป็นผู้ทรงคุณวุฒิสูงทั้งในด้านสมณศึกษา และ โลก ศึกษ ตามปกติทางคณสมณศึกษาก็ได้วางหลักใน เรื่องการแปลไว้มากมาย ว่าเช่นไคกรณีใด ควรแปล ตามพจนานุกรม และเรื่องไคกรณีใด ควรแปลตามอรรถ แต่ในหนังสือนี้ ท่านผู้แปลออกจะแปลตามพจนานุกรม มากเกินไปสักหน่อย ซึ่งบางครั้งทำให้ระคายความรู้สึกหรือเสียความไปเลยทีเดียว จะขอยกตัวอย่างสัก ๒ แห่งพอเป็นอุทาหรณ์

เรื่องแรก ท่านผู้แปลมักนิยมแปลย้าคำว่า "ie" ซึ่งเป็นสรรพนามในความหมายกลาง ในภาษาอังกฤษ มาใช้คำว่า "มัน" ในภาษาไทย ฉะนั้นบางครั้งจึง เกิดใช้สรรพนาม "มัน" แทนพระพุทธรูปศาสนาเข้า ให้ (ดูตัวอย่างหน้า ๒ เป็นต้น)

อีกตอนหนึ่งในหน้า ๒๐ มีความตอนหนึ่ง กล่าวถึงหนังสือโบราณของจีนเล่มหนึ่ง "ได้ถูกทรมานเพื่อ ให้มอบอำนาจ เกี่ยวกับหลักการทางคณศีลธรรม" อ่านแล้วรู้สึกชวนให้สนใจอยู่มาก เฉพาะอย่างยิ่งใน ข้อที่ว่าหนังสือถูก "ทรมาน" อย่างไรกันแน่ เมื่อ ดูฉบับภาษาอังกฤษเขาใช้คำว่า "tortured" จริง ๆ แต่คำนี้เป็นคำสำนวนที่ไปกันได้สำหรับภาษาอังกฤษ แต่สำหรับภาษาไทย พุทธานุกรมคณาไม่ได้หรือ ว่า

หนังสือโบราณเล่มนี้ ถูกนำมาคัดแปลง อย่างเสียหาย เพื่อสนับสนุนหลักคำสอนทางศีลธรรม

ผู้วิจารณ์เปรียบเสมือนหนึ่ง นักเลงรอบกระดานหมากรุก ถ้าผู้เล่นเลื่อนเรือ เลื่อนม้า ก็ส่งเสียงวิจารณ์ ให้ชมไปหมด แต่ถ้าถูกจับตัวให้นั่งบนเก้าอี้เอง ก็ไม่แน่เหมือนกันว่า จะเดินเต็มถึงรุกฆาตได้หรือเปล่า แต่อย่างไรก็ตามเสียงของผู้วิจารณ์รอบกระดานนั้น ผู้ เล่นก็ควรเงี่ยหูสับฟังกันไว้บ้าง เพราะบางทีผู้เล่น เดินเต็มถึงขนาดเลื่อนขุนให้เบียดกันกลางกระดานก็ได้

เกษม ศิริสัมพันธ์

แผนกวารสารศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

วิวัฒนาการการปกครองของญี่ปุ่น

เขียน ธวัชวิทย์ (สมาคมสังคมศาสตร์) ๑๘๘ หน้า ๓๐ บาท

หนังสือเล่มนี้กล่าวถึงการปกครองของญี่ปุ่นตั้งแต่ สมัยโบราณ จนถึงระบบบากฟูของโชกุน อันเป็นสมัย ที่จักรพรรดิมีอำนาจในการปกครอง แต่ในทางทฤษฎี เท่านั้น ส่วนสำคัญของหนังสือเล่มนี้ เริ่มตั้งแต่สมัย ญี่ปุ่นถูกบังคับให้เปิดประตูประเทศเป็นต้นมา ผู้อ่านจะ เข้าใจถึงความพยายามของญี่ปุ่น ที่จะสร้างประเทศให้ เท่าเทียมกับทางฝรั่ง โดยเอาวิธีการและการปกครอง แบบตะวันตกมาใช้ เราจะเห็นว่าญี่ปุ่นประสบปัญหา และอุปสรรคต่าง ๆ มากเพียงใด ญี่ปุ่นเลือกเอาระบบ ปกครองแบบปรัสเซีย ซึ่งตามความจริงไม่ใช่การ ปกครองแบบประชาธิปไตย ที่แท้จริง ถึงแม้ว่า จะมี รัฐธรรมนูญมีสภาผู้แทนก็ตาม การปกครองของญี่ปุ่น ในระยะแรกอยู่ในมือของกลุ่มชนที่เป็นผู้นำในการปฏิ วัติและเป็นผู้ที่เอื้ออำนาจคืนให้จักรพรรดิ ในหนังสือ

เล่มนี้บรรยายถึงอำนาจของจักรพรรดิและหัวข้อสำคัญในรัฐธรรมนูญที่ร่างขึ้นใหม่ของญี่ปุ่น มีลักษณะแปลกอีกข้อหนึ่งของรัฐธรรมนูญญี่ปุ่น ก็คืออนุญาตให้มีพรรคการเมืองและระบบพรรคการเมืองนี้เองนำความปวดหัวมาให้แก่คณะรัฐบาลมาก การจัดระบบใหม่ของญี่ปุ่นไม่ได้รับวันเลย คงจะเห็นว่า มีการเปลี่ยนรัฐบาลกันบ่อย ๆ รัฐบาลก็ถูกยุบเพื่อเลือกตั้งใหม่หลายครั้ง และญี่ปุ่นยังจัดระบบการปกครองไม่เรียบร้อยก็เกิดสงครามแปซิฟิกขึ้น

ลักษณะที่น่าสนใจอีกอย่างหนึ่งของญี่ปุ่น ก็คือการทหาร ซึ่งถือว่าเป็นอิสระ ไม่อยู่ในความดูแลของฝ่ายพลเรือน และใช้อำนาจในทางการเมืองโดยผ่านคณะจอมพล จอมพลเรือ และกองบัญชาการสูงสุด แต่หลักการมีอยู่ว่า ทหารไม่ยุ่งเกี่ยวกับการเมือง แต่ในไม่ช้าพวกทหารก็จะเข้ามาใช้อำนาจในการปกครอง มาถือสิทธิพลทางการเมือง ผู้เขียนได้กล่าวถึงเรื่องนี้ว่า “ความนิยมชมชื่นในตำรวจ ในสังคมญี่ปุ่น ยังไม่เปลี่ยนแปลง วัฒนธรรมตะวันตกได้นำเอาปืนจำนวนเท่ากับปากกามาแทนหมู่นที่ซอบนิยมกันอยู่ การเปลี่ยนแปลงนั้น ได้เปลี่ยนทั้งวัตถุและความคิด แต่ในญี่ปุ่นยังความนิยมชมชื่นในตัวผู้ถืออาวุธนั้นมีอยู่แล้วแต่กาลก่อน ชาวตะวันตกเพียงแต่เอาปืนมาให้ใช้แทนดาบเท่านั้น การยุทธวิธีสมัยใหม่นี้ว่าเป็นที่นิยมมากในสังคมญี่ปุ่น พวกทหารโดยเฉพาะอย่างยิ่งนายทหารมีความภาคภูมิใจในฐานะของตน” นอกจากนี้แล้ว ผู้เขียนได้บรรยายถึงว่าเหตุใดพวกทหารจึงมีอำนาจทางการเมือง

ข้อที่น่าสนใจอีกข้อหนึ่งก็คือ ระบบสังคมของญี่ปุ่น ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงน้อยมาก และมีส่วนจัดราชการของญี่ปุ่นได้ด้วย ผู้เขียนกล่าวว่า “สมาชิกในครอบครัว ยังอยู่ภายใต้อำนาจอันเด็ดขาดของหัวหน้าครอบครัว การเป็นผู้เชื่อฟังคือคู่อาวุโส บวกกับความเป็นผู้รักษาที่ และความจงรักภักดีต่อผู้อาวุโส นั้น .. หลักนี้ยังได้ขยายไปใช้รวมถึงหน่วยองค์การของรัฐบาล และองค์การทางการเมืองด้วย.... เรื่องนี้นับเป็นอุปสรรคขัดขวางการพัฒนาของพรรคการเมืองตามระบบประชาธิปไตยในภายหลังอย่างมาก”

ในครึ่งหลังของหนังสือ เป็นเรื่องการค้าเงินนโยบายต่างประเทศของญี่ปุ่นจนกระทั่งได้กลายเป็นมหาอำนาจหนึ่งของโลก เราจะเห็นว่านโยบายขยายอำนาจของญี่ปุ่น โดยเฉพาะในจีน ทำให้เกิดการขัดแย้งกันขึ้นระหว่างญี่ปุ่นและอเมริกา จนถึงมีการทำสนธิสัญญาไทรภาคีร่วมกับเยอรมนีและอิตาลีใน พ.ศ. ๒๔๘๓ ในระยะที่อเมริกาไม่ไว้ใจญี่ปุ่นมากขึ้นเช่นนี้ ทางด้านภายในประเทศพวกนิยมทหารมีอำนาจมากขึ้นทุกที ยิ่งกว่านั้นญี่ปุ่นยังมีกองทัพที่สามารถทั้งทางบกทางเรือสามารถต่อเรือรบทำอาวุธได้เอง เรื่องราวที่น่าสนใจอื่น ๆ ที่มีส่วนก่อให้เกิดสงครามแปซิฟิก ก็ปรากฏอยู่ในหนังสืออย่างชัดเจน เช่น การกักกันวัตถุพิษของอเมริกา ฟิลิปปินส์ ก่อความเคียดแค้นทางเศรษฐกิจให้ญี่ปุ่นมาก ญี่ปุ่นวางแผนการที่จะครอบครองอินโดจีน และ แหลมอินโดจีน โดยระบบ “วงค์ไพบูลย์ มหาบูรพา” และระบบ “การจัดระเบียบใหม่ของมหาเอเชียบูรพา” และการที่เยอรมนีเร่งรัดให้ญี่ปุ่นเปิดแนวรบทางแปซิฟิก เพื่อไม่ให้อเมริกาไปช่วยทางยุโรป ตลอดจนรัฐบาลญี่ปุ่นปฏิเสธคำขอร้องของฮิตเลอร์ ที่พยายามชักชวนญี่ปุ่นให้โจมตีโซเวียตทางตะวันออก เป็นต้น สำหรับเราคนไทยก็มีสิ่งที่น่าสนใจเป็นพิเศษ เช่น เรื่องราวและความเกี่ยวพันกับญี่ปุ่นตอนที่ไทยเรียกร้องดินแดนคืนหรือไม่ก็ตอนที่ญี่ปุ่นตัดสินใจว่าจะเข้าสงครามหรือไม่ รวมทั้งความเห็นทางฝ่ายญี่ปุ่นที่แตกต่างกัน ระหว่างฝ่ายทหารและพลเรือน ในที่สุดเราก็จะเห็นว่า รัฐมนตรีว่าการต่างประเทศญี่ปุ่นออกแถลงการณ์โดยให้เหตุผลในการตัดสินใจสงครามของชาติไว้ว่า สงครามกับสหรัฐและอังกฤษนั้นจะต้องเกิดขึ้นไม่เร็วก็ช้า เว้นเสียแต่ญี่ปุ่นจะถอนตัวเสียทีเดียวทุกด้าน เนื่องจากภาวะการขาดของฝ่ายทหารมีอยู่ว่า “สหรัฐจะเพิ่มความบีบคั้นแก่เรายิ่งขึ้นภายหลังที่ได้ชัยชนะจากเยอรมันและอิตาลี ญี่ปุ่นควรจะรับการทำร้ายของสหรัฐอเมริกาทำการต่อสู้ในขณะที่เรายังมีทรัพยากร... ไม่มีทางเลือกสำหรับญี่ปุ่นแล้ว นอกจากการต่อสู้เพื่อป้องกันตัว”

เมื่ออ่านหนังสือเล่มนี้ตั้งแต่ต้นจนจบ ผู้วิจารณ์มีความเห็นว่า น่าจะเปลี่ยนชื่อหนังสือเป็น “วิวัฒนาการ

การของผู้ป็นสมัยปรับปรุงตามระบบใหม่” หรือชื่ออื่น ๆ ไปในทำนองนี้ เพราะนอกจากเรื่องวิวัฒนาการของการปกครองแล้ว เราจะเห็นว่าอีกครั้งเล่มนั้นเป็นเรื่องทางการต่างประเทศของผู้ป็น

ในฐานะที่ผู้วิจารณ์อยู่ในอาชีพครูประวัติศาสตร์ รู้สึกที่ใจมากที่ได้มีการจัดพิมพ์หนังสือเล่มนี้ขึ้น และเมื่อได้อ่านตลอดแล้วรู้สึกว่าจะประโยชน์มากแก่บรรดานักศึกษา นักศึกษา ตามสถาบันการศึกษาทุกแห่ง ตลอดจนครูทางสังคมศึกษาและผู้สนใจเรื่องผู้ป็น

วรุณยูพา สนิทวงศ์ ณ อยุธยา
วิทยาลัยวิชาการศึกษา ปทุมธานี

หนังสือชุดรัฐบาลอเมริกัน *ประธานาธิบดี รัฐสภา และ ศาลสูง*

สามเล่มจบ เจอร์วัลด์ คับบลิว จอห์นสัน แต่ง
กมล สมวิเชียร แปล (สมาคมสังคมศาสตร์)
สามเล่มรวม ๔๔๘ หน้า มีกล่องใส่ ๓๐ บาท

ศาสตราจารย์ เจอร์วัลด์ คับบลิว จอห์นสัน ได้ใช้ความสามารถถ่ายทอดความรู้ทางวิชาการปกครองของรัฐบาลอเมริกัน ซึ่งเป็นกลไกการเมืองที่มีวิธีดำเนินการค่อนข้างซับซ้อน ออกเป็นตำราประวัติศาสตร์ที่ช่วยให้แก่นักอ่านทั่วๆ ไปเข้าใจ ไม่เฉพาะแต่หลักการปกครองนักการเมือง เท่านั้น

หนังสือชุดรัฐบาลอเมริกันที่จะกล่าวถึงนี้ แบ่งเป็นสามตอน แต่ละตอนอธิบายอำนาจสูงสุดทั้งสามของรัฐบาลกลางสหรัฐอเมริกา โดยแยกออกเป็นสัดส่วนเฉพาะ แม้ว่าสถาบันของอำนาจทั้งสามมีความเกี่ยวโยงกันมาก แต่ผู้เขียนก็พยายามชี้ให้เห็นจุดเด่นและความเป็นอิสระไม่ขึ้นแก่กันไว้อย่างละเอียด

ประธานาธิบดี อเมริกามีอำนาจหน้าที่ตามที่ระบุไว้ในรัฐธรรมนูญเมื่อเกือบสองร้อยปีมาแล้วนั้น กว้างมาก | ความรับผิดชอบในฐานะประมุขประเทศของบอร์ช วอชิงตัน ประธานาธิบดี “สมัยปกากาลูกสั้น” แล้วก็ตามงานผู้คนยุคบอร์ชวอชิงตันไม่มีวันจะคาดคิดถึง วิถีเปลี่ยนแปลงของโลกยังผลให้หน้าที่

และความรับผิดชอบของประธานาธิบดี วิวัฒนาการไปไกล จนประชาชนอเมริกันเริ่มเป็นห่วงว่า คุณภาพแห่งอำนาจเอเนียงไปทางฝ่ายบริหารมากเกินไป ยิ่งมาในยุคของสงครามเย็นด้วยแล้วสถานะการณ้ฉุกเฉินที่เผชิญหน้าสหรัฐทำให้ประธานาธิบดีต้องกดสติใจโดยฉบับพลัน ล่วงละเมิดอำนาจหน้าที่ของ รัฐสภา จนเป็นผลให้ระบบ “ตรวจสอบและรักษาคุณภาพ” อันศักดิ์สิทธิ์มีความหมายน้อยไป แต่สมาชิกรัฐสภาเองและชาวอเมริกันทั่วไปก็ตั้งข้อสงสัยว่า “ลัทธิทรูแมน” หรือ “ลัทธิไอเซนเฮาเวอร์” ตลอดจน “ลัทธิเคนเนดี” มีความสำคัญและจำเป็นไม่ค้อยกว่า “ลัทธิมอนโร”

คณะสมาชิกผู้ก่อกำเนิดกรรมอนุปกครองของสหรัฐแบ่งอำนาจปกครองสูงสุดออกไว้เป็น สามสาขา โดยกำหนดให้แต่ละสาขามีอำนาจเท่าเทียมและเป็นอิสระแก่กันในการปฏิบัติงาน เพื่อป้องกันมิให้ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดมีอำนาจเกินขอบเขตจนเป็นภัยแก่ระบบปกครอง ประชาธิปไตย ผู้ให้กำเนิดรัฐธรรมนูญเป็นห่วงนักหนาว่าฝ่ายบริหารจะมีอิทธิพลมาก จนประธานาธิบดีเกิดเพลิงอำนาจทั้งตัวเป็นผู้ปกครองบ้านเมืองโดยดีทริชชาติเสียแต่ผู้เดียว ความหวาดระแวงดังกล่าวยังมีผลปรากฏขึ้น ชาวอเมริกันยังภาคภูมิใจ ในความเป็นประชาธิปไตยของประเทศ และเชื่อว่าระบบผู้เผด็จการจะไม่มีวันเกิดขึ้นได้ ถึงแม้ว่าสิ่งแรกคล้อยมาหาประการจะทำให้ฝ่ายบริหารมีความสำคัญล้าหน้าอำนาจปกครองฝ่ายอื่น แต่นั่นก็เป็นเพราะความจำเป็นอันหลีกเลี่ยงไม่ได้เท่านั้น ในปี พ.ศ. ๒๔๘๘ วุฒิสมาชิกบรักเกอร์ได้เคยเสนอให้มีการเพิ่มเติมข้อความในรัฐธรรมนูญอันเกี่ยวกับอำนาจของประธานาธิบดีว่า ก่อนที่ประธานาธิบดีจะทำความตกลงกับต่างประเทศประเภทใด ๆ ก็ตาม จะต้องได้รับความยินยอมเห็นชอบจากวุฒิสภา เช่นเดียวกับการทำสนธิสัญญา แต่ทว่าข้อเสนอดังกล่าวนี้ก็ไม่ผ่านวุฒิสภา แสดงว่าวุฒิสภายอมรับว่า ประธานาธิบดีมีความจำเป็น ต้องกดสติใจปฏิบัติงานบางอย่างโดยทันที ความล่าช้าไม่ทันต่อเหตุการณ์อาจก่อให้เกิดผลเสียหายใหญ่หลวงได้

รัฐสภา ของสหรัฐยังคงยึดถือวิธีดำเนินการตามแบบเดิมซึ่งกึ่งขึ้นเมื่อเกือบสองร้อยปีก่อนนั้น นักการ

ปกครองอเมริกันผู้ทรงคุณวุฒิยอมรับว่ายังมีความบกพร่อง และมีทางเปลี่ยนแปลงได้ แต่การเปลี่ยนแปลงอะไรก็ตามที่จะเกิดขึ้นต้องเป็นการเปลี่ยนแปลงเพื่อปรับปรุงเท่านั้น ผู้เขียนให้ความเห็นว่าไม่มีชาวอเมริกันคนใดเลยเห็นชอบกับการเปลี่ยนแปลงที่จะล้มล้างระบบเดิม

ศาลสูง เป็นหลักและรากฐานของขบวนการยุติธรรมของประเทศ ประธานศาลสูงและคณะอีกแปดคนทำหน้าที่พิพากษาคดีที่ไม่อาจตกลงกันได้ศาลชั้นต้น และคดีที่เกิดในกรณีพิเศษ อาทิ มลรัฐหนึ่งฟ้องร้องอีกมลรัฐหนึ่ง ต่างจากรัฐสภาและประธานาธิบดี ตำแหน่งผู้พิพากษาศาลสูงเป็นตำแหน่งตลอดชีพ ได้รับแต่งตั้งจากประธานาธิบดี โดยความยินยอมเห็นชอบของวุฒิสภา รัฐธรรมนูญสหรัฐถือกำเนิดในปี พ.ศ. ๒๓๒๔ นับเป็นรัฐธรรมนูญลายลักษณ์อักษร ที่เก่าแก่ที่สุดในโลก บทบัญญัติบางข้อจึงไม่เข้ากับเหตุการณ์ปัจจุบัน ศาลสูงแห่งสหรัฐมีหน้าที่ตีความหมายของรัฐธรรมนูญ ซึ่งมีใจความกว้างๆ และคดีศาลสูงนี้คือทะเลที่มีบทบาทตัดสินว่ารัฐธรรมนูญ มาตราใดล้าสมัยไม่เป็นหลักยุติธรรมเพียงพอ ควรแก้การยกเลิก

ลักษณะสำคัญอีกอย่างหนึ่งที่รัฐธรรมนูญ สหรัฐมิได้กล่าวถึงและบัญญัติให้เป็นหน้าที่ของอำนาจฝ่ายใด คือลักษณะการเป็นผู้ริเริ่ม และเป็นผู้นำ ดังนั้นจึงปรากฏว่าเมื่ออัจฉริยะบุคคลเข้าไปดำเนินงาน อยู่ในอำนาจสาขาหนึ่งสาขาใด การริเริ่มและเป็นผู้นำก็จะทำให้สถาบันที่ทำหน้าที่นั้นเป็นผู้แทนอยู่ มีอิทธิพลและมีความสำคัญมากขึ้น อาทิประธานาธิบดีผู้เข้มแข็ง เช่น เจฟเฟอร์สัน ลินคอล์น วิลสัน และแฟรงกลิน ดี รูสเวลท์ ซึ่งสามารถขยายอำนาจหน้าที่ของประมุขฝ่ายบริหาร เฮนรี เคลย์ จอห์น ซี แคลซัน และเคเน็ล เวบสเตอร์ ผู้สร้างความเป็นนักแผนและชื่อเสียง ให้แก่รัฐสภา ทางฝ่ายศาลสูงก็มี จอห์น มาร์แชล และโรเจอร์ บี เทานี ผู้สร้างความเป็นกรีกไกรและก่อให้เกิดประชาชนเกิดความเชื่อมั่นศรัทธา

ที่กล่าวมาแล้วทั้งหมดนี้เป็นเพียงสิ่งนำรัฐส่วนหนึ่งของ ประธานาธิบดี รัฐสภา และ ศาลสูง ซึ่งไม่เฉพาะแต่ผู้ที่เคยว่าเรียนมาทางการปกครองเท่านั้นจะ

อ่านเข้าใจ เชื่อว่านักอ่านที่ได้เฝ้าหาความรู้ในระบบการปกครองของสหรัฐจะพบว่า การดำเนินงานภายในบ้านเลขที่ ๑๖๐๐ ถนนเพนซิลเวเนีย ก็ดี คึกคักขบถอลและคิดห็นอ่อนงามสง่าใกล้เคียงหอสมุดแห่งชาติก็ดี น่าสนใจมาก ทั้งนี้เพราะความสามารถในเชิงอธิบายและเรียบเรียงของผู้เขียน และการแปลเป็นไทยของผู้แปลโดยแท้

ทรงศรี อัจจอรุณ
คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

An Introduction to Comparative Religion
by William L. Bradley. (Thammasat University)
2508 Baht 17

หนังสือเล่มนี้แบ่งออกเป็นสามภาค ภาคแรกว่าด้วยความหมายของคำว่า “ศาสนา” ซึ่งผู้แต่งได้นิยามศาสนาว่าเป็น “ความสัมพันธ์ที่มนุษย์มีต่อสิ่งเหนือธรรมชาติ” และทั้งแจ้งถึงวิธีที่จะศึกษาศาสนา อันมีอยู่สามทางด้วยกัน คือวิธีที่จะศึกษาการปฏิบัติทางศาสนา โดยมีหลักเกณฑ์ อันรวมทั้งผลที่สังคมได้รับจากศาสนาด้วย ต่อไปก็คือ วิธีที่จะศึกษาข้อคิดต่างๆ ในศาสนา โดยใช้หลักปรัชญา และสุดท้ายก็คือ การศึกษาสิ่งเหนือธรรมชาติ อันปรากฏจากการปฏิบัติธรรม

ผู้แต่งได้สรุปว่า วิธีที่จะศึกษาและเปรียบเทียบศาสนาที่ดีที่สุดนั้น คือวิธีที่ถือเอาความเข้าใจ และที่รู้เห็นประจักษ์กับตนเองเป็นสำคัญ (Phenomenological method) ซึ่งหมายถึงการสำรวจสิ่งที่ปรากฏในจิต และพิจารณาว่าตนและโลกเรานั้นมีความสัมพันธ์เช่นไรกับบุคคลทั้งหลาย โดยตั้งข้อตั้งกันต่างๆ กัน และบริคส์เองก็ใช้วิธีนี้เป็นวิธีศึกษาศาสนา เพราะเนื่องจากแลเห็นว่าในบรรดาศาสนาใหญ่ๆ ทั้งหลายเหล่านั้น มีข้อแตกต่างกันมากมายเหลือเกิน ซึ่งในจำพวกข้อแตกต่างเหล่านี้ ก็มีหลักเกณฑ์ที่นิยมใช้เปรียบเทียบศาสนารวมอยู่ด้วย อันหลักเกณฑ์ที่ว่านั้น ตามจริงแล้ว ก็แทบจะไม่มีมีความหมายสำคัญอะไรเลย นอกจากนั้นบริคส์ก็ยังระวังเป็นพิเศษที่จะเลือกวิธีศึกษา ซึ่งไม่ขัดกันกับหลักวิทยาการในปัจจุบัน

ในภาคสอง บรึกเคย์ได้ขยายคำบรรยายให้กว้างขึ้นไปอีก เกี่ยวกับระบบข้อคิดเห็นในอันที่จะศึกษาศาสนา โดยอาศัยหลักที่ถือเอาความเข้าใจและรู้เห็นประจักษ์แก่ตนเอง ภาคหนึ่งนั้นว่าด้วยวิธีที่จะศึกษาศาสนา ส่วนภาคสองพูดถึงเนื้อหาสาระของศาสนาภายในกรอบของข้อคิดเหล่านี้ ซึ่งสันนิษฐานว่าโลกเรานี้อาจจะมีทั้งสิ่งซึ่งเป็นธรรมชาติ และเหนือธรรมชาติ “โลกทัศน์” ของนักวิทยาศาสตร์ในสมัยคริสต์ศตวรรษที่ ๑๙ นั้น ถือว่าโลกมีแต่ธรรมชาติ ห้ามสิ่งทีเหนือธรรมชาติไม่ ฉะนั้นทัศนะอันนี้จึงเอามาใช้ ในการศึกษาศาสนา ไม่ได้ ถัดจากนั้นก็มีความเชื่อว่า ธรรมชาติและสิ่งเหนือธรรมชาตินั้นมีลักษณะคล้ายกัน ซึ่งผู้แต่งให้ชื่อว่า “เอกะโลกทัศน์”

Uniform world - view) ทัศนะนี้เป็นทัศนะของลัทธิถือเจ้าถือผีทั้งหลาย ส่วนทัศนะต่อไปก็คือ การเชื่อว่าธรรมชาตินั้น เป็นคนละส่วนกับสิ่งเหนือธรรมชาติ อันประกอบไปด้วยสัตว์วันรกกและเทพยดาต่าง ๆ บรึกเคย์เรียกทัศนะนี้ว่า “พาทริโลกทัศน์” (Externalized world view) ซึ่งเป็นทัศนะของพวกที่บูชาพระเจ้า มีความเชื่อในเทพเจ้าของตน และรวมทั้งผู้ที่นับถือพระเจ้าผู้สร้างโลกแต่อย่างเดียวกัน โดยไม่มีความสัมพันธ์อันใดกับสังคมนมนุษย์ ที่สุดคือทัศนะที่ถือว่า สิ่งทีเหนือธรรมชาตินี้อยู่ในกายเรานี้เอง ทัศนะนี้ให้ชื่อว่า “อัทมันตริกโลกทัศน์” (Internalized world - view) อันเป็นทัศนะของพวกบ่าาเพ็ญพรต และพวก Existentialists ทั้งนี้ผู้แต่งได้วิจารณ์ประโยชน์ และข้อเสียของทัศนะทั้งหลายเหล่านี้ไว้หมดสิ้น บรึกเคย์ออกความเห็นของตนเองว่า “อัทมันตริกโลกทัศน์” นั้นเป็นทัศนะที่ศาสนาทั้งหลายอาทิ พระพุทธ และ พระเยซูยึดถือเป็นหลักสำคัญ ซึ่งเขาก็กเห็นว่า โลกทัศน์ที่ว่านี้เหมาะแก่คนสมัยใหม่มากกว่าทัศนะอื่นใดทั้งหมด

ภาคสามทั้งภาคนี้ ได้ตั้งปัญหาใหญ่ในศาสนาไว้ข้อด้วยกัน ซึ่งทั้งนี้อาศัยวิธีและข้อคิดต่าง ๆ ซึ่งระบุไว้ในสองภาคแรกนั่นเอง ปัญหาที่ว่านี้คือ ก. ธาตุแท้ของมนุษย์ ข. ตายแล้วไปไหน ค. อภุศลธรรมทั้งปวง ง. หลักธรรมจริยา

อนึ่ง ตามข้อสังเกตข้างต้นของเนื้อหาที่มีอยู่ในหนังสือเล่มนี้ทั้งหมด จะแสดงให้เห็นได้ว่า ส่วนใหญ่นั้นเป็นเรื่องการเผยแผ่ให้ทราบถึงวิธี ที่ผู้แต่งเองนำมาใช้ศึกษาศาสนา ซึ่งว่ากันไปแล้ว ความคิดอ่านของเขาในวงความรู้ดังกล่าวนี้ก็มีประโยชน์และเบ็ดเตล็ดคล้ายกัน เพราะเหตุว่าเขาประสงค์จะให้หนังสือเล่มนี้เป็นตำราเรียนของนักศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ปีที่ ๑ ลึกลับการเขียนจึงเป็นไปในทำนองนั้น ส่วนผู้วิจารณ์คิดว่า อาจจะไม่สู้จะเหมาะสำหรับหลักสูตรเบื้องต้นนัก ประการแรก หนังสือเล่มนี้ยาวและยากเกินไป สำหรับนักศึกษาปีแรก ของมหาวิทยาลัยในเมืองไทยโดยทั่วไป ในการที่จะอ่านได้โดยไม่มีอาจารย์ช่วยเลย ได้เคยทราบจากนักศึกษาผู้หนึ่งซึ่งเรียนหนังสือเล่มนี้อยู่ บอกว่า อาจารย์ผู้บรรยาย ซึ่งสอนวิชานี้ ต้องแปลและอธิบายข้อความทั้งหมดให้นักศึกษาฟัง และเรื่องลำบากอีกอย่างหนึ่งก็คือว่า คนอ่านต้องพลิกทุกเล่มกับการที่จะต้องกระโดดจากหัวข้อหนึ่งมาหัวข้ออื่น สับสนกันยิ่งไปหมด แทนที่ผู้แต่งจะเสนอข้อคิดเรียงลำดับกัน อย่างตรงไปตรงมา ตามธรรมดา ประการที่สอง หนังสือเล่มนี้มีได้พูดถึงศาสนาใหญ่ ๆ ของโลกศาสนาใดศาสนาหนึ่ง ให้ละเอียด ได้ถ้อยเนื้อ กระทั่งความ และประวัติประศอกัน ข้อใหญ่ใจความของหนังสือเล่มนี้ อยู่ที่ระบบของความคิดเกี่ยวกับศาสนา อันเป็นระบบที่รู้เห็นประจักษ์กับตนเอง ส่วนเฉพาะเรื่องแท้ ๆ ของศาสนานั้นเป็นเพียงตัวอย่างของข้อคิดทั้งหลายที่ผู้แต่งยกขึ้นมาอ้างเท่านั้นเอง เพราะฉะนั้นจึงเหมาะที่จะเป็นตำราเรียนของเหล่านักศึกษาที่ได้เรียนรู้ประวัติศาสตร์ของศาสนาอื่น ๆ มาบ้างแล้ว รวมทั้งความรู้เกี่ยวกับคณะ นิิกาย สถาบัน พิธีทางศาสนา ศิลปลักษณะ และหลักใหญ่ ๆ ที่สำคัญของศาสนาเหล่านั้นด้วย ถ้าเช่นนั้น นักศึกษาก็อาจจะอ่านหนังสือเล่มนี้รู้เรื่องขึ้นบ้าง เพราะเหตุว่า คนพอจะจับข้อเท็จจริงในแง่คิดทั้งหลายที่มีอยู่ในหนังสือได้

การที่ผู้เิดจะเขียนหนังสืออธิบายให้กว้าง และให้ละเอียดถึงความรู้สึกซึ่งของศาสนาหลายศาสนาในคราวเดียวกันนั้น เป็นของไม่ใช่ทำได้ง่าย ๆ หนังสือเล่มนี้จึงกล่าวได้ละเอียดแต่เฉพาะศาสนาคริสต์ และพุทธ

ศาสนาเท่านั้น ส่วนศาสนาอื่น ซึ่งรวมทั้งระบบความคิดของศาสนานั้น ๆ ผู้แต่งเป็นเพียงแต่กล่าวไว้ย่อ ๆ เท่านั้นเอง แม้กระนั้นก็ดี ข้อเท็จจริงในวงความรู้เหล่านี้ก็ยังคงล้าคลื่อนอยู่บ้าง เป็นบางตอน อาทิในบทที่ ๑๑ กล่าวไว้ว่า ตามคติของศาสนาคริสต์ที่ถือสืบกันต่อ ๆ มานั้น สอนว่า ร่างกายและวิญญาณนั้นดับโดยเกิดชาติตอนมรณะ และคนตายจะฟื้นขึ้นมาใหม่ก็แต่ในกาลข้างหน้าเท่านั้น แต่ผู้วิจารณ์ได้ทราบจากบวงการโรมันคาทอลิกว่า ความเห็นอย่างนี้ไม่ถูกต้อง ความจริงศาสนาคริสต์สอนว่าวิญญาณนั้นยังอยู่ แม้ว่าร่างจะดับไปแล้ว ก็ในเมื่อนิกายโรมันคาทอลิก ซึ่งนับถือว่าตนเองเป็นเจ้าของคำหวั่นของศาสนาคริสต์เอง ว่าอย่างนั้น และอีกทั้งนิกายอื่น ๆ ในศาสนาคริสต์ก็เห็นคล้าย ในข้อที่ว่าข้างกัน ฉะนั้น คำกล่าวของผู้แต่งจึงจะชวนให้เข้าใจไขว้เขวไปได้ แม้ว่าบรรดาศาสนิกชนจะยอมรับว่า คงจะมีคริสตศาสนิกชนหลายคนไม่เห็นด้วยก็ตาม

อีกประการหนึ่ง รู้สึกว่าบรรดาศาสนิกชนเห็นในข้อธรรมะบางตอนของพระพุทธเจ้าผิด เช่น ในบทที่สิบ กล่าวไว้ว่า อริยสัจสี่นั้น คือการพูดถึงเรื่องความหมายของความเป็นอยู่ หาใช่เรื่องนิพพานไม่ ซึ่งที่จริงแล้ว อริยสัจสี่ตาม (นิโรธ) นั้น หมายถึงนิพพานโดยตรงนั่นเอง อันแปลความได้ว่า ดับเสียซึ่งทุกข์เมื่อถึงทรงนี้ ผู้วิจารณ์ก็ใคร่จะขอชี้ว่า การตีความของข้อคิดทั้งหลายในพระพุทธศาสนา ซึ่งปรากฏในหนังสือเล่มนี้นั้น เป็นการตีความอย่างแบบชาวบ้านทั่วไป เช่นตัวอย่างคำว่า “กรรม” เป็นกัน ผู้แต่งก็จะตีความคำนี้อย่างคลุมเคลือ บางตอนก็หมายถึงการกระทำต่าง ๆ (ซึ่งก็ถูกต้อง) แต่บางตอนก็หมายถึงโชคชะตา (ซึ่งไม่ถูกต้อง) และเข้าใจว่า นิพพานเป็นสิ่งเหนือธรรมชาติ ซึ่งที่จริงนิพพานนั้นก็คือพุทธธรรม อันเป็นของธรรมดาธรรมชาติโดยแท้ที่เกี่ยว

ผู้แต่งหนังสือเล่มนี้เป็นคริสตศาสนิกชนิกที่เขียนหนังสือ ให้ชาวพุทธอ่าน เพื่อหวังจะช่วยให้ชาวพุทธได้เข้าใจศาสนาของตนอย่างลึกซึ้ง แจ่มแจ้ง แต่ทว่ามิใช่อุบายอยู่ตอนหนึ่งบทที่ ๑๒ ที่ว่าทราบ

ใดที่เราจะไม่ตาย ไม่มีใครจะบอกได้ว่า ความคิดเห็นเรื่องภพเรื่องชาติอย่างนี้ถูกต้อง อย่างนั้นไม่ถูกต้อง เป็นกวีอย่างอื่นหนึ่ง ซึ่งจะเป็นที่ยืนยันได้เลยว่า ความคิดความอ่านของผู้แต่งนั้นไม่ตรงกันกับหลักความคิดในพระพุทธศาสนา เพราะฉะนั้นผู้อ่านจะหวังอะไรจากหนังสือเล่มนี้มากนักไม่ได้ ในข้อที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนา ส่วนที่จริง ๆ ของหนังสือเล่มนี้อยู่ที่ผู้แต่งเสนอขึ้นมาอย่างเป็นแนวกว้าง ทรงนี้ ผู้วิจารณ์ให้คำสนับสนุนอย่างเต็มที่ ประกอบทั้งถ้ามีอาจารย์ผู้มีศักดิ์ ๆ สอนอย่างถูกต้องแล้ว หนังสือเล่มนี้จะทำให้นักศึกษาได้เห็นได้รู้จักแนวคิดใหม่ ๆ มิใช่น้อย แต่ถ้าต้องการที่จะมีความเข้าใจพระพุทธศาสนาอย่างลึกซึ้งแล้ว เราจะต้องศึกษาและปฏิบัติพระธรรมด้วยตนเอง โดยอาศัยพระอาจารย์ผู้ซึ่งพ้นจากอาตมคติของที่คณะทั้งหลายเหล่านั้นเป็นที่พึ่ง

โรเบิร์ต เอกเซล
คณะวิทยาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

An Anthology of Sanskrit Court Poetry (Vidpakaras, Subhasitaratnakosa), translated by Daniel H.H. Ingalls, (Harvard University Press,) 1965. \$ 15

ชื่อเดิมของงานชิ้นนี้ ถ้าจะเรียกกันอย่างฉันทปากแบบไทย ๆ ก็เห็นจะต้องเรียกว่า “สุภาษิตรัตนโกษา” หนังสือเล่มนี้เป็นหนังสือรวมบทประพันธ์ภาษาสันสกฤต ที่พระภิกษุในพุทธศาสนารูปหนึ่ง ชื่อ วิทยากร ได้จัดทำขึ้นไว้ เขาใจว่าวิทยากรภิกษุผู้ทรงจัดรวบรวมงานประพันธ์นี้สองคราวด้วยกัน คราวแรกประมาณเมื่อ พ.ศ. ๑๖๔๓ มีจำนวนบทประพันธ์กว่าพันบทเล็กน้อย ต่อมาในราว พ.ศ. ๑๖๗๓ ได้เพิ่มเติมจำนวนบทประพันธ์ขึ้น จนได้จำนวนทั้งสิ้น ๑๗๓๘ บท ด้วยกัน

งานของวิทยากรภิกษุจะแพร่หลายเพียงใดในสมัยนั้นเราไม่มีทางทราบ แต่ก็มีผู้คัดลอกงานนี้สืบมาเป็นทอด ๆ ในที่สุดก็มีศาสตราจารย์ชาวอินเดียสองคน ชื่อ ท.ท. โกสัมบี (D.D.Kosambi) และ ว.ว. โกขเล (V.V. Gokhale) ได้ค้นพบงานนี้เข้า เกือบ ๆ จะเป็นใน

ลักษณะบังเอิญ แต่กว่าจะสามารถได้มีโอกาสอ่านงานนี้ได้อีกก็ต้องเผชิญกับอุปสรรคนานาประการ ที่จะได้อ่านต้นฉบับเต็มนั้น ไม่มีทางเลยแม้แต่น้อย เพราะปรากฏว่าต้นฉบับฉบับหนึ่งอยู่ในวัดแห่งหนึ่งในใจกลางทิเบต ส่วนอีกฉบับหนึ่งมีเก็บรักษาอยู่ในห้องสมุดของมหาบัณฑิต ผู้ดำรงตำแหน่งราชครูของสำนักพระวาซวงเนปาล ทั้งสองคนพยายามใช้อิทธิพลที่อาจจะหาได้ทุกวิถีทาง เริ่มตั้งแต่ขอร้องผู้รู้จักคุ้นเคย จนกระทั่งต้องร้องเรียนไปยังเนห์รู นายกรัฐมนตรีอินเดียในครั้งกระนั้น และก็ต้องคอยแล้วคอยอีก เป็นเวลาถึง ๖ ปีด้วยกัน จึงสามารถได้ภาพถ่ายของต้นฉบับทั้งสองมาในปี พ.ศ. ๒๕๕๕ ต่อจากนั้นโกสัมพีและโคเชเลได้เริ่มตรวจชำระงานนี้อย่างระมัดระวัง และได้ปรึกษากับศาสตราจารย์อิงกอลส์ (Daniel H.H. Ingalls) ผู้ดำรงตำแหน่งเป็นบรรณาธิการใหญ่ของหนังสือชุด Harvard Oriental Series ในอเมริกา และในที่สุดก็สามารถจัดพิมพ์ต้นฉบับภาษาสันสกฤตขึ้นได้ ในปี ๒๕๖๐ โดยจัดเป็นเล่มที่ ๔๒ ของหนังสือชุดดังกล่าว

อิงกอลส์เป็นศาสตราจารย์หัวหน้าแผนกวิชาภาษาสันสกฤตของมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ดในอเมริกา ได้แสดงความสนใจในงานนี้มาตั้งแต่ต้น ในระยะแรกศาสตราจารย์ทั้งสองตกลงกันว่า จะตรวจชำระงานนี้แล้วจัดพิมพ์ขึ้นเป็นภาษาสันสกฤต โดยจะจัดทำคำอธิบายข้อยากต่าง ๆ เพิ่มเติมเป็นภาคผนวก แต่แล้วขณะที่กำลังตรวจชำระ และขณะที่อิงกอลส์กำลังศึกษางานนี้อยู่ นั้น ปรากฏว่า งานนี้มีความยาก กว่าที่กะกันไว้แต่เดิมนั้น ประการหนึ่ง และผู้ร่วมงานทั้งสามเห็นพ้องต้องกันว่า งานเช่นนี้ควรจะให้ผู้อ่านที่มีใช้นักภาษาสันสกฤตได้มีโอกาสอ่านด้วยอีกประการหนึ่ง จึงได้ตกลงกันว่า อิงกอลส์จะแปลงานชิ้นนี้เป็นภาษาอังกฤษ ในที่สุด งานแปลชิ้นนี้ก็สำเร็จลงด้วยดี และได้จัดพิมพ์ขึ้นเป็นเล่ม ๔๔ ในชุด Harvard Oriental Series และยูเนสโกได้รับเอางานชิ้นนี้เป็นงานแปล “ตัวอย่าง” จากวรรณคดีอินเดียด้วย

อิงกอลส์เองเป็นนักพูดที่มีคารมน่าฟัง เป็นนักเขียน (และแปล) ที่ทำได้อย่างไพเราะ ในระยะเริ่มแรก รู้สึกว่าอิงกอลส์มีความสนใจเกี่ยวกับภาษาสัน

สกฤตในทางค่านปรัชญาและตรรกวิทยามากกว่าในทางค่านวรรณคดี แต่งานชิ้นนี้สามารถเป็นเครื่องชี้ได้ อย่างชัดว่า อิงกอลส์เองเป็นผู้เข้าใจรสของ วรรณคดีสันสกฤตก็ยิ่งผู้หนึ่ง อิงกอลส์ได้ศึกษางานนี้อยู่จนได้รับความช่วยเหลือและคำแนะนำจากศาสตราจารย์ชาวอินเดียผู้มีความเข้าใจของชัดเจนในภาษาสันสกฤตหลายคน อิงกอลส์เองกล่าวไว้ในคำนำอย่างชัดเจนว่า มีอยู่หลายครั้งที่อิงกอลส์เองไม่ยอมเห็นพ้องหรือยอมตามที่เพื่อนร่วมงานชาวอินเดียได้หักท้วงหรือแนะนำ และที่สำคัญที่สุดก็คือ อิงกอลส์เองไม่ยอมเชื่อตามความคิดเห็นของผู้ร่วมงาน ในเรื่องการวิจารณ์คุณค่าของวรรณคดีอินเดีย

อิงกอลส์กล่าวไว้ในคำนำหนังสือนี้ (หน้า ๔๔-๕๓) ว่า จะขอเข้าข้างนักประพันธ์อินเดียโบราณที่แต่งบทประพันธ์เป็นภาษาสันสกฤต จะขอเป็นปากเป็นเสียงแทนนักประพันธ์เหล่านั้น ได้ตอบกับนักวิพากษ์วิจารณ์สมัยใหม่ทั้งหลาย อิงกอลส์กล่าวว่า ชาวอังกฤษและชาวอเมริกันนักวิพากษ์วิจารณ์ วรรณคดีสันสกฤต โดยเอาวรรณคดีอังกฤษ สมัยพระนางวิกตอเรีย และวรรณคดีอเมริกันสมัยคริสต์ศตวรรษที่ ๑๙ มาเปรียบคำวิจารณ์ของนักวิจารณ์เหล่านั้น จึงไม่ให้ความเป็นธรรมแก่นักประพันธ์สันสกฤตเท่าที่ควร อิงกอลส์ยกตัวอย่างนักวิจารณ์เหล่านั้นมาสามคน แต่ละคนก็ล้วนแต่เป็นผู้ที่เป็นที่นับถือกัน ในวงการศึกษาระดับสันสกฤตด้วยกันทั้งนั้น คนหนึ่งในสามคนนี้ได้แก่ คีธ (Arthur Berriedale Keith เกิด ก.ศ. ๑๘๗๘ ทย ก.ศ. ๑๙๔๔) อิงกอลส์กล่าวว่า แม้คีธเองจะเป็นผู้เชี่ยวชาญทางพระเวทและทางกฎหมายอินเดีย ที่ทุกคนต้องยอมรับก็ตาม แต่เมื่อมาถึงค่านวรรณคดีแล้ว คีธเองอ่านวรรณคดีสันสกฤตด้วยสมอง วรรณคดีสันสกฤตมิได้ซึมซาบจากสมองของคีธ ไปยังหัวใจ ของคีธเลยแม้แต่น้อย คีธเองไม่ยอมให้เกียรติแก่นักประพันธ์สันสกฤตใด ๆ ยกเว้นกาลิลาสและภวภูติเท่านั้น

อิงกอลส์กล่าวสืบไปว่า นักศึกษารุ่นใหม่ที่เข้าใจลักษณะวรรณคดีสันสกฤตผิดพลากยิ่งกว่า คีธ นั้น ก็ยังมี และโดยเฉพาะผู้หนึ่งก็คือ โกสัมพี ผู้ร่วมงานตรวจชำระหนังสือสุภายัตร์ตันโกษาเล่มนี้ อิงกอลส์

กล่าวว่า โสทัมฟ์ถือแนวความคิดของ เองเกิลส์ (Engels) และเพลคานอฟ (Plekhanov) ที่ว่า วรรณกรรมที่มีค่าอย่างแท้จริงจะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อมีชนใหม่ของคนใดในวงสังคมเกิดขึ้นเท่านั้น โสทัมฟ์เรียกนักประพันธ์สันสกฤตว่า เป็นนกที่เลี้ยงไว้ให้พูด เพราะ ๆ ตามบ้านของผู้มีอำนาจ นักประพันธ์เหล่านี้เขียนหรือสร้างบทประพันธ์มาเพื่อสรรเสริญเยินยอผู้มีอำนาจเท่านั้น นักประพันธ์สันสกฤตเขียนเรื่องอื่นไม่เป็น นอกจาก เรื่องศาสนาและเรื่องเพศ โสทัมฟ์ให้เกียรติแก่กาลิลาส และ ถือว่าหลังสมัยกาลิลาสแล้ว วรรณคดีอินเดียทรงลงอย่างฉาบฉวย จนกระทั่งถึงสมัยคริสต์ศตวรรษที่ ๑๙ จึงได้เกิดมีนักประพันธ์รุ่นใหม่ ที่ควรได้รับการยกย่อง

อิงกอลส์ ไม่เห็นพ้องกับโสทัมฟ์ที่ว่า รากฐานของวรรณคดีนั้นต้องมาจากชนของชุมชน . อิงกอลส์ตำหนิวิธีการที่เอาหลักการวิจารณ์ที่ใช้ในวงการ วัฒนธรรมหนึ่งไปใช้กับวรรณคดีของวงการวัฒนธรรมอีกวงหนึ่ง อิงกอลส์ยืนยันว่า เมื่อจะวิจารณ์วรรณคดีสันสกฤต ผู้วิจารณ์ก็ต้องเข้าใจวรรณคดีสันสกฤต ต้องศึกษาและรับหลักการวิจารณ์ที่นักวิจารณ์สันสกฤตในสมัยโบราณ ได้ตั้งแนวไว้ นักวิจารณ์สันสกฤตต้องมองดูวรรณคดีสันสกฤต โดยอาศัยความซื่อและความเข้าใจ ตลอดจนความซาบซึ้งในสุนทรีย์ลักษณะ ของสันสกฤตเอง อิงกอลส์เองได้เขียนบทอธิบายลักษณะวรรณคดีสันสกฤต ไว้อย่างน่าฟังในหน้า ๒ - ๒๙

สำหรับผู้อ่านหนังสือที่เป็นคนไทย เพียงพอเห็นชื่อ “สุภษัทรคันทโนภษา” ก็อาจจะเข้าใจว่า หนังสือนี้จะป็นบทรวม “สุภษัทรคันทโนภษา” ต่าง ๆ ที่จริง คำว่า “สุภษัทรคันทโนภษา” ที่ใช้ในหนังสือมีความหมายตามรูปศัพท์เดิม แปลว่า “คำที่กล่าวไว้ดีแล้ว” ซึ่งจะเป็นเรื่องอะไร ๆ ก็ได้ทั้งนั้น และสำหรับหนังสือนี้ ผู้รวบรวมเองแบ่งออกเป็น ๕๐ ตอนด้วยกัน แล้วแต่ใจความของบทประพันธ์จะกล่าวถึงอะไร บางตอนก็สั้นเพียง ๕ บทประพันธ์ แต่บางตอนก็ยาวกว่าร้อย ตอนกันเป็นเรื่องทางศาสนา กล่าวถึงพระพุทธรูป ๑๕ บท แล้วกล่าวถึงพระโพธิสัตว์ ๑๓ บท ต่อจากนั้นก็กล่าวถึงพระศิวะและพระวิษณุก็ร้อยกว่าบท ซึ่งเราก็คงตีความเอาว่า ที่ภิกษุในพุทธศาสนาจะมีใจ

กว้างถึงขนาดนี้ได้ ก็คงจะเป็นเพราะความนิยมในทางศาสนาฮินดู คงจะมีมากในบรรดาชาวเบงกอลทั่ว ๆ ไป ในขณะที่ยุคต้นกระกำลังก่อตัว

อย่างไรก็ตาม บทประพันธ์ที่วิทยากรภิกษุชอบมากที่สุดนั้นได้แก่ “บทรัก” อย่างไม่มีข้อยกเว้น ฉะนั้น จากเรื่องทางพระเจ้าต่าง ๆ แล้วก็กล่าวถึงเหตุการณ์ของอินเดีย (๑๗๐ บท) บทประพันธ์เหล่านี้ จำพวกพากข์นิยมถึงถึงหญิงคนรักอยู่เสมอ ฉะนั้นจากเหตุการณ์ทั่ว ๆ ไปแล้วก็ถึงบทรักโดยตรง จะขอแปลชื่อของตอนต่าง ๆ ในประเภทบทรักนี้มาให้ฟังบ้างดังต่อไปนี้

กามเทพ เมื่อแตกเนื้อสาว ชมนาง แรกรัก กำ ของแม่สื่อ ร่วมรัก สมรัก แค้นใจ เมื่อจำพราภ

บทรักเหล่านี้บางตอนนับว่ายาวมาก เช่นบท ชม นาง ซึ่งยาวถึง ๘๑ บท และเมื่อรวมความยาวเข้าด้วยกันแล้ว บทรักเหล่านี้ก็มีมากกว่า ๕๐๐ บท และถ้าหากว่าจะนับบทที่พาดพิงถึงหญิงคนรักในตอนอื่น ๆ (เช่นในตอนฤคฝุ่น สมิขโย คงเคื่อน ยามค่ำ ฯลฯ) แล้ว บทรักเหล่านี้จะมีมากกว่านี้มากที่สุด

อย่างไรก็ตาม หนังสือนี้ก็มีบทสุภษัทรคันทโนภษา (ตามความหมายที่เราใช้อยู่ในภาษาไทย) เรื่องธรรมชาติ การครองตัว และเรื่องประเภทอื่น ๆ อยู่ด้วยกัน เช่นเรื่อง คณิต คันทราม วยัชวร สุสาน ความสงบ เป็นต้น

บทประพันธ์ที่วิทยากรภิกษุนำมารวบรวมไว้เป็นงานของนักประพันธ์สันสกฤตกว่า ๒๐๐ คน ทั่ววิทยากรเองประพันธ์ไว้เพียง ๓ บท มีนักประพันธ์จำนวนไม่น้อยที่วิทยากรเลือกเอาบทประพันธ์มาเพียงบทเดียว ส่วนใหญ่ของนักประพันธ์ที่วิทยากรรับเอาบทประพันธ์มาเวลานั้นรุ่งเรืองอยู่ในระหว่าง พ.ศ. ๑๔๔๓ และ ๑๕๕๓ นักประพันธ์ที่มีบทประพันธ์มากที่สุดได้แก่ ราชเศรษฐ (๑๐๑ บท) ตักมาได้แก่ มุราริ (๘๖ บท) และภาภูติ (๔๗ บท) ที่น่าแปลกใจคืองานของกาลิลาส ผู้ที่ชาวอินเดียทุกยุคทุกสมัยรับนับถือว่าเป็นรศินกวีนั้นเมื่ออยู่ในเล่มนี้เพียง ๑๓ หรือ ๑๔ บทเท่านั้น

ผู้วิจารณ์รู้สึกว่าเป็นการยาก ที่จะวิจารณ์บทแปลของอิงกอลส์อย่างละเอียดในหน้ากระดาษจำกัด ผู้วิจารณ์ขอกล่าวโดยรวม ๆ ว่า งานชิ้นนี้เป็นงานที่ทำ

ได้สำเร็จผลที่น่าชมเชย ผู้วิจารณ์ได้พยายามศึกษางาน
แปลนี้เปรียบเทียบกับต้นฉบับภาษาสันสกฤตที่กล่าวมา
แล้วในตอนท้ายอย่างละเอียดเท่าที่จะทำได้ในเวลาจำกัด
และใครจะขอเสนอข้อสังเกตแก่ผู้อ่านคงต่อไปนี้

๑) ภาษาสันสกฤตเป็นภาษาที่เล่นคำได้มาก คำ
คำเดียวอาจจะตีความได้สองนัยหรือมากกว่านั้น นัก
ประพันธ์สันสกฤตหลายคนจงใจใช้คำประเภทนี้ โดย
หวังจะให้เกิดผลพิเศษ ในบางกรณีผู้อ่านจะเลือกความ
หมายอย่างไรก็ตามใจ เพราะต่างก็ได้ความดีทั้งนั้น
ในบางกรณีก็จำต้องเข้าใจว่าในกรณีใดจะต้องเลือกใช้
ความหมายอย่างไร การแปลบทประพันธ์เช่นนี้ให้เป็น
ภาษาอังกฤษ และ ให้ได้ผลอย่างเดียวกันย่อมไม่มีทาง
อิงกอลส์เองใช้วิธีอธิบายบทประพันธ์เหล่านี้ไว้ในหมายเหตุ
ท้ายเล่ม ซึ่งให้เห็นว่าจะตีความในทำนองใดได้บ้าง
ตัวอย่างคำประพันธ์ประเภทนี้มีมาก เช่นบทที่ ๒, ๑๖,
๒๑, ๒๘, ๓๕ และอื่น ๆ อีกมากมาย บางบทก็ไม่มี
อะไรซับซ้อนน่าชมเชยมากนัก เช่นในบทที่ ๓๕ ซึ่ง
เป็นบทสนทนาระหว่างพระศิวะ และ พระนางปารวตี
พระศิวะถามว่า โฉนพระนางปารวตีจึงแข็งกระด้างนัก
พระนางทูลตอบว่า เมื่อพระนางคือ “ปารวตี” (แปล
ตามรูปศัพท์ว่า เกิดแก่ภูเขา สิบมา หรือ เนื่องมาจาก
ภูเขา) ก็ย่อมเป็นธรรมชาติอยู่เองที่พระนางจะต้องแข็ง
กระด้าง พระศิวะรับสั่งถามต่อไปว่า เหตุใดพระนาง
จึงไม่มีความรัก (นิสเสนห แปลได้อีกอย่างหนึ่งว่า มี
น้ำนั้นหยดเยี่ยม) พระนางทูลตอบว่าก็เมื่อพระศิวะเอง
ทรงแต่ฝันผงและชี้เท้า ความหยดเยี่ยมจะมีต่อพระ
องค์ได้อย่างไร พระศิวะรับสั่งถามต่อไปว่า ความกลัว
ของพระนางย่อมจะไม่เกิดผลใด ๆ ได้ พระนางก็ตอบ
ไปอีกว่า พระสุदानุ (ฉายาของพระศิวะ แปลว่า ผู้
มั่นคง หรือแปลว่าต้นเสาก็ได้) จะหวังให้มีผล (หมาย
ถึงผลไม้) เกิดขึ้น (บนต้นเสา) ได้อย่างไร ทำนองนี้
เป็นต้น แต่การเล่นคำในบางบทนั้นเป็นไปโดยซับซ้อน
บางทีก็ซับซ้อนจนก่อนข้างจะเผื่อ (เช่นบทที่ ๔๑๘)
บางบทก็เล่นคำและได้ความที่น่าชม (เช่นบทที่ ๕๔๖
หรือบทที่ ๖๑๘ ซึ่งจำเป็นต้องอ่านอย่างพิถีพิถะระห์
จึงจะเข้าใจได้โดยสมบูรณ์) แต่อย่างไรก็ตาม รัสของ

คำประพันธ์ในทำนองนี้จะมีได้ก็แต่เพียง เมื่ออ่านต้น
ฉบับภาษาสันสกฤตเท่านั้น

๒) การแปลภาษาหนึ่งเป็นอีกภาษาหนึ่งนั้น เป็น
ของยาก ในการแปลภาษาบาลีเป็นไทย เราทำได้
สองทาง แปลโดยพยัญชนะทางหนึ่งและแปลโดยอรรถ
อีกทางหนึ่ง ในประเทศตะวันตก การแปลมีอยู่ทาง
เดียว คือการแปลโดยอรรถ ผู้แปลใช้คำเลือกคำได้
ตามใจชอบ แต่จะเพิ่มเติมหรือตัดทอนความหมายใน
ภาษาเดิมไม่ได้ ผู้แปลดีเลือกคำได้เหมาะสม มีความ
หมายตรงหรือใกล้เคียงกับต้นฉบับในภาษาเดิม และ
อ่านเป็นภาษาใหม่ได้ไพเราะรื่นหู ในการแปลหนังสือ
นี้ ผู้วิจารณ์เองเห็นว่า อิงกอลส์แปลได้อย่างน่าชม
อย่างยิ่ง โดยเฉพาะเมื่อเราต้องรับว่าวัฒนธรรมอินเดีย
โบราณและของประเทศตะวันตกในปัจจุบันแตกต่างกัน
อย่างมาก

๓) อุปมาอุปไมยและการเปรียบเทียบแนวความ
คิดในรูปต่าง ๆ เป็นส่วนสำคัญของวิชาการประพันธ์ใน
ภาษาสันสกฤตโดยดีถือว่า เป็นสิ่งประคับที่มีค่า (อลัง
การ) ผู้อ่านงานแปลนี้จะสามารถอ่านบทเปรียบเทียบ
เหล่านี้ได้อย่างเต็มที่ เหมือนอ่านต้นฉบับภาษาสันสกฤต
เอง ทั้งนี้เป็นความสำเร็จของอิงกอลส์อีกอย่างหนึ่ง

๔) การใช้คำพูด เลือกคำพูด ย่อมมีความ
หมายมากในการประพันธ์ จุดประสงค์อันหนึ่งของการ
ประพันธ์ก็เพื่อจะให้ผู้อ่านบังเกิดจินตนาการ หรือความ
คิดคำนึงตามแนวที่ผู้ประพันธ์ต้องการ บทประพันธ์
เช่นนี้มีมากในหนังสือเล่มนี้ ผู้ประพันธ์แนะนำให้ผู้
อ่านสร้างความคิดคำนึงขึ้นมาทีละน้อย ๆ และไปลงเอย
ที่จุดสุดยอด (Climax) ของตอน แต่ในบางกรณี
บทบรรยายจะละจุดสุดยอดอย่างกะทันหัน แต่ลักษณะ
ของการใช้คำพูด จะไม่ทำให้ความคิดคำนึงต้องชะงัก
และกลายเป็นจุดสุดยอดไปเสียก็มี เช่นในบทที่ ๕๗๒
เป็นต้น อิงกอลส์เองสามารถลอกความออกมาได้อย่าง
ไพเราะและตรงตามความเดิมได้อย่างน่าชม

๕) ลักษณะไพเราะของบทประพันธ์ภาษาสัน
สกฤตอีกอย่างหนึ่งได้แก่การเล่นเสียง (Alliteration)
ซึ่งได้แก่การใช้เสียงพยัญชนะ ในทางที่จะส่งเสริมวิธี

อ่านพยางค์ต่าง ๆ เมื่อแปลบทประพันธ์เป็นภาษาอังกฤษ ลักษณะดังกล่าวย่อมต้องสูญไปเป็นธรรมชาติ กล่าวโดยส่วนรวมแล้ว หนังสือนี้เป็นผลงานที่ทำได้อย่างน่าชมเชย เป็นหนังสือที่มีความคิดหลายด้าน เป็นหนังสือที่รวบรวมบทประพันธ์ที่น่าอ่าน น่าฟัง จำนวนมากพอสมควร เป็นหนังสือที่รวบรวมผลงานของนักประพันธ์จำนวนมากของอินเดีย ในระยะเวลาประมาณ ๘๐๐ ปี แม้ว่าส่วนใหญ่จะอยู่เพียงในระยะสองร้อยกว่าปีก็ตาม วัสดุของบทประพันธ์เหล่านี้มีหลายรสแปลก ๆ กัน และคงจะสามารถทำให้ผู้อ่านแต่ละคนหาบทที่ชื่นชอบได้ อย่างน้อยก็คนละหลายๆบท บทประพันธ์เหล่านี้ยังเป็นเครื่องอธิบาย หรือชี้ให้เห็นแนวความคิด ความนิยมและขนบธรรมเนียมประเพณีของอินเดีย ในสมัยโบราณนั้นด้วย และสำหรับผู้ที่อาจจะยังไม่เข้าใจหลักการประพันธ์แบบสันสกฤต บทความของอิงกอลส์เองย่อมจะเป็นของมีค่าในการอธิบายรสนิยมต่าง ๆ ที่อาจจะเป็นของแปลกของใหม่ แต่เป็นของธรรมดาของชาวอินเดีย ผู้ที่อ่านงานแปลนี้จะเข้าใจลักษณะของคำประพันธ์สันสกฤตดีขึ้นมาก ถึงแม้ว่าการเรียนรู้จะเป็นการเรียนรู้จากงานแปลก็ตาม

วิสุทธิ บุษยกุล

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

The Ambassador

by Morris West (Hinemann) London 25 s.

เมื่อข้าพเจ้าไปสหรัฐอเมริกาเมื่อกลางปีนี้ เรื่อง *The Ambassador* กำลังได้รับคำกล่าวขวัญอยู่มากในหมู่นักเลงหนังสือ และได้รับคำวิจารณ์อย่างกว้างขวางในหน้ากระดาษหนังสือพิมพ์ และนิตยสารต่างๆ บัดนี้ มีตีพิมพ์ขึ้นที่กรุงเทพฯ แล้ว เป็นเหตุให้ราคาขายสูง แลส่ง แลอีกสักหน่อยก็คงมีชนิดปกกระดาษออกจำหน่าย น่าที่เรชาวไทยที่อ่านภาษาอังกฤษได้คล่อง จะต้องอ่านกันทุกคน

หนังสือเรื่องแรกของ มอร์ริส เวสต์ ที่ข้าพเจ้าได้อ่านคือ *The Shoes of the Fisherman* อันเป็นนวนิยายว่าด้วยชาวรัสเซียที่ได้เป็นองค์พระสันตปาปา เป็นเรื่องน่าอ่านมาก วิถีผูกเรื่องก็เก่ง ไโรซาก็ดี

ตัวละครก็ล้วนเป็นคนจริง ๆ ทั้งสิ้น แลที่สำคัญกว่านั้นก็คือ ผู้เขียนใช้เวลาอันคว่ำหลักฐานความเป็นจริงต่าง ๆ เกี่ยวกับคริสต์ศาสนา ลัทธิโรมันคาทอลิก นำมาเขียนไว้ได้อย่างไม่ผิดพลาด เพิ่มพูนความรู้ให้กับเรากว้างออกยิ่งนัก เรื่อง *The Ambassador* นี้ก็เช่นกัน หากแต่ตัวสำคัญในเรื่องเป็นทูตอเมริกัน ไปประจำอยู่ที่จีน ผู้เขียนเองก็ไปเขียนเรื่อง ในที่ที่เกิดเหตุ แลเอาเหตุการณ์คราวปลัดนาย ington เดียม เป็นข้อใหญ่ใจความของกรทำเนียบเรื่อง แม้ผู้เขียนจะบอกว่าไม่เกี่ยวกับบุคคลจริง ๆ เลย ก็ตาม นักวิจารณ์อเมริกันบางคน ก็เห็นเป็นจริงเป็นจังไปเกือบหมด ต่างกันแต่ว่า เอามาตามนุษย์ไว้เสียที่ไหน

เหตุการณ์ที่เมืองฉวนสำคัญเพียงใด โดยเฉพาะกับคนไทย ไม่จำต้องกล่าว เอกสารต่างๆ เกี่ยวกับเวียดนาม เวียดนาม และการกระทำของรัฐบาลอเมริกัน ในฉวนไค่นั้น มีมากเหลือเกิน และส่วนมากก็เป็นเรื่องโฆษณาชวนเชื่อ แต่แล้วดั่งก็อ้างว่า ข้อความของคนเป็นความจริง ส่วนหนังสือเรื่องนี้ เอาความจริงมาผันให้อ่านกันชนิดที่นักเขียนธรรมดาจะเขียนไม่ได้เลยเป็นอันขาด ผู้อ่านที่มีประสาทไวอยู่สักหน่อย และมีความคิดในคำคุณค่าเกี่ยวกับปรัชญาชีวิต จะต้องเกิดความรู้สึกนึกคิดใหม่ ๆ ทั้งในขณะอ่านแลเมื่ออ่านหนังสือจบแล้ว

จริงอยู่ ประธานาธิบดี ฟง วัน กุง อาจจะได้ไปสำหรับประธานาธิบดี ington เดียม ที่เรารู้จัก แต่เมื่อถามตัวเราเองจริง ๆ ว่า เรารู้จักington เดียมและหรือ หรือเราเพียงแต่เชื่อกระแสข่าว อันเขาแท้ดีกันมาก็ต่อแล้วก็ได้ เราจะตอบว่าอย่างไร และถ้าเอางานศกณญาตีออกเสียแล้ว เดียมก็อาจจะดีเท่า กุง ได้ต่อกระแสข่าว อย่างน้อยก็เป็นคนที่เห็นแก่ประเทศชาติยิ่งกว่านายพลอื่น ๆ มีใจกับมันอยู่ในลัทธิ (คริสต์) ศาสนาของตน เป็นคนโคกเคี้ยว เต็มด้วย และสติจะซื่อซื่อเอามาก ๆ เสียด้วย คุณพิเศษยิ่งกว่านั้น ที่มีริส เวสต์ ว่าให้เห็น ก็คือเป็นคนที่มีข้อบกพร่องของตนเอง แต่ก็ไม่ทำอะไรไม่ได้ เหตุการณ์ในระหว่างฉวนไค่ฉวนไค่เองนั้น ยิ่งเพียงสลบซบซอนยิ่งกว่าอะไร ๆ ที่ไทยเราเคยประสบ

มาทั้งสิ้น ประชาชนหลายเผ่า อันต่างก็ไม่รวมกัน
วัฒนธรรมหลายกระแส อันผสมกลมกลืนกันไม่สนิท
ลัทธิศาสนาของคนส่วนใหญ่ที่ไม่มีอำนาจทางการเมือง
แต่คนส่วนน้อยที่มีอำนาจ กลับริบัตลัทธิศาสนา และ
ชนบทรวมเนียมประเพณีของฝรั่ง ความต่อสู้กัน
ระหว่างกะวันออกกะวันตก พุทธกับคริสต์ จีนกับญวน
ญวนกับฝรั่งเศส ฝรั่งเศสกับคอมมิวนิสต์ และทั้งหมด
นี้กับอเมริกัน

ทางฝ่ายอเมริกันนั้น นายอัมเบอเล่ย์ ได้เป็นอัคร
ราชทูตประจำญวนไว้ หลังจากได้เป็นทูตที่ญี่ปุ่นมา
แล้ว นายอัมเบอเล่ย์เป็นนักการทูต ที่กระทรวง
ต่างประเทศอเมริกันก็ถือว่า เป็นผู้ได้รับความสำเร็จ
ทางการทูตเป็นอย่างดี แต่ส่วนเจ้าตัวเองนั้น
จำเค็มแก่ภรรยาตาย และไม่มีบุตรทิ้งไว้ให้ เป็นเหตุ
ให้เกิดความคิดถึงซาเกี่ยวกับปรัชญาชีวิตขึ้นมา แค่นั้น
แต่ไร เขาก็ไปทำงาน เสร็จธุรกิจแล้ว เวลาที่เป็น
ของภรรยา เป็นของความรัก สำหรับนายอัมเบอเล่ย์
ชีวิตมีแต่ทำงาน ความสำเร็จเป็นผลพลอยได้ มาเสริม
ความมั่นคงของชีวิตขึ้นมา และแล้วพระอนิจ
ลักษณะก็เกิดขึ้นแก่นายอัมเบอเล่ย์ นายอัมเบอเล่ย์ซึ่ง
เป็นผลได้ของวัฒนธรรมตะวันตก ก็หันเข้าหาอาจารย์
มุสโสะ โสเสเก เจ้าอาวาสสำนักเซน (ด้วยการนำของ
ยอร์ช โกรทัน เลขานุการหนุ่มในสถานทูตที่เป็นพุทธ
ศาสนิก) เพื่อแสวงแสงสว่างให้กับชีวิต เพื่อหาความ
จรรโลงให้แก่จิต และเพื่อหาสถานอันเป็นความสงบ
จากชีวิตภายนอกที่หลอกลวงอยู่นั้น นายอัมเบอเล่ย์
ยังไม่ทันจะไปได้ไกลในทางเซน ยังไม่ถึงกับยอมรับ
เอาพระรัตนตรัยมาเป็นสรณะที่พึ่ง กระทรวงการ
ต่างประเทศก็ขอรับรองให้เขาย้าย จากโตเกียวไปไซ่ง่อน
งานด้านนี้มิใช่งานอันน่าพิศมัย มิใช่งานอันใคร ๆ
ปรารถนาจะรับ มิใช่งานอันจะนำมาประดับเกียรติ
ประวัติก่อน แต่ นายอัมเบอเล่ย์ก็รับ รับทั้ง ๆ ที่เจ้าอาวาส
ผู้ชราได้เตือน “จำไว้ว่าท่านกำลังค้นหา ภายใน ซึ่ง
จะไม่ช่วยให้คำตอบที่แน่นอนแก่การภายนอก อันท่าน
ยุ่งเกี่ยวอยู่ จะไม่แสดงวิธีที่ท่านจะเป็นทุกได้ดี หรือ
จะ แก่ ปัญหาหนึ่งให้ท่านด้วย การเปลี่ยน ไปเป็นอีก
ปัญหาหนึ่ง แต่ ภายใน จะช่วยให้ท่านรู้จักความลับของ

ชีวิตความดำรงอยู่ของชีวิต และการที่จะทำให้ชีวิตดี
ขึ้น นี่เป็นเรื่องของแต่ละคน ไม่ใช่เรื่องของมวลชน
การงานอะไรก็ตาม ที่จะทำให้เกิดขึ้นแก่งานของท่าน
เอง หรืองานของใครก็ตาม ต้องทำโดยผ่านการ
ภายใน ของแต่ละคนไปก่อน...” และแล้วท่าน
อาจารย์ก็ว่า “ข้าพเจ้าไม่ควรทำให้ท่านยุ่ง ปัญหา
เกิดขึ้น कुछอกไม้ที่สยายกลีบ ขณะเมื่อเราไม่จ้องมอง”
(หน้า ๑๓ -- ๑๔)

เมื่อนายอัมเบอเล่ย์มาถึงไซ่ง่อน ปัญหาทาง ภาย
นอก ก็เพิ่มขึ้นทุกวัน วันแรกพระเผด็จวอระตาม
เส้นทางที่ทูตต้องผ่าน อีกวันรัฐบาลเขาคองทหารบุก
เข้าวัด ฯลฯ ถ้าท่านทุกคนใหม่ไม่เคยสัมผัสกับปัญหา
ภายใน เขาคงทำการไปได้โดยยึดแค่หลักการ ภายนอก
แต่ที่นี่ ความลังเลใจก็เกิดขึ้นแล้วแก่เขา ความไม่มั่น
ใจในตัวเองเกิดขึ้นเรื่อย ๆ แม้จนความกลัวตัวเองก็
เกิดขึ้น ในระหว่างที่ปรึกษาในสถานทูต ก็มี นายพล
โกลลิเวอร์ ฝ่ายบู๊ ผู้รู้จักแม่ทัพนายกองฝ่ายญวนดี
มี เบล อคัมส์ ฝ่ายบั่น และมี แซร์ ยีฟฟา ผู้ดำเนิน
การใต้ดินอยู่ อย่างไม่มีที่คิด ไม่มีทั้งธรรม มีแต่
ความสามารถชนิดที่ ซีไอเอ อเมริกันจะมีได้ นั้นนับ
ว่าผิดกับเบล อคัมส์ อย่างคำเป็นนราว อคัมส์เป็น
คนเงียบ ๆ ทำงานแข็ง แต่มีหลักการและอุดมการณ์
เมื่อถึงคราวที่ตกลงกันว่า สหรัฐสมควรจะเข้าข้างกบฏ
เพื่อถอดประธานาธิบดีกุงเสียว อคัมส์คนเดียวเท่านั้น
ที่อินทรีย์ประนามการกระทำของเองอัครราชทูต ประ
นามการกระทำของรัฐบาลสหรัฐ ทั้ง ๆ ที่ทำลาย
อนาคตของตนเอง

ชีวิตส่วนตัวของท่านเอกอัครราชทูตก็น่าทึ่ง พอ
หม้ายที่มีเลขานุการนี่คนสวย ทำงานอยู่ข้าง ๆ แต่
แล้วมนุษย์สัมพันธ์ก็มีได้ลงเอยกันง่าย ๆ ถึงที่ใครจะ
คิดคาดไว้ ยัง ยอร์ช โกรทัน เลขานุการหนุ่มที่ตาม
มาจากญวนนี่แหละ พอหม้ายที่ไม่มีลูกก็อีกเอามาเป็น
เสมือนบุตรบุญธรรมเพียงใด และต้องคิดหวังเพียง
ไหน ก็ล้วนเป็นเรื่องของความจริงที่เกิดขึ้นกับมนุษย์
อยู่ทุกหัวระแหง

หนังสือเล่มนี้ ไม่ใช่หนังสือชั้นเล็ก เป็นหนังสือ
ที่มีทั้งฉากเหตุการณ์ภายนอก และค้นหาความจริง

ของแต่ละคน ลงลึกเข้าไปถึง ภายใน เมื่อไร คนไทยเขียนหนังสือได้อย่างนี้ เมื่อไร นักการทูต และนักการเมืองของเรา ทำงานจริง คิดหาความจริงเกี่ยวกับชีวิตตั้งตัวละคอนบางตัวในหนังสือนี้ เมื่อนั้นเมืองไทยจึงจะเป็นเมืองใหญ่ มีคนที่มีความตั้งใจและวิญญานจริงๆ เวลาไหน ส่วนมาก คนใหญ่คนโตของเราเป็นเพียง แมกซ์ แอมเบอเลย์ ก่อนเมียตายทั้งสิ้น ถึงเมียจะตายหรือจะอยู่ ผู้ทรงอำนาจก็ไม่มีเวลาที่จะสงสัยว่าคนนั้นอยู่ ไปเพื่ออะไร ชีวิตมีความหมายเพียงไหน และที่ร้ายยิ่งกว่านั้น ก็คือ มอง ๆ ดูคนไทยบรรดาที่มีที่จะทำงานจริงๆ เพียงครึ่งหนึ่งของนายแอมเบอเลย์ ก็หาเกือบไม่เห็น

สุลักษณ์ ศิวรักษ์
สำนักพิมพ์สมาคมสังคมศาสตร์

Thailand and the United States

by Frank C. Daring (Public Affairs Press) Washington, 1965, \$6

อ่านหนังสือเล่มนี้แล้วทำให้นึกถึงการสนทนากับศาสตราจารย์อเมริกันท่านหนึ่งซึ่งได้รับเชิญให้พูดเรื่องปรัชญาการช่วยเหลือต่างประเทศของสหรัฐ ที่คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เมื่อไม่นานมานี้ มีประเด็นที่ถกกันมากได้แก่ปัญหาว่าอะไรเป็นเหตุจูงใจในการที่ สหรัฐอำนวยความสะดวกช่วยเหลือ ให้แก่ประเทศต่างๆ อันที่จริงเรื่องนี้ดูไม่น่าต้องคิดให้ลึกซึ้งได้เรียงกันยัดเยียดถึงเพียงนั้นเลย ถ้าหากศาสตราจารย์ผู้นั้นจะไม่พยายามเน้นหนักจนเกินไปถึงเหตุผลในแง่ของอุดมการณ์มนุษยธรรม ทวงฝ่ายผู้ฟังก็มีหลายท่านเกิดปฏิกิริยา พยายามอ้างอิงหลักฐาน มาตอบโต้ให้เห็นว่า การช่วยเหลือทุกอย่างโดยเนื้อแท้แล้วเป็นเรื่องเพื่อผลประโยชน์ของสหรัฐเองทั้งนั้น ที่น่าประหลาดใจและน่าสังเกตก็คือว่า การโต้เถียงก่อนข้างจะว่ากันเป็นทำนองต่างฝ่ายต่างพยายามคัดค้าน หรือลดความสำคัญของทัศนะอ้างอิงของอีกฝ่ายหนึ่ง มากกว่าที่จะแสวงความเข้าใจซึ่งต้องเกิดขึ้น การอภิปรายครั้งนั้นจึงไปไม่ได้ไกลเท่าไรนัก

เห็นให้ชัดว่า เหตุผลของทั้งสองฝ่ายมีส่วนคล้ายกัน เพราะตามความจริง นโยบายต่างประเทศของสหรัฐอเมริกา เฉพาะอย่างยิ่งเกี่ยวกับประเทศด้อยพัฒนา กำหนดขึ้นจากควาเลื่อมใสในอุดมการณ์เสรีนิยม และคำนึงถึงผลประโยชน์ของประเทศชาติประกอบกัน อันเป็นเรื่องธรรมดาสามัญสำหรับทุกประเทศ ประเด็น

ไม่ใช่อยู่ที่ว่า อะไรควรอะไรไม่ควร บัญญัติสหรัฐประสมอยู่ ณ บัดนี้ เป็นเรื่องของความพยายามที่จะประสานหลักการทั้งสองนี้ ให้สอดคล้องกันที่ลึกลงเท่าที่จะกระทำได้ แต่เท่าที่เป็นมา การดำเนินวิเทศนโยบายของสหรัฐมักจะถูกขวางกั้นอยู่ระหว่างความต้องการสองด้าน เป็นเหตุให้เกิดความสับสนวุ่นวาย แม้ในสายตาของผู้ที่ศรัทธา และหวังในมนุษยธรรมของชนชาติอเมริกัน สถานะสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยกับสหรัฐคงอยู่ในอาการแกว่งไกว ทำนองนี้ ดังที่ ดร. แฟรงค์ คาร์ลิ่ง บรรยายให้เห็นในงานเขียนเรื่อง Thailand and The United States กล่าวถึงในสมัยก่อนหน้า พ.ศ. ๒๔๙๑ สหรัฐได้ชื่อว่าเป็นชาติมหาอำนาจใหม่ ที่พยายามแพร่ส่งเสริมอุดมการณ์ประชาธิปไตย อันเป็นหลักการประจำชาติของคนในความสัมพันธ์กับประเทศต่าง ๆ สำหรับประเทศไทย อิทธิพลของอุดมการณ์ทางการเมืองอเมริกัน ปรากฏเห็นได้จากหลักการสำคัญบางอย่าง ในร่างรัฐธรรมนูญไทยฉบับ พ.ศ. ๒๔๘๘ (หน้า ๔๖-๕๑) รวมทั้งฉบับถาวร พ.ศ. ๒๔๙๒ (หน้า ๗๕-๗๗) ครั้นภายหลัง พ.ศ. ๒๔๙๑ อันเป็นปีที่ขบวนการคอมมิวนิสต์เบ็ดเตล็ดคุกคามชนานใหญ่ ความพะวงสนใจของรัฐบาลสหรัฐ ก็แปรเปลี่ยนไปอย่างฉับพลัน ภัยคอมมิวนิสต์ ความมั่นคงปลอดภัยของประเทศชาติเป็นปัญหาเฉพาะหน้าและสำคัญยิ่งยวดเหนือกว่าสิ่งอื่นใด หน้าเสียงนโยบายต่างประเทศของสหรัฐนับแต่นั้นจึงมุ่งหนักไปในเรื่องของการช่วยเหลือ และร่วมมือทางทหารเป็นสำคัญ ทักษะใหม่เอียงเช่นนี้ประจวบกับเป็นระยะที่ระบอบรัฐสภาของไทยเสื่อมโทรม และผู้นำฝ่ายทหารเริ่มขึ้นครองความเป็นใหญ่ในทางการเมือง (บทที่ ๓ หน้า ๖๕-๖๖) ทำทีนโยบายแข็งกร้าวต่อฝ่ายคอมมิวนิสต์ ปรากฏเด่นชัดเช่นในสมัยประธานาธิบดี ไฮเซนเฮาว์ และรัฐมนตรีต่างประเทศ คัลเลส และเป็นผลสำคัญยิ่งต่อการขยายวงเขตการช่วยเหลือด้านกำลังอาหารทหารแก่ประเทศไทย (บทที่ ๔ หน้า ๘๗-๑๓๐)

หนังสือเล่มนี้ ไม่แต่เพียงบรรยายเรื่องราวเป็นมาของความสัมพันธ์ ระหว่างประเทศทั้งสองเท่านั้น หากยังพยายามศึกษาถึงลงไป ถึงผลเกี่ยวโยงของนโยบายต่างประเทศของสหรัฐต่อการเมืองภายในของประเทศไทย ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ ด้วย เพราะฉะนั้น จึงเป็นงานเขียนที่น่าสนใจเป็นพิเศษ สาเหตุนี้มีอยู่ว่า ในประเทศไทย การแทรกแซง

ก้าวก้าวของทหาร เป็นอุปสรรคพื้นฐาน ส่วนหนึ่ง
ต่อโอกาสที่สังคมไทย จะพัฒนาก้าวหน้าไปสู่ระบอบ
ประชาธิปไตยอย่างจริงจัง ผู้เขียนเสนอแนวคิดน่าสนใจ
ว่า การกระจายขยายอำนาจ และสิทธิเสรีภาพทางการเมือง
ให้กว้างขวางออกไปจากวงแคบๆ ในปัจจุบัน จะ
เป็นทางสร้างเสริมระบบการเมืองที่มีเสถียรภาพมั่นคง
อย่างแท้จริงในประเทศไทย แต่ในขณะเดียวกัน การ
ค้ำเหนี่ยวไว้คอยและให้การช่วยเหลือร่วมมือต่างๆ ของ
สหรัฐ นอกจากจะไม่อำนวยส่งเสริมจุดมุ่งหมายเช่น
นั้นแล้ว ยังมีผลเท่ากับอันชั่งเสริมให้กลุ่มนักกว
เมืองในวงจำกัด อ้างอิงถึงคนวางกำลังอำนาจเหนือ
กลุ่มชนอื่น ๆ ด้วย แทบทุกบททุกตอน ผู้เขียนคำห
และพยายามชี้ให้เห็นกรณีผิดพลาด ในนโยบายต่าง
ประเทศของสหรัฐในแง่หนึ่ง ในที่สุดผู้เขียนเสนอแนะ
ว่านโยบายการช่วยเหลือของสหรัฐ ควรเน้นหนักใน
ด้านเศรษฐกิจและการศึกษาให้มากขึ้น เพื่อเป็นแนว
ทางช่วยปูพื้นฐานปรับปรุงส่งเสริมมาตรฐาน การเป็น
อยู่ และความดีความงามของประชาชนคนไทยต่อไป
(บทที่ ๗ สรุป หน้า ๒๑๔ - ๒๒๔)

ข้อสังเกตและกึกก้องดังกล่าวของผู้เขียน โดย
ทั่วไป เป็นที่คุ้นกันดีอยู่แล้ว และมีหลายสิ่งหลายอย่างนำ
รับฟัง อยางไรก็ดี ผู้วิจารณ์ออกจะไม่เห็นด้วยอยู่มาก
ในเรื่องเกี่ยวกับปัญหาการเมืองภายในของไทย จริง
อยู่ ผู้เขียนคงตระหนักดีว่า รูปะบอบรัฐสภาแบบ
อังกฤษและฝรั่งเศส ไม่เหมาะสมกับสังคมไทย (ผู้
เขียนเสนอแนะรูปประธานาธิบดี หน้า ๒๒๔) แต่
ตลอดการบรรยายเรื่องเหตุการณ์ทางการเมือง ผู้เขียน
ตั้งประเด็นประหนึ่งว่าระบอบรัฐสภาจะสามารถปฏิบัติ
งานตลอดรอดฝั่งไปได้ ถ้าหากไม่มีการแทรกแซงก้าว
ก้าวจากกลุ่มทหาร นี่เห็นจะเป็นเพราะผู้เขียนฝากความ
เชื่อไว้กับบางสิ่งบางอย่างที่ไม่มีตัวคนนั้นเองเป็นต้นว่า
ผู้เขียนขนานนามการเมืองของไทย สมัยก่อน หนึ่งรัฐ
ประหาร พ.ศ. ๒๔๗๐ ว่าเป็น “ระบอบเสรี” ซึ่งแท้
ที่จริงไม่ได้เป็นเช่นนั้น การทดลองใช้ประชาธิปไตย
ในประเทศไทยล้มเหลว ก็เพราะไม่มีกลุ่มการเมืองใด
ยอมรับหลักประชาธิปไตยอย่างมั่นคง ทุกกลุ่มทุกฝ่าย
มีส่วนแทรกแซงยุ่งเกี่ยวกับวาระ ประชาธิปไตยด้วยกัน
ทั้งนั้น เพราะฉะนั้นจึงชวนให้เกิดความเข้าใจไขว้เขว

ได้ง่าย ถ้าผู้เขียนคิดเอาเพียงว่า “ระบอบเสรี” เป็น
ไปได้ภายใต้ผู้นำพลเรือนที่แล้ว ๆ มา!

ความจริงมีอยู่ว่า นักการเมืองในประเทศไทย
ยังเป็นอิสระเกินไป ยิ่งปราศจากรากฐานที่จะวาง
กรอบจำกัดควบคุมสังคมไทย มีลักษณะเหลื่อมล้ำทาง
โคลกันระหว่างส่วนกลางกับส่วนภูมิภาค ยิ่งขาดผู้นำ
ท้องถิ่นอันจะเป็นสื่อเชื่อมเสนาสนของ ความต้องการ
และความเข้าใจระหว่างรัฐบาลกับประชาชน อย่างแท้
จริง ในทัศนะของผู้วิจารณ์ การปรับปรุงส่งเสริม
มาตรฐานการเป็นอยู่ และความดีความงามของ
ประชาชนคนไทยนั้น จะต้องเฟื่องเสียงในระดับท้องถิ่น
เป็นสำคัญ ถ้าจะหวังผลในด้านพัฒนาการก้าวหน้าทาง
การเมืองอย่างจริงจัง ทั้งยังจะเป็นทางส่งเสริมกำลัง
บ้องก้นประเทศชาติให้แข็งแกร่งขึ้นด้วย ข้อเสนอแนะ
ของ ดร. แฟรงค์ คาร์ลิ่ง ในเรื่องนโยบายการ
ช่วยเหลือ สรุปเพียงให้เน้นหนักไปในด้านเศรษฐกิจ
และการศึกษา แต่ปัญหาที่นำใคร่ครวญกัน ก็คือ
เศรษฐกิจและการศึกษาของใคร ที่ตรงไหน พิจารณา
ในแง่หนึ่งแล้ว จึงเกิดปัญหาว่านโยบายและรูปการช่วย
เหลือของสหรัฐที่เป็นมา จะเหมาะสมตรงกับเรื่องราว
และอุดมการณ์มุ่งหมายหรือไม่เพียงใด นำเสียค่ายที่ผู้
เขียนมิได้เสนอแนะอะไรที่ใหม่เลย ในเรื่องนี้ ทั้งที่
พยายามคำหาคติเตือนแนวค่านิยมนโยบาย ซึ่งตนเอง
คุ้นเคยมาโดยตลอด

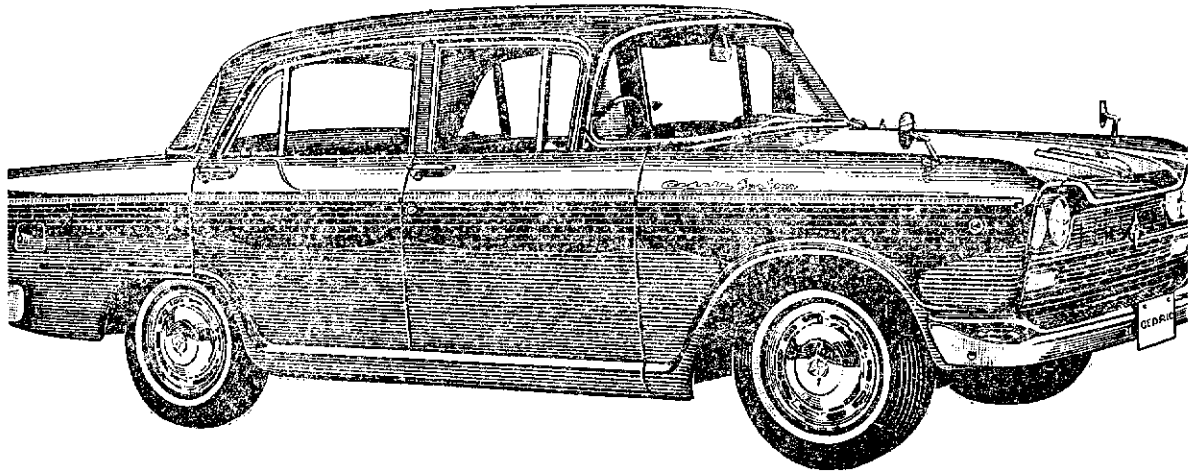
เสนีย์ จามวิก
คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

*The Second Asian writers' Conference (Pen
Thailand) 96 p.p.*

ระหว่างวันที่ ๒๔ ถึง ๒๗ พฤศจิกายน พ.ศ.
๒๕๐๗ ได้มีการประชุมนักเขียนอาเซียนในกรุงเทพฯ
เป็นครั้งที่สอง (ครั้งแรกมีที่มนิลาเมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๕)
ในการประชุมคราวนั้นสมาคมภาษาและหนังสือ ได้จัด
พิมพ์ Thai Short Stories ขึ้นเล่ม ๑ หลังจากนั้น
ปีหนึ่ง จึงปรากฏรายงานการประชุมคราวนั้นขึ้น จะ
ขายหรือไม่ทราบ เพราะไม่มีราคาบอกไว้ แต่ก็จัด
พิมพ์ได้เรียบร้อยดี เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องในครั้งนั้น ควร
ได้รับความขอบคุณเป็นอย่างมาจากผู้สนใจในครั้งนั้น

บ.ก.

นิสสัน เซดริค (ปี ๓๑ ยู)

รถนิสสัน เซดริค รูปลสวย แข็งแรง ทนทาน ประหยัด

เครื่องยนต์	เป็นซัน ๔ สูบ ๔ จังหวะ ระบายความร้อนด้วยน้ำ ๑๕๐๐ ซี.ซี. ๘๕ แรงม้า ที่ ๕๐๐๐ รอบ/นาที
ไฟฟ้า	๑๒ โวลท์ ขนาด ๕๐ แอมแปร์/ข.ม.
เกียร์	เดินหน้า ๔ ถอยหลัง ๑
แชชซี	ยาวตลอด ล้อหน้าอิสระ
รูปร่าง	เก้งรูน้ใหม่ ๔ ประตู
พวงมาลัย	แบบตัวหนอนหมุนรอก
ยาง	๖.๔๐-๔ ผ้าใบ ๔ ชั้น
ห้ามล้อ	ไฮดรอลิก ทั้ง ๔ ล้อ
ความเร็ว	๑๔๐ กม./ข.ม.

โปรดติดต่อสอบถามได้ที่

บริษัท สยามกลการ จำกัด

๘๖๕ ถนนพระราม ๑ ตรงข้ามกร้จาตถานแห่งชาติ
โทร. ๓๒๕๘๗, ๓๘๓๒๕, ๓๐๘๖๓-๔

With the Compliments of
BANGKOK BANK

ด้วยอภินันทนาการ จาก

ธนาคารกรุงเทพ

จดหมายจากบรรณาธิการ

เรื่อง ไทยหรือสยาม เรียน นายกรัฐมนตรี

ในฐานะที่เป็นประชาชนพลเมืองคน ๑ กระผม ย่อมใคร่ที่จะออกมติของตนเองให้ปรากฏ โดยเฉพาะในเรื่องอันเนื่องด้วยส่วนรวม ซึ่งกระผมมีความสนใจอยู่ แต่เท่าที่เสนอความเห็นส่งไปยังกรมกองต่าง ๆ ที่แล้ว ๆ มานี้ สงสัยว่าความเห็นนั้น ๆ จะมีได้รับการพิจารณาเลย แม้จะตอบจดหมาย ก็ไม่กระทำกัน แต่เมื่อเร็ว ๆ นี้กระผมได้ทราบว่ามีพระภิกษุรูป ๑ ทำข้อความเสนอท่านนายกรัฐมนตรี ให้รื้อฟื้นพระราชพิธีตั้งป่านกาลขึ้นอีก ก็ปรากฏว่าท่านนายกรัฐมนตรี ได้อาสาจะจากข้อเสนอนี้ ดังกับมีบัญชาให้สภาวิจัยแห่งชาติพิจารณาเรื่องโดยตลอด เมื่อรูปการนี้เป็นเช่นนี้กระผมก็มีกำลังใจ ใคร่เสนอความเห็นบ้าง โดยเฉพาะในเรื่องชื่อประเทศ อันกระผมเป็นราษฎรอยู่ด้วยคน ๑

กระผมได้อ่านบันทึกการอภิปราย ในสภาวามรัฐธรรมนูญ ว่าด้วยปัญหาเรื่องสยามหรือไทย (ที่ธนาคารไทยพัฒนาจำกัดจัดพิมพ์เผยแพร่ ในงานถวายผ้าพระกฐิน ณ วัดโพธิ์นิมิตร เมื่อวันที่ ๑๑ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๐๔) โดยละเอียด จึงขอประทานทำความเข้าใจเสนอ ดังนี้

ตามความเห็นส่วนตัวของกระผมนั้น ย่อมรู้สึกอยู่เสมอว่า เมื่อเปลี่ยนชื่อประเทศจากสยามไปเป็นไทย ครั้งแรก เมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๒ นั้น นายกรัฐมนตรีในเวลานั้นจะมีเจตนาบริสุทธิ์อย่างไรก็ตาม แต่ได้ใช้วิธีเอาบาตรใหญ่เข้าข่ม คงจะเห็นได้ว่าสภาพลงมือเป็นเอกฉันท์ ตามข้อเสนอของนายกรัฐมนตรี มีผู้อภิปรายก็เพียงไม่กี่คน แลสมัยนั้น ใคร ๆ ก็ทราบที่อยู่แล้วว่าเมืองไทยกำลังหันเหไปในระบอบเผด็จการ ผู้นำประเทศต้องการอะไร ก็ยอมได้ทั้งประสงฆ์ จนเกิด

ลัทธมาลानาไทย ภาษาชนกคอกขรวินิตี ตลอดจนการละทิ้งเครื่องแต่งกายดั้งเดิมของชาติกันสิ้น ถ้าจะสืบสาวสาเหตุก็จะเห็นได้ว่า รัฐบาลที่เปลี่ยนแปลงการปกครองไปจากระบบราชาธิปไตย (กระผมไม่เรียกว่าระบบสมบูรณาญาสิทธิราช เพราะระบบนี้ไม่เคยมีในเมืองไทย) นั้น เข็มก็เข้าใจว่าจะทำความเจริญต่าง ๆ ให้มากมาย แต่ยิ่งนานวันเข้าก็ปรากฏว่ามีแต่จะเลวลงทั้ง ๆ ที่ประกาศเอาวันเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นวันชาติ ดังหนึ่งว่าชาติไทยไม่มีมาก่อนนเลย ฉะนั้นเมื่อตอนแถลงอำนาจได้เต็มที่ (ยังไม่ถึง ๘ ปีเต็ม) ก็เลยประกาศให้เห็นความเจริญ ด้วยอาศัยการเปลี่ยนชื่อประเทศ เปลี่ยนวัฒนธรรม เปลี่ยนภาษา

ภาษาก็ดี วันชาติก็ดี ที่รัฐบาลสมัยก่อนสงครวมได้บังคับให้เปลี่ยนแปลงไปนั้น บัดนี้ก็สูญหายไปแล้วยังคงเหลือแต่การแต่งกายอย่างฝรั่ง อันยากที่จะแก้ได้เสียแล้ว กับยังเหลืออยู่แต่นามประเทศที่รัฐบาลดำริที่จะแก้ยู่เวลานี้

ในเรื่องชื่อประเทศนั้น ถ้าจะดูผลการลงมติเมื่อคราวร่างรัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ. ๒๔๘๒ ก็จะได้เห็นว่าสมาชิก ๔๐ นาย ที่เห็นควรให้คงใช้ชื่อประเทศไทย ตามเดิมมีเพียง ๑๘ นาย ที่เห็นควรแก้ไขมีถึง ๑๔ นาย อีก ๘ นายไม่ออกเสียง ทั้งนี้ก็พอจะเข้าใจเจตนาของที่ประชุมคราวนั้น ท่านที่เห็นควรคงชื่อเดิมไว้ ย่อมเห็นว่าชื่อประเทศไทยก็ไม่เสียหายอะไร และใช้มาถึง ๑๐ ปีก็ค่อนกัน และความดีของที่ประชุมคราวนั้น คือให้ใช้ชื่อในภาษาอังกฤษว่า Siam ไม่ยอมใช้ Thailand ครั้นมาเมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๔ นี้ สมช.ก็ออกเสียงให้ใช้ชื่อประเทศไทยมีถึง ๑๓๔ ที่ให้ใช้ชื่อสยามมีเพียง ๕ ทั้งนี้ก็เพราะสมาชิกส่วนใหญ่คุ้นกับคำว่าไทยนานมาถึง

๒๒ ปีแล้วนั่นเอง จะกลับไปใช้คำว่าสยาม ก็ดูจะเป็นถ้อยหลังเข้าคลองไป คุยเกี่ยวกับการแต่งตัวอย่างฝรั่งเวลานั้นเอง ถ้าจะให้กลับไปห่มผ้าม่วงอีก คนส่วนมากก็คงไม่พอใจ ทั้ง ๆ ที่เมื่อคราวประกาศรัฐนิยม ให้แต่งสากลใหม่ ๆ นั้น ใครห่มผ้าจุงกระเบนก็ต้องถูกจับเข้าคุกเข้าตารางเสียซ้ำ

ในเรื่องประวัติของการใช้คำว่าไทยหรือสยามนั้น สมาชิกสภาว่างรัฐธรรมนุญได้อภิปรายกันอย่างยืดยาวพอสมควร ที่น่าเสียดายก็คือ แต่ละท่านก็มักจะต่อมกันว่าคนไม่ใช่ นักประวัติศาสตร์ ไม่ใช่ นักอักษรศาสตร์ ฯลฯ แต่ก็ชี้แจงแสดงใจหารข้อไปมากมาย และก็มีจะมีข้อผิดพลาดได้เนื่อง ๆ ความผิดบางแห่ง สมาชิกคนอื่นก็แก้ให้แล้ว แต่ที่ไม่แก้ให้และยังคงปรากฏอยู่ในรายงานก็มี ข้อความบางตอนที่ขาดไปไม่เอ่ยถึงก็มี ถ้าจะได้เชิญให้ผู้รู้ทางประวัติศาสตร์ หรือทางนิรุกติศาสตร์ เสนอความเห็นแจกสมาชิก หรือจะพิมพ์ความเห็นของผู้รู้ประหน้าหรือประท้ายรายงานนั้นได้ ก็จะได้ไม่น้อย หากไม่รายงานการประชุมนั้นจะต่อให้เห็นว่าสมาชิกสภาว่างรัฐธรรมนุญของไทยมีความรักปรองมั่ง และถ้าใครมาใช้รายงานการประชุมคราวนี้เป็นเอกสารทางประวัติศาสตร์ ก็จะก่อให้เกิดความเข้าใจผิดได้หลายตอน เช่น หนังสือ ชินกาลมาลี นั้น พระรัตนบัณเฑาะว์เป็นผู้แต่ง แต่ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช ก็อ้างว่าพระศรีวิมลกลาจารย์เป็นผู้แต่ง (หน้า ๒๕) ครั้นหลวงวิจิตรวาทการเอ่ยถึงหนังสือเล่มเดียวกันนั้น (หน้า ๖๕) กลับเรียกว่า ชินกาลมาลี มี ทั้ง ๆ ที่กรมศิลปากร (ที่ท่านผู้นั้นเคยเป็นอธิบดี) ข้าราชการหนังสือเล่มนั้นใหม่ และตรวจพบแล้ว ว่าชื่อเดิมไม่ถูกต้อง ยังเรื่องการอ้างถึงสยามโบราณว่าเป็นทาส อ้างถึงไทยสมัยน่านเจ้า อะไรเหล่านี้ ล้วนเป็นเรื่องที่นักประวัติศาสตร์สมัยใหม่รับไม่ได้ทั้งสิ้น และที่หลวงประกอบนิติสารแสดงที่มาของคำว่าสยามมาให้ทราบ (ระหว่างหน้า ๖๐ - ๖๓) นั้น ก็น่าเสียดายที่ท่านเอ่ยถึงแต่คำว่าสยามวงศ์ ไม่ได้เอ่ยถึงพระภิกษุสยามวงศ์ ที่ออกไปทออายุพระศาสนาให้ในลังกาทวีป สมัยพระเจ้า

บรมโกษุ จนชาวสิงหลแต่กัมภีร์ สยามปสมภทวัด พรรณนาเกียรติคุณพระของไทยไว้อย่างยืดยาว และนิยายสยามวงศ์ก็ยังรุ่งเรืองอยู่ในลังกาทวีปจนบัดนี้ พระลังกาที่ออกไปเผยแผ่พระศาสนาจนถึงยุโรปและอเมริกา ที่ได้อินิกายนี้ ก็ยังยินดีปริศนาเรียกตัวท่านเองว่าเป็นวงศ์พระสงฆ์สยามอยู่ และที่จอมพลผิน ชุณหะวัณ กล่าวว่ามีชาวไทยใหญ่ในพม่าไม่รู้จักสยาม (หน้า ๕๐) นั้น ก็เห็นจะเป็นไทยใหญ่ที่ค่อนข้างจะโง่ที่มอยู่สักหน่อย แต่ที่จริง การที่เขาเรียกตัวเขาว่า Shan นั้น ก็คำเดียวกับ สยาม นั้นเอง ทั้งนี้ เพราะเขาออกเสียงแม่กมไม่ได้ เรื่องนี้นักปราชญ์ทุกคนรับรอง และเจ้าหญิงสีดา ธิดาประธานาธิบดีคนแรกของสหภาพพม่า ที่ลี้ภัยมาอยู่เชียงใหม่ในเวลานี้ ได้เขียนเรื่องปรากฏอยู่ในหนังสือ ลังคมศาสตร์ปริทัศน์ ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๑ หน้า ๔๕ อีกด้วย

ในที่นี้ กระผมจะไม่ออกความเห็นว่าคุณควรใช้คำว่าประเทศไทยหรือประเทศสยาม กระผมเห็นพ้องต้องกันสมาชิกสภาว่างรัฐธรรมนุญหลายท่าน ที่ว่า “จะเป็นไทยก็ได้ จะเป็นสยามก็ได้ แต่ให้ท่านนึกถึงว่าสำคัญอยู่สองข้อ เราจะได้อะไรจากการเปลี่ยนแปลงชื่ออันนี้ และเราจะเสียอะไรไปบ้าง ถ้าเราไม่เปลี่ยน” (หน้า ๒๕) ข้อสำคัญ “ขอให้เลิกเสียที่ว่าเราจะเอากำว่าไทยแล้วไปว่าสยามแล้ว สยามแล้วจะเอาไทยแล้ว” (หน้า ๖๕) ภาษาของเราต้องการคำมาก ๆ บางทีควรใช้คำว่าไทย บางทีควรใช้คำว่าสยาม ส่วนรัฐบาลจะประกาศใช้คำไหนเป็นคำราชการ (และไม่ห้ามการใช้คำอื่น) นั้น ก็สุดแท้แต่ดุลยวินิจฉัยของท่านนายกรัฐมนตรี

สิ่งซึ่งกระผมใคร่ขอรับรอง ให้รัฐบาลประกาศเป็นทางการก็คือชื่อประเทศเราในภาษาอื่น เดิมเขาก็เรียกเราตามเพศภาษาของเขา แล้วอยู่ ๆ เราก็ประกาศบังคับให้เขาเรียกเราตามใจเรา นี่นับว่าผิดวิธของผู้ที่ถ้อยเออ มันเขาจะมาบังคับให้เรียกเขาว่า “คอยชแล็ค” ฝรั่งเศสให้เราเรียกเขาว่า “ฟรานซ์” เราจะรู้สึกอย่างไร แค่นั้นแหละ พวกเรามากใจดี ย่อมเรียกชื่อ

ประเทศอื่นกันง่าย ๆ มิใช่ว่าบรรพบุรุษของเราจะเคยเรียกมาแล้วอย่างไร เวลานั้นเราก็มักจะเรียกกันว่าเวียดนาม แล้ว ที่สะกดคล้าย ๆ นั้น เอาหลักอะโรมา หนังสือสมัยก่อนเรียก ฮันัม และ เวียดนัม เสียหายด้วยหรือนี้เป็นทิวอย่าง อีกสักหน่อย เราก็มักเรียก ได้ทิวว่า ฟอไมซา ตามแบบฝรั่ง เวลานั้นที่เรียก ลังกา ว่า ซิลอน ก็มีมากขึ้นแล้ว]

ในเรื่องชื่อประเทศเราเป็นภาษาต่างประเทศนั้นก็ไม่มีสมาธิ ปรากฏว่ารัฐธรรมนูญออกความเห็นกันหลายนาย แม้หลวงวิจิตรวาทการจะพอใจคำว่าประเทศไทย ยิ่งกว่าคำว่าประเทศสยาม ท่านก็รังเกียจคำว่า Thailand ซึ่งเป็นคำลูกผสม หัวมงกุฎท้ายมังกร และที่นายประสงค์ บุญเดิม กล่าวว่ามีชาวต่างประเทศไม่รู้จักชื่อ Thailand นี้ จริงทีเดียว แม้เวลานี้จะเปลี่ยนนามมานานแล้วก็ตาม คนส่วนมากก็ยังไม่รู้ผู้นั้นเอง กระผมเองเพิ่งกลับจากสหรัฐอเมริกาไม่ถึงสองเดือน แม้ชาวอเมริกันนั้นจะห่วงใยประเทศไทย เพราะติดกับญวน ก็ยังคงเรียกชื่อประเทศ ออกเสียง Th กล้า อย่างคำว่า The และ That ในภาษาอังกฤษนั่นเอง (และเมื่อออกเสียงเช่นนั้นแล้ว ก็จะแปลได้ว่าเมืองหน้าขา Thigh อันไม่เป็นมงคลนัก) ส่วนผู้ที่ไม่รู้จักประเทศไทย ประเทศญวน ก็ยังมีอีกมากต่อมาก ถึงปกติคนอเมริกันจะรับของใหม่ได้ง่าย ๆ ก็ตาม ห้องสมุกใหญ่ ๆ ในสหรัฐก็ยังคงเรียกแผนกไทยว่า SIAM หายอมเปลี่ยนแปลงความราชการไม่ เมื่อกรมท่างานวิทยุกระจายเสียงอยู่ที่สถานีบีบีซีในกรุงลอนดอนนั้น เวลาเขาออกจดหมายเวียนภายในองค์การเอง เขามักส่งมา ๒ ฉบับ ฉบับ ๑ ถึงแผนกไทย (Thai Section) อีกแผนก ๑ ถึงแผนกสยาม (Siamese Section) ขนาดองค์การบีบีซี ยังเป็นได้ถึงเพียงนี้ และยังพูดกับคนอังกฤษที่รู้จักเมืองเรากันแล้ว ดัวเอียดถึง Siam หรือ Siamese เขาจะตั้งใจพาใจให้เขานึกถึงวัฒนธรรมอันเก่าแก่ที่เรามีอยู่ เพราะนาม Siam เข้าสู่ยุโรปแต่สมัยไปกุเกสแรกออกมาตะวันออกแต่คริสต์ศตวรรษที่ ๑๖ แก่นาม Thailand ตั้งขึ้น

เพราะเหตุการณ์ทางการเมือง เมื่อไม่กี่ปีมานี้เอง นอกจากจะเวียนยาก เป็นนามลูกผสมแล้ว ฝรั่งเขายังนึกถึงว่าเป็นดังประเทศใหม่ ๆ ที่เพิ่งได้รับเอกราช และใช้ลัทธิเผด็จการ หรืออะไรทำนองนั้น เมื่อคราวพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินประเทศอังกฤษเป็นทางการ หนังสือพิมพ์ ไทม์ส ลงข่าวจากราชสำนัก เรียกพระองค์ท่านและสมเด็จพระบรมราชินีนาถว่า T.M. The King and Queen of Thailand ตามระบบราชการที่รัฐบาลอังกฤษยอมรับ เรียกเราว่า Thailand เพราะเห็นแก่ไมตรีแก่เรื่องที่อยู่ชื่อข่าวของ ไทม์ส เองเสนอ เรียก The King and Queen of Siam โดยตลอด เพราะเขาถือว่าภาษาของเขา เขาจะเรียกประเทศใดว่าอย่างไรบังคับกันไม่ได้ เพราะฉะนั้น ก็พระคุณพายุสุวัฒน์ที่อ้างพระนามพระเจ้าอยู่หัวเป็นอุปสรรค ว่าไม่ควรเปลี่ยนนามประเทศในภาษาต่างประเทศ จึงฟังไม่ขึ้น ไม่แต่หนังสือพิมพ์ ไทม์ส แม้หนังสือพิมพ์เล็ก ๆ ถ้าเอียดถึง Thailand ก็ใส่ Siam ไว้ในวงวนชลิติต นอกจากนั้น ยังมีบางคนพูดเลยเถิดไปว่า น.ส. จักรวาล ก็ไปทำชื่อให้ Thailand ไว้แล้ว นี่เป็นเรื่องเล็ก เราเองก็คนที่ทำได้ว่า น.ส. จักรวาลบ่กลายและบ่ก่อน มาจากชาติไหน คนที่จะให้ความสำคัญแก่นามประเทศ ด้วยเอานางงามเป็นหลัก ออกจะขาดหลักการที่สำคัญไปเสียออกกระมัง

ในเรื่องชื่อประเทศในภาษาอื่นนั้น นายประสงค์ บุญเดิม ได้ยกข้อขัดข้อง ในการที่เรียกว่า Thai หรือ Thailand มาชี้แจงให้เห็น นำพียงมาก (โดยเฉพาะหน้า ๓๖ และ ๔๖) พวกเราเองถูกเป็น Thailanders กันมาเสียนักค่อนแล้ว ยิ่งคุณศัพท์ Thailandese และ Thailandais ก็มี นักปราชญ์ชาวต่างประเทศก็ไม่มีเสียดักคนเดียวที่จะพอใจคำว่า Thailand สมมุติว่าจะเขียนเรื่องวิชาการด้านภาษาศาสตร์ พูดถึงไทยใหญ่ ไทยขาว ไทยดำ ไทยแดง เมื่อจะเปรียบกับไทยที่ประเทศนี้ ก็ต้องเรียกว่าไทยสยามนั่นเอง นายเลอเนย์ ที่แต่งหนังสือเรื่องเมืองไทยไว้หลายเล่มได้ชี้แจงแสดง

มกของเขาให้ปรากฏใน *อวมัคัสสาร* (ที่ออกในประ
เทศอังกฤษ) ปีที่ ๒๗ ฉบับที่ ๒ อย่างน่าพิงมาก
นักปราชญ์ไทยที่จะให้ชอบคำนี้จริง ๆ เห็นจะหายาก
เสด็จรองนายกรัฐมนตรี ก็เห็นจะทรงถูกเกณฑ์ให้
คิดคำขึ้นเพราะรัฐบาลสมัย พ.ศ. ๒๔๘๒ ต้องการเช่น
นั้นเอง แม้จนบัดนี้ ประธานองคมนตรีก็ไม่ทรงยอม
ใช้คำว่า Thailand เป็นอันขาด ท่านผู้รักษาการณ
ในตำแหน่งนายกรัฐมนตรีที่ตยสถาน ก็ยอมรับว่าท่าน
ใช้คำ Thailand ตามราชการเท่านั้น ท่านเองนิยมคำ
Siam มากกว่า เอกอัครราชทูตชั้นนำของเราหลายคน
ก็มีมติเช่นเดียวกันนี้ ยิ่งสมเด็จพระยาชัยนาท
นเรนทรทวยแล้ว ถึงกับทรงสถาปนาแข่งคนที่ใช้คำว่า
Thailand เลยทีเดียว ว่าอย่ามานับเป็นลูกเป็นหลาน
ท่าน ทั้งนี้ก็เพราะคำหนึ่งไพเราะ มีประวัติความ
เป็นมาชือยาว แต่ถูกผู้ทรงอำนาจสมัยหนึ่งสั่งให้แก้
ให้เล็ก ให้เปลี่ยน โดยไม่มีเหตุผลอย่างเพียงพอเลย
คนที่ชอบคำว่า Thailand ก็เห็นจะมีแต่พวกที่คิดคำนี้
ขึ้น หรือคนสมัยใหม่ที่เข้าใจว่า Siam เก่าเกินสมัย
ไปแล้ว หากไม่ก็เป็นคนไม่มีความรู้ ฟังดูไม่ออกว่า
คำใดดีกว่าคำใด

การเปลี่ยนชื่อประเทศมิใช่เรื่องเล็ก แต่ผู้ทรง
อำนาจคนหนึ่งต้องการชื่อหนึ่งซึ่งไม่ดี ให้อำนาจบีบ
บังคับ ชื่อนั้นก็คงอยู่ได้ แต่คำผู้มีวิจารณ์แล้วยัง
ยอมรับใช้ชื่อนั้นไม่ได้ไม่งามนั้นอยู่อีก ก็แสดงว่าคนดี
ยอมแก่ผู้มีอำนาจกันได้ง่ายเกินไป

ท่านนายกรัฐมนตรีได้มีส่วนลบวันชาติ ปลอม ๆ
ออกไปได้แล้ว ขอได้โปรดมีบัญชาให้ลบชื่อประเทศ
ที่ผูกพันปลอม ๆ ออกไปเสียด้วยเถิด

นอกจากจะส่งจดหมายนี้ถึง ฯพณฯ นายกรัฐมน
ตรีแล้ว บรรณาธิการยังได้ให้คัดสำเนาส่งเลขาธิการ
สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรีด้วย ข่าวก่อนหน้าคือ
ท่านเลขาธิการตอบรับจดหมายจากบรรณาธิการ และ
ชี้แจงให้ทราบว่าสนใจข้อเขียนอื่น ๆ ของบรรณาธิการ
ด้วย นอกจากนี้ยังรับจะเสนอเรื่อง ในอันดับที่
สมควรต่อไป

รายชื่อหนังสือของสำนักพิมพ์ ฯ

ถึงหญิงใหญ่	๒๕ บาท
สมเด็จพระบรมราชาดำรงราชานุภาพ	
บันทึกเรื่องความรู้ต่าง ๆ	๕ เล่ม ๒๐๐ บาท
สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานวศิรานุวัตติวงศ์	
ความทรงจำ	๒๕ บาท
สมเด็จพระบรมราชาดำรงราชานุภาพ	
ชุมนุมมณีพนธ์	๓๐ บาท
กรมหมื่นพิทยลาภพฤฒิยากร	
ประเพณีไทย	๔ เล่ม ๑๕๐ บาท
เสฐียรโกเศศ	
เคนต์ - ประวัติการเมือง	๓๐ บาท
จ.ม. เบ็นส์ (สมศักดิ์ ชูโต แปล)	
การเลิกสิทธิสภาพนอกอาณาเขต	๓๐ บาท
ทรงศรี อัจฉรวณ	
ประธานาธิบดีในประวัติศาสตร์อเมริกา	๒๐ บาท
ช. เบียด	
หลักสหกรณ์ประเภทต่าง ๆ	๒๕ บาท
สวัสดิ์ เอกทศร์	
การศึกษาในสหรัฐอเมริกา	๑๕ บาท
เฉลา ไชยรัตน์นะ แปล	
หมอมทอมคัลย์	๑๕ บาท
อาภรณ์ ชาติบุรุษ แปล	
หนังสือสนุก	๒๕ บาท
ส. ศิวรักษ์	
พจนานุกรมภูมิศาสตร์	๒๕ บาท
มนู วัลยะเพ็ชร์ และ วัฒนา พินันนิตศาสตร์	
วิวัฒนาการการปกครองของญี่ปุ่น	๓๐ บาท
เขียน ชีระวิทย์	
พุทธศาสนาในประวัติศาสตร์จีน	๒๕ บาท
จันจกั ทองประเสริฐ แปล	
ไมนิจญโลก	๒๐ บาท
วรรณิ จันทราทิพย์ แปล	
รัฐสภา ประธานาธิบดี และ ศาลสูง	๓๐ บาท
กมล สมวิเชียร แปล (ปกิเล่มละ ๑๐ บาท)	

ผู้เขียน

เพื่อ หริพิทักษ์ ศิลปินชั้นเยี่ยม ผู้เคยได้คัดลอกจิตรกรรมฝาผนังจากอยุธยามารักษาไว้เป็นอย่างดี ปัจจุบันนี้ กำลังรับหน้าที่สำรวจภาพจิตรกรรมตามจังหวัดต่างๆ ให้มหาวิทยาลัยศิลปากร รูปที่ท่านผู้รักคัดลอกจากพระที่นั่งพุทไธสวรรย์ก็ได้ร่วมแสดงอยู่ในงานนิทรรศการฉลองพระชนมายุครบหมื่นปีของลพพิมายกร และได้เคยให้รูปมาลงปกฉบับที่ ๒ ปีที่ ๑ ครั้งหนึ่งแล้ว รูปปกฉบับนี้ก็มีชื่อท่านถ่ายเอง

เกษม สุวรรณกุล อาจารย์ประจำ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ผู้เขียนเรื่อง Nature and Concepts of Modern Public Personnel Administration

พ.ต.ต. จินดา ดวงจินดา เคยเขียนเรื่องเกี่ยวกับ 'รงค์ วงศ์สวรรค์ ลงในคอลัมน์ 'คนกับหนังสือ' เมื่อฉบับที่ ๑ ปี ๓ มากครั้งหนึ่งแล้ว

นิพนธ์ จิตรกรรม เรื่องสั้นเรื่องแรกที่เสนอผู้อ่านนอกระบบมหาวิทยาลัยศิลปากร แต่ปริทัศน์ก็ได้เคยลงเรื่องราวของเขามาก่อนแล้ว (สัตว์โลกฉบับที่ ๓ ปีที่ ๑)

กุลทรัพย์ เกษแม่นกิจ นอกจากประจำอยู่หอสมุดแห่งชาติ และเป็นกรรมการสมาคมภาษาและหนังสือแล้ว ยังเป็นนักเขียนในนามปากกาว่า "รุ่งฤดี" อีกด้วย

หนังสือของสำนักพิมพ์ที่ออกใหม่

ภควัดคีตา

แสง มนวิthur และ จันทงค์ ทองประเสริฐ แปล

๒๕ บาท

คู่มือการเสนอข่าววิทยุและโทรทัศน์

เกษม ศิวสัมพันธ์ แปล

๒๐ บาท

หนังสือภาษาอังกฤษของสำนักพิมพ์

What is Buddhism

by Khantipalo Bhikkhu

ปกอ่อน ๔๐ บาท

ปกแข็ง ๖๐ บาท

From Ancient Thai to Modern Dialects

by J.M. Brown

ปกแข็ง ๑๐๐ บาท

ปริทัศน์ พิเศษ ๑ หมด

ปริทัศน์ พิเศษ ๒ การค้นคว้าทางชาตินิยม และ

ประชาธิปไตยมีอะไรดี

๒๐ บาท

บรรณาธิการ

สมาชิกหลายท่าน โดยเฉพาะจากต่างประเทศ ขอร้องให้พยายามลงเรื่องเหตุการณ์สำคัญ ๆ อันจะมีผลกระทบกระเทือนต่อไปในระยะยาว เราอยากทำเช่นนั้นมาก แต่ระยะเวลาออกยังห่างอยู่และผู้คนก็มีไม่พอ จึงต้องทำเท่าที่ได้และมีได้เท่าที่ทำ แม้กระนั้น ‘ปฏิกริยา’ และเรื่องอื่น ๆ ในฉบับนี้ก็ประมวลเหตุการณ์สำคัญ ๆ ไว้เกือบสิ้น จะขาดก็แต่เรื่องสถาปนาสมเด็จพระสังฆราชองค์ใหม่ เรื่องนั้นคงจะได้มีอยู่ใน ปริทัศน์พิเศษ อันว่าด้วยพุทธศาสนากับสังคมไทยในปัจจุบัน ในระหว่างที่ฉบับพิเศษยังไม่ปรากฏเป็นเล่มขึ้น บรรณาธิการหวังเป็นอย่างยิ่งว่าสมาชิกคงพอใจได้รับ ปริทัศน์ภาคผนวก เป็นของแถมพกเพิ่มขึ้นไปพลางก่อน ทั้ง ๆ ที่ทางเรามีได้กระโดดกระดากให้ทราบล่วงหน้ามาเลย สมาชิกจะมีสิทธิพิเศษเช่นนี้เนื่อง ๆ ส่วนท่านที่ไม่ได้เป็นสมาชิก หากต้องการ ภาคผนวก นั้น ก็อาจหาซื้อได้ในราคาเล่มละ ๑๐ บาท หรือถ้าจะสมัครเป็นสมาชิกใหม่ในฉบับนี้ ก็จะมีสิทธิได้รับ ภาคผนวก ด้วย (ถ้ายังมีเหลืออยู่) สำหรับสมาชิกประเภทนิสิตนักศึกษา โดยที่เราขอร้องครูอาจารย์ตามสถาบันต่าง ๆ ให้ช่วยเป็นผู้แทนจำหน่ายให้มากขึ้นแล้ว ต่อแต่นี้ไปขอความกรุณา รับ ปริทัศน์ เอกจากสำนักศึกษาของท่าน ตั้งแต่ฉบับหน้าเป็นต้นไป เราจะไม่ส่งถึงบ้าน เพราะหนึ่งสัปดาห์ไปรษณีย์ไม่ไหว สองบางท่านพื้นภาวนักเรียนก็ยังเสียค่าสมาชิกถูก ๆ อยู่ตามเคย ขอความกรุณาได้เห็นใจทางฝ่ายเราด้วย พร้อมกันนี้ เราก็เพิ่มบริการด้านสมาชิกประเภทนิสิตนักศึกษาขึ้นทุกที่ อาศัยครูอาจารย์ช่วย คัดเรื่องโคลงกลอน มาให้ จึงมีลงพิมพ์อยู่ได้เนื่อง ๆ เรื่องในทางร้อยกรองนี้ ใช้นิตยสารได้รับเกินกว่าที่จะตอบเรียงเป็นรายตัวได้ตั้งแต่ก่อน ถ้าผู้ใดต้องการต้นฉบับคืน หรืออยากทราบว่าเราจะพิจารณาอย่างไรหรือไม่ ขอได้สวดของคิดสแตมป์เจ้าหน้าที่ของถึงตนเองมาให้เราด้วย หากไม่ถ้านำลงพิมพ์ เราก็เพียงแต่จะเก็บต้นฉบับไว้ให้เท่านั้น ว่าถึงเรื่องในทางร้อยแก้ว เราต้องยอมรับว่ามีเสนอมาน้อยมาก โดยเฉพาะจากนิสิตนักศึกษา โอกาสที่เราจึงใคร่ขอแสดงว่าทางศูนย์กลางนักเรียนคริสเตียน เลขที่ ๓๒๘ ถนนพญาไท ได้จัดประกวดเรียงความขึ้น หัวข้อว่า “ ความรับผิดชอบทางจริยธรรมเป็นความจำเป็นในการพัฒนาประเทศ ” ทั้งนี้เนื่องในโอกาสที่ศูนย์นั้นจะจัดสัมมนาขึ้นในวันที่ ๘-๘ มกราคม พ.ศ. ๒๕๐๘ เรียงความจะต้องส่งถึงศูนย์ภายในวันที่ ๓๑ มกราคมสภานี้ บรรณาธิการนี้ได้เป็นกรรมการตัดสินเรียงความอยู่ด้วยผู้ ๑ ถึงรางวัลที่ ๑ ถึงขนาด เราจะลงพิมพ์ไว้ในนิตยสารฉบับนี้ โดยจะเพิ่มค่าสมนาคุณมากขึ้นอีกตามสมควร หวังว่าประกวดเรียงความคราวนี้และคราวต่อไป จะสนับสนุนให้นิสิตนักศึกษายื่นความคิดออกมาให้เป็นความอ่านที่คิดได้ยิ่ง ๆ ขึ้น

ในฉบับก่อน เราได้บ่นเรื่องคนไม่พอกับงานมาที่หนึ่งแล้ว ท่านที่อ่านข้อความในคอลัมน์นั้นมาแต่ต้นก็จะสังเกตเห็นว่ายังคงปรารภกันในเรื่องนี้อยู่ พร้อม ๆ กันนี้ ก็มีผู้อ่านมากท่านเร่งเร้ามาว่า ถึงจะเปลี่ยนมาเป็นรายสามเดือนแล้วก็ยังไม่จุใจ ปัญหาขึ้นต่อไปจึงมีอยู่ว่า ควรขยายนิตยสารนี้ออกเป็นรายสองเดือนและรายเดือน พร้อมกับเพิ่มเจ้าหน้าที่ประจำให้พอเพียง หรือมีฉะนั้น ก็ควรเลิกกิจการเสียเลย บรรณาธิการย่อมไม่พอใจที่ไม่สามารถบริการผู้อ่านและผู้เขียนเรื่องมา อย่างเต็มที่ แต่การที่จะมีเจ้าหน้าที่เพิ่มขึ้น ย่อมหมายถึงเงินจำนวนมากและต้องหาผู้ที่สามารถมาช่วยงานด้วย ทั้งนี้แหละทั้งนั้น ก็ต้องคอยดูกันต่อไป บางทีฉบับหน้า เราจะประกาศให้ท่านทราบได้ว่า ปริทัศน์ จะแปรรูปไปสถานใด ถ้าจะมีอันเป็นไป ก็เห็นจะมีคนไม่น้อยที่มีความยินดี แต่ถ้าจะอยู่ ก็ต้องรักษามาตรฐานไว้ อย่างน้อยก็ไม่ให้เลวลงกว่าที่แล้ว ๆ มา

THE SOCIAL SCIENCE REVIEW

DEC. 1965
VOL. 3 NO. 3

EDITED BY SOMSAK XUTO, SULAK SIVARAKSA
SOCIAL SCIENCE ASSOCIATION PRESS OF THAILAND
PHYA THAI ROAD, CHULA SOI 2, BANGKOK, TEL. 57622

TABLE OF CONTENTS

Leading Article - The Privileged And The Plebs	2	
Remeniscence	4	Phya Anumanrajadhon
Letter from Germany	14	Kasem Suwanakul
Seven Only - a poem	22	Chinda Duangchinda
Panung Club - An Opening Address	28	S. Sivaraksa
Hope - a poem	43	Mandhani Charuprakorn
Letter From Lampang	44	Fua Haribitaksa
Hope on Tuesday	56	Nibondh Chitrakarm
Man and Books	75	Kulasapya Kesmankich
A Casandre	82	Chusri Sanghasiri
Notes and Comment	84	Saeng Aroon Ratakasikorn
Letters to The Editors	109	Readers
Book Reviews	122	
Letter from An Editor	138	
Authors	142	
Editorial Notes	143	

ห้องสมุด
โรงเรียนศึกษานารี

Cover : *Buddha Image at Lampang*